

Π

Π, π, πεῖ ή πῖ, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

το δέκατο ἔκτο γράμμα του ελληνικού αλφαβήτου.

- ως αριθμητικό σύμβολο: π' = 80, αλλά π = 80.000.

πάγη, -ης, ή ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

παγίδα.

παράγ. ή παγίς, -ίδος «παγίδα».

[πάγ-ος < πάγ- (πήγ-νυ-μι)].

παγκράτιον, -ίου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

αγώνας πάλης και πυγμαχίας μαζί: Ὀλύμπια ἐγένοντο... οἷς Ἀνδροσθένης παγκράτιον ἐνίκα = ἔγιναν Ολυμπιακοί Αγώνες... στους οποίους ο Ανδροσθένης νίκησε στο παγκράτιο.

NE παγκράτιο.

[παράγ. λ. παγκρατής + παρ. επίθ. -ιον].

πάγος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

βράχος, λόφος: Ἄρειος πάγος = λόφος, στην Αθήνα, αφιερωμένος στον Ἄρη όπου συνεδρίαζε το ανώτατο δικαστήριο, ο Ἄρειος Πάγος.

παράγ. παγετός, πάγιος «συμπαγής», σύνθ. παγετώδης.

NE πάγος «νερό σε παγωμένη μορφή».

[πάγ- < πήγ-νυ-μι].

πάγχερστος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

αυτός που είναι για τα πάντα χρήσιμος. ≠ ἄχρηστος.

[σύνθ. λ. πᾶν + χρηστός (παράγ. χρήμαι + παρ. επίθ. -τός)].

παιάν, ἄνος, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. ευχαριστήριο υμνος στον Απόλλωνα.

2. πολεμικό εμβατήριο.

παράγ. παιανίζω.

NE παιάνας (με τη σημ. 2).

[*παιάFων, αβέβ. εντυμ.].

παιανίζω ΡΗΜΑ

ψάλλω παιάνα, ευχαριστήριο υμνο ή πολεμικό εμβατήριο: παιανίσαντες ἐπήσαν αὔθις = και αφού ἔψαλαν πολεμικό εμβατήριο, επιτέθηκαν πάλι.

NE παιανίζω.

[παράγ. λ. παιάν + παρ. επίθ. -ίζω].

παιδαγωγέω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρακ.	πεπαιδαγωγήκα
Μέσ. μέλλ. με παθ. σημ.	παιδαγωγήσομαι
Παθ. αόρ.	ἐπαιδαγωγήθην

ανατρέφω και εκπαιδεύω ένα παιδί, γενικά εκπαιδεύω.

NE παιδαγωγώ.

[παράγ. λ. παιδαγωγός + παρ. επίθ. -έω].

παιδαγωγός, -οῦ, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

αυτός που αναλαμβάνει την ανατροφή και την εκπαίδευση παιδιών.

- στην Αθήνα δούλος που συνόδευε το παιδί στο σχολείο.

παράγ. παιδαγωγεῖον, παιδαγωγέω, παιδαγωγία, παιδαγωγικός.

NE παιδαγωγός «ειδικός στην παιδική αγωγή».

[σύνθ. λ. παῖς + ἄγω].

παιδευσις, -εως, ή ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. εκπαίδευση: Ἐλληνας καλεῖσθαι τοὺς τῆς παιδεύσεως τῆς ἡμετέρας μετέχοντας = (η Αθήνα με τον πολιτισμό της συνετέλεσε ὡστε) να ονομάζονται Ἕλληνες ὅσοι παίρνουν τη δική μας εκπαίδευση.

2. ὄργανο εκπαίδευσης, σχολείο: ξυνελών τε λέγω τὴν πᾶσαν πόλιν τῆς Ἑλλάδος παιδευσιν εἶναι = και με δυο λόγια, ολόκληρη η πόλη (η Αθήνα) είναι το σχολείο της Ελλάδας.

NE παιδευση (λόγ., με τη σημ. 1).

[παράγ. λ. παιδεύω + παρ. επίθ. -σις].

παιδεύω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐπαιδεύον
Μέλλ.	παιδεύσω
Αόρ.	ἐπαιδεύσα
Παρακ.	πεπαιδεύκα
Μέσ. μέλλ. με παθ. σημ.	παιδεύσομαι
Παθ. μέλλ.	παιδευθήσομαι
Μέσ. αόρ.	ἐπαιδευσάμην
Παθ. αόρ.	ἐπαιδεύθην
Παθ. παρακ.	πεπαιδεύμαι

1. ανατρέφω και διδάσκω παιδιά.

- γενικά εκπαιδεύω και καθοδηγώ: οἱ Ὀμήρου ἐπαινέται λέγουσιν ὡς τὴν Ἑλλάδα πεπαιδευκεν οὗτος ὁ ποιητής = οἱ θαυμαστές του Ομήρου λένε ὅτι αυτός ο ποιητής ἔχει εκπαιδεύσει την Ελλάδα.

2. μέση φωνή παιδεύομαι στέλνω το παιδί μου στο σχολείο, και γενικότερα φροντίζω για την εκπαίδευση κάποιου: οἷς ἡγεμόνας πόλεως (εἶναι) ἐπαιδεύσασθε = αυτοί τους οποίους εκπαιδεύσατε για ηγέτες της πόλης.

3. σφραγίζω κάποιον, τον διορθώνω.

παράγ. παιδεία, παιδευσις, παιδευτής, σύνθ. ἀπαιδευτος.

NE παιδεύω «ταλαιπωρώ, κουράζω, βασανίζω».

[παράγ. λ. παῖς, παιδ-ός + παρ. επίθ. -εύω].

παιδιά, -ᾶς, ή ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

παιχνίδι, διασκέδαση: παιδιὰ καὶ οὐ σπουδὴ = παιχνίδι και ὄχι σοβαρή ασχολία.

NE παιδιά «αθλοπαιδιά».

[παράγ. λ. παῖς (παιδός) + παρ. επίθ. -ιά].

παιδιόθεν ΕΠΙΡΡΗΜΑ

από την παιδική ηλικία, από παιδί.

[**παράγ. λ.** παιδίον-ν (πβ. ἐκ παιδίου / παιδίων «από την παιδική ηλικία») + παρ. επίθ. -θεν].

παιδοτριβής, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

δάσκαλος της γυμναστικής.

‡ **παράγ.** παιδοτριβέω.

[**σύνθ. λ.** παῖς + τριβή].

παίζω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔπαιζον
Μέλλ.	παιξοῦμαι
Αόρ.	ἔπαισα
Παρακ.	πέπαικα
Παθ. παρακ.	πέπαισμαι

1. παίζω. 2. αστειεύομαι. ≠ σπουδάζω «σοβαρολογώ».

NE παίζω (με τις σημ. 1, 2).

[*παFιδς- (< *παF)- + παρ. επίθ. -jω > *παῖδ-jω > παίζω].

παῖς, παιδός, ὁ, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. γιος ἢ κόρη, παιδί.

2. ἄνθρωπος σε παιδική ηλικία, παιδί: *δηλον τοῦτό γε ἤδη καὶ παιδί* = αυτό πια είναι φανερό και σε ένα παιδί.

3. δούλος, υπηρέτης.

‡ **παράγ.** παιδεύω, παίζω, παίγνιον, **σύνθ.** παιδοτριβής, παιδονόμος.

NE παιδί (με τις σημ. 1, 2).

[*παFιδς- (< *παF-) > παῦς και παῖς].

παίω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔπαιον
Μέλλ.	παίσω & παιήσω
Αόρ.	ἔπαισα
Παρακ.	πέπαικα
Μέσ. αόρ.	ἔπαισάμην
Παθ. αόρ.	ἔπαισθην

χτυπώ, πληγώνω κάποιον: *παίει με ροπάλω* = με χτυπά με το ρόπαλο. *παίω τινὰ εἰς τὸν μηρὸν* = πληγώνω κάποιον στο μηρό. = τύπτω, πλήττω, βάλλω.

[*παF + παρ. επίθ. -jω].

πάλαι ΕΠΙΡΡΗΜΑ

1. πριν από πολύ καιρό, παλιά: *πάλαι ποτέ* = κάποτε, τα παλιά τα χρόνια. ≠ νῦν, σήμερα.

2. ως επίθετο οἱ πάλαι καὶ οἱ νῦν = οι παλιοί (ἄνθρωποι) και οι σημερινοί.

3. από ώρα, εδώ και ώρα: *ἄρτι ἢ πάλαι ἤκεις ἐξ ἄγρου;* = τώρα μόλις ἤρθες από την εξοχή ἢ εδώ και ώρα;

‡ **παράγ.** παλαιός, παλαιότης.

[*παλ- (ἴσως συγγεν. με *τῆλε* «μακριά», πβ. βοιωτ. *πῆλυ* = τηλοῦ «μακριά») + -αι, όπως *χαμ-αί, κατ-αί* = *κατά*].

παλαιός, -ά, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	παλαιότερος & παλαιότερος
Υπερθετικός	παλαιότατος & παλαιάτατος

1. αυτός που έχει γίνει ἢ κατασκευαστεί πριν από πολύ καιρό: *τριήρεις παλαιαὶ καὶ καιναὶ* = παλιές και καινούριες τριήρεις.

2. για πρόσωπα αυτός που ἔζησε πριν από πολλά χρόνια: *οἱ πάνυ παλαιοὶ ἄνθρωποι* = οι πολύ παλιοί ἄνθρωποι. *Μίνως παλαιάτατος ὢν ἀκοῆ ἴσμεν* = ο Μίνωας είναι ο πιο παλιός (αρχαίος) από όσους γνωρίζουμε ἐξ ακοῆς (έχουμε ακουστά).

3. ως επίρρημα τὸ παλαιὸν ἄλλοτε, παλιά.

NE παλαιός (λόγ.) & παλιός (με σημ. 1, 2).

[☞ *πάλαι* + παρ. επίθ. -ός].

παλαιόστρα, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

τόπος όπου ασκούνταν στην πάλη με την επίβλεψη ειδικῶν δασκάλων.

‡ **παράγ.** παλαιστρίτης «θεός προστάτης της παλαιόστρας».

NE παλαιόστρα.

[**παράγ. λ.** *παλαίω* + παρ. επίθ. -(σ)τρα].

παλαίω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐπάλαιον
Μέλλ.	παλαίσω
Αόρ.	ἐπάλαισα

παλεύω.

‡ **παράγ.** παλαιόστρα, παλαιστής, **σύνθ.** διαπάλη, ἀντίπαλος.

NE παλεύω.

[**αβέβ.**, πιθ. συγγεν. με *πάλλω*].

πάλιν ΕΠΙΡΡΗΜΑ

1. τοπικά πίσω: *πάλιν δίδωμι/ἀποδίδωμι* = δίνω πίσω, ξαναδίνω.

2. χρονικά ξανά: *πάλιν ἐξ ἀρχῆς* = ξανά από την αρχή.

NE πάλι (με τη σημ. 2).

[ἴσως αρχικά ουσ. *πάλις «επιστροφή» (πέλομαι, πόλος), αιτιατ. *πάλιν, πβ. *δωρεάν*].

Παλλάς, -άδος, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

ἡ θεά Αθηνά.

[θηλ. του *πάλλαξ*, ὁ = *πάλληξ*, ὁ «ἔφηβος», **α-βέβ. ετυμ.**, σύμφωνα με την αρχ. παράδοση < *πάλλω*].

παλτόν, -οῦ, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

δόρυ ἢ ακόντιο.

[ουσιαστικοπ. του *παλτός* < *πάλ-λω* + παρ. επίθ. -τός].

πάμφορος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

πολύ γόνιμος: *πάμφορος χώρα* = πολύ γόνιμη γη.

[**σύνθ. λ.** *πᾶν* + *φέρω*].

Παναθήναια, -αίων, τὰ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

γιορτή που τελούσαν οι Αθηναῖοι προς τιμὴν της θεάς Αθηνάς.

‡ **παράγ.** παναθηναϊκός, παναθηναϊσταί.

[**σύνθ. λ.** *πᾶν*- + *Ἀθήναια* «παλιό ὄνομα των Παναθηναίων»].

πανδημει ΕΠΙΡΡΗΜΑ

όλοι μαζί, πάνδημοι: Λακεδαιμόνιοι πανδημει έστράτευσαν = οι Λακεδαιμόνιοι εκστράτευσαν με συμμετοχή όλου του λαού.

[**παράγ. λ.** πάνδημος + παρ. επίθ. -ει].

πάνδημος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

κοινός, στον οποίο συμμετέχει όλος ο λαός: πάνδημος άγων.

παράγ. πανδήμιος, πανδημία, πανδημει.

ΝΕ πάνδημος (λόγ.).

[**σύνθ. λ.** πᾶς + δήμιος].

πανηγυρικός, -ή, -όν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	πανηγυρικότερος
Υπερθετικός	πανηγυρικότατος

αυτός που έχει σχέση με εορταστική συγκέντρωση: οί πανηγυρικοί ὄχλοι = οι πανηγυριστές.

- εορταστικός: λόγος ὁ πανηγυρικός και ως ουσιαστ. ὁ πανηγυρικός = λόγος που εκφωνούσαν σε μια δημόσια γιορτή ή συγκέντρωση, όπως π.χ. στους Ολυμπιακούς Αγώνες.

ΝΕ πανηγυρικός.

[**παράγ. λ.** πανήγυρις + παρ. επίθ. -ικός].

πανήγυρις, -εως, ή ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

συγκέντρωση όλου του λαού (συνήθως για να τιμηθεί ένας θεός ή ήρωας): ή τῶν Ἑλλήνων ἐν Ὀλυμπία πανήγυρις = η συγκέντρωση των Ελλήνων στην Ολυμπία.

παράγ. πανηγυρίζω, πανηγυρικός, πανηγυρικός.

ΝΕ πανηγύρι «εορταστική συγκέντρωση».

[**σύνθ. λ.** πᾶν + ἄγυρις (αιολ. αντί ἀγορά < ἀγείρω)].

παννύχιος, -ιος, -ιον ΕΠΙΘΕΤΟ

αυτός που διαρκεί όλη τη νύχτα: παννύχιοι χοροί.

[**παράγ. λ.** παννυχ-ίς + παρ. επίθ. -ιος].

παννυχίς, -ίδος, ή ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

γιορτή που διαρκεί όλη τη νύχτα: παννυχίδα ποιήσουσιν, ήν ἄξιον θεάσασθαι = θα κάνουν ολονυχτία (προς τιμήν της θεάς Αρτέμιδος), που αξίζει να τη δει κανείς.

παράγ. παννυχίζω, παννύχιος.

ΝΕ παννυχίδα.

[**σύνθ. λ.** πᾶν + νύξ, όπου το -χ αντί -κ (νυκτός < νύξ), ίσως από νυχ-θήμερον].

παντάπασι(ν) ΕΠΙΡΡΗΜΑ

1. εντελώς: παντάπασι ῥάδιον = εντελώς εύκολο.

2. σε καταφατικές απαντήσεις αναμφιβόλως.

[**σύνθ. λ.** ίσως *παντάπας / *παντάπαν, δοτ. πληθ. παντάπασι «για όλους ή για όλα, εντελώς»].

πανταχοῦ ΕΠΙΡΡΗΜΑ

παντού: οὐδαμοῦ και πανταχοῦ = πουθενά και παντού. πανταχοῦ τῆς γῆς = παντού, σε όλη τη γη.

ΝΕ πανταχοῦ στη φρ. πανταχοῦ παρών.

[**παράγ. λ.** *πανταχός-ς (πᾶς, παντ-ός + -αχός, πβ. μον-αχός) + παρ. επίθ. -οῦ].

πάντη ΕΠΙΡΡΗΜΑ

προς όλες τις κατευθύνσεις, παντού: κύκλω δὲ αὐτοῖς πάντη πολλαὶ πόλεις πολέμοι ἦσαν = και παντού, γύρω γύρω, ήταν πολλές πόλεις εχθρικές προς αυτούς.

[**παράγ. λ.** πᾶς, παντ-ός + παρ. επίθ. -η].

παντοδαπός, -ή, -όν ΕΠΙΘΕΤΟ

ο κάθε είδους: πολλοί και παντοδαποί = πολλοί και κάθε είδους άνθρωποι. = παντοῦτος.

παράγ. παντοδαπός.

[**παράγ. λ.** πᾶς, παντ-ός + παρ. επίθ. -δ-απός, κατά το ἡμε-δ-απός].

παντοῖος, -οία, -οῖον ΕΠΙΘΕΤΟ

ο κάθε είδους: λέγει πολλὰ και παντοῖα = λέει πολλά και διάφορα.

παράγ. παντοῖως.

[**παράγ. λ.** πᾶς, παντ-ός + παρ. επίθ. -οῖος].

πάντως ΕΠΙΡΡΗΜΑ

1. με κάθε τρόπο: πάντως προπηλακιεῖ σε = θα σε εξευτελίσει με κάθε τρόπο.

2. οπωσδήποτε, εξάπαντος: εἰ δὴ δεῖ γε πάντως = αν λοιπόν είναι οπωσδήποτε απαραίτητο.

ΝΕ πάντως «όμως, παρ' όλα αυτά».

[**παράγ. λ.** πᾶν, παντ-ός + παρ. επίθ. -ως].

πάνυ ΕΠΙΡΡΗΜΑ

1. πολύ: πάνυ ὀλίγοι = πολύ λίγοι.

2. οὐ πάνυ καθόλου δεν...: οὐ πάνυ τι μανθάνω = καθόλου δεν καταλαβαίνω.

3. σε απαντήσεις βεβαιότατα, αναμφιβόλως.

4. ὁ πάνυ = ο πασίγνωστος: ὁ πάνυ Περικλής.

[**παράγ. λ.** πᾶς / πᾶν + παρ. επίθ. -υ, που είναι ανερωμήνευτο (κατά το εὔ;)].

παπαῖ ΕΠΙΦΩΝΗΜΑ

1. ως έκφραση θλίψης ή πόνου αλίμονο, ποπό: φεῦ, παπαῖ! = αχ, ποπό!

2. ως έκφραση έκπληξης μπα!: παπαῖ, οἶον λέγεις! = μπα, τι λες! (☞ **βαβαί**).

πάππος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

παπούς.

παράγ. παπῶς.

ΝΕ πάππος (λόγ.).

[ηχομιμητ. λ. της παιδικής γλώσσας με εμφατικό διπλασιασμό του π].

παρὰ ΠΡΟΘΕΣΗ

Α. με γενική προσώπου εκ μέρους, από τον...: ταῦτα παρὰ σοῦ ἐμάθομεν = αυτά τα μάθαμε από σένα.

- *παρ' ἑαυτοῦ* = από μόνος του, με τη δική του θέληση.

B. με δοτ. προσώπου κοντά σε κάποιον: *οἱ Περσῶν παῖδες παιδεύονται παρὰ τοῖς δημοσίοις διδασκάλοις* = τα παιδιά των Περσῶν εκπαιδεύονται κοντά σε δημόσιους δασκάλους.

- *οἱ παρ' ἐμοί* = οι άνθρωποί μου, οι συγγενείς μου.

Γ. με αιτιατική δηλώνει

1. κίνηση προς (το μέρος κάποιου προσώπου): *Ἵωνες δὲ ἐπεμπον ἀγγέλους παρὰ Κῦρον* = και οι Ἵωνες ἐπέστειλαν ἀπεσταλμένους στον Κύρο. *ἐπεμψεν ἀγγελον ἐς Φάρσαλον παρὰ τοὺς ἐπιτηδείους* = ἐπέστειλε ἀγγελιαφόρο στους φίλους του στα Φάρσαλα.

2. κίνηση παράλληλα με κάτι ή κοντά σε κάτι: *παρὰ τὴν Βαβυλώνα δεῖ παριέναι* = πρέπει να περάσει κανείς δίπλα από τη Βαβυλώνα.

3. αντίθετα με: *παρὰ τὸν νόμον/παρὰ τὸ δίκαιον* = αντίθετα με το νόμο / με το δίκαιο.

- *παρὰ δύναμιν* = πάνω από τις δυνάμεις μου. ≠ *κατὰ δύναμιν*.

4. πλην, εκτός από...: *οὐκ ἐστὶ παρὰ ταῦτα ἄλλα* = εκτός από αυτά δεν υπάρχουν άλλα.

- εκφράσεις *παρὰ μικρόν/παρ' ὀλίγον/παρὰ βραχὺ παρὰ λίγο, λίγο ἔλειψε να...*: *παρὰ μικρόν ἦλθεν ἀποθανεῖν* = παρὰ λίγο να πεθάνει. *παρὰ πολὺ με μεγάλη διαφορά: ἐνίκησαν οἱ Κερκυραῖοι παρὰ πολὺ*.

5. σε σύγκριση με...: *χειμῶν μειζῶν παρὰ τὴν καθεστηκυῖαν ὥραν* = δυνατότερο κρύο σε σύγκριση με την εποχή.

6. εξαιτίας ή χάρη σε...: *οὐ παρὰ τὴν ἑαυτοῦ ῥώμην... ὅσον παρὰ τὴν ἡμετέραν ἀμέλειαν* = όχι τόσο χάρη στη δύναμή του... όσο εξαιτίας της δικής μας αδιαφορίας.

7. κατά τη διάρκεια: *παρὰ τὸν βίον ἅπαντα* = σε ὅλη τη διάρκεια της ζωής.

- εκφράσεις *παρ' ἡμέραν / ἡμέραν παρ' ἡμέραν* = μέρα παρὰ μέρα. *παρὰ μίαν* = κάθε δεύτερη μέρα.

Δ. ως α' συνθετικό δηλώνει

1. κίνηση από..., προς: π.χ. *παραλαμβάνω*.

2. στάση ή κίνηση κοντά σε πρόσωπο ή πράγμα: π.χ. *πάρειμι, παρέρχομαι*.

3. αντίθετα με κάτι: π.χ. *παρασπονδῶ*.

4. σύγκριση: π.χ. *παραβάλλω*.

5. κάτι που γίνεται εσφαλμένα, λάθος: π.χ. *παραβλέπω*.

NE παρὰ (με τη σημ. Γ3).

[*παρ-, *περ- (περί), *πρ- (πρός) **IE** αρχής].

παραβαίνω PHMA

Για τους χρόνους ☞ **βαίνω**

1. δεν τηρώ ένα νόμο, μια συμφωνία κτλ., παραβαίνω: *παραβεβασμένοι ὄρκοι* = ὄρκοι που έχουν παραβιαστεί.

2. προχωρώ, παρουσιάζομαι: *παραβαίνω πρὸς τὸ θέατρον* = παρουσιάζομαι στους θεατές, για να μιλήσω.

☞ **παράγ.** παράβασις, παραβάτης.

NE παραβαίνω (με τη σημ. 1).

[**σύνθ. λ.** παρὰ + βαίνω].

παραβάλλω PHMA

Για τους χρόνους ☞ **βάλλω**

1. ρίχνω κάτι μπροστά σε κάτι: *παραβάλλω τοῖς ἵπποις φορβήν* = ρίχνω στα ἄλογα χόρτο.

2. μέση φωνή παραβάλλομαι

α. θέτω / εκθέτω τον εαυτό μου σε κίνδυνο: *οὐκ ἴσα παραβαλλόμενοι εἰς τὸν κίνδυνον ἔμεν* = ριψοκινδυνεύοντας ὄχι ἐξίσου (με τους ἄλλους) προχωρούμε.

β. συγκρίνω: *πρὸς ποῖον κτῆμα παραβαλλόμενος φίλος ἀγαθὸς οὐκ ἂν πολλῶ κρείττων φανείη;* = με ποια περιουσία αν συγκριθεῖ ο καλὸς φίλος δε θα φανεί πολὺ ἀνώτερος;

3. στρέφω, γυρίζω κάτι προς τα πλάγια: *παραβάλλω τῷ ὀφθαλμῷ* = ρίχνω πλάγια βλέμματα. *παραβαλὼν τὴν κεφαλὴν καὶ ἀκούσας, ἔφη* = αφού ἐστρεψε το κεφάλι και ἀκούσε, εἶπε.

4. ως αλληλοπαθές πλησιάζω: *ὅταν παραβάλλωσιν ἑαυτοὺς ἀλλήλοις οἱ τε ἄρχοντες καὶ οἱ ἀρχόμενοι* = ὅταν θα συναντιοῦνται οἱ ἀρχοντες και οἱ ἀρχόμενοι.

☞ **παράγ.** παραβολή «αντιπαραβολή», **σύνθ.** ἀπαράβλητος.

NE παραβάλλω (με τη σημ. 3).

[**σύνθ. λ.** παρὰ + βάλλω].

παραγγέλλω PHMA

Για τους χρόνους ☞ **ἀγγέλλω**

1. δίνω διαταγή: *ὁ στρατηγὸς παρήγγειλε τῇ στρατιᾷ ὃν ἂν λάβωσι κτείνειν* = ο στρατηγὸς ἔδωσε διαταγή στο στρατό να σκοτώσουν ὅποιον συλλάβουν.

2. γενικά δίνω εντολή ή παρακινώ: *παρηγγείλαμεν οὐκ ἄλλήλοις ἦκειν ὡς πρωαίτατα* = παρακινήσαμε λοιπόν ο ένας τον ἄλλο να φτάσουμε ὅσο γίνεται πιο πρῶι (στη φυλακή ὅπου ἦταν ο Σωκράτης).

☞ **παράγ.** παραγγελία, παράγγελμα.

NE παραγγέλλω (λόγ.) και παραγγέλλω «κάνω μια παραγγελία».

[**σύνθ. λ.** παρὰ + ἀγγέλλω].

παραγίνομαι PHMA

Για τους χρόνους ☞ **γίνομαι**

1. παρευρίσκομαι, εἶμαι παρὼν κάποιου: *παραγίνομαι ἐν τοῖς ἀγῶσι* = εἶμαι παρὼν στους αγώνες.

2. βοηθώ, παραστέκομαι κάποιον: Ἀθηναῖοι ναυσί τε καὶ στρατιᾷ παρεγένοντο ἐπὶ τοὺς Χαλκιδεῖς = οἱ Ἀθηναῖοι βοήθησαν με πλοία και με στρατό τους Χαλκιδεῖς.

3. παρουσιάζομαι, φτάνω: ἐν τρισὶν ἡμέραις παραγίγνονται εἰς ταύτην τὴν κώμην = σε τρεις μέρες φτάνουν σε αυτό το χωριό. παρεγένοντο αἱ νῆες = έφτασαν τα πλοία.

[**σύνθ. λ.** παρά + γίνομαι].

παράγω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ⚡ ἄγω

1. οδηγώ, οδηγώ έξω από έναν τόπο.

2. μεταφορικά οδηγώ κάποιον σε λάθος δρόμο, τον παραπλανώ, τον εξαπατώ: ψεύδεσιν ἡμᾶς παράγουσιν = μας εξαπατούν με ψέματα. ἀπάτη παράγεσθε ὑπ' αὐτῶν = με δόλιο τρόπο παραπλάνασθε από αυτούς.

- για πράγματα διαστρέφω, αλλάζω κάτι με κακό τρόπο: παράγω τοὺς νόμους = αλλάζω τους νόμους όπως με συμφέρει.

παράγ. παραγωγή.

NE παράγω «παράγω ένα προϊόν, κατασκευάζω, δημιουργώ».

[**σύνθ. λ.** παρά + ἄγω].

παραγωγή, -ῆς, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. μετακίνηση: τοῖς πλοίοις ἐχρήσαντο εἰς παραγωγὴν = χρησιμοποίησαν τα πλοία για να μετακινήσουν το στρατό.

2. παραπλάνηση, εξαπάτηση: τῆς ἀπάτης τῆ παραγωγῆ = εξαιτίας της παραπλάνησης που προκάλεσε η απάτη.

NE παραγωγή (λ.χ. αγροτική ή ενός προϊόντος).

[**παράγ. λ.** παράγω + παρ. επιθ. -ῆ].

παράδειγμα, -ατος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. σχέδιο, πρότυπο: ἐξεργάσαντο ναὸν τοῦ παραδείγματος κάλλιον = κατασκεύασαν ένα ναό ωραιότερο από το πρότυπο.

2. παράδειγμα: παράδειγμα λαμβάνω παρά τινος = παίρνω παράδειγμα από κάποιον. παράδειγμα δίδωμι = δίνω παράδειγμα.

παράγ. παραδειγματίζω, **σύνθ.** ἀπαρδειγματίστος.

NE παράδειγμα (με τη σημ. 2).

[**σύνθ. λ.** παρά + δείγμα].

παράδεισος, -εῖσου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

περιφραγμένος κήπος: παράδεισος μέγας ἀγρίων θηρίων πλήρης καὶ δασὺς παντοίων δένδρων = μεγάλος κήπος γεμάτος άγρια θηρία και κατάφυτος με κάθε είδους δέντρα.

NE παράδεισος (με τη θρησκευτική σημ.).

[**αρχ. πέρσ.** δάν. paīri-daēza = περί-τοιχος «φράχτης»].

παραδέχομαι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ⚡ δέχομαι

1. δέχομαι κάτι από κάποιον, το παραλαμβάνω: Κύρος ἄνδρα ἔταξε παραδέχεσθαι τὰ φερόμενα γράμματα = ο Κύρος τοποθέτησε έναν άνδρα για να παραλαμβάνει τις επιστολές που έφεροναν.

- δέχομαι ως κληρονομία: παραδέχομαι τὴν ἀρχὴν = παίρνω την εξουσία με κληρονομικό δικαίωμα.

2. αναλαμβάνω να κάνω κάτι: παρεδέξατο Χαρίνῳ τῷ προδότη ταῦτα πράττειν = ανέλαβε να κάνει τα ίδια με αυτά που έκανε ο Χαρίνος ο προδότης.

3. δέχομαι κάτι όπως είναι, το παραδέχομαι.

παράγ. παραδοχή.

NE παραδέχομαι (με τη σημ. 3).

[**σύνθ. λ.** παρά + δέχομαι].

παραιτέομαι -οῦμαι ΡΗΜΑ

Παρατ.	παρητούμην
Μέλλ.	παραιτήσομαι
Αόρ.	παρητησάμην
Παρακ.	παρήτημαι

1. ζητώ να μου κάνουν μια χάρη, παρακαλώ κάποιον για κάτι: παραιτούμαι ὑμᾶς μὴ θορυβεῖν = ζητώ να μου κάνετε τη χάρη να μη διαμαρτύρεστε. παραιτούμαι μηδὲν τούτων δρᾶν = παρακαλώ να μην κάνετε τίποτε από αυτά.

2. παρακαλώντας αποτρέπω κάτι δυσάρεστο: παραιτούμαι τὴν ὀργήν.

3. παραιτώ κάτι, το απορρίπτω, αρνούμαι: τὴν Προδίκου τοῦδε διαίρεσιν τῶν ὀνομάτων παραιτούμαι = τη διάκριση των λέξεων που κάνει ο Πρόδικος την απορρίπτω.

παράγ. παραιτήσις, **σύνθ.** ἀπαραιτήτος.

NE παραιτούμαι «εγκαταλείπω μια επιδίωξη».

[**σύνθ. λ.** παρά + αἰτέομαι].

παραίτησις, -εως, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

θερμή παράκληση.

NE παραίτηση «απόσυρση, εγκατάλειψη ενός σκοπού, μιας θέσης κτλ.».

[**παράγ. λ.** παραιτέομαι + παρ. επιθ. -σις].

παρακαλέω -ῶ ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ⚡ καλέω -ῶ

1. καλώ κάποιον σε βοήθεια: παρακαλῶ τινὰ σύμμαχον = καλώ κάποιον ως σύμμαχο. 2. προσκαλώ κάποιον: παρακαλῶ τινὰ ἐπὶ τὸ βῆμα = προσκαλώ κάποιον να ανεβεί στο βήμα.

3. παρακινώ, προτρέπω κάποιον: παρακαλῶ τινὰ εἰς μάχην = παρακινώ κάποιον να λάβει μέρος στη μάχη.

παράγ. παράκλησις.

NE παρακαλώ «υποβάλλω παράκληση».

[**σύνθ. λ.** παρά + καλέω].

παρακαταθήκη, -ης, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

ό,τι παραδίδεται σε κάποιον για να το φυλάξει: *δέχομαι παρακαταθήκην χρυσίου* = παραλαμβάνω χρυσά νομίσματα για να τα φυλάξω. *τοὺς νόμους ἔχετε παρὰ τῶν ἄλλων ὥσπερ εἰ παρακαταθήκην* = ἔχετε παραλάβει τους νόμους από τους άλλους σαν να είναι κάτι που σας το παραδίδουν για να το φυλάξετε.

NE παρακαταθήκη.

[**σύνθ. λ.** *παρά* + *καταθήκη*].

παρακατατίθημι PHMA

Για τους χρόνους ☞ **τίθημι**

μέση φωνή παρακατατίθεμαι παραδίδω, εμπιστεύομαι κάτι σε κάποιον: *παρακατατίθεμαι παῖδας διδασκάλους* = εμπιστεύομαι τα παιδιά στους δασκάλους.

[**σύνθ. λ.** *παρά* + *κατατίθεμαι*].

παρακινέω -ῶ PHMA

Για τους χρόνους ☞ **κινέω** -ῶ

1. προκαλώ ταραχές, διαταράσσω την τάξη: *παρακινῶ τὰ πράγματα* = προκαλώ ταραχές στο καθεστώς της πολιτείας.

2. αμετάβατο ταράζομαι, χάνω την ψυχραιμία ή τη λογική μου: *νουθετείται ὡς παρακινῶν* = τον συμβουλεύουν, επειδή δεν ξέρει τι κάνει.

NE παρακινῶ (λ.χ. σε αρνητικές ενέργειες, ξεσηκώνω).

[**σύνθ. λ.** *παρά* + *κινέω*].

παρακολουθέω -ῶ PHMA

1. ακολουθῶ, πηγαίνω από πίσω ή συνοδεύω κάποιον/κάτι: *παρηκολούθει αὐτοῖς ἢ ἔχθρα παρὰ τῶν Λακεδαιμονίων* = τους συνόδευε η εχθρότητα των Λακεδαιμονίων. = ἔπομαι. ≠ ἠγέομαι.

2. προσέχω, παρακολουθῶ.

NE παρακολουθῶ (με τη σημ. 2).

[**σύνθ. λ.** *παρά* + *ἀκολουθέω*].

παραλλάττω PHMA

Για τους χρόνους ☞ **ἀλλάττω**

ο κοινός τύπος είναι *παραλλάσσω*

1. αντικαθιστώ το ένα με το άλλο, το εναλλάσσω: *ὑποδήματα παρηλλαγμένα* = παπούτσια που έχουν φορέσει το δεξί στο αριστερό πόδι και αντίστροφα.

2. αλλάζω κάτι λίγο, το παραλλάζω: *μίαν μόνον συλλαβὴν παραλλάττω*.

3. διαφέρω: *παραλλάττω ἀπό τινος* = διαφέρω από κάτι.

• ως απρόσωπο οὐ σμικρὸν παραλλάττει = δεν είναι μικρή η διαφορά.

☞ **παράγ.** παραλλαγή.

NE παραλλάσσω / παραλλάζω (με τη σημ. 2).

[**σύνθ. λ.** *παρά* + *ἀλλάττω*].

παραλογίζομαι PHMA

Για τους χρόνους ☞ **λογίζομαι**

1. δε λογαριάζω σωστά, κάνω λάθος στο μέτρο.

2. με λανθασμένα συμπεράσματα προσπαθώ να εξαπατήσω κάποιον: *ἀπάτη τινὲ παραλογίζομαι τινά* = με κάποιο τέχνασμα εξαπατώ κάποιον.

☞ **παράγ.** παραλογισμός.

NE παραλογίζομαι «δεν ενεργῶ σύμφωνα με τη λογική κτλ.».

[**σύνθ. λ.** *παρά* + *λογίζομαι* «απαριθμῶ»].

παράλυω PHMA

1. λύνω κάτι και το αφαιρώ: *παράλυω τὰ πηδάλια τῶν νεῶν* = αφαιρώ τα πηδάλια των πλοίων.

2. παύω, αφαιρώ από κάποιον ένα αξίωμα: *Δαρεῖος παράλυει τῆς στρατηγίας Μαρδόνιον* = ο Δαρεῖος παύει από στρατηγὸ το Μαρδόνιο.

3. προκαλώ αδυναμία: *παράλυω τὸ σῶμα τροφῆς ἀποχῆ* = αδυνατίζω το σώμα με την αποχή από την τροφή. *παρалеλυμένοι καὶ τοῖς σώμασι καὶ ταῖς ψυχαῖς* = εξαντλημένοι και στο σώμα και στην ψυχή.

☞ **παράγ.** παράλυτος, παράλυσις, παραλυσία.

NE παράλυω (με τη σημ. 3, ως αμετάβ.).

[**σύνθ. λ.** *παρά* + *λύω*].

παραμένω PHMA

Για τους χρόνους ☞ **μένω**

1. μένω κοντά σε κάποιον.

• μένω πιστός σε κάποιον: *ἐπιδεικνύω οἰκέτας ἐθέλοντας παραμένειν* = παρουσιάζω ως παράδειγμα δούλους που θέλουν να παραμείνουν πιστοί (στον κύριό τους).

2. παραμένω, μένω στη θέση μου: *ἐμὸν διάδοχόν τινα πέμπειν, ὡς ἀδύνατός εἴμι παραμένειν* = να στείλετε κάποιον να με διαδεχτεί, γιατί είναι αδύνατον να μείνω στη θέση μου.

3. διατηρούμαι, αντέχω: *παραμένει ἡ πολιτεία* = διατηρούνται τα πολιτικά δικαιώματα.

☞ **παράγ.** παραμονή, παραμόνιμος.

NE παραμένω (με τη σημ. 3).

[**σύνθ. λ.** *παρά* + *μένω*].

παραμυθέομαι -οῦμαι PHMA

1. συμβουλεύω, παρακινῶ: *πῶς οὖν αὐτοὺς παραμυθησόμεθα προθύμους εἶναι;* = πώς θα τους παρακινήσουμε λοιπόν να δείξουν προθυμία;

2. παρηγορῶ: *παραμυθοῦμαι τινά λόγους* = παρηγορῶ κάποιον με λόγια.

3. ανακουφίζω, μετριάζω κάτι δυσάρεστο: *παραμυθεῖται ὁ οἶνος τὴν τοῦ γήρωσ δυσθυμίαν* = το κρασί μετριάζει τη μελαγχολία των γηρατειών.

☞ **παράγ.** παραμυθία, παραμύθιον, παραμυθητικός.

[**σύνθ. λ.** παρά + μυθέομαι].

παραμυθία, -ας, ή ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. ενθάρρυνση, προτροπή, παρότρυνση.

2. παρηγοριά.

NE παραμυθία (λόγ., με τη σημ. 2).

[**παράγ. λ.** παραμυθέομαι + παρ. επίθ. -ία].

παράνομος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

1. παράνομος.

2. στο αττικό δίκαιο **α.** παράνομα γράφω προτείνω μέτρο ή ψήφισμα ασύμφωνο με τους ισχύοντες νόμους ή αντισυνταγματικό. **β.** παρανόμων γράφομαι τινα καταγγέλλω κάποιον ότι προτείνει παράνομα μέτρα (η καταγγελία αυτή λεγόταν γραφή παρανόμων).

παρασάγγης, -ου, ό ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

περσικό μέτρο μήκους, ίσο με τριάντα στάδια.

NE στη λόγ. φρ. απέχει παρασάγγας.

[**περσ.** δάν., **περσ.** farsang με ιων. ψίλωση].

παρασκευάζω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ⚡ **σκευάζω**

1. προετοιμάζω: παρασκευάζω στρατείαν = προετοιμάζω εκστρατεία.

2. προμηθεύω: παρασκευάζω τῆ νηὶ οἶνον καὶ ἄλφιστα = προμηθεύω το πλοίο κρασί και κριθαρένιο αλεύρι.

3. μέση φωνή παρασκευάζομαι

α. ετοιμάζω κάτι για να το χρησιμοποιήσω εγώ: παρασκευάζομαι τὸ ναυτικόν.

β. προετοιμάζομαι: παρεσκευάζοντο ὡς ναυμαχήσοντες/ὡς ἐπὶ ναυμαχίαν = προετοιμάζονταν για τη ναυμαχία.

• παθ. φωνή ὡς παρεσκευάστο = όταν οι προετοιμασίες είχαν τελειώσει.

παράγ. παρασκευάσμαι, παρασκευή, **σύνθ.** ἀπαρασκευος, ἀπαρασκευάστος.

NE παρασκευάζω (με τη σημ. 1) & παρασκευάζομαι (με τη σημ. 3β).

[**σύνθ. λ.** παρά + σκευάζω].

παρατείνω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ⚡ **τείνω**

1. απλώνω κάτι κατά μήκος, το εκτείνω: παρατείνω τὴν φάλαγγα παρὰ τὰς κώμας = εκτείνω τη φάλαγγα προς την πλευρά των χωριών.

2. αυξάνω τη χρονική διάρκεια: παρατείνω τοὺς λόγους = μιλάω περισσότερο (από όσο προβλεπόταν).

3. ως αμετάβατο εκτείνομαι κατά μήκος ἡ νῆσος τὸν λιμένα παρατείνουσα... ποιεὶ τοὺς εἰσπλους στενοὺς = το νησί, καθώς εκτείνεται κατά μήκος του λιμανιού, κάνει στενές τις εισόδους πλοίων.

παράγ. παράτονος, παράτασις.

NE παρατείνω (με τη σημ. 2).

[**σύνθ. λ.** παρά + τείνω].

παρατίθημι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ⚡ **τίθημι**

1. προσφέρω, παραθέτω: παρετίθεσαν ἐπὶ τὴν τράπεζαν κρέα = παρέθεσαν (έβαλαν) κρέατα στο τραπέζι.

2. γενικά παρουσιάζω κάτι: παρατιθέασιν αὐτοῖς ἀναγινώσκειν ποιήματα = τους παρουσιάζουν ποιήματα να διαβάσουν.

3. μέση φωνή παρατίθεμαι **α.** βάζω κάτι μπροστά ἡ κοντά σε μένα ἡ σε κάποιον άλλον: τράπεζαν παρατίθεμαι = βάζω τραπέζι για να φάω μόνος μου ἡ με άλλους. **β.** παραδίδω σε κάποιον κάτι που μου ανήκει = παρατίθεμαι τὰ χρήματα παρὰ τινα = παραδίδω τα χρήματα σε κάποιον.

παράγ. παράθεσις, παραθήκη.

NE παραθέτω (με τις σημ. 1, 2).

[**σύνθ. λ.** παρά + τίθημι].

παρατυγχάνω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ⚡ **τυγχάνω**

1. τυχαίνει να βρίσκομαι κάπου: παρατυγχάνω τῆ μάχῃ = τυχαίνει να είμαι παρών στη μάχη. λαβόντες ὃ τι ἐκάστω παρέτυχεν ὄπλον = αρπάζοντας όποιο όπλο τύχαινε να βρισκεται μπροστά στον καθένα.

2. τὸ παρατυγχάνον/τὸ παρατυχόν ό,τι απαιτεῖ κάθε φορά η περίπτωση: ποιεῖν τὸ παρατυγχάνον ἀεί.

[**σύνθ. λ.** παρά + τυγχάνω].

παραντίκα ΕΠΙΡΡΗΜΑ

1. ευθύς αμέσως, παρευθύς. = παραχρήμα.

2. με άρθρο δηλώνει το προσωρινό, το στιγμιαίο: αἱ παραντίκα ἡδοναί = οι απολαύσεις της στιγμῆς.

[**σύνθ. λ.** παρά + αντίκα].

παραχρήμα ΡΗΜΑ

1. παρευθύς: εἰ μὴ παραχρήμα, ἀλλ' ὀλίγον ὑστερον = αν όχι αμέσως, λίγο αργότερα. = παραντίκα.

2. με άρθρο δηλώνει το προσωρινό, το στιγμιαίο: ἡ παραχρήμα ἀνάγκη = η ανάγκη της στιγμῆς, η άμεση ανάγκη.

• ἐκ τοῦ παραχρήμα = εκ του προχείρου, χωρίς προετοιμασία.

NE στη φρ. αυθωρεὶ και παραχρήμα (με τη σημ. 1).

[**σύνθ. λ.** παρά + χρημα < παρὰ τὸ χρημα «στην άμεση χρήση και διάθεση, αμέσως»].

παραχωρέω -ῶ ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ⚡ **χωρέω** -ῶ

1. παραμερίζω: παραχωρῶ τινι τῆς ὁδοῦ = παραμερίζω, αφήνω το δρόμο ανοιχτό για να περάσει κάποιος.

2. υποχωρῶ, υποτάσσομαι σε κάποιον ἡ κάτι: παραχωρῶ τῷ νόμῳ.

3. παραδίδω, παραχωρώ κάτι: *Φιλίππω κατὰ τὰς συνθήκας Ἀμφιπόλεως παρακεχωρήκαμεν* = παραχωρήσαμε στο Φίλιππο την Αμφίπολη, σύμφωνα με τις συμφωνίες.

¶ **παράγ.** παραχωρητέον, παραχώρησις, παραχωρητικός.

NE παραχωρώ (με τη σημ. 3).

[**σύνθ. λ.** παρά + χωρέω].

πάρειμι (A) PHMA

Για τους χρόνους ¶ **εἶμι**

1. εἶμαι παρών: *πάρειμι ἐν ταῖς συνοουσίαις* = εἶμαι παρών στις συγκεντρώσεις των φίλων. ≠ ἄπειμι (εἶμι) «απουσιάζω, εἶμαι απών».

2. εἶμαι κοντά σε κάποιον για να τον βοηθήσω: *πάρειμί τι* = παραστέκομαι, βοηθώ κάποιον.

3. ἔχω φτάσει σε... ή ἔχω έρθει από...: *Ὀλυμπίαζε πάρειμι* = ἔχω φτάσει στην Ολυμπία. *Φίλιππος ἐκ Θράκης πάρεστι* = ο Φίλιππος έχει έρθει από τη Θράκη.

4. για πράγματα υπάρχω: *φόβος παρῆν* = υπήρχε φόβος.

5. για χρόνο ή παρούσα ήμερα = η σημερινή ήμερα.

• ως επίρρημα τὸ παρόν = το τώρα. *ἐν τῷ νῦν παρόντι καὶ ἐν τῷ ἔπειτα* = στον παρόντα χρόνο και τον μετέπειτα, τώρα και έπειτα.

6. ως πρόσωπο *πάρεστί μοι* = (κάτι) εξαρτάται από μένα.

NE στη μετοχή παρών, παρούσα, παρόν (με τη σημ. 1).

[**σύνθ. λ.** παρά + εἶμι].

πάρειμι (B) PHMA

Για τους χρόνους ¶ **εἶμι**

1. περνῶ δίπλα από κάτι: *δεῖ παριέναι σε παρὰ Βαβυλῶνα* = πρέπει να περάσεις έξω από τη Βαβυλώνα.

2. έρχομαι, παρουσιάζομαι: *εἶπεν μὴ πρότερον παριέναι ἡμᾶς ἕως ἂν αὐτὸς κελεύσῃ* = εἶπε να μην έρθουμε πριν μας δώσει αυτός την εντολή. *παρήει οὐδείς* = δεν παρουσιάστηκε κανείς (για να μιλήσει).

[**σύνθ. λ.** παρά + εἶμι].

παρελαύνω PHMA

Για τους χρόνους ¶ **ἐλαύνω**

περνῶ έφιππος δίπλα από κάτι: *παρελαύνω τὰς τάξεις* = έφιππος περνῶ δίπλα από τη στρατιωτική παράταξη.

NE παρελαύνω.

[**σύνθ. λ.** παρά + ἐλαύνω].

παρέρχομαι PHMA

Για τους χρόνους ¶ **ἔρχομαι**

1. περνῶ δίπλα από κάτι.

• *παρήλθεν ὁ κίνδυνος ὥσπερ νέφος* = πέρασε ο κίνδυνος όπως περνάει το σύννεφο (χωρίς να μας αγγίξει).

2. υπερέχω, εἶμαι ανώτερος: *τοὺς λόγους τὰ ἔργα παρέρχεται* = τα έργα είναι ανώτερα από τα λόγια.

3. ξεφεύγω: *παρέρχομαι τὸν νόμον* = δε με πιάνει ο νόμος.

4. μπαίνω μέσα: *παρέρχεται βία εἰς τὴν πόλιν* = (ο στρατός) μπαίνει στην πόλη με τη χρήση βίας.

5. παρουσιάζομαι κάπου για να μιλήσω: *εἰς τὴν ἐκκλησίαν παρέρχομαι* = παρουσιάζομαι στη συνέλευση των πολιτών για να μιλήσω.

NE παρέρχομαι (λόγ.).

[**σύνθ. λ.** παρά + ἔρχομαι].

παρέχω PHMA

Για τους χρόνους ¶ **ἔχω**

A. 1. δίνω, παρέχω, χορηγῶ: *πληρώματα ἡ πόλις παρέχει* = η πόλη δίνει ναύτες.

2. για πράγματα προξενῶ: *πόνον παρέχει τι* = κάτι προξενεί κόπο.

3. παρέχω έμαντόν θέτω τον εαυτό μου στη διάθεση κάποιου: *παρέχουσι δὲ εαυτοὺς τοῖς ἄρχουσι χρῆσθαι, ἦν τι δέωνται* = και είναι στη διάθεση των αρχόντων για να τους χρησιμοποιήσουν, αν υπάρχει κάποια ανάγκη.

• φαίνομαι, παρουσιάζομαι ως...: *παρέχω ἐαυτὸν εὐπειθῆ τοῖς ἄρχουσι* = παρουσιάζομαι πειθαρχικός στους άρχοντες.

B. μέση φωνή παρέχομαι

1. παραχωρώ κάτι από αυτά που μου ανήκουν, το παρέχω: *παρέχομαι ὄπλα*.

2. παράγω: *ποταμὸς παρέχεται κροκοδείλους*.

3. για άλλα πράγματα δείχνω: *παρέχομαι προθυμίαν*.

4. παρουσιάζω κάποιον ή κάτι: *παρέχομαι τινα μάρτυρα* = παρουσιάζω κάποιον ως μάρτυρα στο δικαστήριο.

NE παρέχω (με τη σημ. 1).

[**σύνθ. λ.** παρά + ἔχω].

παρθενών, -ώνος, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. στην ποίηση ο χώρος του σπιτιού όπου έμεναν τα ανύπαντρα κορίτσια.

2. ὁ Παρθενών ο ναός της Αθηνάς στην Ακρόπολη της Αθήνας.

NE Παρθενώνας (με τη σημ. 2).

[**παράγ. λ.** παρθένος + παρ. επιθ. -ών].

παρίημι PHMA

Για τους χρόνους ¶ **ἵημι**

1. παραλείπω: *παρῆς ταῦτα, βαδιοῦμαι πρός...* = παραλείποντας αυτά (τις λεπτομέρειες) θα προχωρήσω προς...

• παραμελῶ να κάνω κάτι.

2. για χρονικό διάστημα αφήνω να περάσει: *ἔνδεκα ἡμέρας παρέντες* = αφού άφησαν να περάσουν έντεκα ημέρες.

3. αφήνω, παραδίδω: *Ταῦτα ἠγοῦμαι. Εἰ δέ τω ἄλλως δοκεῖ, παρίημι αὐτῷ τὴν ἀρχήν* = Αυτά θεωρώ (σωτήρια για την πόλη). Αν όμως κάποιος άλλος έχει άλλη γνώμη, παραδίδω την εξουσία σ' αυτόν.

• μέση φωνή παρίεμαι εγκαταλείπω: *παρίεμαι τὴν συμμαχίαν*.

4. αφήνω κάποιον να περάσει: *οἱ παρεκελεύοντο ὅπως μὴ παρήσουσιν ἐς τὴν Ἑλλάδα τοὺς βαρβάρους* = αυτοί (τους) παρότρυναν να μην αφήσουν τους βαρβάρους (τους Πέρσες) να περάσουν στην Ελλάδα.

[**σύνθ. λ.** *παρά + ἴημι*].

παρίστημι PHMA

Για τους χρόνους ⚡ **ἴστημι**

1. στήνω / τοποθετώ κάποιον ή κάτι κάπου κοντά: *παρέστησέ τινα τῶν οἰκετῶν φυλάττειν* = τοποθέτησε (εκεί) κοντά έναν από τους υπηρέτες για να φυλάει.

2. βάζω σε κάποιον μια σκέψη, μια ιδέα, του την εμπνέω: *παρίστημι ἐλπίδας τῇ πόλει* = κάνω τους πολίτες να έχουν ελπίδες.

3. αποδεικνύω: *παρίστημί τι πολλοῖς τεκμηρίοις* = αποδεικνύω κάτι με πολλά πειστήρια.

4. παθ. φωνή αμετάβ. παρίσταμαι **α.** παραστέκομαι για να βοηθήσω: *οὐ παρέστη οὐδ' ἐβοήθησε τῷ τούτου νείει* = δεν παραστάθηκε ούτε βοήθησε το γιο αυτού (του ανθρώπου). **β.** για γεγονότα, καταστάσεις παρουσιάζομαι: *ἐὰν χρεία παραστή* = εάν παρουσιαστεί ανάγκη.

••• **παράγ.** παραστάσεις, παραστάτης, παραστατέω.

NE στη φρ. *παρίσταται ανάγκη* (με σημ. 4β).

[**σύνθ. λ.** *παρά + ἴστημι*].

παροράω -ῶ PHMA

Για τους χρόνους ⚡ **ὀράω -ῶ**

αμελώ, παραμελώ: *Ἀρχίδαμος ἐδήιον Ἀρκαδίαν... οἱ δὲ Ἀρκάδες ταῦτα πάντα παρεώρων* = ο Αρχίδαμος ληηλατούσε την Αρκαδία... οι Αρκάδες όμως έδειχναν αμέλεια για όλα αυτά.

••• **παράγ.** παρόραμα.

[**σύνθ. λ.** *παρά + ὀράω*].

παρρησιάζομαι PHMA

Παρατ.	ἐπαρρησιαζόμεν
Μέλλ.	παρρησιασόμαι
Αόρ.	ἐπαρρησιασάμην
Παρακ.	πεπαρρησιασάμην
με ενεργ. σημ.	«έχω πει (κάτι) με παρρησία»

μιλώ με παρρησία, με θάρρος: *ἂ γινώσκω πάντα πεπαρρησιασάμην* = αυτά που πιστεύω τα έχω πει όλα με παρρησία.

[**σύνθ. λ.** *παρρησία* (< *πᾶν + ῥήσις*) + παρ. επίθ. -άζομαι].

πᾶς, πᾶσα, πᾶν ΕΠΙΘΕΤΟ

1. όταν αναφέρεται σε ένα πρόσωπο ή πράγμα ολόκληρος, όλος: *πᾶσα ἡ δύναμις* = ολόκληρη η (στρατιωτική) δύναμη. *πάντες οἱ ἄνθρωποι* = όλοι οι άνθρωποι.

2. όταν αναφέρεται σε ένα πρόσωπο ή πράγμα ανάμεσα σε πολλά καθέννας, κάθε: *πᾶς Ἑλλήν* = κάθε Έλληνας. *πᾶσα ἀνθρώπου ψυχὴ* = κάθε ψυχὴ ανθρώπου.

3. με αριθμητικά εν όλω, συνολικά: *οἱ πάντες εἶς καὶ ἐνενήκοντα* = εν όλω ενενήντα ένας (άνδρες).

••• **σύνθ.** πάνσοφος, παννύχιος, πάνδημος.

NE πας, πάσα, παν (λόγ., με τη σημ. 2). [**παν(τ)-, IE* αρχής].

πάσχω PHMA

Παρατ	ἔπασχον
Μέλλ.	πέισομαι
Αόρ.	ἔπαθον
Παρακ.	πέπονθα
Υπερσ.	ἐπεπόνθειν

1. παθαίνω: *ἂ πάσχοντες ὑφ' ἐτέρων ὀργίζεσθε, ταῦτα τοῖς ἄλλοις μὴ ποιεῖτε* = αυτά που όταν τα παθαίνετε από άλλους οργίζεστε, να μην τα κάνετε στους άλλους.

• εκφράσεις *κακῶς πάσχω* = είμαι σε κακή κατάσταση. *εὖ πάσχω* = είμαι σε καλή κατάσταση.

2. μου συμβαίνει κάτι: *καί τι ἔφη γελοῖον παθεῖν* = και είπε ότι του συνέβη κάτι κωμικό.

••• **παράγ.** πάθος, πάθησις, πάθημα, πένθος.

NE πάσχω (λόγ.).

[**παθ- + παρ. επίθ. -σχω < -σκω, ηλειακό πάσχω, χωρίς σαφή ετυμ.*].

πατάσσω PHMA

Μέλλ.	πατάξω
Αόρ.	ἐπάταξα

Οι άλλοι χρόνοι από τα τύπω & πλήττω

χτυπώ: *πατάξας καταβάλλω αὐτόν* = αφού τον χτύπησα, τον ρίχνω κάτω. *πάταξον μέν, ἄκουσον δέ* = χτύπησέ με, αλλά άκουσέ με (είπε ο Θεμιστοκλής στον Ευρυβιάδη).

• *πατάσσω τὴν θύραν* χτυπώ την πόρτα. = κόπτω τὴν θύραν, κρούω τὴν θύραν.

NE πατάσσω (λόγ.).

[**παταγ- (πβ. πάταγ-ος) + παρ. επίθ. -jω*].

πατήρ, πατρός, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

πατέρας.

• στον πληθυντικό *οἱ πατέρες* = οι πρόγονοι.

••• **παράγ.** πατρικός, πάτριος, **σύνθ.** πατράδελφος, ἀπάτωρ, εὐπατριδής.

NE πατέρας.

[πατήρ, **αρχ. ινδ.** pitār-, **αρχ. περσ.** pitar-, **λατ.** pater κ.ά.].

παύλα, -ης, ή ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

παύση, τέλος: *παύλα κακῶν* = τέλος των συμφορών. ≠ ἄρχή.

ΝΕ παύλα «παύση» (γραμματική).

[*παν- (παύω) + παρ. επίθ. -λα, **αβέβ. ετυμ.**].

παύω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔπανον
Μέλλ.	παύσω
Αόρ.	ἔπανσα
Παρακ.	πέπανκα
Μέσ. μέλλ.	παύσομαι
Μέσ. αόρ.	ἐπανσάμην
Παθ. μέλλ.	παυ(σ)θήσομαι
Παθ. αόρ.	ἐπαύ(σ)θην
Παθ. παρακ.	πέπανμαι
Παθ. υπερσ.	ἐπεπαύμην

1. σταματώ κάτι: *παύω τὸν λόγον* = τελειώω, ολοκληρώνω την ομιλία μου. *παύω τὸν νόμον* = καταργώ το νόμο.

2. εμποδίζω κάποιον να συνεχίσει μια δραστηριότητα: *παύω τινὰ τῆς ἀρχῆς/τῆς στρατηγίας* = αφαιρώ από κάποιον την εξουσία/το αξίωμα του στρατηγού.

• παύομαι **α.** μέση φωνή σταματώ, ησυχάζω από κάτι: *παύομαι τῆς ὀργῆς* = σταματώ να οργίζομαι. **β.** παθ. φωνή απολύομαι, παύομαι από ένα αξίωμα.

3. ως αμετάβ. στην προστακτική *παῦε* = σταμάτα.

ΝΕ παύω (με τις σημ. 1, 2, 3).

[παύ-ω, **αβέβ. ετυμ.**].

πείθω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔπειθον
Μέλλ.	πείσω
Αόρ.	ἔπεισα
Αόρ. β'	ἔπιθον
Παρακ.	πέπεικα
Υπερσ.	ἐπεπείκην
Παρακ. β' αμετάβ.	πέποιθα
Μέσ. μέλλ.	πείσομαι
Μεσ. αόρ. β'	ἐπιθόμην
Παθ. μέλλ.	πεισθήσομαι
Παθ. αόρ. και με μέση σημ.	ἐπείσθην
Παθ. παρακ.	πέπεισμαι
Παθ. υπερσ.	ἐπεπείσμην

1. κάνω κάποιον να δεχτεί τη γνώμη μου, τον πείθω: *πείθω τινὰ ὡς χρή...* = πείθω κάποιον ότι πρέπει... *πείθω ἑμαυτόν* = πείθομαι.

• *πείθω τινὰ χρήμασι* = δωροδοκώ κάποιον.

2. μέση και παθ. φωνή πείθομαι **α.** πείθομαι.

β. υπακούω: *διδάσκουσι τοὺς παῖδας πείθε-*

σθαι τοῖς ἄρχουσι = διδάσκουν τα παιδιά να υπακούουν στους ἄρχοντες.

3. παρακ. πέποιθά τι ἐχῶ εμπιστοσύνη σε κάποιον ή κάτι.

παραγ. πειθώ, πιστήριος, πειστικός, πειθήνιος, πιθανός, πιστός, πίστης **σύνθ.** ἄπειστος, εὐπειθής, ἀπειθής.

ΝΕ πείθω (με σημ. 1) & πείθομαι (με σημ. 2α).

[*φειθ-, **λατ.** fido, **ΙΕ** *bheidh-].

πεινάω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ	ἐπείνων
Μέλλ.	πεινήσω
Αόρ.	ἐπείνησα
Παρακ.	πεπείνηκα

πεινώ. ≠ κορέννυμαι.

ΝΕ πεινώ.

[**παραγ. λ.** πείνα + παρ. επίθ. -άω].

πείρα, -ας, ή ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. δοκιμή, απόπειρα: *πείραν λαμβάνω* τινὸς ὅπως ἔχει = δοκιμάζω τις ικανότητες κάποιου.

2. πολεμική απόπειρα, πολεμική επιχείρηση: *ἄνηρ μάντις εἰσηγήσατο αὐτοῖς τὴν πείραν* = ἕνας μάντις τούς συμβούλευσε να κάνουν την επιχείρηση.

παραγ. πειράζω, πειράω, πειρατής, **σύνθ.** ἔμπειρος, ἔμπειρία.

ΝΕ πείρα «εμπειρία».

[*περ- «εισδύω» (**λατ.** per-itus «έμπειρος») + -ja].

πειράω -ῶ ΡΗΜΑ

Μέλλ.	πειράσω
--------------	---------

1. προσπαθώ, επιχειρώ: *δέδοικα μήποτε πολλὰ πειρῶντες και κατορθώσωσιν* = φοβούμαι μήπως και επιτύχουν με τις πολλές προσπάθειές τους.

2. συνήθως αποθετικό πειρῶμαι

Παρατ.	ἐπειρώμην
Μέλλ.	πειράσομαι
Αόρ.	ἐπειρασάμην
Παθ. αόρ. με μέση σημ.	ἐπειράθην
Παθ. παρακ.	πεπείραμαι

α. προσπαθώ: *πειρασόμεθα ὑμῖν ἐγώ τε και Πρωταγόρας φράσαι* = θα προσπαθήσουμε εγώ και ο Πρωταγόρας να σας πούμε.

β. δοκιμάζω: *πεπείρανται δουλείας* = ἔχουν δοκιμάσει τη δουλεία.

παραγ. πειρατής, πειρασμός, πείραμα.

[*περ-, πείρω «εισδύω»].

πέλας ΕΠΙΡΡΗΜΑ

κοντά, πλησίον.

• με το άρθρο *ὁ πέλας* = ο πλησίον. *οἱ πέλας* = οι γείτονες.

[*πελα- (*πλα- «κοντά», πβ. *πελάζω, πλησίον*) + τελικό -ς των επιρρημάτων, *οὕτω-ς*].

πελταστής, -οῦ, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
στρατιώτης με μικρή ασπίδα από δέρμα, δηλ. με πέλτη.

[**παράγ. λ.** πελτάζω + παρ. επίθ. -τής].

πέλτη, -ης, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
μικρή, ελαφριά, ασπίδα από δέρμα ζώων.

παράγ. πελταστής, πελτάζω.

[*πελ- (πέλημα) «δέρμα», **λατ.** pellis «δέρμα»].

πέμπω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔπεμπον
Μέλλ.	πέμψω
Αόρ.	ἔπεμψα
Παρακ.	πέπομφα
Μέσ. μέλλ.	πέμψομαι
Παθ. μέλλ.	πεμφθήσομαι
Μέσ. αόρ.	ἔπεμψάμην
Παθ. αόρ.	ἔπέμφθην
Παθ. παρακ.	πέπεμμαι

στέλνω: ἐψηφίσαντο ναῦς ἐξήκοντα πέμπειν ἐς Σικελίαν καὶ στρατηγούς αὐτοκράτορας = ψήφισαν να στείλουν στη Σικελία εξήντα πλοία και στρατηγούς με απόλυτη εξουσία.

παράγ. πέμπις, πεμπτέον, πομπή, πομπός, **σύνθ.** διαπομπεύω.

ΝΕ πέμπω (λόγ.).

[**αβέβ. ετυμ.**, ίσως δάνεια λ.].

πένης, -ητος, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

Συγκριτικός	πενέστερος
Υπερθετικός	πενέστατος

άνθρωπος φτωχός (☞ **πτωχός**).

[*πεν- «μοχθώ, κοπιάζω» (πένομαι «κουράζομαι, είμαι φτωχός») + παρ. επίθ. -ης, **αβέβ. ετυμ.**].

πενία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

φτώχεια.

[**παράγ. λ.** πένομαι + παρ. επίθ. -ία].

πένομαι ΡΗΜΑ

μόνο στον ενεστώτα και τον παρατατικό είμαι φτωχός. ≠ πλουτέω.

παράγ. πένης, πενία, πόνος, πονηρός, πονηρία, **σύνθ.** ἄπρονος, παυσίπρονος, φυγόπρονος, γεωπόνος, γεωπονία.

ΝΕ πένης (λόγ.).

[*πεν- «μοχθώ, πόνος» + παρ. επίθ. -ομαι].

πένταθλον, -άθλου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

αγώνας που περιλαμβάνει τα πέντε αγωνίσματα (δρόμος, άλμα, δίσκος, πάλη, πυγμαχία ή ακόντιο).

παράγ. πενταθλέω.

ΝΕ πένταθλο.

[**σύνθ. λ.** πέντε + ἄθλον].

πεντακόσιοι, -αι, -α ΕΠΙΘΕΤΟ

απόλυτο αριθμητικό.

1. πεντακόσιοι.

2. οί πεντακόσιοι στην Αθήνα η Βουλή των πεντακοσίων, που είχε αρμοδιότητες προβουλευτικές και εκτελεστικές.

ΝΕ πεντακόσιοι (με τη σημ. 1).

[πέντε + *-(α)κόσιοι < *(α)κάτιοι < ἑκατόν, διαλ. ἑκοτόν, **λατ.** centum, δωρ. διακάτιοι = διακόσιοι].

πεντακοσιομέδιμνος, -ίμνου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

Αθηναίος πολίτης που είχε ως ετήσιο εισόδημα σιτηρά πεντακοσίων μεδίμων. Οι πεντακοσιομέδιμνοι ανήκαν στην πρώτη και υψηλότερη εισοδηματική τάξη από τις τέσσερις στις οποίες ήταν χωρισμένοι οι Αθηναίοι. (Η δεύτερη τάξη ήταν οι ἱππεῖς, η τρίτη οι ζευγῖται και η τέταρτη και χαμηλότερη οι θήτες.)

[**παράγ. λ.** (**σύνθ.** πεντακόσιοι + μέδιμνοι) + παρ. επίθ. -ος].

πέπλος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

μακρὸ ἔνδυμα που το φορούσαν οι γυναίκες πάνω από το συνηθισμένο ἔνδυμά τους. (Αντιστοιχεί προς το ανδρικό ἱμάτιον.)

• ο πέπλος της Αθηνάς, που τον μετέφεραν πάνω σε ένα τροχοφόρο καράβι, ως ιστίο, στην Ακρόπολη κατά τη γιορτή των Παναθηναίων.

ΝΕ το πέπλο, σε ουδέτερο γένος. Το ουδ. γένος απαντά ήδη στον τύπο τὰ πέπλα που χρησιμοποιήσαν ως ετερόγλιτο πληθυντικό (αντί του κανονικού οἱ πέπλοι) ποιητές της ύστερης αρχαιότητας.

[*πελ- (πβ. ἄ-πλ-οῦς, δι-πλ-όω, πλέ-κω)].

πέπρωται ΡΗΜΑ

παρακεείμενος με σημ. ενεστώτα

Υπερσ. γ' πρόσ.	ἔπέπρωτο
------------------------	----------

είναι πεπρωμένο.

• πεπρωμένον ἔστιν εἶναι πεπρωμένο.

[παρακ. ρήματος που μαρτυρείται μόνον στον αόρ. πορεύειν και το μέλλ. πόρσω, ομόρρ. με ☞ **πόρος**, πείρω «τρυπώ»].

περ ΜΟΡΙΟ

εγκλιτικό, που προστίθεται σε συνδέσμους ή αναφορικά

ακριβώς, πράγματι: ἐπέιπερ = επειδή πράγματι. ὅσπερ = ο οποίος ακριβώς.

[ομόρρ. με περι].

περαίνω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔπεραινον
Μέλλ.	περανῶ
Αόρ.	ἔπερανα
Μέσ. μέλλ.	περανοῦμαι
Παθ. αόρ.	ἔπεράνθην
Παθ. παρακ.	πεπέρασμαι

1. τελειώνω κάτι, το ολοκληρώνω: περαίνω τὸ προσταχθέν = ολοκληρώνω αυτό που με

διέταξαν (να κάνω). *περαίνεται τὸ ἔργον* = τελειώνει το ἔργο.

[**παράγ. λ.** *πέρ-ας* + παρ. επίθ. *-αίνω*].

περαιούω -ῶ ΡΗΜΑ

μεταφέρω απέναντι: *ἐπεραιώσε τὸς στρατιώτας εἰς τὴν Λιβύην* = μετέφερε τους στρατιώτες απέναντι στη Λιβύη. *ναυσὶ περαιούονται εἰς τὴν Ἀσίαν* = περνούν στην Ασία με πλοία.

ΝΕ περαιώνω «τελειώνω».

[**παράγ. λ.** *περαιός* (**παράγ.** *πέρας* + παρ. επίθ. *-αίος*) + παρ. επίθ. *-όω*].

περαιτέρω ΕΠΙΡΡΗΜΑ

πιο πέρα, περισσότερο: *ἐν οἶδα καὶ οὐ περαιτέρω* = ἕνα πράγμα ξέρω και τίποτε περισσότερο.

ΝΕ περαιτέρω.

[**παράγ. λ.** *περαιτέρω-ος* (< *περαιότερος* < *περαιός* «που βρίσκεται από την απέναντι πλευρά» < *πέρ-αν* + *-αίος*) + παρ. επίθ. *-ω*].

πέραν ΕΠΙΡΡΗΜΑ

Συγκριτικός	περαιτέρω
--------------------	-----------

1. τοπικά πιο πέρα, παραπέρα: *πέραν τοῦ ποταμοῦ* = στην απέναντι όχθη του ποταμού. *τούτου μὴ πέραν προβαίνειν* = να μην προχωρήσει κανείς παραπέρα.

• με άρθρο ἢ ὄχθη ἢ πέραν = η αντίπερα όχθη.

2. χρονικά περισσότερο χρόνο: *οὐκέτι πέραν ἐπολιόρησαν* = δε συνέχισαν να πολιορκούν περισσότερο.

παράγ. *πέραθεν, περαιός, περαία* (γῆ), *Περαία* (ἡ).

ΝΕ πέρα (και με τις δύο σημ.)

[**περ-* (*περί, πόρος*), **αρχ. περσ.** *para* «κοντά»].

πέρας, -ατος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

τέλος: *πέρας κακῶν* = το τέλος των συμφορών. *πέρας ἐστὶ τοῦ βίου θάνατος* = το τέλος της ζωής είναι ο θάνατος. ≠ ἄρχή.

παράγ. *περατόω, σύνθ.* ἄποπερατόω.

ΝΕ πέρασ.

[**περ-* (*περί, πόρος, πέραν, πείρω* «διαπερνάω»)].

περὶ ΠΡΟΘΕΣΗ

A. 1. με γενική δηλώνει **a.** αναφορά σε κάποιον ἢ κάτι, προσπάθεια ἢ ενδιαφέρον: *βουλευόμεαι περὶ τῶν οἰκείων* = αποφασίζω για τις δικές μου υποθέσεις. **β.** αξία: *περὶ πολλοῦ ποιούμεαι τι* = δίνω σε κάτι μεγάλη αξία, το θεωρώ πολύ σπουδαίο. *περὶ οὐδενὸς ποιούμεαι τι* = θεωρώ κάτι εντελώς ασήμαντο.

2. με δοτική δηλώνει **a.** γύρω από (τοπικά): *στρεπτοὺς εἶχον περὶ τοῖς τραχήλοις καὶ ψέλια περὶ ταῖς χερσὶ* = είχαν περιδέραια γύρω από το λαιμό τους και βραχιόλια στα χέρια

τους. **β.** σχετικά με: *ὄρα μὴ περὶ τοῖς φιλάτοις κινδυνεύης* = πρόσεχε μήπως βάζεις σε κίνδυνο ὅ,τι πιο αγαπημένο έχεις.

3. με αιτιατική δηλώνει **a.** κοντά ἢ γύρω (τοπικά): ἡ *περὶ Λέσβον ναυμαχία*. **β.** για πρόσωπα οἱ *περὶ* τινα ἀκόλουθοι, συγγενεῖς, μαθητές κτλ.: *...ὡς οἱ περὶ τὸν Ἡράκλειτον λέγουσι* = ὅπως λένε οἱ οπαδοί του Ηράκλειτου. **γ.** περίπου (χρονικά): *περὶ μέσας νύκτας* = γύρω στα μεσάνυχτα. **δ.** ασχολία με κάτι: *ἦν ἐθέλησσωσι διατρίψαι περὶ τὴν θήραν* = αν θελήσουν να ασχοληθούν με το κυνήγι. **ε.** σχετικά με κάτι: *τὰ περὶ Μίλητον γεγονότα*. **στ.** για αριθμούς περίπου: *περὶ ἑπτακοσίους* = περίπου επτακόσιοι.

B. ως ἀ συνθετικό δηλώνει **a.** γύρω γύρω, π.χ. *περιβάλλω*. **β.** υπεροχή, π.χ. *περιγίγνομαι*. **γ.** πολύ ἢ υπερβολικά, π.χ. *περιδείξ.* **δ.** αδιαφορία, π.χ. *περιορῶ*.

σύνθ. *περιβάλλω, περιγράφω, περιφέρω*.

ΝΕ περί (λόγ.).

[**περ-* (*πέρα, πόρος, πείρω*)].

περιάγω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ ἄγω

1. περιφέρω κάποιον, τον γυρίζω εδώ και εκεί: *κελεύσαντος Κροίσου τὸν Σόλωνα θεράποντες περιήγον κατὰ τοὺς θησαυροὺς* = με εντολή του Κροίσου υπηρέτες περιέφεραν το Σόλωνα στους θησαυρούς.

2. μέση φωνή περιάγομαι περιφέρω κάποιον μαζί μου: *ἐκείνοι ἀκολούθους πολλοὺς περιάγονται* = εκείνοι παίρνουν μαζί τους, όπου πηγαίνουν, πολλούς υπηρέτες.

3. περιστρέφω κάτι, το γυρίζω γύρω από τον εαυτό του: *περιάγω τὴν κεφαλὴν*.

παράγ. *περιαγωγή.*

[**σύνθ. λ.** *περί* + ἄγω].

περιαιρετός, -ή, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

αυτός που μπορεί να αφαιρεθεί.

[**παράγ. λ.** *περιαιρέομαι* (**σύνθ.** *περί* + *αἰρέτος*, ☞ *αἰρέτος*) + παρ. επίθ. *-τός*].

περιαιρέω -ῶ ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ αἰρέω -ῶ

1. αφαιρώ, βγάζω κάτι που βρίσκεται γύρω γύρω: *περιαιρῶ τὸν χιτῶνα*.

2. μέση φωνή περιαιροῦμαι βγάζω κάτι από πάνω μου, και γενικά αφαιρώ, βγάζω: *ἀπεδοκίμασε τὸ περιελεσθαι αὐτῶν τὰ ὄπλα καὶ ἀπολέμους ποιῆσαι* = (ο Κύρος) ἀπέρριψε το σχέδιο να τους αφαιρέσουν τα όπλα και να τους κάνουν ανίκανους να πολεμήσουν.

3. παθ. φωνή περιαιροῦμαι χάνω κάτι που εἶχα: *περιηρημένοι χρήματα καὶ συμμάχους* = έχοντας χάσει περιουσία και συμμάχους.

παράγ. *περιαιρετός.*

[**σύνθ. λ.** περί + αἰρέω].

περιβάλλω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ◌ **βάλλω**

1. τοποθετώ κάτι γύρω γύρω: *θώρακας περι τὰ στέρα των ἵππων περιβάλλουσι* = τοποθετούν θώρακες στο στήθος των αλόγων.

• καλύπτω, ντύνω: *περιβάλλω τινὰ ὑφάσματι* = ντύνω κάποιον με υφαντό ρούχο.

2. αγκαλιάζω: *περιέβαλλον ἀλλήλους δακρυόντες* = αγκαλιάζονταν δακρύνοντας.

3. μέση φωνή περιβάλλομαι **α.** ντύνομαι: *περιβλημένος πορφυροῦν χιτῶνα* = ντυμένος με κόκκινο χιτῶνα. **β.** κλείνω κάτι γύρω γύρω για δική μου ωφέλεια: *τὴν νῆσον περιβάλλομαι τείχει* = χτίζω γύρω από το νησί τείχος για την ασφάλειά μου.

παράγ. περίβλημα, περιβολή, περίβολος.

NE περιβάλλω (με τη σημ. 1).

[**σύνθ. λ.** περί + βάλλω].

περιβολή, -ῆς, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. περίβλημα, κάλυμμα.

2. ένδυμα.

NE περιβολή (με τη σημ. 1).

[**παράγ. λ.** περιβάλλω (πβ. βολή < βάλλω) + παρ. επίθ. -ή].

περιγίγνομαι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ◌ **γίγνομαι**

1. υπερισχύω: *ἡ Κέρκυρα περιγίγνεται τῷ πολέμῳ των Κορινθίων* = η Κέρκυρα υπερισχύσε των Κορινθίων στον πόλεμο. = περιέιμι (Α). ≠ ἡττάομαι.

2. διασώζομαι, επιζώ: *οἱ περιγενόμενοι* = όσοι επέζησαν.

3. για πράγματα περισσεύω: *τὸ περιγενόμενον ἐκ τῶν φόρων ἀργύριον* = τα χρήματα που περισσεύσαν από τους φόρους.

[**σύνθ. λ.** περί + γίγνομαι].

περίεμι (Α) ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ◌ **εἶμι**

1. βρίσκομαι γύρω από κάτι: *χωρίον ὃ τειχίον περιῆν* = τόπος γύρω από τον οποίο ήταν ένα μικρό τείχος.

2. υπερτερώ: *ναυσὶ πολὺ περιῆσαν* = υπερτερούσαν πολὺ στο ναυτικό. = περιγίγνομαι.

3. απομένω: *τὸ περιὸν τοῦ στρατοῦ* = ὅ,τι απέμεινε από το στρατό.

[**σύνθ. λ.** περί + εἶμι].

περίεμι (Β) ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ◌ **εἶμι**

1. περικυκλώνω: *περίεμι κατὰ νότον* = περικυκλώνω τον εχθρό από τα νότια.

2. κινούμαι από τον έναν τόπο στον άλλο: *περίεμι τὰς φυλακάς* = πηγαίνω από φρουρά σε φρουρά (για να επιθεωρήσω).

3. για χρονική διαδοχή χρόνου *περιόντος* = με την πάροδο του χρόνου.

[**σύνθ. λ.** περί + εἶμι].

περιέπω ΡΗΜΑ

Παρατ. περιείπον

Μέλλ. περιέψω

1. συμπεριφέρομαι απέναντι σε κάποιον με ορισμένο τρόπο: *περιέπω τινὰ ὡς εὐεργέτην καὶ φίλον* = συμπεριφέρομαι σε κάποιον ὅπως σε ευεργέτη και φίλο. *τραχέως περιέπω τινὰ* = κακομεταχειρίζομαι κάποιον.

2. τιμώ κάποιον: *ἐπήνει καὶ περιεῖπε αὐτόν* = τον επαινούσε και τον τιμούσε.

[**σύνθ. λ.** περί + ἔπω «μεταχειρίζομαι», *sep-, πβ. **αρχ. ινδ.** sápati «φροντίζω, σέβομαι»].

περιίστημι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ◌ **ἴστημι**

1. τοποθετώ κάποιον γύρω γύρω από κάποιον: *Κῦρος περιέστησε πᾶν τὸ στράτευμα περὶ τὴν πόλιν* = ο Κύρος τοποθέτησε ὅλο το στρατό γύρω από την πόλη.

2. φέρνω κάποιον σε μια κατάσταση, τον καταντῶ: *περιίστημί τινα εἰς πενίαν* = φέρνω κάποιον σε κατάσταση φτώχειας.

3. μέση και παθ. φωνή περιίσταμαι **α.** κυκλώνω: *ὁ δὲ περιίσταται τὸν λόφον τῷ στρατεύματι* = και αυτός κυκλώνει το λόφο με το στρατό. **β.** καταλήγω, καταντῶ: *περιειστήκει τοῖς βοηθείας δεομένοις αὐτοὺς ἑτέροις βοηθεῖν* = κατέληξε αυτοί που είχαν ανάγκη από βοήθεια να βοηθούν άλλους.

[**σύνθ. λ.** περί + ἴστημι].

περιοράω -ῶ ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ◌ **όράω -ῶ**

1. παραβλέπω κάτι, ανέχομαι, επιτρέπω να συμβεῖ: *ἐδέοντο μὴ σφᾶς περιορᾶν φθειρομένους* = παρακαλούσαν (τους συμμάχους) να μην το επιτρέψουν να καταστραφούν. *ἀπὸ τῆς ὑμετέρας ἀρχῆς δύναμιν προσαλαβεῖν περιόψεσθε* = θα ανεχθείτε να πάρουν πρόσθετη δύναμη από την ηγεμονία σας.

2. περιμένω: *περιορῶ εἶ τινες βοηθήσουσιν*.

3. στη μέση φωνή περιορῶμαι κοιτάζω γύρω γύρω εξετάζοντας την πορεία των πραγμάτων, τηρῶ στάση αναμονῆς και προσαρμογῆς ἀνάλογα με την εξέλιξη των πραγμάτων: *ἦλθον δὲ καὶ τῶν Σικελῶν πολλοὶ ξύμμαχοι τοῖς Ἀθηναίοις, οἳ πρότερον περιεωρῶντο* = ἦρθαν ως σύμμαχοι των Αθηναίων και πολλοί Σικελοί που προηγουμένως τηρούσαν στάση αναμονῆς.

παράγ. περίοπτος.

[**σύνθ. λ.** περί + ὄράω].

περιουσία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. περίσσευμα, πλεόνασμα, αφθονία: *οὐκ ἔχουσι περιουσίαν νεῶν* = δεν τους περισσεύουν πλοία (δεν ἔχουν αρκετά).

2. κέρδος, ωφέλεια: ἀπὸ παντὸς περιουσίαν ποιούμαι = βγάζω ἀπὸ το καθετὶ κέρδος.

• ἐκ περιουσίας εκ περιουσίας.

NE η φρ. εκ περιουσίας.

[μεταρρηματικό ουσ. ἀπὸ περιέμι, *περιοντία > περιουσία].

περιπίπτω PHMA

Για τους χρόνους πῖπτο

1. συνήθως για πλοία συναντιέμαι τυχαία: δύο ναῦς τῶν Πελοποννησίων αἰροῦσιν, αἱ περιέπεσον αὐτοῖς = (οἱ Αθηναῖοι) κατέλαβαν δύο πλοία τῶν Πελοποννησίων με τα οποία ἔτυχε να συναντηθῶν.

2. πέφτω πάνω, συγκρούομαι: ταῖς σφετέραις ναυσὶ περιέπιπτον = συγκρούονταν με τα δικά τους καράβια.

3. μεταφορικά πέφτω ἐπάνω σε κάτι δυσάρεστο, περιέρομαι: τοιαύτη συμφορὰ περιέπτωκε = ἔπεσε σε τέτοια συμφορὰ (τον βρήκε τέτοια συμφορὰ).

παράγ. περιπέτεια, περιπετής.

NE περιπίπτω (με τη σημ. 3).

[σύνθ. λ. περί + πίπτο].

περιρρέω PHMA

Για τους χρόνους ῥέω

1. ρέω, κυλῶ κοντά ἢ ολόγυρα: ὁ Νεῖλος περιρρεῖ τὴν νῆσον = ο Νεῖλος ρέει γύρω ἀπὸ το νησί.

2. για πράγματα περιρρέομαι ξεφεύγω: ἡ ἄσπις περιερρῆ εἰς τὴν θάλασσαν = η ασπίδα ξέφυγε ἀπὸ τα χέρια του και ἔπεσε στη θάλασσα.

παράγ. περίρροος, περίρρυτος.

[σύνθ. λ. περί + ῥέω].

περισπάω -ῶ PHMA

Για τους χρόνους σπάω -ῶ

1. αφαιρῶ, βγάζω.

2. μέση φωνή περισπῶμαι βγάζω κάτι που φερόω: περιεσπάσατο τὴν τιάραν = ἔβγαλε ἀπὸ το κεφάλι του τὴν τιάρα.

παράγ. περισπασμός.

NE περισπῶ «οδηγῶ τὴν προσοχή του ἄλλου ἔξω ἀπὸ το κύριο αντικείμενο».

[σύνθ. λ. περί + σπάω].

περιτίθημι PHMA

Για τους χρόνους τίθημι

1. τοποθετῶ κάτι γύρω ἀπὸ κάτι ἢ ἐπάνω σε κάτι: περιτιθέασιν αὐτῷ πλέξαντες ἀκάνθινον στέφανον = και αφού ἔπλεξαν στεφάνι ἀπὸ ἀγκάθια, το ἔβαλαν γύρω ἀπὸ το κεφάλι του (του Ἰησοῦ).

2. παρέχω, δίνω: ἀγωνίσασθε... ξυμπάση τῆ πόλει κάλλιστον ὄνομα περιθεῖναι = αγωνιστείτε... για να δώσετε σε ολόκληρη τὴν πόλη ἓνα ἀρίστο ὄνομα.

[σύνθ. λ. περί + τίθημι].

περιττός, -ή, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

ο κοινὸς τύπος εἶναι περισσός

1. ἐξαιρετικὸς ἢ παράδοξος: οὐδὲν δὴ λέγων, περιττὸν φαίνεται τι λέγων = ἐνὼ δε λέει τίποτε, φαίνεται ὅτι λέει κάτι ἐξαιρετικὸ.

2. για πρόσωπα, κυρίως για τὴν ευρυμάθειά τους ἐξοχος, σπουδαῖος: περιττός κατὰ φιλοσοφίαν = σπουδαῖος στη φιλοσοφία.

3. αὐτὸς που περισσεύει, περισσός.

παράγ. περισσῶς, περισσότερον.

NE περιττός «που περισσεύει» (σημ. 3), «μικρὸς ἀριθμός».

[*περικ- (πέριξ) + παρ. ἐπίθ. -jός].

περιφανής, -ής, -ές ΕΠΙΘΕΤΟ

1. αὐτὸς που φαίνεται ἀπὸ παντοῦ: Ἀμφίπολιν περιφανῆ ἐς θάλασσαν τε καὶ τὴν ἡπειρον ᾤκισαν = (οἱ Αθηναῖοι) ἴδρυσαν ὡς ἀποικία τὴν Ἀμφίπολη σε θέση που να φαίνεται και ἀπὸ τὴ θάλασσα και ἀπὸ τὴ στεριά.

2. ολοφάνερος: μεγάλη καὶ περιφανῆς ἀναισχυντία = μεγάλη και ολοφάνερη ἀδιαντροπία.

NE περιφανῆς «υπέροχος».

[σύνθ. λ. περί + *φαν- (φαίνομαι) + -ής].

περιφέρω PHMA

Για τους χρόνους φέρω

1. μεταφέρω κάτι ἐδῶ και ἐκεῖ, το περιφέρω, κινῶ κάτι περιστροφικά: περιφέρω τὸν πόδα.

2. κάνω κάτι γνωστό, καθῶς το μεταφέρω στον ἓνα και στον ἄλλο: τοῦ Πιττακοῦ περιφέρετο τοῦτο τὸ ῥῆμα = το ρητὸ αὐτὸ του Πιττακοῦ γινόταν γνωστό (καθῶς περνούσε ἀπὸ στόμα σε στόμα).

3. παθ. φωνή περιφέρομαι α. περιστρέφομαι: περιφέρεται κύκλω = περιστρέφεται συμπληρώνοντας κύκλο. β. περιπλανῶμαι.

παράγ. περιφερής, περιφέρεια, περιφερώς.

NE περιφέρω (με τη σημ. 1).

[σύνθ. λ. περί + φέρω].

πετάννυμι PHMA

Παρατ.	ἐπετάννυν
Μέλλ.	πετάσω & πετώ
Αόρ.	ἐπέτασα
Παθ. παρακ.	πέπταμαι

απλώνω, ανοίγω.

NE πετώ «ἵπταμαι».

[*πετ-, *πατ-, ομόρρ. με λατ. pated «εἶμαι ἀνοικτός, πλατύς», αρχ. περσ. pabana- «ευρύς, πλατύς»].

πέτομαι PHMA

Παρατ.	ἐπετόμην
Μέλλ.	πτήσομαι
Αόρ. β'	ἐπτόμην

πετώ. = ἵπταμαι.

- μεταφορικά δηλώνει βιασύνη: ἤξουσιν πετόμενοι = θα έρθουν πετώντας.

[*πετ- «πετώ, πέφτω», πβ. **αρχ. ινδ.** *pátati* «πετώ», **λατ.** *petō* «κατευθύνομαι»].

πέτρα, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

βράχος: *μνημείον λελατομημένον ἐν τῇ πέτρα* = τάφος σκαλισμένος στο βράχο.

παράγ. πέτρινος, πετρώδης, **σύνθ.** πετροβόλος.

ΝΕ πέτρα «λίθος».

[**αβέβ. ετυμ.**].

πέτρος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

πέτρα: *ἐπὶ τοὺς ὀπίστας ἐπεκυλίνδουν πέτρους εἰς τὸ κάταντες* = κυλούσαν πέτρες στην κατηφόρα επάνω στους στρατιώτες.

[προέρχεται από το *πέτρα*, ἡ (που έχει **αβέβ. ετυμ.**) με επίδραση του *λίθος*, ὁ].

πεττός, -οῦ, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

ο κοινός τύπος είναι *πεσσός*

1. κυρίως στον πληθυντικό οἱ πεττοὶ καθεμία από τις πέτρες, σε σχήμα αυγού, που τη χρησιμοποιούσαν στο ομώνυμο παιχνίδι, που έμοιαζε με ντάμα ή σκάκι.

2. τετραγωνισμένη σανίδα επάνω στην οποία έπαιζαν τους πεσσοῦς.

παράγ. πεττεύω.

ΝΕ πεσοοί (με τη σημ. 1).

[προελληνική λ.].

πη ΜΟΡΙΟ

εγκλιτικό

1. κάπως: *ἄλλη γέ πη ἐν νῶ ἔχω λέγειν* = πράγματι, έχω σκοπό να μιλήσω κάπως διαφορετικά.

2. κάπου: *αἱ Ἄττικαὶ νῆες παρεγίγνοντο τοῖς Κερκυραίοις, εἰ πη πιέζοιντο* = τα αττικά πλοία βοηθούσαν τους Κερκυραίους, αν κάπου δέχονταν πίεση.

[☞ **πῆ**].

πῆ ΜΟΡΙΟ

ερωτηματικό

1. πώς: *πῆ δὴ οὖν ποτε* = πώς επιτέλους.

2. πού: *σκοπῶν πῆ εὐαποτειχιστότατος εἶη ὁ Πειραιεύς* = εξετάζοντας σε ποιο σημείο ο Πειραιάς μπορεί ευκολότερα να αποκλειστεί.

[*k^we-, ομόρρ. με ☞ **ποῖ, ποῦ**].

πήγνυμι & πηγνύω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐπήγνυν & ἐπήγνυον
Μέλλ.	πήξω
Αόρ.	ἔπηξα
Παρακ. με μέση σημ.	πέπηγα
Υπερσ. με μέση σημ.	ἔπεπήγειν
Παθ. μέλλ.	παγήσομαι
Παθ. αόρ. β´	ἐπάγην

1. μπήγω κάτι για να το στερεώσω: *σκηνήν πήγνυμι* = στήνω τη σκηνή.

• μέση φωνή πήγνυμαι: *σκηναὶς πήγνυνται* = στήνουν τις σκηνές τους.

2. κατασκευάζω: *πήγνυμι ἄμαξαν*.

3. στερεοποιώ κάτι, το παγώνω ή το πήζω: *πήγνυμι τυρούς* = πήζω τυριά. *γάλα πεπηγός* = πηγμένο γάλα. *βορράς ἔπνει πηγνὺς τοὺς ἀνθρώπους* = φυσούσε βοριάς που πάγωνε τους ανθρώπους.

παράγ. πήξις, πηκτός.

ΝΕ πήζω (με τη σημ. 3).

[*παγ- (πάγος), *πηγ- (πήξις, πηκτός) + παρ. επίθ. -νυ-μι].

πηνίκα ΕΠΙΡΡΗΜΑ

ερωτηματικό τι ώρα: *πηνίκα τῆς νυκτός*; = τι ώρα τη νύχτα;

[π- (< πῶς, πότερος κτλ.) + ἡνίκα, ☞ **ἡνίκα**].

πιθανός, -ή, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	πιθανότερος
Υπερθετικός	πιθανώτατος

1. αυτός που μπορεί να πειθει, πειστικός: *Κλέων ὦν τῷ δήμῳ τότε πιθανώτατος* = ο Κλέων, που ήταν τότε ιδιαίτερα πειστικός στο λαό. *πιθανὸς λόγος* = πειστικό επιχείρημα.

2. πιστευτός: *πάνυ πιθανὸν τὸ τοιοῦτον* = αυτό (αυτή η παράδοση) είναι πολύ πιστευτή.

παράγ. πιθανότης, πιθανῶς, **σύνθ.** πιθανολογέω.

ΝΕ πιθανός «που μπορεί να συμβεί κτλ.».

[*πείθω*, *πιθ- (ἐπιθ-όμην) + παρ. επίθ. -αν-ός].

πίθος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

πιθάρι.

• παρομία *εἰς τὸν τετρημένον πίθον ἀντλῶ* = βάζω νερό σε τρύπιο πιθάρι, δηλαδή ματαιοπονῶ.

[μυκην. *qeto*, *φιθ- (φιθάκη - πιθάκιον «κρασοπίθαρο»), προελληνική λ.].

πικρός, -ά, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	πικρότερος
Υπερθετικός	πικρότατος

1. αυτός που έχει πολύ έντονη γεύση, αλμυρός ή πικρός. ≠ γλυκός, ἡδύς.

2. μεταφορικά σκληρός, μισητός: *οὐδὲν τῆς ἀνάγκης πικρότερον* = δεν υπάρχει τίποτε πιο μισητό από τον εξαναγκασμό.

3. για πρόσωπα εχθρικός, σκληρός: *πικρός ἐστι καὶ συκοφάντης*.

παράγ. πικραίνω, πικρία, πικρότης, πικρῶς, **σύνθ.** πικρόχολος, ὑπόπικρος.

ΝΕ πικρός «πικρός» (από τη σημ. 1).

[*πικ- (ποικ-ίλος), πβ. *πικόν πικρόν*].

πίμπλημι ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐπίμπλην
---------------	----------

Μέλλ.	πλήσω
Αόρ.	ἔπλησα
Παρακ.	πέπληκα
Μέσ. & παθ. ενεστ.	πίμπλαμαι
Μέσ. & παθ. παρατ.	ἐπιμπλάμην
Μέσ. μέλλ.	πλήσομαι
Παθ. μέλλ.	πλησθήσομαι
Παθ. αόρ.	ἐπλήσθην
Παθ. παρακ.	πέπλησμαι

γεμίζω κάτι: ἡδονῶν πίμπλαται = εἶναι γεμάτος από ηδονές.

παράγ. πλήρης.

[IE *ple-, *πλη- (πβ. πλή-ρης) με ενεστωτικό αναδιπλασιασμό πι- + μ- + πλη + -μι, ομόρρο. με λατ. pleō].

πίμπρομι ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐπίμπροην
Μέλλ.	πρήσω
Αόρ.	ἔπρησα
Μέσ. ενεστ.	πίμπρομαι
Μέσ. παρατ.	ἐπιμπρόαμην
Παθ. αόρ.	ἐπρήσθην

καίω κάτι, το πυρπολώ: πιμπράντες τὸν σῆτον ἀπῆσαν = αφού ἔκαψαν τα σπαρτά (των εχθρών τους), ἔφυγαν.

παράγ. προῆσις, σύνθ. ἐμπί(μ)προμη.

[IE *pre-, *προη- (πβ. ἐμ-προη-στής) με ενεστωτικό αναδιπλασιασμό πι- + μ- + προη + -μι].

πίνω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔπινον
Μέλλ.	πίομαι
Αόρ.	ἔπιον
Παρακ.	πέπωκα
Παθ. μέλλ.	ποθήσομαι
Παθ. αόρ.	ἐπόθην
Παθ. παρακ.	πέπομαι

1. πίνω. 2. απορροφώ: ἡ γῆ πίνει τὸ ὕδωρ = το χώμα απορροφά το νερό.

παράγ. πότης, πόμα, ποτήριον, ποτόν, ποτίζω, πόσις, σύνθ. εὔποτος, ἡδύποτος, ἄμπωτις (ἀνά + πίνω).

NE πίνω (με τη σημ. 1).

[*πο(ι)- «πίνω»].

πιπράσκω ΡΗΜΑ

ορισμένοι χρόνοι αναπληρώνονται από τα ρήματα πωλέω και ἀποδίδομαι

Ενεστ.	πωλέω -ῶ
Μέλλ.	ἀποδώσομαι
Αόρ. β΄	ἀπεδόμην
Παρακ.	πέπρακα
Υπερσ.	ἐπεπράκειν
Παθ. ενεστ.	πιπράσκομαι

Παθ. μέλλ.	πραθήσομαι
Παθ. αόρ.	ἐπράθην
Παθ. παρακ.	πέπραμαι
Παθ. υπερσ.	ἐπεπράμην
Παθ. συντ. μέλλ.	πεπράσομαι

1. πουλάω: τὰ κτήματα πέντε ταλάντων πεπράκασι = πούλησαν την περιουσία τους για πέντε τάλαντα. τὸ ὄνηθὲν ἢ πραθὲν = αυτό που αγοράστηκε ἢ πουλήθηκε. ≠ ὠνέομαι «αγοράζω».

2. προδίδω κάποιον με αντάλλαγμα χρήματα, τον πουλάω: πέπρακε τὴν πατρῶαν γῆν = πρόδωσε την πατρική γη.

παράγ. πρᾶσις «πώληση», πρατήρ, πρατήριον, πόρνη «άτομο που πουλιέται».

[*πρα- με αναδιπλασιασμό: πι-πρά- + παρ. ε-πίθ. -σκω].

πίπτω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔπιπτον
Μέλλ.	πεσοῦμαι
Αόρ. β΄	ἔπεσον
Παρακ.	πέπτωκα
Υπερσ.	ἐπεπτώκειν

1. πέφτω κάτω. ≠ ἀνίσταμαι «σηκώνομαι».

2. πέφτω στο πεδίο της μάχης, φονεύομαι: οἱ πεπτωκότες = όσοι ἔπεσαν στη μάχη.

3. καταστρέφομαι, νικιέμαι: πολλὰ δὲ στρατόπεδα ἔπεσαν ὑπ' ἔλασσόνων = και πολλά στρατεύματα νικήθηκαν από πιο ολιγάριθμους (εχθρούς).

παράγ. πτώσις, πτώμα.

NE πέφτω (με σημ. 1, 2) & πίπτω (λόγ., στη φρ. ὅπου δεν πίπτει λόγος, πίπτει ράβδος).

[*πετ- με αναδιπλασιασμό, πβ. αρχ. ινδ. rātati «πέφτω»].

πιστεύω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐπίστευον
Μέλλ.	πιστεύσω
Παρακ.	πεπίστευκα

1. ἔχω εμπιστοσύνη, εμπιστεύομαι κάποιον ἢ κάτι: τῇ ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων τιμωρία πιστεύοντες πειρασόμεθα σώζεσθαι = έχοντας εμπιστοσύνη στη βοήθεια που θα μας δώσουν οι ἄνθρωποι, θα προσπαθήσουμε να σωθούμε.

2. εμπιστεύομαι σε κάποιον κάτι: τίνοι δ' ἄν τις μᾶλλον πιστεύσειε παρακαταθέσθαι ἢ χρήματα ἢ υἱοὺς ἢ θυγατέρας; = σε ποιον θα μπορούσε κανείς να εμπιστευτεί περισσότερο τη φύλαξη της περιουσίας του ἢ των γιων ἢ των θυγατέρων του;

3. δέχομαι κάτι ως αληθινό, το πιστεύω: χαλεπὸν παντὶ τεκμηρίῳ πιστεύειν = εἶναι δύ-

σκολο να πιστεύει κανείς σε κάθε απόδειξη (που παρουσιάζουν).

παράγ. πίστωμα, πιστωτικός, πίστευσις.

NE πιστεύω (με τη σημ. 3).

[παράγ. λ. πίστις + παρ. επίθ. -εύω].

πίστις, -εως, ή ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. εμπιστοσύνη: σωφροσύνης πίστιν περι ὑμῶν ἔχουσι = ἔχουν εμπιστοσύνη στη σωφροσύνη σας.

2. εγγύηση: τὰ δ' ἄλλα συνομολογήσαντες ἔδοσαν πίστιν καὶ ἔλαβον = και αφού ἔκαναν τις συμφωνίες, αντάλλαξαν εγγυήσεις.

3. μέσο πειστικότητας, επιχείρημα, απόδειξη: τοῦτο οὐκ ὀλίγης πίστεως δεῖται = (αυτός ο ισχυρισμός) χρειάζεται ένα ισχυρό επιχείρημα (για να αποδειχτεί).

NE πίστη «άποψη ότι κάτι αληθεύει κτλ.»

[*π(ε)ιθ-, πείθ-ομαι].

πιστός, -ή, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	πιστότερος
Υπερθετικός	πιστότατος

1. για πρόσωπα ειλικρινής, αληθινός, έμπιστος: πιστὸς σύμμαχος. πιστὸς μάρτυς = αξιόπιστος μάρτυς.

2. για πράγματα βέβαιος, αξιόπιστος: πιστὸς ὁ λόγος καὶ πάσης ἀποδοχῆς ἄξιος = ο λόγος που θα πω είναι αξιόπιστος και αξίζει να τον δεχτούν όλοι.

3. πιθανός: πιστὴ ὑπόθεσις.

4. ως ουσιαστικό τὸ πιστόν = εγγύηση, βεβαιότητα: τὸ πιστόν τῆς ἐπιστήμης = η βεβαιότητα που δίνει η γνώση.

παρᾶγ. πιστόω, πιστότης, πιστῶς.

NE πιστός (με τη σημ. 1).

[*π(ε)ιθ- (πειθ-ομαι) + παρ. επίθ. -τός].

πλανᾶω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐπλάνων
Μέλλ.	πλανήσω
Μέσ. μέλλ.	πλανήσομαι
Παθ. μέλλ.	πλανηθήσομαι
Παθ. αόρ.	ἐπλανήθην
Παθ. παρακ.	πεπλάνημαι

1. κάνω κάποιον να περιπλανηθεί.

2. παραπλανώ: τὸ ἀόριστον πλανᾶ = κάτι που δεν είναι σαφώς προσδιορισμένο παραπλανά.

3. παθ. φωνή πλανῶμαι

α. περιφέρομαι, περιπλανιέμαι: εἰς πολλὰς πόλεις πλανηθέντες... ἦλθετε εἰς τὸν Πειραιᾶ = αφού περιπλανηθήκατε σε διάφορες πόλεις... ήρθατε στον Πειραιά.

β. μεταφορικά πλανῶμαι καὶ ἀπορῶ = τα χάνω και δεν ξέρω τι να κάνω.

παρᾶγ. πλάνησις, πλανήτης, πλανητικός, πλάνημα, σύνθ. λαοπλάνος, πλανόδιος, ἄπλανής.

NE πλανῶμαι (με τις σημ. 2, 3α).

[παράγ. λ. *πλαν- (πλάνη) + παρ. επίθ. -άω].

πλάνη, -ης, ή ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. περιπλάνηση.

2. μεταφορικά παραπλάνηση, πλάνη: ἐς τὸ αἰδὲς ἀπέρχεται ἡ ψυχὴ... πλάνης καὶ ἀνοίας ἀπηλλαγμένη = η ψυχή φεύγει για έναν αόρατο κόσμο... ελεύθερη από την πλάνη και την ανοησία.

NE πλάνη (με τη σημ. 2).

[*πλαν- (πλαν-άομαι) + παρ. επίθ. -η].

πλάνης, -ητος, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. περιπλανώμενος άνθρωπος.

2. για τα άστρα πλάνητες ἀστέρεις = πλανήτες.

NE πλανήτης (με τη σημ. 2).

[παράγ. λ. *πλαν- (πλαν-άομαι) + παρ. επίθ. -ης].

πλάττω ΡΗΜΑ

ο κοινός τύπος είναι πλάσσω

Παρατ.	ἐπλαττων
Μέλλ.	πλάσω
Αόρ.	ἐπλασα
Παρακ.	πέπλακα
Μέσ. μέλλ.	πλάσομαι
Παθ. μέλλ.	πλασθήσομαι
Μέσ. αόρ.	ἐπλασάμην
Παθ. αόρ.	ἐπλάσθην
Παθ. παρακ.	πέπλασμαι

1. δίνω σχήμα, μορφή σε ένα εύπλαστο υλικό, πλάθω: πλάττω ζῶον ἐκ πηλοῦ.

2. διαμορφώνω, διαπλάθω την ψυχή ή το σώμα: πλάττει ἑαυτόν = διαμορφώνει το χαρακτήρα του.

3. επινοώ κάτι, το πλάθω με τη φαντασία μου: ψευδεῖς πλάττει αἰτίας = επινοεί ψευτικές κατηγορίες.

παρᾶγ. πλάσμα, πλάσις, πλάστης, πλαστός, πλασμός, σύνθ. ἀνάπλασις, διάπλασις, μεταπλασμός, ἀδιάπλαστος, ἔμπλαστρον.

NE πλάθω (με όλες τις σημ.).

[*πλακ- (πλάξ, πλακ-ός «επίπεδη επιφάνεια») + παρ. επίθ. -ῶ > πλάττω «εκτείνω, πλάθω»].

πλατύς, -εῖα, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	πλατύτερος
Υπερθετικός	πλατύτατος

επίπεδος και εκτεταμένος: πότερον ἡ γῆ πλατεῖα ἐστίν ἢ στρογγύλη; = τι από τα δύο, η γη είναι επίπεδη ή στρογγυλή;

παρᾶγ. πλατύτης, πλατέω, πλατεῖα, πλατειάζω, πλάτος, πλατύνω, Πλάτων.

NE πλατύς.

[*πλατ- «εκτείνω» + παρ. επίθ. -ύς].

πλέθρον, -ου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

μέτρο μήκους ή επιφάνειας.

[πλέθρον και πέλεθρον < *πελε- (< πέλ-ομαι «κινούμαι») + παρ. επιθ. -θρον].

Πλειάδες, -ων, αἱ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

κύριο όνομα οι επτά κόρες του Άτλαντα και της Πληϊόνης, τις οποίες ο Δίας μεταμόρφωσε σε αστέρια.

[αβέβ. ετυμ., ΙΕ αρχής].

πλείστος, -η, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

υπερθετικός βαθμός του πολύς

1. πάρα πολύς ή πάρα πολύς μεγάλος.

2. με άρθρο οἱ πλείστοι = οι περισσότεροι. ή πλείστη στρατιά = το μεγαλύτερο μέρος της στρατιάς.

3. ως επίρρημα τὸ πλείστον κατά το μεγαλύτερο μέρος.

• έκφραση *περὶ πλείστου ποιούμαι τινα* = εκτιμῶ κάποιον πάρα πολύ.

NE πλείστος (λόγ., με όλες τις σημ.).

[*πλει-, *πλε- (☞ **πλείων**) + παρ. επιθ. -ιστος, πβ. *μέγ-ιστος*].

πλείων & πλέων, πλείων & πλέων, πλείον & πλέον ΕΠΙΘΕΤΟ

συγκριτικός βαθμός του πολύς

1. πιο πολύς ή πιο μεγάλος: ὁ ὄχλος πλείων και πλείων ἐπέρρει = και το πλήθος του λαού όλο και περισσότερο ξεχνόταν. ὁ πλείων βίος = η μεγαλύτερη διάρκεια της ζωής.

• με άρθρο οἱ πλέονες οι περισσότεροι, δηλαδή ο λαός: οἱ τῶν Σαμίων πλέονες = ο λαός της Σάμου.

2. ουδέτερο τὸ πλέον α. ως ουσιαστικό περισσότερο: οὐδέν πλέον ἐπίσταμαι = δε γνωρίζω τίποτε περισσότερο. β. ως επίρρημα περισσότερο, μάλλον: οὐ χάριτι τὸ πλέον ἢ φόβω = μάλλον από φόβο παρά από ευγνωμοσύνη. πλέον ἢ ἔλαττον = περισσότερο ή λιγότερο.

• σε αριθμητικό υπολογισμό ἐν πλέον ἢ διακοσίοις ἔτεσι = σε περισσότερο από διακόσια χρόνια.

NE πλέον.

[*πλη- (πίμ-πλη-μι) + παρ. επιθ. -ων > *πλήμων > πλείων].

πλεονάζω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐπλεόναζον
Μέλλ.	πλεονάσω
Παρακ.	πεπλεόνακα
Παθ. παρακ.	πεπλεόνασμαι

για πράγματα είμαι περισσότερος απ' ό,τι χρειάζεται, πλεονάζω.

NE πλεονάζω.

[πλέον (< πολύς) + -άζω].

πλεονεκτέω -ῶ ΡΗΜΑ

1. έχω ή απαιτώ περισσότερα από όσα έχουν οι άλλοι, είμαι πλεονέκτης: ὀλιγαρχία τῶν μὲν κινδύνων τοῖς πολλοῖς μεταδίδωσι, τῶν δ' ὠφελίμων οὐ πλεονεκτεῖ μόνον, ἀλλὰ και ξύμπαντα ἀφελομένη ἔχει = η ολιγαρχία τους μεν κινδύνους τους μοιράζεται με το λαό, από τα οφέλη όμως όχι μόνο απαιτεί το μεγαλύτερο μέρος αλλά όλα τα αφαιρεί και τα παίρνει.

2. υπερτερώ, βρίσκομαι σε πλεονεκτική θέση: πλεονεκτῶ τῶν ἐχθρῶν = πλεονεκτῶ έναντι των εχθρών.

NE πλεονεκτώ (με τη σημ. 2).

[παράγ. λ. πλεονέκτης + παρ. επιθ. -έω].

πλεονεξία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. απληστία, πλεονεξία.

2. πλεονέκτημα, όφελος: αἱ πλεονεξίαι αἱ ἴδιαι = τα προσωπικά οφέλη.

3. πλεονεκτική θέση: μετὰ πλεονεξίας πειρᾶσθε ἀγωνίζεσθαι πρὸς αὐτούς = επιχειρείτε να αγωνιστείτε με αυτούς από πλεονεκτική θέση.

NE πλεονεξία (με τη σημ. 1).

[παράγ. λ. πλεονέκτης + παρ. επιθ. -ία].

πλέω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔπλεον
Μέλλ.	πλεύσομαι & πλευσοῦμαι
Αόρ.	ἔπλευσα
Παρακ.	πέπλευκα
Υπερσ.	ἐπεπλεύκειν
Παθ. μέλλ.	πλευσθήσομαι
Παθ. παρακ.	πέπλευσμαι

1. ταξιδεύω στη θάλασσα, πλέω: ἐπὶ Κέρκυραν ἔπλεον. ὑπὸ τριήρους εὖ πλεύσης ἐδιώκοντο = καταδιώκονταν από μια τριήρη που έπλεε με ευνοϊκό άνεμο.

2. μεταφορικά εξελίσσομαι: πάντα ἡμῖν κατ' ὀρθὸν πλεῖ = όλα για μας εξελίσσονται ομαλά.

☞ **παράγ.** πλεῦσις, πλόος, πλοῖον, **σύνθ.** ἀπόπλους, κατάπλους, περιπλους, ἐκπλέω, παραπλέω, διαπλέω.

NE πλέω (με τη σημ. 1).

[*πλεF-, πβ. **αρχ. ινδ.** plávate «πλέω»].

πληγή, -ῆς, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

χτύπημα με όπλο ή με άλλο όργανο, πλήγμα: τύπεται τῇ μάστιγι ν' πληγᾶς = δέχεται με το μαστίγιο πενήντα χτυπήματα.

☞ **παράγ.** πλήγμα.

NE πληγή.

[παράγ. λ. *πληγ- (πλήσσω) + παρ. επιθ. -ή].

πλήθος, -ους, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. μεγάλος αριθμός από πρόσωπα ή πράγματα, πλήθος: πλήθος στρατοῦ = πολύς στρατός.

2. ο λαός: ἡ τοῦ πλήθους ἀρχὴ δημοκρατία καλεῖται = η ἐξουσία στα χέρια του λαού ονομάζεται δημοκρατία. τὸ πλήθος τῶν Θεσσαλῶν = ο θεσσαλικός λαός.

3. μέγεθος, ποσό, ποσότητα: διὰ πλήθος τῆς ζημίας = εξαιτίας του μεγάλου ύψους του προστίμου.

NE πλήθος (με τη σημ. 1).

[*πληθ- (πληθ-ύς, πληθ-ύνω < πίμ-πλη-μι) + παρ. επίθ. -ος].

πλήθω PHMA

εἶμαι γεμάτος.

• στην αττική διάλεκτο, μόνο στην έκφραση ἀγορὰ πλήθουσα = η αγορὰ από τις δέκα έως τις δώδεκα περίπου το πρωί, την ώρα που ἦταν γεμάτη (☞ ἀγορά).

παράγ. πληθύς, πληθύνω.

[*πληθ- (πίμ-πλη-μι)].

πλημμελέω -ῶ PHMA

1. κάνω σφάλμα: οἱ ἐκουσίως πλημμελοῦντες = αυτοί που εν γνώσει τους κάνουν ένα σφάλμα.

2. παθ. φωνή πλημμελοῦμαι με κακομεταχειρίζονται ή με αδικούν: κατ' οὐδὲν ὑφ' ἡμῶν πλημμελημένοι ἐστέ = δεν ἔχετε υποστεί από εμάς καμιά κακομεταχείριση.

παράγ. πλημμέλημα.

[παράγ. λ. πλημμελής + παρ. επίθ. -έω].

πλήν ΠΡΟΘΕΣΗ / ΕΠΙΡΡΗΜΑ

εκτός, πλην.

1. ως πρόθεση, με γενική σκυλεύουσι τοὺς τελευτήσαντας πλήν ὄπλων = αφαιρούν από τους νεκρούς όλα εκτός από τα όπλα.

2. ως επίρρημα πᾶσι πλήν σοι = σε όλους εκτός από σένα. πλήν εἰ... = εκτός εάν... πλήν ὅτι... = εκτός του ότι...

NE πλην (με τη σημ. 1, λ.χ. πλην αυτού).

[αιτ. ονοματικής ρίζας *πλη- / *πλα- από *πελα- (πέλας), αιολ. πλάν, πβ. δωρεάν].

πλήρης, -ης, -ες ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	πληρέστερος
Υπερθετικός	πληρέστατος

γεμάτος (με κάτι): ποταμὸς πλήρης ἰχθύων = ποτάμι γεμάτο ψάρια. ἐπὶν πλήρης ἦ τὸ θέατρον = κάθε φορά που το θέατρο είναι γεμάτο (με ανθρώπους). ≠ κενός.

παράγ. πληρότης, πληρόω, σύνθ. πληροφορέω, πληροφορία.

NE πλήρης.

[*πλη- (πίμ-πλη-μι) + παρ. επίθ. -ρης].

πληρόω -ῶ PHMA

Παρατ.	ἐπλήρουν
Μέλλ.	πληρώσω
Παρακ.	πεπλήρωκα
Μέσ. μέλλ.	πληρώσομαι
ενίοτε με παθ. σημ.	
Παθ. μέλλ.	πληρωθήσομαι

Μέσ. αόρ.	ἐπλήρωσάμην
Παθ. παρακ.	πεπλήρωμαι

1. γεμίζω κάτι εντελώς: ἐπλήρωσε λάρνακας λίθων = γέμισε κιβώτια με πέτρες. πληρῶ τὰς ἐπιθυμίας = ικανοποιώ εντελώς τις επιθυμίες μου.

2. συμπληρώνω: πληρῶ τοὺς δέκα μῆνας = συμπληρώνω δέκα μήνες. πεπλήρωται ὁ καιρὸς = συμπληρώθηκε ο καιρός (έφτασε η ώρα).

3. εκπληρώνω: πληρῶ τὰς ὑποσχέσεις.

παράγ. πλήρωμα, πλήρωσις.

NE πληρώ (τις προϋποθέσεις, με σημ. 3) & πληρώνω «καταβάλλω την αξία».

[παράγ. πλήρης + παρ. επίθ. -όω].

πλησμονή, -ῆς, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. το να είναι κάτι εντελώς γεμάτο.

2. χορτασμός: πλησμονὴ καὶ μέθη.

NE πλησμονή (λόγ., και με τις δύο σημ.).

[*πλη- (πίμ-πλη-μι) > *πληθ- ίσως κατά το ομώνυμο βροίθω].

πλήττω PHMA

ο κοινός τύπος είναι πλήσσω

Παρατ.	ἔπληττον
Μέλλ.	πλήξω
Αόρ.	ἔπληξα
Παρακ.	πέπληγα
Παθ. μέλλ.	πληγήσομαι & (σε σύνθ.) -πλαγήσομαι
Παθ. αόρ.	ἐπλήγην & (σε σύνθ.) -επλάγην
Παθ. παρακ.	πέπληγγαι

στην αττ. διάλεκτο χρησιμοποιείται μόνο ο παθ. μέλλ., ο αόρ. και ο παρακ. Οι άλλοι χρόνοι αναπληρώνονται από τα ρήματα παίω, πατάσσω, τύπτω.

χτυπώ: πότερον πρότερον ἐπλήγην ἢ ἐπάταξα; = τι από τα δύο, πρώτα με χτύπησαν ή εγώ τους χτύπησα;

παράγ. πλήγμα, πλήκτρον, πλήξις, σύνθ. θαλασσόπληκτος, παραπληγικός.

NE πλήττω (με την ίδια σημ., και «αισθάνομαι πλήξη, στενοχώρια»).

[*πληκ- / *πλακ-, *πληγ- / *πλαγ- + παρ. επίθ. -jω > πλήττω].

πνεῦμα, -ατος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

άνεμος: εἰ εὐφορον πνεῦμα εἶη = εάν υπάρχει ευνοϊκός άνεμος. ἐκεῖ σκιά τ' ἐστὶν καὶ πνεῦμα μέτριον = εκεί υπάρχει σκιά και ελαφρό αεράκι.

παράγ. πνευματικός, πνευματίζω, πνευματώδης.

NE πνεῦμα (με την ίδια σημ., και «το Άγιο Πνεῦμα»).

[παράγ. λ. *πνευ- (πνέω) + παρ. επίθ. -μα].

πνέω PHMA

Παρατ.	ἔπνεον
Μέλλ.	πνεύσομαι & πνευσοῦμαι
Αόρ.	ἔπνευσα
Παρακ.	πέπνευκα

πνέω.

NE πνέω.

[*πνε- (πνέ-ω), *πνευ- (πνεῦμα), **IE** αρχής].

Πνύξ, Πυκνός & Πυνκός, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

τοποθεσία, δυτικά της Ακρόπολης στην Αθήνα, όπου συνεδρίαζε η εκκλησία του δήμου.

NE Πνύκα.

[**αβέβ. ετυμ.**, προελληνική λ.].

ποδαπός, -ή, -ὸν **ΑΝΤΩΝΥΜΙΑ**

ερωτηματική

1. από ποια χώρα, και γενικότερα από πού: *τίς καὶ ποδαπός;* = ποιος είναι και από πού έρχεται;

2. τι είδους, τι λογής: *ποδαπός; οἷος...* = τι λογής άνθρωπος είναι; τέτοιος που...

[ερωτημ. μόριο *πο + -δαπός κατά το **ἡμεδαπός**].

ποδήρης, -ης, -ες **ΕΠΙΘΕΤΟ**

ένδυμα που φτάνει ως τις άκρες των ποδιών: *χιτῶν ποδήρης. ποδήρης άσπίς* = ασπίδα που κάλυπτε το σώμα και τα πόδια.

[*ποδ- (πούς, ποδός) + παρ. επίθ. -ήρης < ίσως -άρης < άρ-αρ-ίσκω].

ποθεινός, -ή, -ὸν **ΕΠΙΘΕΤΟ**

επιθυμητός, ποθητός: *ποθεινότερα τοῦ πλούτου ἢ τῶν ἐναντίων τιμωρία* = πιο επιθυμητή από τα πλούτη είναι η τιμωρία των αντιπάλων.

[**παραγ. λ.** *ποθέω* + παρ. επίθ. -εινός κατά το αντώνυμο *άλγεινός*].

πόθεν **ΕΠΙΡΡΗΜΑ**

ερωτηματικό

1. για τόπο από πού: *ὦ φίλε, ποῖ δὴ καὶ πόθεν;* = αγαπητέ μου, πού πας και από πού έρχεσαι; *πόθεν οὖν ὁ πόρος τῶν χρημάτων;* = από πού λοιπόν βρέθηκαν τόσα χρήματα;

2. ιδιωτισμός *πόθεν;* από πού και ως πού;

NE πόθεν στη φρ. *πόθεν έσχες* (με σημ. 1).

[ερωτημ. και αόρ. *πο- < *k^wο + παρ. επίθ. -θεν].

ποι **ΕΠΙΡΡΗΜΑ**

ερωτηματικό προς ποιο μέρος, προς τα πού.

[*πο- < *k^wο + παλιό τοπικό επίθ. -ι].

ποιέω -ῶ **ΡΗΜΑ**

Παρατ.	ἐποίουν
Μέλλ.	ποιήσω
Αόρ.	ἐποίησα
Παρακ.	πεποίηκα
Μέσ. μέλλ.	ποιήσομαι
Παθ. μέλλ.	ποιηθήσομαι
Μέσ. & παθ. παρακ.	πεποίημαι

1. κάνω, κατασκευάζω: *ποιῶ ναὸν λίθου πορρίνου* = κατασκευάζω (χτίζω) ένα ναό με πορόλιθους.

2. παράγω, δημιουργώ: *ποιῶ σίτου χίλιους μεδίμνους* = παράγω χίλιους μεδίμνους σιτάρι.

• μέση φωνή ποιοῦμαι γεννώ: ποιοῦμαι παῖδας.

3. προκαλώ κάτι: *οἱ άνεμοὶ μὲν οὐχ ὄρωνται, ἃ δὲ ποιοῦσι φανερά* = οι άνεμοι δεν είναι ορατοί, όσα όμως προκαλούν είναι ολοφάνερα.

4. δίνω, παρέχω: *ποιῶ ἄδειάν τινι* = δίνω αμνηστία σε κάποιον.

5. βάζω, τοποθετώ: *τὰ λεπτὰ πλοῖα ἐντὸς ποιῶ* = τοποθετώ τα αδύνατα πλοία στο κέντρο.

6. μέση φωνή *ποιοῦμαι τινα ἐταῖρον* = κάνω κάποιον φίλο μου.

• έκφραση *περὶ πολλοῦ/περὶ ὀλίγου ποιοῦμαι τι* = θεωρώ κάτι σπουδαίο/ασήμαντο.

7. ως συνώνυμο του *πράττω* ενεργώ, κάνω, *πράττω: εὖ ποιῶ τινα* = ευεργετώ κάποιον. *άγαθά/κακά ποιῶ τινα* = κάνω καλό/κακό σε κάποιον. *ποίει ὅπως βούλει*.

‡ **παραγ.** ποιήσις, ποιητής, ποιήτρια, ποίημα, ποιητός, **σύνθ.** λογοποιός, τραγφοποιός, άντιποιέω, έκποιέω.

[*ποιF- + παρ. επίθ. -έω > ποιέω].

ποιήμα, -ατος, τὸ **ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ**

1. έργο, κατασκευάσμα: *ἀνέθηκεν (= αφιέρωσε) εἰς Δελφοὺς κρατῆρα, ποίημα Γλαύκου*.

2. ποιητικό έργο, ποίημα.

NE ποίημα (με τη σημ. 2).

[**παραγ. λ.** *ποιέω* + παρ. επίθ. -μα].

ποιήσις, -εως, ἡ **ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ**

1. κατασκευή ή παραγωγή: *τειχῶν οἰκοδομήσις καὶ νεῶν (= καρabiών) ποιήσις*.

2. σύνθεση ποιημάτων, ποίηση.

NE ποίηση (με τη σημ. 2).

[**παραγ. λ.** *ποιέω* + παρ. επίθ. -σις].

ποιητής, -οῦ, ὁ **ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ**

1. κατασκευαστής: *ποιητῆς μηχανημάτων*.

2. ποιητής (η εμφάνιση αυτής της σημασίας βασίστηκε στην αντίληψη ότι ο ποιητής ήταν κατασκευαστής στίχων, δηλ. τεχνίτης που συνέθετε στίχους με βάση κάποιους συνειδητοποιημένους κανόνες και με δική του προσπάθεια. Άλλοι θεωρούσαν τον ποιητή άτομο που απλώς ήταν το παθητικό φερέφωνο των Μουσών).

NE ποιητής (με τη σημ. 2).

[**παραγ. λ.** *ποιέω* + παρ. επίθ. -τής].

ποικίλος, -η, -ον **ΕΠΙΘΕΤΟ**

Συγκριτικός	ποικιλώτερος
Υπερθετικός	ποικιλώτατος

1. αυτός που είναι πολύχρωμος ή που είναι διακοσμημένος με έγχρωμες παραστάσεις: *ἡ Ποικίλη Στοά* = στοά στην Αθήνα, διακοσμημένη με τοιχογραφίες του Πολυγνώτου.

2. αυτός που παίρνει διάφορες μορφές: *ποικιλωτέρος Πρωτέως* = πιο πολύμορφος και από τον Πρωτέα (το θαλάσσιο θεό).

3. πολύπλοκος: *ποικίλος νόμος*.

NE ποικίλος.

[*πεικ- «χρωματίζω με ποικίλα χρώματα, κεντώ»].

ποιμαίνω ΡΗΜΑ

1. βόσκω: *ποιμαίνω πρόβατα*.

2. μεταφορικά φροντίζω για κάποιον ή για κάτι.

NE ποιμαίνω (στην εκκλησιαστική γλώσσα «φροντίζω για τη σωτηρία των πιστών»).

[**παράγ. λ.** ποιμήν + παρ. επίθ. -αίνω].

ποιμήν, -ένος, ό ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

βοσκός.

παράγ. ποιμαίνω, ποιμήνη «κοπάδι», ποιμνιον «μικρό κοπάδι», ποιμαντικός.

NE ποιμένας.

[*ποι- «βόσκω», πβ. ομηρικό πών, τὸ «κοπάδι», πβ. **αρχ. περσ.** rāyu «φύλακας»].

ποιός, ποία, ποίον ΑΝΤΩΝΥΜΙΑ

ερωτηματική, συχνά με άρθρο

ποιου είδους, τι ποιότητας (είναι αυτός): λέγεις δὲ τὴν ποίαν κατάστασιν ὀλιγαρχίαν; = ποιο είδος πολιτεύματος χαρακτηρίζεις ολιγαρχία;

NE ποιος (που αντιστοιχεί στο *αρχ. τις*).

[ερωτημ. μόριο *πο- + παρ. επίθ. -(ο)ῖος].

πολέμαρχος, -άρχου, ό ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

στην Αθήνα ένας από τους ἑννέα ἄρχοντας (☞ ἄρχων).

πολέμιος, -ία, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

1. αυτός που έχει σχέση με τον πόλεμο: τὰ πολέμια = οι πολεμικές επιχειρήσεις.

2. εχθρικός: ἡ πολεμία γῆ.

• ως ουσιαστικό ὁ πολέμιος = ο εχθρός.

NE πολέμιος (λόγ., με σημ. 2).

[**παράγ. λ.** πόλεμος + παρ. επίθ. -ιος].

πόλις, -εως, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. πόλη, αστικό κέντρο.

2. πολιτεία, κράτος, πόλη-κράτος (η πόλις δεν περιλάμβανε μονάχα ένα αστικό κέντρο αλλά επιπροσθέτως και τη γύρω ύπαιθρο· επιπλέον ήταν ανεξάρτητο κράτος): τὰ τῆς πόλεως = οι υποθέσεις της πολιτείας.

παράγ. πολίζω «ιδρύω πόλη», πόλισμα, πολίτης, σύνθ. πολιοῦχος.

NE πόλη (με τη σημ. 1).

[*πελ- «φρούριο», **λιθ.** pilis «φρούριο»].

πολιτεία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. τα πολιτικά δικαιώματα: *πολιτείαν δίδωμί τι νι*.

2. ο καθημερινός τρόπος ζωής ενός πολίτη.

3. διακυβέρνηση, διοίκηση: ἔφη ἀρίστους εἶναι ἐν πολιτείᾳ τοὺς τὰ πολιτικὰ εὖ πράττοντας = εἶπε ὅτι στη διοίκηση εἶναι ἀριστοὶ ἐκεῖνοι που χειρίζονται σωστά τις πολιτικές υποθέσεις. ἄγω τὴν πολιτείαν = κατευθύνω (ασκώ) τη διακυβέρνηση.

4. πολιτικό σύστημα, πολίτευμα: *χρώμεθα πολιτεία οὐ ζηλοῦση τοὺς τῶν πέλας νόμους* = ἔχουμε πολίτευμα το οποίο δε μιμείται τους νόμους των γειτόνων μας.

NE πολιτεία (με τις σημ. 3, 4).

[**παράγ. λ.** πολίτης + παρ. επίθ. -εία].

πολιτεύω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐπολιτεύον
Μέλλ.	πολιτεύσω
Μέσ. μέλλ.	πολιτεύσομαι
Μέσ. αόρ.	ἐπολιτεύσάμην
Παθ. αόρ.	ἐπολιτεύθην
Παθ. παρακ.	πεπολίτευμαι

1. ζω ως πολίτης σε ελεύθερη πολιτεία: ἐλευθέρως πολιτεύομεν = ζούμε ελεύθεροι.

2. κυβερνώ με ορισμένο τρόπο: *κατ' ὀλιγαρχίαν πολιτεύουσι* = κυβερνούν με ολιγαρχικό τρόπο.

3. μέση φωνή ως αποθετικό πολιτεύομαι

α. ζω ως ελεύθερος πολίτης: *πολιτεύομαι ἐν δημοκρατίᾳ/ἐν ἐλευθερίᾳ*. = πολιτεύω. **β.** παίρνω μέρος στη διοίκηση της πόλης: *οἱ ἰδιωτεύοντες καὶ οἱ πολιτεύομενοι* = ὅσοι περιορίζονται στην ιδιωτική σφαίρα και ὅσοι αναμειγνύονται στην πολιτική.

NE πολιτεύομαι (με τις σημ. 3α, 3β).

[**παράγ. λ.** πολίτης + παρ. επίθ. -εῦω].

πολίτης, -ου, ό ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. ελεύθερος ἄνθρωπος, που έχει πλήρη πολιτικά δικαιώματα στην πόλη όπου ζει. (Αντίθετα, στην Αθήνα λ.χ., οι γυναίκες, οι δούλοι, οι μέτοικοι και τα παιδιά είχαν περιορισμένα ἢ καθόλου πολιτικά δικαιώματα).

2. συμπολίτης: ἔμδς πολίτης.

παράγ. πολιτεύω, πολιτικός.

NE πολίτης (με τη σημ. 1).

[**παράγ. λ.** πόλις + παρ. επίθ. -ίτης].

πολλάκις ΕΠΙΡΡΗΜΑ

1. πολλές φορές: *πολλάκις καὶ οὐχ ἅπαξ* = πολλές και όχι μία φορά.

2. *εἰ/ἐάν πολλάκις* = εἴαν κατά τύχη, εἴαν ἴσως.

NE πολλάκις (λόγ., με τη σημ. 1).

[πολλά + -άκις κατά το δεκ-άκις].

πολλαχῆ ΕΠΙΡΡΗΜΑ

1. πολλές φορές. = πολλάκις.

2. με πολλούς τρόπους: *πολλαχῆ εἰκάζεται* = (κάτι) συμπεραίνεται με πολλούς τρόπους.

[πολλά + παρ. επίθ. -αχ-ῆ].

πολλαχοῦ ΕΠΙΡΡΗΜΑ

σε πολλά μέρη: ἐμοῦ πολλάκις ἀκηκόατε πολ-
λαχοῦ λέγοντος = εμένα με έχετε ακούσει να
μιλώ πολλές φορές και σε πολλά μέρη.
[πολλά + παρ. επίθ. -αχ-οῦ].

πολυπραγμονέω -ῶ ΡΗΜΑ

1. ασχολούμαι με πολλά πράγματα.
2. ανακατεύομαι σε ξένες υποθέσεις: ἕκαστος
τὰ ἑαυτοῦ δεῖ πράττειν καὶ μὴ πολυπραγμο-
νεῖν = ο καθένας πρέπει να ασχολείται με τη
δουλειά του και να μην ανακατεύεται σε ξέ-
νες υποθέσεις.

[παράγ. λ. πολυπράγμων + παρ. επίθ. -έω].

πολυπράγμων, -ων, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

συνήθως ως αρνητικός χαρακτηρισμός αυτός που
ανακατεύεται σε ξένες υποθέσεις, περιεργός.

NE πολυπράγμων.

[σύνθ. λ. πολὺς + *πραγ- (πράττω, πράγμα)
+ παρ. επίθ. -μων].

πολύς, πολλή, πολὺ ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	πλείων, πλείων, πλείων ή πλέων, πλέων, πλέων (☞ πλείων)
Υπερθετικός	πλείστος

1. πολύς (σε αριθμό, πλήθος ή ποσότητα). ≠ ὀλί-
γος.

• ως ουσιαστικό οί πολλοί ο απλός λαός, οι
κοινοί θνητοί, η μάζα. ≠ οί μειζω κεκτημέ-
νοι «οί πλουσιότεροι», οί κομψότεροι «οί
πιο καλλιεργημένοι».

2. αυτός που είναι μεγάλος, δυνατός ή έντο-
νος: πολλή ἄλογία = μεγάλη απειρισκεψία.

3. αυτός που έχει μεγάλη αξία: περὶ πολλοῦ
ποιοῦμαι τι = θεωρώ κάτι πολύ σημαντικό.

4. αυτός που έχει μεγάλη έκταση: πολλή ὁ-
δός = μακρὺς δρόμος. πολλή ή Σικελία = η
Σικελία είναι μεγάλη.

5. αυτός που έχει μεγάλη διάρκεια: ἐπὶ πολλῶ
= για πολύ χρόνο. πρὸ πολλοῦ = πριν από πο-
λύ χρόνο.

6. ως επίρρημα **α.** πολύ, τὸ πολύ, ὡς τὸ πολύ,
τὰ πολλά, ὡς τὰ πολλά σε μεγάλο βαθμό, πο-
σότητα ή ένταση, πολύ, πολύ συχνά: τὰ πολ-
λά τυραννίδες ἐν ταῖς πόλεσι καθίσταντο =
πολύ συχνά στις πόλεις αναλάμβαναν τύραν-
νοι την εξουσία. ὡς τὰ πολλά πολεμοῦσιν =
πολύ συχνά κάνουν πόλεμο. **β.** με προθέσεις
διὰ πολλοῦ = σε μεγάλη απόσταση. ἐκ πολ-
λοῦ = από μεγάλη απόσταση. ἐπὶ πολὺ = επί
πολύ χρόνο ή σε μεγάλη έκταση. **γ.** με συγκρι-
τικά πολὺ μᾶλλον = πολύ περισσότερο.

☛ **σύνθ.** πολυμήχανος, πολλαπλάσιος, πολ-
λοστός, πολλάκις, πολλαχοῦ.

NE πολὺς (με τις σημ. 1, 2, 5) & πολὺ (με
σημ. «πολύ» του βα) & ἐπὶ πολὺ (με σημ. ββ).
[πολ-ύς, πβ. **αρχ. ινδ.** purú «πολύς»].

πομπή, -ῆς, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. αποστολή: ἡ τοῦ ἐνυπνίου (= του ονειρού)
πομπή ὑπὸ Διὸς τῷ Ἀγαμέμνονι. πομπή ξυ-
λων = αποστολή ξυλειας.

2. θρησκευτική πομπή.

☛ **παράγ.** πομπεύω, πομπεία.

NE πομπή (με τη σημ. 2, και «στρατιωτική
πομπή»).

[παράγ. λ. πέμπω + παρ. επίθ. -ή, τροπή ε σε ο].

πονέω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐπόνουν
Μέλλ.	πονήσω
Αόρ.	ἐπόνησα
Παρακ.	πεπόνηκα
Υπερσ.	ἐπεπονήκειν
Παθ. αόρ.	ἐπονήθην
Παθ. παρακ.	πεπόνημαι

1. στη μέση φωνή απόλ. πονοῦμαι κοπιᾶζω, μο-
χθῶ, ασχολούμαι: περὶ τι πονοῦμαι = ασχο-
λούμαι με κάτι.

2. με αιτ. κοπιᾶζω για κάτι: ἀνήνυτα πονῶ =
κοπιᾶζω για κάτι που δεν έχει τελειωμό.

3. πόνον πονῶ υποβάλλομαι σε κόπους ή τα-
λαιπωρίες.

☛ **παράγ.** πόνημα.

NE πονῶ «έχω πόνο, υποφέρω».

[παράγ. λ. πόνος + παρ. επίθ. -έω].

πονηρία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. κακή κατάσταση: πονηρία τοῦ σώματος.

2. κακία, πανουργία: πονηρία ψυχῆς.

NE πονηρία (με τη σημ. 2).

[παράγ. λ. πονηρός + παρ. επίθ. -ία].

πονηρός, -ά, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	πονηρότερος
Υπερθετικός	πονηρότατος

1. που βρίσκεται σε κακή κατάσταση, ἀχρη-
στος: πονηρὸν σῶμα = ασθενικό σώμα. πονη-
ρὸν στράτευμα = ἀχρηστο στράτευμα.

2. με ηθική σημ. κακός, πανούργος: πονηρὸς
καὶ ἐκ πονηρῶν = κακός και από κακούς γο-
νεῖς.

☛ **παράγ.** πονηρία, πονηρεύομαι, πονηρῶς ή
πονήρως.

NE πονηρός (με τη σημ. 2).

[παράγ. λ. πονέω + παρ. επίθ. -ηρός].

πόνος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. κόπος: μετὰ πολλοῦ πόνου = με πολύ κόπο.

2. πόνος: ὁ πόνος κατέβαινε ἐς τὰ στήθη = ο
πόνος κατέβαινε (από το κεφάλι) στο στήθος.

NE πόνος (με τη σημ. 2).

[*πεν- «κοπιώ, εργάζομαι» (πέν-ομαι)].

πόντος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

θάλασσα: πνεῦμα (= άνεμος) ἐκ πόντου.

☛ **παράγ.** ποντίζω, πόντιος, ποντικός.

[πόντ-ος «γέφυρα που ενώνει τις δύο απέναντι ακτές (π.χ. Ελλήσποντος», ομόρρ. με **λατ.** pons, pontis «γέφυρα»].

πορθέω -ῶ ΡΗΜΑ

καταστρέφω, ληλατώ: *ἐπόρθουν ἐκ τῶν ἰερῶν τὰ ἀγάλματα* = ληλατούσαν από τους ναούς τα αγάλματα. *ὅλη ἡ Ἑλλάς πεπόρθηται* = όλη η Ελλάδα ερημώθηκε.

παράγ. πόρθησις, πορθητής.

[*περθ-, *πορθ- «καταστρέφω», άγνωστης αρχής].

πορίζω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐπόριζον
Μέλλ.	ποριῶ
Αόρ.	ἐπόρισα
Παρακ.	πεπόρικα
Μέσ. μέλλ.	ποριούμαι
Παθ. μέλλ.	πορισθήσομαι
Μέσ. αόρ.	ἐπορισάμην
Παθ. αόρ.	ἐπορίσθην
Παρακ.	πεπόρισμαι
Παθ. υπερσ.	ἐπεπορίσμην

1. δίνω, παρέχω: *πορίζω τροφήν τοῖς στρατιώταις*.

2. **α.** μέση φωνή πορίζομαι εξασφαλίζω κάτι για τον εαυτό μου: *πορίζομαι τὰ ἐπιτήδεια* = προμηθεύομαι τα αναγκαία τρόφιμα.

β. παθ. φωνή πορίζομαι εξασφαλίζομαι: *ἤδη τὰ τῆς παρασκευῆς ἐπεπόριστο* = τα απαραίτητα εφόδια είχαν ήδη εξασφαλιστεί.

παράγ. πορισμός.

ΝΕ πορίζομαι (με τη σημ. 2α).

[**παράγ. λ.** πόρος + παρ. επίθ. -ίζω].

πόρος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. στενός θαλάσσιος δρόμος, πέρασμα.

2. τρόπος με τον οποίο εξασφαλίζει ή πετυχαίνει κανείς κάτι: *οὐδείς πόρος ἐφαίνετο τῆς ἀλώσεως* = δε φαινόταν να υπάρχει κανένας τρόπος για να πετύχουν την κατάκτηση. *πόρος χρημάτων* = τρόπος για να βρεθούν χρήματα.

παράγ. πορίζω, πορευτός, πορεία, **σύνθ.** ἄπορος, εὔπορος, ἀπορέω, ἀπορία.

ΝΕ πόρος (με τη σημ. 1, και οι πόροι «τα χρηματικά μέσα»).

[*περ- «εισδύω, διαπερνῶ»].

πόρρω ΕΠΙΡΡΗΜΑ

ο κοινός τύπος είναι *πρόσω*

Συγκριτικός	πορρωτέρω
Υπερθετικός	πορρωτάτω

1. μακριά: *εἴτε ἐγγύς, εἴτε πόρρω. πόρρω που* = κάπου μακριά. ≠ ἐγγύς, πλησίον.

2. με γενική

α. τοπικά πιο πέρα, παραπέρα: *πόρρω τοῦ ποταμοῦ προβαίνω* (= προχωρῶ).

μακριά από: οὐ πόρρω τῶν βωμῶν.

β. χρονικά σε προχωρημένο χρόνο: *διελεγόμεν πόρρω τῶν νυκτῶν* = παρέτεινα τη συζήτηση ως αργά τη νύχτα.

παράγ. πόρρωθεν.

ΝΕ στη φρ. *πόρρω απέχει* (με τη σημ. 1).

[*πρό-τρω (για το σχηματισμό πβ. *εἶ-σω, ὀπί-σω*) > *πρόσω* και (με μετάθεση του -ρ) *πόρ-σω*, αττ. *πόρρω*].

πόρρωθεν ΕΠΙΡΡΗΜΑ

από μακριά.

[**παράγ. λ.** πόρρω + παρ. επίθ. -θεν].

Ποσιδηῶν & Ποσιδεῶν, -ῶνος, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

ο έκτος μήνας του αττικού έτους, από 15 Νοεμβρίου έως 15 Δεκεμβρίου.

[*Ποσιδ-* + επίθ. -ηῶν/-εῶν, πβ. *Ποσειδῶν, -ῶνος*].

πόσος, -η, -ον ΑΝΤΩΝΥΜΙΑ

ερωτηματική

1. πόσος είναι ως προς τον αριθμό: *πόσοι εἰσὶν οἱ Λακεδαιμόνιοι*.

2. πόσο μακριά: *ἐπῆρετο πόση τις ὁδὸς εἶη* = ρώτησε πόση είναι η απόσταση (που έπρεπε να διανύσει).

3. πόσο χρόνο: *πόσου χρόνον* = πότε.

4. πόση αξία: *πόσου διδάσκει*; = πόσα παίρνει για να διδάξει;

5. πόσο μεγάλος: *πόσος πόθος*; = πόση επιθυμία;

παράγ. ποσάκις, πόσε «προς τα πού».

ΝΕ πόσος (με τη σημ. 1).

[*ποτι- (από ερωτηματ. *πο-) + παρ. επίθ. -ος].

ποτέ ΜΟΡΙΟ

εγκλιτικό κάποτε.

• *ποτέ μέν... ποτέ δέ...* = άλλοτε... άλλοτε...

[αντων. ρίζα *πο- + παρ. επίθ. -τε, με τονισμό *ποτέ* ως αντώνυμο του *πότε*].

πότερος, -τέρα, -τερον ΑΝΤΩΝΥΜΙΑ

1. ερωτηματική ποιος από τους δύο: *πότερος καλλίων ἐστί, ὁ πατήρ ἢ ὁ πάππος*;

2. ως επίρρημα πότερον & πότερα ποιο από τα δύο: *ἢ μήτηρ διηρώτα τὸν Κύρον πότερον βούλοιτο, μένειν ἢ ἀπιέναι* = η μητέρα ρωτούσε επίμονα τον Κύρο τι από τα δύο θέλει, να μείνει ή να φύγει.

[αντων. ρίζα *πο- + παρ. επίθ. -τερος].

που ΕΠΙΡΡΗΜΑ

εγκλιτικό

1. κάπου: *ὄρῳσιν ἰππέας που πέραν τοῦ ποταμοῦ* = βλέπουν ἰππείς κάπου πέρα από το ποτάμι.

2. κατά κάποιον τρόπο: *εἰ που δέοι τι τῆς φάλαγγος* = εἴν ἔχει κατά κάποιον τρόπο ἀνάγκη ἡ παρτάξι.

[αντων. ρίζα *πο- + παρ. ἐπίθ. -ου].

πούς, ποδός, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

πόδι.

†† **παράγ.** πόδιον, ποδίζω, **σύνθ.** ἄπους, τρίπους, ἔμποδών, ἔμπόδιον, ὑποπόδιον.

ΝΕ πόδι.

[*πεδ- (πέδ-ον «έδαφος»), **λατ.** pes, pedis «πόδι», δωρ. ὁ πός, που οδηγεί στην υποψία ὅτι ἡ διφθογγος -ου- (πούς) ἴσως σχηματίστηκε κατά το ὁδοῦς].

πράγμα, -ατος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. κάτι που ἔχει πραχθεῖ, που ἔχει γίνει, το ἔργο ἢ ἡ πράξι: *γυναῖον πράγμα ἐποίει* = ἔκανε ὅ,τι κάνουν οἱ γυναικούλες.

2. ὑπόθεση, πράγμα: *τὸ πράγμα εἰς ὑπέρδινόν μοι περιέστη* = το πράγμα κατέληξε νὰ εἶναι γιὰ μένα φοβερό.

• εκφράσεις *πράγμα ἐστὶ μοι* = εἶναι ἀνάγκη (νὰ κάνω κάτι). *οὐδὲν πράγμα* = δε χρειάζεται (νὰ γίνει κάτι), δεν πειράζει.

3. στον πληθυντικό πράγματα **α.** περιστάσεις ἢ υποθέσεις: *ἐν εἰρήνῃ καὶ ἐν ἀγαθοῖς πράγμασι αἱ πόλεις ἀμείνους τὰς γνώμας ἔχουσι* = σε καιρὸ εἰρήνης καὶ σε ευνοϊκές περιστάσεις οἱ πολῖτες κρίνουν καλύτερα (ἀπ' ὅ,τι κρίνουν σε καιρὸ πολέμου). **β.** οἱ υποθέσεις τῆς πολιτείας: *τὰ κοινά/τὰ πολιτικά πράγματα. οἱ ἐν τοῖς πράγμασι* = οἱ κυβερνώντες. **γ.** ενοχλητικές, δυσάρεστες καταστάσεις: *πράγματα παρέχω τινί* = προκαλῶ ενοχλήσεις σε κάποιον.

†† **παράγ.** πραγματεία, πραγματεύομαι.

ΝΕ πράγμα (με τις σημ. 1, 2) & πράγματα (με τη σημ. 3β).

[**παράγ. λ.** *πραγ- (πβ. πράττω) + παρ. ἐπίθ. -μα].

πραγματεία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. σοβαρὴ ἀπασχόληση με κάτι, καὶ γενικά ἀσχολία, δραστηριότητα: *τοῦ πολιτικοῦ πᾶσα ἢ πραγματεία περὶ πόλιν ἐστὶ*.

2. πραγμάτευση/μελέτη ἐνός θέματος.

ΝΕ πραγματεία (με τη σημ. 1).

[**παράγ. λ.** *πραγματ-εύομαι* + παρ. ἐπίθ. -εἶα].

πράξις, -εως, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. ἐνέργεια, πραγματοποίηση, ἐκτέλεση: *ἡ πράξις τῶν ἔργων*.

2. καλὴ ἢ κακὴ τύχη: *ἀπέκλαιε τὴν ἑαυτοῦ πράξιν* = ἐκλαιγε γιὰ τὴν κακὴ του τύχη.

ΝΕ πράξις (με τη σημ. 1).

[**παράγ. λ.** *πρακ-, *πραγ- (πράττω) + παρ. ἐπίθ. -σις].

πράττω ΡΗΜΑ

ο κοινὸς τύπος εἶναι *πράσσω*

Παρατ.	ἔπραττον
Μέλλ.	πράξω
Αόρ.	ἔπραξα
Παρακ. με μεταβ. & αμετάβ. σημ.	πέπραγα & πέπραχα «ἔχω κάνει κάτι»
Υπερσ. με μεταβ. & αμετάβ. σημ.	ἔπεπράγειν & ἔπεπράγειν
Μέσ. μέλλ.	πράξομαι
Μέσ. αόρ.	ἔπραξάμην
Παθ. μέλλ.	πραχθήσομαι
Παθ. αόρ.	ἔπράχθην
Παρακ.	πέπραγμαι

1. πραγματοποιῶ, κατορθώνω, ενεργῶ: *ἔπραξε τὴν Κυπρίων ἀπόστασιν* = πραγματοποίησε (πέτυχε) τὴν ἀποστασία τῶν Κυπρίων. *πράττω εἰρήνην/περὶ εἰρήνης* = κατορθώνω νὰ γίνει εἰρήνη. *ἔπρασεν ὅπως πόλεμος γένηται*.

2. ασχολοῦμαι με κάτι: *ἕκαστος τὰ ἑαυτοῦ πράττει. οἱ τὰ κοινὰ πράττοντες* = αυτοὶ που ασχολοῦνται με τὴν πόλη.

3. ως αμετάβ. βρίσκομαι σε μια (καλὴ ἢ κακὴ) κατάσταση: *εὖ/κακῶς πράττω* = ευτυχῶ/δυστυχῶ ἢ ενεργῶ καλὰ/ἀσχημα. *Οἱ μὲν δὴ ἐν τῇ Πλαταίᾳ οὕτως ἐπεπράγεσαν* = ὅσοι μῆκαν στην Πλάταια σε αὐτὴν τὴν κατάσταση βρέθηκαν.

4. εισπράττω: *πράττω τὰς εἰσφοράς*.

• στη μέση φωνὴ πράττομαι εισπράττω γιὰ τον ἑαυτό μου: *τοῦτον χρήματα ἐπράξαντο* = ἀπὸ αὐτόν εισέπραξαν χρήματα.

†† **παράγ.** πράγμα, πράξις, πρακτέος, πρακτικός, πραγματεύομαι, πραγματεία.

ΝΕ πράττω (με τη σημ. 1).

[*πρακ- (*πραγ-) + παρ. ἐπίθ. -jω].

πρεσβεία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. ἀξίωμα, ἀξιοπρέπεια: *πρεσβεία ὑπερέχει* = ὑπερέχει κατά το ἀξίωμα.

2. ἀποστολὴ πρεσβείας, ἀντιπροσωπεία.

3. πρεσβευτές, ἀντιπρόσωποι.

ΝΕ ἡ πρεσβεία «μεσολάβηση», τὰ πρεσβεία «ἡ τιμὴ που ἀπολαμβάνουν οἱ γεροντότεροι».

[**παράγ. λ.** *πρεσβεύω* + παρ. ἐπίθ. -εἶα].

πρεσβεύω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔπρεσβευον
Μέλλ.	πρεσβεύσω
Παρακ.	πεπρέσβευκα
Μέσ. αόρ.	ἔπρεσβευσάμην
Παθ. παρακ.	πεπρέσβευμαι

1. εἶμαι μεγαλύτερος στην ηλικία (ἀπὸ ἄλλους): *Ξέρξης ἐπρέσβευε τῶν ἄλλων τέκνων Δαρείου*.

2. τιμώ, εκτιμώ: τὸ πρεσβύτερον τοῦ νεωτέρου ἐστὶ πρεσβευόμενον = ο γεροντότερος πρέπει να τιμάται περισσότερο από τον νεότερο.

3. πηγαίνω κάπου ως πρεσβευτής: πρὸς τὸν βασιλέα πρεσβεύων ἄχετο = έφυγε για να πάει ως πρεσβευτής στο βασιλιά.

4. μέση φωνή πρεσβεύομαι στέλνω πρεσβευτές: Ἀθηναῖοι ἐξ τὴν Πελοπόννησον ἐπρεσβεύοντο.

NE πρεσβεύω «έχω την άποψη, πιστεύω».

[**παράγ. λ.** πρέσβης + παρ. επιθ. -εύω].

πρεσβύτερος, -τέρα, -τερον ΕΠΙΘΕΤΟ συγκριτικός βαθμός του επιθέτου πρέσβυς

1. γεροντότερος.

2. ανώτερος, σπουδαιότερος.

NE πρεσβύτερος (με τη σημ. 1).

[**παράγ. λ.** πρέσβυς + παρ. επιθ. -τερος].

πρεσβύτερης, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

ηλικιωμένος άνθρωπος, γέροντας.

[**παράγ. λ.** πρέσβυς + παρ. επιθ. -της].

πριόμιενος, -μένη, -μενον ΕΠΙΘΕΤΟ

μετοχή αορ. β' τὸν ὠνόμοι -οῦμαι «αγοράζω».

[μτχ. από ἐπριόμιην, **ἄνωμομαι**].

πρὸ ΠΡΟΘΕΣΗ

A. με γενική δηλώνει

1. μπροστά σε: τεθαμμένοι εἰσὶ πρὸ τῶν πυλῶν = είναι θαμμένοι μπροστά στις πύλες.

• με επέκταση στην πρώτη γραμμή για να υπερασπιστώ κάποιον ή κάτι: πρὸ τῆς Ἑλλάδος ἀποθνήσκειν = το να πεθαίνεις για την Ελλάδα.

2. πριν από: πρὸ τοῦ θανάτου καὶ μετὰ τὸν θάνατον.

3. προτίμηση: αἰροῦμαι πρὸ δουλείας θάνατον = προτιμώ το θάνατο από τη δουλεία.

B. ως ά συνθετικό δηλώνει **a.** μπροστά από κάτι, π.χ. προπύλαια, προβαίνω. **β.** πλησίον, κοντά, π.χ. πρόχειρος. **γ.** πριν από κάτι, π.χ. προλέγω.

NE προ (λόγ., με σημ. A1, 2) & προ- (με σημ. Βα, γ).

[*περ- (πέραν, πείρω), **λατ.** προ, **αρχ. σλαβ.** προ, **αρχ. ινδ.** προ, πρωί από το μακρό θέμα].

προαγορεύω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ἄγορεύω

1. προειδοποιώ για κάτι δημόσια: πολλάκις προηγορεύομεν ἃ ἐμέλλομεν ὑπὸ Ἀθηναίων βλάπτεσθαι = πολλές φορές προειδοποιούσαμε δημόσια για τη ζημιά που θα μας προξενούσαν οι Αθηναίοι.

2. προλέγω, προμαντεύω: οἱ μάντιες προαγορεύουσι τοῖς ἄλλοις τὸ μέλλον = οι μάντιες προλέγουν στους άλλους αυτά που θα τους συμβούν.

[**σύνθ. λ.** πρό + ἀγορεύω].

προάγω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ἄγω

1. οδηγώ προς τα εμπρός ή συνοδεύω κάποιον: προήγαγον αὐτοὺς μέχρι Δήλου = τους συνόδευσαν ως τη Δήλο.

• ως αμετάβ. πηγαίνω μπροστά: σοῦ προάγοντος ἐγὼ ἐφεισπόμην = καθώς πήγαινες εσύ μπροστά, εγώ ακολουθήσα.

2. φέρνω κάτι σε ένα πιο προχωρημένο στάδιο, το εξελίσσω, το προάγω: προάγω τὰ πράγματα ἐπὶ τὸ βέλτιον = οδηγώ την κατάσταση σε ένα καλύτερο σημείο.

• για πρόσωπα προβιβάζω, προάγω.

3. παρακινώ ή παρασύρω κάποιον: ἐγὼ προήγαγον ἡμᾶς ἄξια τῶν προγόνων φρονεῖν = εγώ σας παρακίνησα να έχετε σύνεση αντάξια των προγόνων σας, εἰς τοῦτο ὁργῆς προήχθησαν ὥστε... = παρασύρθηκαν σε τέτοιο σημείο οργής, ὥστε να...

παράγ. προαγωγός.

NE προάγω (με τη σημ. 2).

[**σύνθ. λ.** πρό + ἄγω].

προαίρεσις, -εως, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. προτίμηση, επιλογή: οὐκ ἀναγκαίως... ἀλλ' ἐκ προαιρέσεως καὶ βουλήσεως = (δεν το κάνετε αυτό) αναγκαστικά, αλλά με δική σας επιλογή και θέληση (προαιρετικά). παρὰ προαίρεσιν = παρά τη θέλησή μου.

2. σκοπός: προαίρεσις βίου = ο σκοπός της ζωής.

3. προαίρεσις πολιτείας σύστημα ή τρόπος διακυβέρνησης.

NE προαίρεση «ελεύθερη επιλογή και απόφαση».

[**σύνθ. λ.** πρό + αἴρεσις].

προαιρέω -ῶ ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους αἰρέω -ῶ

1. βγάζω κάτι έξω: ἐντεῦθεν προαιροῦντες τὸν σίτον ἐπῶλον = αφού έβγαζαν το σιτάρι από εκεί (από την αποθήκη), το πουλούσαν.

2. μέση φωνή προαιροῦμαι προτιμώ: δεῖ πρὸ τοῦ κεινημένου τὸν σῶφρονα προαιρεῖσθαι φίλον = αντί για έναν έξαλλο, πρέπει να προτιμήσει κανείς ένα μυαλωμένο φίλο.

παράγ. προαίρεσις.

NE προαιρούμαι (λόγ., με τη σημ. 2, λ.χ. δώστε ό,τι προαιρείσθε).

[**σύνθ. λ.** πρό + αἰρέω].

προακούω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ἀκούω

ακούω κάτι από πριν, ενημερώνομαι γι' αυτό: οἱ Ἐφέσιοι οὔτε προακηκοότες ὡς εἶχε περὶ τῶν Χίων... ἔκτεινον αὐτούς = οι Εφέσιοι, επειδή δεν είχαν ενημερωθεί σχετικά με τους Χίους, τους σκότωναν.

[**σύνθ. λ.** πρό + ἀκούω].

προαποθνήσκω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **θνήσκω**

1. πεθαίνω πριν από κάποιον άλλο.
2. πεθαίνω πρόωρα (για χάρη κάποιου): *Κόδρος προαπέθανε ὑπὲρ τῆς βασιλείας τῶν παίδων* = ο βασιλιάς Κόδρος δέχτηκε να πεθάνει πρόωρα για χάρη της βασιλείας των γιων του.

[**σύνθ. λ.** πρό + ἀποθνήσκω].

προβαίνω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **βαίνω**

1. προχωρώ (☞ **προβιβάζω**).
 - μεταφορικά προχωρώ, φτάνω στο σημείο: *εἰς τοῦτο προβέβηκασιν ἐχθρας ὥστε...* = έχουν φτάσει σε τέτοιο σημείο εχθρότητας, ὥστε...
2. για χρόνο προχωρώ, περνάω: *ἡ νύξ προβαίνει. τοῦ χρόνου προβαίνοντος.*
3. προοδεύω: *προέβαινε τὸ ἔθνος ἄρχον* = προοδευε το ἔθνος αυξάνοντας την κυριαρχία του.

NE προβαίνω (λόγ.), με τη σημ. 1 (λ.χ. *προβαίνω σε διάβημα*).

[**σύνθ. λ.** πρό + βαίνω].

προβάλλω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **βάλλω**

1. βάζω ή ρίχνω κάτι μπροστά: *προβάλλουσι πυρούς* = ρίχνουν σιτάρι (στα πουλιά). *τὸ ὄνομα τὸ τῆς εἰρήνης ἡμῖν προβάλλει* = ρίχνει μπροστά σας (ως δόλωμα) την ειρήνη.
2. προτείνω: *χαλεπὴν προβέβηκας αἵρεσιν* = μου προτείνεις να κάνω μια δύσκολη εκλογή.
3. μέση φωνή προβάλλομαι
 - α. κρατώ μπροστά ή προτείνω κάτι για άμυνα ή για επίθεση: *προβεβλημένοι τοὺς θωρακοφόρους* = έχοντας μπροστά τους αυτούς που φορούσαν θώρακα.
 - β. μεταφορικά προτάσσω, προβάλλω: *δεῖ τοὺς ἀγαθοὺς ἀνδρας ἐγχειρεῖν τὴν ἀγαθὴν προβαλλομένους ἐλπίδα* = πρέπει οι γενναῖοι ἄντρες να ενεργούν προτάσσοντας την καλή ἐλπίδα.

☞ **παράγ.** πρόβλημα.

NE προβάλλω (με τη σημ. 3β).

[**σύνθ. λ.** πρό + βάλλω].

προβιβάζω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **βιβάζω**

ως μεταβατικό του *προβαίνω* κάνω κάποιον να προχωρήσει, να φτάσει κάπου: *ποῖ προβιβάς ἡμᾶς*; = μέχρι πού θα μας πας;

- μεταφορικά *προβιβάζω τινὰ εἰς ἀρετὴν* = φέρνω κάποιον κοντά στην ἀρετή.

NE προβιβάζω «προάγω, ανεβάζω υψηλότερα».

[**σύνθ. λ.** πρό + βιβάζω].

πρόβλημα, -ατος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. κάτι που προβάλλεται, που προεξέχει ως μέσο άμυνας: *προβλήματα ἵππων χαλκᾶ* = ο χάλκινος οπλισμός των αλόγων.

2. πρόβλημα.

NE πρόβλημα (με τη σημ. 2).

[**σύνθ. λ.** πρό + βλιγ (< βάλλω) + παρ. επίθ. -μα].

προβουλεύω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **βουλεύω**

1. φροντίζω εκ των προτέρων, προνοώ: *προβουλεύει ὅπως μηδὲν δεήσει* = προνοεῖ πώς δε θα λείψει τίποτε.

2. για τη Βουλή στην Αθήνα καταρτίζω *προβούλευμα* ή περνάω *προβούλευμα* (δηλ. προκαταρκτική απόφαση που έπρεπε στη συνέχεια να εγκριθεί από την εκκλησία του δήμου): *ἔδοξε τὴν βουλήν προβουλεύσασαν εἰσενεγκεῖν ὅτω τρόπῳ οἱ ἄνδρες κρίνουντο* = αποφασίστηκε η βουλή να καταρτίσει προβούλευμα και να εισηγηθεί με ποιον τρόπο θα δικάζονταν οι κατηγορούμενοι.

- ως απρόσ. στην παθ. φωνή *προβεβούλευται τῇ βουλή* = η βουλή έχει καταρτίσει προβούλευμα.

[**σύνθ. λ.** πρό + βουλεύω].

προδίδωμι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **δίδωμι**

1. δίνω από πριν, προπληρώνω: *καὶ τὸν τε προῦφειλόμενον μισθὸν ἀπέδωκε καὶ ἔτι μὴνὸς προέδωκεν* = και το μισθό που οφειλόταν πλήρωσε και προπλήρωσε ακόμη το μισθό ενός μήνα.

2. παραδίδω στον εχθρό, προδίδω.

☞ **παράγ.** προδοσία, προδότης, προδοτικός.

NE προδίδω (με τη σημ. 2).

[**σύνθ. λ.** πρό + δίδωμι].

πρόδρομος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

αυτός που προηγείται, που τρέχει μπροστά: *κήρυκας προδρόμους προέπεμψαν* = έστειλαν προηγούμενως κήρυκες που πήγαιναν μπροστά.

NE πρόδρομος «που προηγήθηκε ενός άλλου».

[**σύνθ. λ.** πρό + *δραμ- (ἔ-δραμ-ον, πβ. δρόμος) + παρ. επίθ. -ος].

προεδρία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. πρωτοκαθεδρία, το δικαίωμα που είχε ένας επίσημος ξένος ή ένας τιμώμενος πολίτης να κάθεται στις πρώτες θέσεις σε δημόσιους αγώνες, στο θέατρο κτλ.

2. το αξίωμα του προέδρου.

NE προεδρία (με τη σημ. 2).

[**παράγ. λ.** πρόεδρος + παρ. επίθ. -ία].

προείμι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **εἶμι**

1. προχωρώ: *ὀλίγα βήματα προϊόντες* = αφού προχώρησαν μερικά βήματα.

• για χρόνο *προϊόντος τοῦ χρόνου* = καθώς περνά ο καιρός. *προϊούσης τῆς νυκτός* = καθώς προχωρούσε η νύχτα.

2. προχωρώ μπροστά: *ἐκέλευεν αὐτὸν προΐε-ναι* = τον διέταξε να προχωρήσει μπροστά.

[**σύνθ. λ.** *πρό + εἶμι*].

προεῖπον ΡΗΜΑ

ἀόρ. β', με ενεστ. το *πρόφημι* ή το *προαγορεύω*

1. είπα κάτι προηγουμένως ή το είπα ως εισαγωγή: *οὐδὲν οὐκ ἀληθὲς εἶρηκα ὧν προεῖπον* = από όσα είπα προηγουμένως δεν είπα τίποτε που να μην είναι αληθινό.

2. προκηρύξα: *ἐπὶν πόλεμον προεῖπωσι* = όταν προκηρύξουν πόλεμο.

NE προείπα (με τη σημ. 1).

προέρχομαι ΡΗΜΑ

Παρακ. <i>συνηρημένος</i>	προὐλήλυθα
Για τους χρόνους ⚡ <i>ἔρχομαι</i>	

1. προχωρώ: *ἐς τὸ πλέον οὐκέτι προελθὼν* = χωρίς να προχωρήσει περισσότερο (με το στρατό).

• για χρόνο *προελθόντος πολλοῦ χρόνου* = αφού πέρασε πολύς καιρός.

2. προηγούμει: *ὁ νεανίας προελθὼν τοῦ λοχαγοῦ πρότερος ἐπορεύετο*.

3. μεταφορικά φτάνω σε ένα σημείο (καλό ή κακό): *εἰς πᾶν μοχθηρίας προελήλυθασιν* = έχουν φτάσει στο έσχατο σημείο της μοχθηρίας.

NE προέρχομαι «έρχομαι / κατάγομαι από κτλ.».

[**σύνθ. λ.** *πρό + ἔρχομαι*].

προέχω ΡΗΜΑ

<i>συνηρημ. ενεστ.</i>	προὔχω
<i>συνηρημ. μέσ. ἀόρ. β'</i>	προὔσχομην

Για τους χρόνους ⚡ *ἔχω*

1. κρατώ κάτι μπροστά ως προστασία.

2. μεταφορικά στη μέση φωνή προέχομαι προβάλλω ως πρόφαση: *ὄπερ μάλιστα προὔχονται* = αυτό που κυρίως προβάλλουν ως πρόφαση.

3. ως αμετάβατο **α.** προεξέχω: *ἀκτὴ προέχουσα εἰς τὸν πόντον* = γλώσσα γης που προεξέχει μέσα στη θάλασσα. **β.** υπερέχω: *πλήθει προὔχοντες καὶ ἐμπειρία πολεμικῆ* = υπερέχοντες ως προς τον αριθμό και ως προς την πείρα την πολεμική.

παράγ. πρόσχημα.

NE προέχει «έχει την πρώτη θέση/σημασία».

[**σύνθ. λ.** *πρό + ἔχω*].

προΐημι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ⚡ *ἵημι*

1. στέλνω κάποιον ως προπομπό: *πρόετε πρὸς αὐτοὺς τὴν τῶν ἰππέων τάξιν* = να στεί-

λετε (στον εχθρικό στρατό) πρώτα το τμήμα των στρατιωτών που είναι ιππείς.

2. παραδίδω: *προεῖσαν αὐτῷ τὰς ναῦς* = παρέδωσαν σ' αυτόν τα πλοία.

3. μέση φωνή προΐεμαι αφήνω, αμολλάω, και ειδικότερα **α.** για ήχο, φωνή, κραυγή κτλ. βγά-ζω, εκστομιζώ: *μηδὲ φωνὴν προέσθαι δυνάμε-νος* = χωρίς να μπορεί να βγάλει ούτε καν φωνή (δηλ. εντελώς σιωπηλός). **β.** παραδίδω στον εχθρό. **γ.** εγκαταλείπω: *Ἀθηναῖοί φασιν ἐν οὐδενὶ ὑμᾶς προέσθαι ἀδικουμένους* = οι Αθηναίοι λένε ότι σε καμιά περίπτωση δε σας εγκατέλειψαν να αδικεῖσθε. **δ.** παραχω-ρώ, χαρίζω κάτι: *προΐεται τι τῶν ἰδίων καὶ ποιεῖ πρᾶγμα φιλόανθρωπον καὶ φιλόδωρον* = χαρίζει κάτι από αυτά που του ανήκουν και κάνει μια πράξη φιλανθρωπίας και γενναιο-δωρίας.

[**σύνθ. λ.** *πρό + ἵημι*].

προΐκα ΕΠΙΡΡΗΜΑ

δωρεάν, χωρίς να πληρώσω ή να αμειφθώ: *προΐκα ἐργάζομαι*.

[αιτιατ. του *προΐξ*, *προικὸς* ως *επίρρ.*, πβ. *δω-ρεάν*].

προΐστημι ΡΗΜΑ

<i>συνηρημένος ἀόρ. α'</i>	προὔσθηκα
<i>συνηρημένος ἀόρ. β'</i>	προὔστην

Για τους χρόνους ⚡ *ἴσθημι*

1. στήνω / βάζω κάτι μπροστά.

2. μέση φωνή προΐσταιμι

α. βάζω κάτι μπροστά μου: *προσθησάμενος τὰ ἄρματα...* = αφού έβαλε μπροστά τα άρματα...

β. προβάλλω ως δικαιολογία: *προΐσθεται τὴν ἀτυχίαν τῆς κακουργίας* = προβάλλει ως δικαιολογία της κακοήθειας του την ατυχία.

3. παθ. φωνή προΐσταιμι

α. είμαι επικεφαλής, είμαι ο ηγέτης, ο κυβερνήτης κτλ.: *Περικλῆς προὔστη τῆς πόλεως (τῶν Ἀθηνῶν)* = ο Περικλής ήταν ο αρχηγός της πόλης. *οἱ προεστώτες/οἱ προεστημότες* = οι αρχηγοί.

β. προστατεύω: *ὁ προστάς τῆς εἰρήνης* = αυτός που προστατεύει την ειρήνη.

NE προΐσταιμι (με τη σημ. 3α και στη *μτχ. προΐστάμενος*).

[**σύνθ. λ.** *πρό + ἴσθημι*].

προκαλέω -ῶ ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ⚡ *καλέω -ῶ*

συνήθως στη μέση φωνή προκαλοῦμαι προσκα-λώ: *προκαλοῦμαι αὐτὸν εἰς τὸ συνδειπνεῖν* = τον προσκαλώ σε δείπνο. *προκαλούμεθα ὑ-μᾶς φίλους εἶναι* = σας προσκαλούμε (σας προτείνουμε) να είμαστε φίλοι.

NE προκαλώ «προτρέπω» αλλά και «προκα-λώ».

[**σύνθ. λ.** πρό + καλέω].

πρόκειμαι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **κείμαι**

1. βρίσκομαι μπροστά σε κάποιον: *ὁ παῖς οὗτος ὑμῖν πρόκειται* = αυτό το παιδί βρίσκεται μπροστά σας. *παρὰ ἤπειρον νῆσος πρόκειται* = μπροστά στην ηπειρωτική χώρα βρίσκεται ένα νησί.

• χρονικά βρίσκομαι μπροστά σε κάποιον: *ὁ προκειμένος ἡμῖν ἀγών* = ο αγώνας που βρίσκεται (που έχουμε) μπροστά μας.

2. μεταφορικά προτείνομαι, συζητούμαι: *γνώμαι τρεῖς πρόκεινται* = έχουν προταθεί τρεις γνώμες.

NE η μετοχ. *προκειμένος* (με τη σημ. 1 & τις φρ. *προκειμένου να...*, στο *προκειμένο*) & το απρόσ. ρ. *πρόκειται*.

[**σύνθ. λ.** πρό + κείμαι].

προκινδυνεύω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **κινδυνεύω**

αγωνίζομαι, διακινδυνεύω για τη σωτηρία άλλων: *οἱ Ἀθηναῖοι ἔλεγον τοιάδε «...φαιμὲν γὰρ Μαραθῶνι τε μόνον προκινδυνεύσαι τῷ βαρβάρῳ»* = οι Αθηναῖοι ἔλεγαν τα εξής: «...λέμε δηλαδή ότι μόνον εμεῖς αγωνιστήκαμε για τη σωτηρία της Ελλάδας εναντίον των βαρβάρων».

[**σύνθ. λ.** πρό + κινδυνεύω].

προκόπτω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **κόπτω**

1. προοδεύω, σημειώνω πρόοδο: *οὐδὲν προέκοπτον εἰς τὸ ἀπολέσαι ὑμᾶς* = δε σημείωσαν καμιά πρόοδο στην προσπάθειά τους να σας καταστρέψουν. 2. για χρόνο προχωρώ: *ἡ νύξ προέκοπεν, ἡ δὲ ἡμέρα ἤγγικεν* = η νύχτα προχώρησε και η μέρα πλησίασε.

☞ **παράγ.** προκοπή.

NE προκόβω (με τη σημ. 1).

[**σύνθ. λ.** πρό + κόπτω].

προκρίνω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **κρίνω**

προτιμώ, επιλέγω: *προκρίνω τινὰς ἐκ πάντων* = επιλέγω μερικούς από το σύνολο.

☞ **παράγ.** πρόκρισις, πρόκριτος «που έχει προεπιλεγεί».

NE προκρίνω.

[**σύνθ. λ.** πρό + κρίνω].

προλαμβάνω ΡΗΜΑ

συνηρημ. **αόρ. β'** προὔλαβον

Για τους χρόνους ☞ **λαμβάνω**

1. παίρνω κάτι προκαταβολικά: *προλαμβάνω τρία τάλαντα παρά τινος*.

2. προλαβαίνω.

☞ **παράγ.** πρόληψις, προληπτικός.

NE προλαμβάνω & προλαβαίνω (με σημ. 2).

[**σύνθ. λ.** πρό + λαμβάνω].

προμαχέω -ῶ ΡΗΜΑ

μάχομαι στην πρώτη γραμμή: *Ἑλλήνων προμαχοῦντες Ἀθηναῖοι Μαραθῶνι* = οι Αθηναῖοι πολεμώντας στο Μαραθώνα στην πρώτη γραμμή υπέρ των Ελλήνων (κατατρόπωσαν τους Μήδους).

☞ **παράγ.** πρόμαχος, προμαχέω.

[**παράγ. λ.** πρόμαχος + παρ. επίθ. -έω].

πρόμαχος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

συνήθως ως ουσιαστ. αυτός που πολεμά στην πρώτη γραμμή: *Ἀθηνᾶ Πρόμαχος* = η Αθηνά, η προστάτιδα της Αθήνας.

[**σύνθ. λ.** πρό + μάχομαι].

προμήθεια, -είας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

προνοητικότητα, πρόνοια.

NE προμήθεια «εξασφάλιση», οι προμήθειες «τρόφια».

[**παράγ. λ.** προμηθής + παρ. επίθ. -εία].

πρόξενος, -ένου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

άτομο που αντιπροσώπευε τα συμφέροντα ενός ξένου κράτους στο δικό του κράτος. (Ο Αθηναῖος Καλλίας, λ.χ., ήταν πρόξενος της Σπάρτης στην Αθήνα.)

☞ **παράγ.** προξενέω, προξενία.

NE πρόξενος (με παρόμοια σημ.).

[**σύνθ. λ.** πρό + ξένος].

προξενέω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	προὔξενον
Μέλλ.	προξενήσω
Αόρ.	προὔξενησα
Παρακ.	προὔξενηκα

1. εἶμαι πρόξενος: *βούλομαι σῶσαι ὑμᾶς... διὰ τὸ προξενεῖν ὑμῶν* = θέλω να σας σώσω... γιατί εἶμαι πρόξενος δικός σας.

2. προκαλώ, προξενώ: *προξενῶ εὐδαιμονίαν / κίνδυνόν τινι* = προκαλώ σε κάποιον ευτυχία/κίνδυνο.

3. συστήνω κάποιον ως κατάλληλο για κάποιο έργο: *προξενῶ τινά διδάσκαλον* = συστήνω κάποιον ως δάσκαλο.

NE προξενώ (με τη σημ. 2).

[**παράγ. λ.** πρόξενος + παρ. επίθ. -έω].

προοίδα ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **οἶδα**

γνωρίζω εκ των προτέρων.

[**σύνθ. λ.** πρό + οἶδα].

προοράω -ῶ ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **οράω** -ῶ

1. βλέπω μπροστά μου: *ἐπεὶ δὲ σκότος ἐγένετο... ἐπιπτον διὰ τὸ μὴ προοράν τὰ ἐμπροσθεν* = όταν έπεφτε το σκοτάδι... έσκυβαν, γιατί δεν έβλεπαν τι ήταν μπροστά τους.

2. ενεργ. και μέση φωνή προορῶ / προορῶμαι
προβλέπω: προορῶ τὸ μέλλον. ταῦτα προο-
ρώμενοι ἡμεῖς τότε καὶ δεδιότες ἐλέγομεν... =
επειδὴ εμεῖς τότε τα εἶχαμε προβλέψει αὐτὰ
και φοβόμεσταν, λέγαμε ὅτι...

3. ενεργ. και μέση φωνή προορῶ & προορῶμαι
φροντίζω, προνοώ: προορῶ τοῦ σίτου = φρο-
ντίζω για τα τρόφιμα. πάντα ἂ προσήκει
προορώμενοι = φροντίζοντας για ὅλα ὅσα
πρέπει.

[σύνθ. λ. πρό + ὄραω].

προπετής, -ής, -ές ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	προπετέστερος
Υπερθετικός	προπετέστατος

1. αὐτός που γέρνει προς τα εμπρός.

2. μεταφορικά αὐτός που ἔχει την τάση για
κάτι αρνητικό, επιρρηπής: προπετής ἦν ἐπὶ τὸ
πολλοὺς ἀποκτείνειν = εἶχε την τάση να δια-
πράττει πολλοὺς φόνους.

3. α. για πράγματα ανεξέλεγκτος, ασυγκράτη-
τος. β. για πρόσωπα αὐτός που βιάζεται, ορμά
ἢ σπεύδει να κάνει ἢ να πει κάτι χωρὶς προη-
γουμένως να το σκεφτεῖ, ἀπερίσκεπτος, ἀπό-
κοτος, ἀσυλλόγιστα ορμητικός.

παράγ. προπετῶς, προπέτεια.

NE προπετής (με σημ. 3β).

[σύνθ. λ. πρό + πετ- (πίπτω) + παρ. επίθ. -ής].

πρός ΠΡΟΘΕΣΗ

A. με γενική δηλώνει 1. τη θέση που ἔχει κάτι
σχετικά με κάτι ἄλλο, προς την πλευρά: τὸ
τείχος εἶχε δύο περιβόλους, πρὸς τε Πλαται-
ῶν... = το τείχος εἶχε δύο περιβόλους, τον ἕ-
ναν προς την πλευρά των Πλαταιῶν...

2. ἀπὸ την πλευρά (με την ἔννοια της καταγω-
γής): πρὸς γονοὶ ἢ πρὸς ἀνδρῶν ἢ πρὸς γυναι-
κῶν = πρόγονοι εἶτε ἀπὸ την πλευρά των αν-
δρῶν εἶτε των γυναικῶν.

3. μεταφορικά ενώπιον, στα μάτια κάποιου:
δρῶμεν ἄδικον οὐδὲν οὔτε πρὸς θεῶν οὔτε
πρὸς ἀνθρώπων = δε διαπράττομε καμιά α-
δικία, οὔτε στα μάτια των θεῶν οὔτε των αν-
θρώπων.

• σε ὄρκους στο ὄνομα του...: πρὸς Διός = στο
ὄνομα του Δία. πρὸς θεῶν, τίς οὕτως εὐή-
θης ἐστί; = προς θεοῦ, ποιος εἶναι τόσο α-
νόητος;

4. αὐτό που ταιριάζει, αρμόζει σε...: οὐ γὰρ
ἦν πρὸς τοῦ Κύρου τρόπου ἔχοντα μὴ ἀποδι-
δόναι = γιατί δεν ταίριαζε στο χαρακτήρα
του Κύρου να ἔχει χρήματα και να μην πλη-
ρώνει.

5. με παθητικά ῥήματα ἀπὸ τον, ὑπὸ του: ὁμο-
λογεῖται πρὸς πάντων = ομολογεῖται ἀπὸ ὅ-
λους.

B. με δοτική δηλώνει

1. κοντά σε: οἱ ποταμοὶ πρὸς ταῖς πηγαῖς οὐ
μεγάλοι εἰσὶ = τα ποτάμια κοντά στις πηγές
τους δεν εἶναι ορμητικά.

2. ἐκτός ἀπὸ, ἐπιπλέον: πρὸς τούτοις μαθηά-
νουσι καὶ τοξεύειν = ἐκτός ἀπὸ αὐτὰ μαθαί-
νουν και να τοξεύουν.

Γ. με αιτιατική δηλώνει

1. κίνηση ἢ διεύθυνση προς, σε: πρὸς νότον ὄ-
ρα = βλέπει προς το Νότο.

2. χρονικά περίπου, γύρω: πρὸς ἑσπέραν ἦν =
ἦταν περίπου βράδυ.

3. ἐναντίον κάποιου ἢ προς κάποιον: ὁ πρὸς
ἡμᾶς πόλεμος = ο ἐναντίον μας πόλεμος. λέ-
ξατε πρὸς με = πείτε μου.

4. ως προς, σε σχέση με: ἔχουσι χώραν πρὸς τὸ
πλήθος τῶν πολιτῶν ἐλαχίστην = ἔχουν μια χώ-
ρα που σε σχέση με το μεγάλο ἀριθμὸ των
πολιτῶν εἶναι πολὺ μικρὴ.

5. σύμφωνα με: πρὸς τὴν δύναμιν τὴν αὐτῶν
εὖ ποιοῦσι = σύμφωνα με τη δυνατότητα που
ἔχουν, κάνουν το καλό.

Δ. ως ἀ' συνθετικό δηλώνει 1. κίνηση προς ἕνα
μέρος, π.χ. προσάγω. 2. πλησίον, κοντά, π.χ.
πρόσκειμαι. 3. προσθήκη, ἐπιπλέον, π.χ. προσ-
τίθηναι.

[*πρετι-, *περ- (περί), παμφυλιακό περτί,
κρητικό πρές, ομηρικό προτί, αρχ. ινδ. práti].

προσαγορεύω ΡΗΜΑ

Μέλλ.	προσερῶ
Αόρ.	προσεῖπον
Παρακ.	προσεῖρηκα

1. ἀπευθύνω χαιρετισμὸ σε κάποιον: εἴωθα ἔν
ταῖς ἐπιστολαῖς τοὺς φίλους προσαγορεύειν
διὰ τοῦ «εὖ πράττειν» = συνηθίζω στις ἐπι-
στολές να ἀπευθύνω στους φίλους το χαιρετι-
σμὸ «να εἶσαι καλά».

2. ονομάζω, ἀποκαλώ κάποιον: τὸν Ἀγαμέ-
μνονα προσαγορεύουσι ποιμένα τῶν λαῶν =
τον Ἀγαμέμνονα τον ονομάζουν ἀρχηγὸ των
λαῶν.

NE προσαγορεύω (με τη σημ. 2).

[σύνθ. λ. πρὸς + ἀγορεύω].

προσάγω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ⚡ ἄγω

1. οδηγώ ἢ φέρνω κάτι κάπου: προσάγω δῶ-
ρά τινα = φέρνω δῶρα σε κάποιον.

2. μεταφορικά φέρνω, προκαλώ: προσάγω φό-
βον.

3. μέση φωνή προσάγομαι φέρνω προς το μέ-
ρος μου: ἀπάτη προσάγονται τὸ πλήθος =
παίρνουν με το μέρος τους το λαὸ με ἐξαπά-
τηση (ἐξαπατώντας τον).

παράγ. προσαγωγή, προσαγωγός.

NE προσάγω (λόγ., με τη σημ. 1).

[σύνθ. λ. πρὸς + ἄγω].

προσβάλλω PHMA

Για τους χρόνους ☞ **βάλλω**

επιτίθειμαι: *προσβαλὼν αἰρεῖ τὴν πόλιν* = αφού επιτίθεικε στην πόλη, την κυριεύει.

☞ **παράγ.** προσβολή.

NE προσβάλλω.

[**σύνθ. λ.** *πρός + βάλλω*].

προσβολή, -ῆς, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

επίθεση: *προσβολὴ ἐγένετο πρὸς τὸ τεῖχος* = έγινε επίθεση στο τεῖχος.

NE προσβολή.

[**παράγ. λ.** *προσβάλλω + παρ. επίθ. -ή*].

προσγίγνομαι PHMA

Για τους χρόνους ☞ **γίγνομαι**

πηγαίνω ως βοηθός ή ως σύμμαχος: *οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ὀρῶντες στρατιάν τε ἄλλην προσγενημένην τοῖς Λακεδαιμονίοις προεῖπον ἐκπλουν* = και οι Αθηναῖοι, βλέποντας ότι είχε έρθει και άλλος στρατός για να συμμαχήσει με τους Λακεδαιμόνιους, διέταξαν την αναχώρηση από το λιμάνι.

[**σύνθ. λ.** *πρός + γίγνομαι*].

πρόσειμι (Α) PHMA

στην αττ. διάλεκτο ως μέλλ. του **προσέρομαι**

Για τους χρόνους ☞ **εἶμι**

1. πλησιάζω κάποιον: *βραδέως προσήεσαν* = πλησίαζαν αργά αργά.

• πλησιάζω κάποιον εχθρικά: *πρόσειμι ἐπί τινα*.

2. παρουσιάζομαι για να μιλήσω: *πρόσειμι πρὸς βουλὴν*.

3. για χρόνο πλησιάζω: *ἐσπέρα προσήει* = πλησίαζε βράδυ.

4. προσέρομαι, εισπράττομαι: *τὰ προσιόντα χρήματα* = τα εισπραττόμενα χρήματα, τα εισοδήματα.

☞ **παράγ.** προσιτός.

[**σύνθ. λ.** *πρός + εἶμι*].

πρόσειμι (Β) PHMA

Για τους χρόνους ☞ **εἶμι**

1. συνυπάρχω: *τῇ βίᾳ πρόσσειν ἔχθραι καὶ κίνδυνοι* = με τη βία συνυπάρχουν οι εχθρότητες και οι κίνδυνοι.

2. εἶμαι παρών, υπάρχω: *οὐδὲν ἄλλο προσῆν* = δεν υπήρχε τίποτε άλλο.

[**σύνθ. λ.** *πρός + εἶμι*].

προσέρομαι PHMA

Για τους χρόνους ☞ **ἔρομαι**

1. πηγαίνω σε κάποιον, προσέρομαι: *προσέρομαι πρὸς τινα/πρὸς τι*.

2. παρουσιάζομαι για να μιλήσω: *προσέρομαι τῷ δήμῳ*.

NE προσέρομαι.

[**σύνθ. λ.** *πρός + ἔρομαι*].

προσέχω PHMA

Για τους χρόνους ☞ **ἔχω**

1. πλησιάζω κάτι σε κάτι άλλο: *προσέχω γῆ τὸ σῶμα* = πλησιάζω το σώμα στη γη. *προσέχω ναῦν* = φέρνω το πλοίο στο λιμάνι. *προσέχω εἰς τὴν Σάμον* = προσεγγίζω στη Σάμο.

2. προσέχω τὸν νοῦν ή απλώς προσέχω (με παράλειψη του νοῦς) δίνω προσοχή σε κάτι, ενδιαφέρονται για αυτό: *προσέχω τῷ πολέμῳ*. *πρόσχωμεν* = ας προσέξουμε.

☞ **παράγ.** προσεκτικός, προσεχής, προσοχή.

NE προσέχω (με τη σημ. 2).

[**σύνθ. λ.** *πρός + ἔχω*].

προσήκω PHMA

Για τους χρόνους ☞ **ἦκω**

1. φτάνω ως...: *ἄχθαι προσήκουσαι ἐπὶ τὸν ποταμόν* = τα υψώματα φτάνουν ως το ποτάμι.

2. ἔχω σχέση με κάποιον ή ταιριάζω σ' αυτόν: *τῷ βασιλεῖ προσήκει οὐ ῥαδιουργία ἀλλὰ καλοκάγαθία* = σε ένα βασιλιά δεν ταιριάζει η επιπολαιότητα αλλά η καλοσύνη. *τίνι προσήκει τόδε* = ποιος έχει σχέση μ' αυτό (για να το φροντίσει);

3. ως απρόσ. με απαρέμφατο προσήκει ταιριάζει, πρέπει: *τοῦναντίον δρῶν ἢ προσήκεν αὐτῷ ποιεῖν* = κάνοντας τα αντίθετα από ό,τι ταίριαζε (έπρεπε) να κάνει.

4. μετοχή προσήκων **α.** αυτός που ανήκει σε κάποιον: *τὸ προσήκον ἐκάστω ἀποδιδόναι* = να αποδώσει κανείς στον καθένα ό,τι του ανήκει (οφείλεται). **β.** αυτός που αρμόζει, που είναι κατάλληλος για κάτι: *τελευτήσας τιμαῖς αὐτὸν προσηκούσαις ὁ σύλλογος τιμάτω* = όταν θα πεθάνει (ο άξιος πολίτης), να τον τιμήσει η συνέλευση του λαού με τις τιμές που του αρμόζουν. **γ.** αυτός που έχει σχέση συγγενειας με κάποιον: *οἱ προσήκοντές τινος* = οι συγγενείς κάποιου.

NE οι προσήκοντες (με τη σημ. 4γ) & προσήκων, -ουσα, -ον (με τη σημ. 4β).

[**σύνθ. λ.** *πρός + ἦκω*].

προσηλόω -ῶ PHMA

καρφώνω επάνω σε κάτι: *προσηλώ ψυχὴν πρὸς τὸ σῶμα*.

NE προσηλώνω.

[**σύνθ. λ.** *πρός + ἦλόω*].

πρόσθεν ΠΡΟΘΕΣΗ & ΕΠΙΡΡΗΜΑ

A. ως πρόθεση **1.** μπροστά από κάποιον ή από κάτι: *ἐν τῷ πρόσθεν τοῦ στρατεύματος* = μπροστά από το στρατό.

2. πριν από: *οὐκ ἐλήξαμεν πρόσθεν ἐσπέρας* = δεν τελειώσαμε πριν από το βράδυ.

B. ως επίρρημα **1.** τοπικά μπροστά. ≠ ὄπισθεν.

• με άρθρο ὁ πρόσθεν = ο μπροστινός.

2. χρονικά προηγουμένως, πριν: ὁ οὐ πρόσθεν ἐπεποιήκεσαν = πράγμα που δεν το είχαν κάνει προηγουμένως. σμικρῶ πρόσθεν = λίγο πριν.

- με άρθρο ὁ πρόσθεν ο προηγούμενος: ἡ πρόσθεν ἡμέρα. τὰ πρόσθεν = τα περασμένα.

παράγ. πρόσθιος.

[παράγ. λ. πρὸς + παρ. επίθ. -θεν].

προσίημι ΡΗΜΑ

Για τους άλλους χρόνους ☞ ἴημι

1. στέλνω προς.

2. μέση φωνή προσίεμαι **α.** αφήνω κάποιον να πλησιάσει: προσίεμαι τοὺς βαρβάρους = αφήνω τους βαρβάρους να πλησιάσουν. **β.** παραδέχομαι, πιστεύω: ἀλλὰ τοῦτο οὐ προσίεμαι = αυτό όμως δεν το πιστεύω. **γ.** δέχομαι: προσίεμαι ξενικὰ νόμιμα = δέχομαι ξένες συνήθειες. **δ.** επιδοκιμάζω: ἐγὼ οὐδὲν κακὸν προσήσομαι = εγώ δε θα επιδοκιμάσω καμιά κακή πράξη. **ε.** τολμώ να: οὐ προσίεμαι τοιαύτας πράξεις πράττειν = δεν τολμώ να κάνω τέτοιες πράξεις.

[σύνθ. λ. πρὸς + ἴημι].

προσκαλέω -ῶ ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ καλέω -ῶ

1. συνήθως στη μέση φωνή προσκαλοῦμαι προσκαλώ.

2. καταγγέλλω κάποιον στο δικαστήριο: προσκαλώ τινά δίκην ἀσεβείας = καταγγέλλω κάποιον για ασέβεια.

παράγ. πρόσκλησις.

NE προσκαλώ (με τη σημ. 1).

[σύνθ. λ. πρὸς + καλέω].

πρόσκειμαι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ κείμαι

χρησιμοποιείται ως παθ. του **προστίθημι**

1. βρίσκομαι κοντά σε κάτι: πρόσκειμαι τῇ θύρᾳ = είμαι κοντά στην πόρτα.

2. είμαι αφοσιωμένος σε κάτι: πρόσκειμαι τῷ δήμῳ = είμαι αφοσιωμένος στο λαό.

3. επιμένω παρακαλώντας: προσέκειντο αὐτῷ ἀξιούντες... = τον παρακαλούσαν ζητώντας...

4. επιμένω πιέζοντας τον εχθρό: ἡ ἵππος Μαρδονίου προσέκειτο καὶ ἐλύπει τοὺς Ἕλληνας = το ιππικό του Μαρδονίου πίεξε και παρενοχλούσε τους Έλληνες.

NE πρόσκειμαι (με τη σημ. 2, λ.χ. πρόσκειμαι στο τάδε κόμμα).

[σύνθ. λ. πρὸς + κείμαι].

προσκεφάλαιον, -αίου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. μαξιλάρι για το κεφάλι.

2. γενικότερα μαξιλάρι κάθε είδους: καθήστο ἐπὶ προσκεφαλαίου τε καὶ δίφρου = καθόταν σ' ένα σκαμνί με μαξιλάρι.

προσκόπτω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ κόπτω

χτυπώ επάνω σε κάτι, σκοντάφτω: προσκόπτω πρὸς λίθον = σκοντάφτω σε πέτρα.

[σύνθ. λ. πρὸς + κόπτω].

προσκυνέω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	προσεκύνουν
Μέλλ.	προσκυνήσω
Αόρ.	προσεκύνησα

γονατίζω σε ένδειξη σεβασμού και λατρεύω ένα θεό.

παράγ. προσκύνησις, προσκυνητής.

NE προσκυνώ.

[σύνθ. λ. πρὸς + κυνέω].

προσλαμβάνω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ λαμβάνω

1. παίρνω κάτι επιπλέον: ὄψον ἐσθίων ἄρτον προσέλαβε = τρώγοντας το φαγητό του πήρε και ψωμί.

2. παίρνω μαζί μου κάποιον: προσέλαβεν ἰππεῖς καὶ πελταστὰς = πήρε (για βοήθεια) ιππεῖς και πελταστές.

παράγ. πρόσληψις.

NE προσλαμβάνω (με παραπλήσια σημ. προς τη 2).

[σύνθ. λ. πρὸς + λαμβάνω].

πρόσοδος, -όδου, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. προσέγγιση, πλησίασμα: πρόσοδοι χαλεπαὶ πρὸς τὸ χωρίον = δύσβατοι δρόμοι που οδηγούν στο χωριό.

2. επίθεση, έφοδος: αὶ πρὸς τοὺς πολεμίους πρόσοδοι = οι επιθέσεις εναντίον των εχθρών.

3. εισόδημα.

NE πρόσοδος (με τη σημ. 3).

[σύνθ. λ. πρὸς + ὁδός].

προσπίπτω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ πίπτω

1. πέφτω επάνω σε κάτι: διελόντες τοῦ τείχους, ἢ προσέπιπτε τὸ χῶμα... = αφού χάλασαν ένα μέρος του τείχους, εκεί όπου έπεφτε το χῶμα...

2. επιτίθεμαι: οἱ ἰππεῖς προσπίπτουσι τοῖς ὀπλίταις.

3. συμβαίνω ξαφνικά: μεγάλοι συμφοραὶ προσέπεσαν = συνέβησαν / τους έπεσαν μεγάλες συμφορές.

4. πέφτω στα πόδια κάποιου παρακαλώντας, προσπέφτω: ἰκέτης προσπίπτω.

NE προσπέφτω (με τη σημ. 4).

[σύνθ. λ. πρὸς + πίπτω].

προσποιέω -ῶ ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ ποιέω -ῶ

1. παραχωρώ: ἐβούλοντο Πλάταιαν τῆς Βοιωτίας Θηβαίους προσποιῆσαι = ἤθελαν να παραχωρήσουν στους Θηβαίους την Πλάταια της Βοιωτίας.

2. συνήθως στη μέση φωνή προσποιῶμαι **α.** παίρνω κάποιον με το μέρος μου: οἱ δυνατώτεροι περιουσίας ἔχοντες προσεποιῶντο ὑψηλότερους τὰς ἐλάσσονας πόλεις = οι ισχυρότεροι που είχαν μεγαλύτερη δύναμη έπαιρναν με το μέρος τους, ως φόρου υποτελείς, τις μικρότερες πόλεις. **β.** χρησιμοποιῶ ή παρουσιάζω κάτι ξένο ως δικό μου, το ιδιοποιούμαι: ἢ τῶν γεφυρῶν οὐ διάλυσις, ἦν ψευδῶς τότε δι' ἐαυτὸν προσεποιήσατο = η μη καταστροφή (η διάσωση) των γεφυρών, την οποία αναληθῶς τότε παρουσίασε ως δικό του έργο. **γ.** προσποιούμαι.

παράγ. προσποίησις.

NE προσποιούμαι (με τη σημ. 2γ).

[σύνθ. λ. πρὸς + ποιέω].

προστάτης, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

αὐτός που είναι υπεύθυνος για κάτι, ο επικεφαλής: Λακεδαιμόνιοι πάσης τῆς Ἑλλάδος προστάται εἰσίν.

παράγ. προστατεύω, προστατέω.

NE προστατής.

[σύνθ. λ. πρὸς + *στατ- (στατός < ἵσταμαι) + παρ. επίθ. -ης].

προστατέω -ῶ PHMA

εἶμαι επικεφαλής: προστατῶ τῆς πόλεως/τοῦ ἀγῶνος.

[παράγ. λ. προστατής + παρ. επίθ. -έω].

προστάτω PHMA

ο κοινός τύπος είναι προστασσω

Για τους χρόνους ☞ τάττω

1. παρατάσσω στρατιωτικές δυνάμεις.

2. εντάσσω ή προσαρτῶ, συνενώνω: πρὸς τοῖς ἔθνεσι καὶ τοὺς πλησιοχώρους προσέταξεν = προσάρτησε στους λαούς (των σατραπειῶν) και ὅσους γειτόνευαν με αυτούς.

3. διορίζω: οἱ Λακεδαιμόνιοι προσέταξαν Γύλιππον ἄρχοντα τοῖς Συρακοσίοις = οι Λακεδαιμόνιοι διορίσαν το Γύλιππο διοικητή των Συρακουσίων.

4. διατάζω: τὰ προσταχθέντα = οι διαταγές που δόθηκαν.

NE προστάζω (με τη σημ. 4).

[σύνθ. λ. πρὸς + τάττω].

προστίθηναι PHMA

Για τους χρόνους ☞ τίθημι

1. τοποθετῶ κάτι κοντά σε κάτι άλλο: κλίμακας τοῖς πύργοις προσθέντες = αφού τοποθέτησαν σκάλες στους πύργους των τειχῶν.

2. προσθέτω: προστίθηναι τῷ νόμῳ = κάνω προσθήκη στο νόμο. 3. δίνω: προστίθηναι χρεῖ-

ματα. επιβάλλω: ζημίαν προστίθηναι = επιβάλλω τιμωρία. 4. μέση φωνή προστίθηναι **α.** παίρνω κάποιον με το μέρος μου, τον κάνω φίλο ή σύμμαχο: προστίθηναι φίλον. **β.** συμφωνῶ: ταύτη τῇ γνώμῃ ἔφη καὶ τοὺς ἄλλους προσθέσθαι = εἶπε ότι με αυτήν τη γνώμη συμφωνήσαν και οι άλλοι.

παράγ. πρόσθεσις, προσθήκη, πρόσθετος.

NE προσθέτω (με τη σημ. 2).

[σύνθ. λ. πρὸς + τίθημι].

προστυγχάνω PHMA

Για τους χρόνους ☞ τυγχάνω

συναντῶ τυχαία: ὁ προστυγχάνων / προστυχών = ο πρώτος άνθρωπος που συναντά τυχαία κάποιος.

[σύνθ. λ. πρὸς + τυγχάνω].

προσφέρω PHMA

Για τους χρόνους ☞ φέρω

1. τοποθετῶ κάτι κοντά ή επάνω σε κάτι άλλο: μηχανὰς τῇ Ποτειδαίᾳ προσέφερον καὶ ἐπειρῶντο ἐλεῖν = τοποθέτησαν στην Ποτειδαία πολιορκητικές μηχανές και προσπαθούσαν να την κυριεύσουν.

2. προσφέρω: προσφέρω δῶρα/τροφῆν.

3. παθ. φωνή προσφέρομαι **α.** πηγαίνω εναντίον κάποιου: προσενήνεκτο πρὸς τὴν φάλαγγα = εἶχε επιτεθεῖ εναντίον της φάλαγγας. **β.** χωρὶς εχθρική διάθεση πηγαίνω προς κάποιον ή κάτι, πλησιάζω. **γ.** φέρομαι, αντιμετωπίζω κάποιον ή κάτι με ένα συγκεκριμένο τρόπο: ἀπὸ τοῦ ἴσου προσφέρομαι τινι = αντιμετωπίζω κάποιον με ἴσους ὁρους.

παράγ. προσφορά, πρόσφορος.

NE προσφέρω (με τη σημ. 2).

[σύνθ. λ. πρὸς + φέρω].

πρόσω ΕΠΙΡΡΗΜΑ ☞ πόρρω.

προτάτω PHMA

ο κοινός τύπος είναι προτάσσω

Για τους χρόνους ☞ τάττω

1. τοποθετῶ μπροστά, προτάσσω.

• μέση φωνή προτάττομαι προτάσσω: προετάξατο τῆς φάλαγγος τοὺς ἰππέας = τοποθέτησε μπροστά από τη φάλαγγα τους ἰππείς.

2. παθ. φωνή προτάττομαι βρίσκομαι μπροστά σε κάποιον για να τον υπερασπιστώ: προταχθέντες ὑπὲρ ἀπάντων = αφού στάθηκαν στην πρώτη γραμμὴ για την υπεράσπιση ὁλων.

NE προτάσσω (με τη σημ. 1).

[σύνθ. λ. πρὸς + τάττω].

προτεραῖος, -αία, -αῖον ΕΠΙΘΕΤΟ

αὐτός που είναι της προηγούμενης ἡμέρας: τῆς προτεραίας (ἡμέρας) = την προηγούμενη μέρα. ≠ τῆς ὑστεραίας (ἡμέρας) = την επόμενη μέρα.

[παράγ. λ. πρότερος + παρ. επίθ. -αῖος].

πρότερος, -τέρα, -τερον ΕΠΙΘΕΤΟ

προηγούμενος: *τοὺς προτέρους στρατηγούς ἔπαυσαν, ἄλλους δὲ ἀνθείλοντο* = απέλυσαν τους προηγούμενους στρατηγούς και εξέλεξαν άλλους στη θέση τους.

παράγ. προτεραία (ἡμέρα).

NE στη φρ. *εκ των προτέρων* «από πριν».

[πρό + παρ. επίθ. -τερος].

προτίθημι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **τίθημι**

1. τοποθετώ κάτι μπροστά.

• μέση φωνή προτίθεμαι βάζω κάτι μπροστά σε κάποιον: *προτίθεμαι δείπνον* = προσφέρω φαγητό.

2. ορίζω, προτείνω: *προτίθημί τινι στέφανον τῶν ἀγώνων* = ορίζω γι' αυτόν που αγωνίστηκε το στεφάνι του νικητή. *προτίθημι θάνατον ζημίαν* = ορίζω το θάνατο ως ποινή.

3. μέση φωνή προτίθεμαι προτείνω για συζήτηση: *καὶ σύ, ὦ πρύτανι, γνώμας πρόθεσ ἀϊθις Ἀθηναίοις* = και συ, πρύτανι, θέσε πάλι για συζήτηση στους Αθηναίους τις προτάσεις.

παράγ. πρόθεσις.

NE προτίθεμαι «έχω την πρόθεση, σχεδιάζω».

[**σύνθ. λ.** πρό + τίθημι].

προτιμάω -ῶ ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **τιμάω -ῶ**

1. δίνω, συγκριτικά, μεγαλύτερη αξία σε κάποιον/κάτι: *ὁ πατήρ τὸν υἱὸν ἀντὶ πάντων τῶν ἄλλων χρημάτων προτιμᾷ* = ο πατέρας δίνει στο γιο του μεγαλύτερη σημασία από ό,τι σε οτιδήποτε άλλο.

2. προτιμῶ: *Αἰγύπτιοι προτιμῶσι καθαροὶ εἶναι ἢ εὐπρεπέστεροι* = οι Αιγύπτιοι προτιμούν να είναι καθαροί παρά να έχουν καλή εξωτερική εμφάνιση.

3. φροντίζω, ενδιαφέρομαι για κάποιον ή για κάτι: *εἰρήνη δ' ὅπως ἔσται προτιμῶσι οὐδόλως* = δεν ενδιαφέρονται όμως καθόλου πώς θα γίνει ειρήνη.

παράγ. προτίμησις.

NE προτιμῶ (με τη σημ. 2).

[**σύνθ. λ.** πρό + τιμάω].

προὔργου

ως ουδέτερο επίθετο ωφέλιμο, χρήσιμο: *προὔργου ἔστιν εἷς τι/πρός τι* = κάτι είναι χρήσιμο για κάποιο σκοπό.

[**σύνθ. λ.** πρό + ἔργου].

προφέρω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **φέρω**

1. προσφέρω: *μάντιες σφάγια πρόφερον τὰ νομιζόμενα* = οι μάντιες πρόσφεραν σφαγμένα ζώα, όπως συνηθιζόταν.

2. λέω, αναφέρω κάτι: *μὴ προφέρετε τὴν τότε γενομένην ξυνωμοσίαν* = μην αναφέρετε την ομοσπονδία που είχαμε κάνει τότε.

3. υπερτερώ: *ἡ Νάξος εὐδαιμονία τῶν νήσων προέφερε* = η Νάξος υπερτερούσε ως προς τον πλούτο από τα άλλα νησιά.

παράγ. προφορά.

NE προφέρω «εκφέρω λέξη, πρόταση κτλ.».

[**σύνθ. λ.** πρό + φέρω].

πρόχους, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

κανάτα.

[διαλ. *πρόχος* (< *προχέω*), στα αττ. συνηρημ. *πρόχους*].

προώλης, -ης, -ες ΕΠΙΘΕΤΟ

αυτός που αξίζει να χαθεί πριν την ώρα του (☞ *ἐξώλης*).

NE στη φρ. *ἐξώλης και προώλης*.

[**σύνθ. λ.** πρό + ὄλλυμι].

πρυτανεῖον, -ου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

δημόσιο οικοδόμημα όπου έδρευε ο ἄρχων (δηλ. ο επώνυμος αρχων).

[**παράγ. λ.** *πρύτανις* + παρ. επίθ. -εῖον].

πρυτανεύω ΡΗΜΑ

1. έχω το αξίωμα του *πρυτάνεως*: *πρυτανεύουσα (φυλή)* = η φυλή στην οποία ανήκαν οι 50 πρυτάνεις (☞ *πρύτανις*).

2. διευθύνω: *τὴν εἰρήνην ἐπρυτάνευσεν* = διηύθυνε τις διαπραγματεύσεις για την ειρήνη.

NE πρυτανεύω «βρίσκομαι στην πρώτη θέση».

[**παράγ. λ.** *πρύτανις* + παρ. επίθ. -εύω].

πρύτανις, -εως, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

στον πληθ., στην Αθήνα οἱ *πρυτάνεις* οι 50 *βουλευται* μιας *φυλῆς* στο χρονικό διάστημα που αυτοί αποτελούσαν τη διαρκή επιτροπή της *Βουλῆς* για τις τρέχουσες υποθέσεις του σώματος.

παράγ. πρυτανεῖον, πρυτανεύω, πρυτανεία «η θητεία του πρυτάνεως».

NE πρύτανις «ο επικεφαλής πανεπιστημίου».

[**αβέβ.**, πιθ. προελλ., πβ. ετρουσικὸ *puruthn* «αρχηγός»].

πρῶ ΕΠΙΡΡΗΜΑ

ο κοινός τύπος είναι *πρωῖ*

Συγκριτικός	πρωαίτερον
--------------------	------------

Υπερθετικός	πρωαίτατα
--------------------	-----------

1. το διάστημα από την ανατολή έως το μεσημέρι, πρωί.

2. νωρίς: *πρῶ τῆς ὥρας*.

NE πρωί (με τη σημ. 1).

[**πρω-* (< *πρό*) + τοπικὸ επίθ. -ι, πβ. *πέρυσ-ι*].

πρῶν ΕΠΙΡΡΗΜΑ

προχθές: *πρῶν και χθές*.

NE ο πρῶν «ο τέως, αυτός που δεν έχει πια την προηγούμενή του θέση, τίτλο κτλ.».

[αιτ. θηλ. αμάρτ. επιθέτου *πρώη ή *πρώ (ε-κτεταμένη μορφή της πρό, πβ. πρώ) + επίθ. -ην κατά το άντην (άντι)].

πταίω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔπταιον
Μέλλ.	πταίσω
Αόρ.	ἔπταισα
Παρακ.	ἔπταικα

1. κάνω κάποιον να σκοντάψει.
- ως αμετάβατο σκοντάφτω.
2. μεταφορικά κάνω σφάλμα: *ὅταν πταίωσσι τι = ὅταν κάνουν κάποιο σφάλμα.*

παράγ. πταΐσμα.

ΝΕ πταίω (λόγ.) & φταίω (με τη σημ. 2).

[πετ-, πτ-αίω **άγν. ετυμ.**].

πτερόν, -οῦ, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. φτερό.
2. φτερούγα.
3. σειρά από κολόνες που περιβάλλουν εξωτερικά ένα ναό.

παράγ. πτερόεις, -εσσα, -εν (ἔπεα πτερόεντα «λόγια που πετούν, δε μένουν»), πτερωτός, πτερώω, πτέρυξ, **σύνθ.** ἄπτερος, ἀναπτερώω, ἀναπτέρωσις.

ΝΕ φτερό (με τη σημ. 1) & πτερό (με σημ. 3).

[*πετ- (πέτομαι «πετώ») + παρ. επίθ. -ρόν].

πτήσσω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔπτησσον
Μέλλ.	πτήξω
Αόρ.	ἔπτηξα
Παρακ.	ἔπτηχα

μαζεύομαι, ζαρώνω από το φόβο μου: *δοκεῖ μοι τοῦ αὐτοῦ ἀνδρὸς εἶναι καὶ εὐτυχοῦντα ἐξυβρίσαι καὶ πταίσαντα πτήξαι* = νομίζω πως είναι χαρακτηριστικό του ίδιου ανθρώπου να είναι θρασύς, όταν όλα του πηγαίνουν καλά, και όταν πέσει σε κάποιο λάθος, να ζαρώνει από το φόβο του.

παράγ. πτώξ, ὁ «δειλός» (για το λαγό), πτωχός, πτωχικός, πτωχεύω.

[*πτηκ- (*πτάκ-, *πτωκ-, πβ. πέ-πτω-κα < πί-πτω, πέτ-ομαι) + παρ. επίθ. -ῶ > πτήσσω].

πτύσσω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔπτυσσον
Μέλλ.	πτύξω
Αόρ.	ἔπτυξα
Παθ. αόρ.	ἔπτύχθην

διπλώνω. ≠ ἀναπτύσσω «ξεδιπλώνω».

παράγ. πτυχή.

ΝΕ πτύσσω.

[*πτυχ- + παρ. επίθ. -ῶ].

πτωχεία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

επαιτεία, ζητιανιά (☞ **πενία**).

[**παράγ. λ.** πτωχός + παρ. επίθ. -εία].

Πυανοψιών, -ῶνος, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

ο τέταρτος μήνας του αττικού έτους, από 15 Σεπτεμβρίου έως 15 Οκτωβρίου.

[από τη φρ. *πύανον ἔψειν* «ψήνω κουκιά» + παρ. επίθ. -ιών, όπου *πύανος, ὁ = κύαμος, ὁ* «κουκί» ίσως ο πρωτογενής τύπος είναι *πύαμος, αιτ. τὸν *πύαμον > τὸν πύανον (τροπή μ > ν), τὸν κύαμον (τροπή π σε κ στο σχήμα τ-π > τ-κ)].

Πύθια, -ίων, τὰ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

πανελλήνιος αθλητικός διαγωνισμός που τελούσαν κάθε τέσσερα χρόνια στους Δελφούς προς τιμήν του Πυθίου Απόλλωνα.

[*Πύθια* (ενν. *ιέρα*), **παράγ. λ.** *Πυθώ*, ἡ «παλιό όνομα των Δελφών» + παρ. επίθ. -ια].

Πυθία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

η ιέρεια του Απόλλωνα στο μαντείο των Δελφών.

[**παράγ. λ.** *Πυθώ* + παρ. επίθ. -ία].

πυκνός, -ή, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	πυκνότερος
Υπερθετικός	πυκνότατος

1. πυκνός. ≠ ἀραιός.
2. συκνός, πολύς: *οὔτοι δὲ πυκνοῖς ἐρωτήμασιν ἐχρῶντο* = και αυτοί έκαναν πολλές ερωτήσεις.
3. για πρόσωπα έξυπνος ή συνετός.

παράγ. πυκνότης, πυκνώω.

ΝΕ πυκνός (με τη σημ. 1).

[αρχικά *πυκ-ινός < επίρρ. *πύκα* «πάγια, στέρεα» άγνωστης αρχής) + παρ. επίθ. -ινός].

πύκτης, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

πυγμαχος.

[**παράγ. λ.** *πυγ- (πβ. *πύξ, πυγ-μάχος*) + παρ. επίθ. -της].

πυνθάνομαι ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔπυνθανόμην
Μέλλ.	πεύσομαι
Αόρ. β'	ἔπυθόμην
Παρακ.	πέπυσμαι
Υπερσ.	ἔπεπύσμην

ζητώ να μάθω, μαθαίνω, πληροφοροοῦμαι: *ὡς ἐπυνθάνοντο τῆς Πύλου κατειλημμένης* = ὅταν πληροφορορήθηκαν ότι κατελήφθη η Πύλος. *σὺ ἄρτι πέπυσαι;* = εσύ τώρα το έμαθες;

παράγ. ἡ πύστις.

[*πυνθ- (*πευθ-, κρητικό *πέυθω* «πληροφορώ», + παρ. επίθ. -αν-ομαι > *πυνθάνομαι*, για την ανάπτυξη -ν- στο *πυ-νθ-* πβ. **λιθ.** bu-n-dú «βρίσκομαι σε εγρήγορση», **ΙΕ** *bheudh-].

πύξ ΕΠΙΡΡΗΜΑ

στην πυγμαχία και γενικότερα με τις γροθιές: *ἄλλον δὲ κωλύοντα ἡμᾶς πορευέσθαι ἔπαισα πύξ* = και έναν άλλο που μας εμπόδιζε να

προχωρήσουμε τον χτύπησα με γροθιές (☞ **λάξι**).

☞ **παράγ.** πυγμή, πυγμαῖος, πύκτης, πυγμαῖος.

NE στην έκφραση *πύξι λάξι* «με μπουινιές και κλοτσιές».

[**πυγ-* «κεντριζώ, μπήγω, κτυπώ» + *-ς* των επιρρημάτων (π.χ. *οὔτω-ς*), ακριβές αντίστοιχο του **λατ.** *pugna, pugnare*].

πῦρ, πυρός, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
φωτιά.

☞ **παράγ.** πυρά, πυρετός, πυρρός, πυρσός.
[**πυρ-*, πβ. **αρμ.** *hur* = *πῦρ*, **ουμβοϊκό** *pir* (αιτιατ.)].

πυρά, -άς, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

φωτιά από συσσωρευμένα ξύλα: *νεκρὸς ἐπὶ τῇ πυρᾷ κείμενος* = νεκρός που είναι ξαπλωμένος επάνω στη φωτιά (για να καεί).

NE (λόγιο) πυρά.

[*πῦρ* + παρ. επίθ. *-ά*].

πυρός, -οῦ, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
σιτάρι.

[**πυρ-* + παρ. επίθ. *-ός*, πβ. **λιθ.** *rūgas* «κόκκος σιταριού»].

πυρρίχη, -ης, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

εἶδος πολεμικοῦ χοροῦ, πυρρίχιος: *ὄρχηστρις ὠρχήσατο πυρρίχην* = μια χορεύτρια χόρεψε πυρρίχιο.

[ίσως από τον επινοητή του χορού, κύρ. ὄν. *Πύρριχος*, πβ. *πύρριχος* «κοκκινόξανθος»].

πυρρός, -ά, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ
κοκκινωπός.

☞ **σύνθ.** *πύρριχος*, *πυρρόχρους*, *διάπυρρος* «ολοκόκκινος».

[ίσως **πυρρὸς* < **πυρρ-* (πβ. *πυρρ-ός*) + παρ. επίθ. *-ρός*].

πυρφόρος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

αυτός που εκτοξεύει φωτιά: *ἐβάλλοντο πυρφόροις οἰστοῖς* = δέχονταν χτυπήματα με εμπρηστικά βέλη.

[**σύνθ. λ.** *πῦρ* + *φέρω*].

πώγων, -ωνος, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

γενειάδα, γένια: *πώγωνος ὑποπίμπλαται* = έχει αρχίσει να γεμίζει γένια.

☞ **παράγ.** *πωγώνιον*, **σύνθ.** *δασυπώγων*.

NE πιγούνι.

[**αβέβ. ετυμ.**].

πῶλος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
πουλάρι.

[**πωλ-* + παρ. επίθ. *-ος* > *πῶλος*, ακριβές αντίστοιχο με **γερμ.** *Fohlen* «πουλάρι», ίσως ομόρρ. με *παῖς* και **λατ.** *puer*].

πώποτε ΕΠΙΡΡΗΜΑ

κάποτε έως τώρα, κάποια φορά ως τώρα: *ἤκουσας πώποτε τινος τούτων λέγοντος...*; = ἀ-

κουσες ποτέ ως τώρα κανέναν από αυτούς να λέει...; *ὅσοι ἐμοῦ πώποτε ἀκηκόατε διαλεγόμενου* = όσοι με έχετε ακούσει, κάποια φορά ως τώρα, να συζητώ.

[**σύνθ. λ.** εγγλιτ. *πω* + *ποτέ*].

πῶς ΕΠΙΡΡΗΜΑ

ερωτηματικό πώς.

NE πώς.

[ερωτηματική ρίζα **πω-* (**πο-*) + ληκτικό *-ς* των επιρρημάτων, π.χ. *οὔτω-ς*].

πῶς ΕΠΙΡΡΗΜΑ

εγγλιτικό *κάπως*, κατά κάποιον τρόπο: *ἀπόκνησάν πως τὸν κίνδυνον μέγαν ἡγησάμενοι* = δέλιασαν κάπως, επειδή θεώρησαν μεγάλο τον κίνδυνο.

P

Ρ, ῥ, ῥῶ, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

το δέκατο έβδομο γράμμα του ελληνικού αλφαβήτου.

- ως αριθμητικό σύμβολο: ρ´ = 100, αλλά ρ = 100.000.

ῥάδιος, -ία, -ιον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ῥάων
Υπερθετικός	ῥάστος

εύκολος: *ῥαδία ἢ κρίσις* = εύκολη αυτή η κρίση. ≠ *χαλεπὸς* «δύσκολος».

- ῥαδιόν (έστιν) με απαρέμφατο είναι εύκολο να...: *οὐ ῥαδιον ποιεῖν ὅ τι ἂν βούλη* = δεν είναι εύκολο να κάνεις ό,τι θέλεις.

☞ **παράγ.** ῥαδίως, ῥαστώνη, **σύνθ.** ῥαδιουργός, ῥαδιουργία.

[**Ρῥᾶδ-* + παρ. επίθ. *-ιος* > ῥάδιος, πβ. ῥᾶ «εύκολα» = αιολικό *βρᾶ* = *Ρῥᾶ*].

ῥαθυμέω -ῶ ΡΗΜΑ

μένω αργός, αδρανής, δεν κάνω τίποτα: *ἐξὸν δὲ ῥαθυμεῖν βούλεται πονεῖν* = αν και είναι δυνατόν να μην κάνει τίποτα, θέλει να κοπιάζει.

[**παράγ. λ.** ῥάθυμος + παρ. επίθ. *-έω*].

ῥαθυμία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. ανέμελο πνεύμα, άνεση: *ῥαθυμία μᾶλλον ἢ πόνων μελέτη ἐθέλομεν κινδυνεύειν* = είμαστε πρόθυμοι να αντικριζουμε τον κίνδυνο με άνεση περισσότερο παρά με επίπονες ασκήσεις.

2. οκνηρία.

NE ραθυμία (με τη σημ. 2).

[**παράγ. λ.** ῥάθυμος + παρ. επίθ. *-ία*].

ράθυμος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ράθυμότερος
Υπερθετικός	ράθυμότατος

- αμέριμος, ανέμελος.
 - οκνηρός.
 - για πράγματα ανέμελος, εύκολος: **ράθυμος βίος** = ανέμελη ζωή.
- ## **παράγ.** ραθυμέω, ραθυμία.
ΝΕ ράθυμος (με τη σημ. 2).
[σύνθ. λ. *ῥά* «εύκολα» + *θυμι- (πβ. θυμός) + παρ. επίθ. -ος].

ραίνω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ῥοραινόν
Μέλλ.	ῥανῶ
Αόρ.	ῥορανα

- ραντίζω.
 ## **παράγ.** ῥανίς, ῥαντίζω, ῥαντισμός.
ΝΕ ραίνω.
 [**ῥάν-ιω*, αβέβαιης αρχής].

ραπίζω ΡΗΜΑ

- χτυπώ κάποιον/κάτι με ράβδο: **ραπίσας αὐτήν ἀπέπεμψεν τῆς οἰκίας** = τη χτύπησε με τη ράβδο και την πέταξε έξω από το σπίτι.
- χαστουκίζω κάποιον στο πρόσωπο: **ἐπὶ κόρης ραπίζω τινά** = χτυπώ κάποιον στο πρόσωπο.

- ## **παράγ.** ράπισμα.
ΝΕ ραπίζω (με τη σημ. 2).
[παράγ. λ. *ῥαπίς* «φέργα» + παρ. επίθ. -ίζω > **ῥαπίδιω* > *ῥαπίζω*].

ραστώνη, -ης, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

- ευκολία (στο να κάνω κάτι λ.χ.): **ραστώνη μανθάνω** = με ευκολία μαθαίνω.
 - ανακούφιση από κάτι δυσάρεστο, αναψυχή: **ραστώνη ἐμαυτῶ ἐξηύρο** = εξασφάλισα αναψυχή για τον εαυτό μου.
- ΝΕ** ραστώνη «τεμπελιά».
[παράγ. λ. *ῥάστ-ος* + παρ. επίθ. -ώνη].

ραψοδέω -ῶ ΡΗΜΑ

- απαγγέλλω (τα ποιήματα κάποιου ποιητή, κυρίως του Ομήρου): **τί δὴ ποτ' οὖν ραψοδεῖς περιῶν τοῖς Ἑλλησι** = γιατί τέλος πάντων απαγγέλλεις τα ποιήματα του Ομήρου περιερχόμενος στην Ελλάδα;
[παράγ. λ. *ῥαψοδός* (**σύνθ.** *ῥάπτω* + *ὠδή*) + παρ. επίθ. -έω].

ραψοδία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

- απαγγελία επικών ποιημάτων: **ραψοδία ἄθλα ἔθεσαν** = προκήρυξαν βραβεῖα για την απαγγελία επικών ποιημάτων.
 - τιμήμα επικού ποιήματος κατάλληλο για απαγγελία σε μια περίπτωση (λ.χ. μια ραψοδία της *Ιλιάδας* ή της *Οδύσσειας*).
- ΝΕ** ραψοδία (με τη σημ. 2).

[παράγ. λ. *ῥαψοδός* (**σύνθ.** *ῥάπτω* + *ὠδή*) + παρ. επίθ. -ία].

ρείθρον, -ου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

- ρουάκι, ρεύμα, ποταμός.
ΝΕ ρεῖθρο.
[παράγ. λ. *ῥέω* + παρ. επίθ. -θρον > *ἰων.* *ῥέ-εθρον*, *αττ.* *συννηρημ.* *ῥεῖθρον*].

ρέπω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ῥορεπον
Μέλλ.	ῥέψω
Αόρ.	ῥορεψα

κλίνω, γέρνω: **τὸ κάτω ῥέπον βαρὺ** = αυτό που (στη ζυγαριά) γέρνει προς τα κάτω είναι βαρὺ. **ἐπὶ τὸ λῆμμα ῥέπω** = γέρνω προς το όφελός μου, το κέρδος μου.

- ## **παράγ.** ῥοπή, ῥόπαλον, ῥόπτρον, **σύνθ.** *ἰ-σόρροπος*, *ἰσορροπία*, *ἀντίρροπος*.
ΝΕ ρέπω «έχω την τάση».
 [**ῤρεπ-*, **ῤροπ-*, ἴσως συγγενικό με *ῥαπίς*, *ῥαπίζω*].

ρέω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ῥορεον
Μέλλ.	ῥύησομαι
Αόρ.	ῥορύην
Παρακ.	ῥορύηκα
Υπερσ.	ῥορύηκειν

- για υγρά ρέω, τρέχω: **φάραγγες ὕδατι ῥέουσαι** = φαράγγια που τρέχουν νερό.
 - μεταβάλλομαι: **ἅπανθ' ὁρῶ ῥέοντα** = παρατηρῶ ότι όλα μεταβάλλονται. **τὰ πάντα ῥεῖ** = τα πάντα μεταβάλλονται.
- ## **παράγ.** ῥεῦμα, ῥεῦσις και ῥύσις, ῥευστός και ῥυτός, ῥύαξ, ῥεῖθρον, ῥοῦς, ῥοή, **σύνθ.** *μελίρροτος* «αὐτός ἀπὸ τον οἰοῖο τρέχει μέλι».
ΝΕ ρέω (με τη σημ. 1).
 [**ῥορεF-* + παρ. επίθ. -ω > **ῥορέFω* > *ῥέω*, ο-μόρρ. με **αρχ. ἰνδ.** *srávati* = *ῥέω*, **strew-*, πβ. *Στριμών* «που ρεῖ»].

ρήγνυμι & ῥηγνύω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ῥορήγνυμι
Μέλλ.	ῥήξω
Αόρ.	ῥορηξα
Παθ. μέλλ.	ῥαγήσομαι
Μέσ. αόρ.	ῥορηξάμην
Παθ. αόρ.	ῥοράγην
Παθ. παρακ. με αμετάβ. σημ.	ῥορωγα
Παθ. υπερσ. με αμετάβ. σημ.	ῥορώγειν

- σπάζω: **θώρακας ῥήγνυμι**.
- διασπώ την παράταξη ενός στρατού: **φάλαγγα ῥήγνυμι**.
- σχίζω (συνήθως τα ρούχα μου σε ένδειξη πένθους): **ῥήγνυμι πέπλους** = σχίζω τα πέπλα.

παράγ. ῥήγμα, ῥήξις, ῥαγή, ῥαγάς, ῥαγδαίος, ῥώξι, ῥωγμή, **σύνθ.** ῥηξικέλευθος, ἄρρηκτος.

[*Fρηγ-, *Fρᾶγ-, **IE** αρχής: *Fρήγ- + παρ. επιθ. -νυ-μι > ῥήγνυμι].

ῥήμα, -ατος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. ρήση: τοῦ Πιττακοῦ περιεφέρετο τοῦτο τὸ ῥήμα = κυκλοφορούσε αυτή η ρήση του Πιττακού.

2. λέξη: τὸ ῥήμα τόδε = η λέξη «τόδε».

3. φράση. ≠ ὄνομα «μεμονωμένη λέξη».

4. στη γραμματική ῥήμα. ≠ ὄνομα «ουσιαστικό».

NE ῥήμα (με τη σημ. 4).

[*Fρε-, *Fρη- «λέγω» + παρ. επιθ. -μα].

ῥήσις, -εως, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. ομιλία: περὶ μικροῦ πράγματος ῥήσεις παμμήκεις ποιῶ = για μικρὸ πράγμα κάνω πολὺ μακρόλογες ομιλίες.

2. ἐκφραση ἢ χωρίο (ενὸς συγγραφέα): ὀμηρικὴ ῥήσις = ἐκφραση που χρησιμοποιεῖ ο Ὀμηρος.

NE ρήση «ρητό, γνωμικὸ κτλ.».

[*Fρε-, *Fρη- «λέω» + παρ. επιθ. -σις > **αρχαδ.** Fρησις «ομιλία» = ῥήσις. Ο ενεστ. (F)εἶρω εἶναι σπάνιος· ἐδῶ βασιζέται ο μέλλ. ἐρῶ (< *Fερέ-σω) του λέγω].

ῥητός, -ή, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ῥητότερος
Υπερθετικός	ῥητότατος

1. καθορισμένος: κριθήσεται ἐν ἡμέραις ῥηταῖς = θα δικαστεῖ σε καθορισμένη ημερομηνία.

2. αυτός που μπορεί να ειπωθεῖ, ο ρητός. ≠ ἄρρητος.

NE ρητός (με τη σημ. 2).

[*Fρε-, *Fρη- «λέω» + παρ. επιθ. -τός].

ῥήτρα, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. συμφωνία (με βάση καθορισμένους ὄρους): παρὰ τὴν ῥήτραν = ἀντίθετα πρὸς τη συμφωνία.

2. στη Σπάρτη η νομοθεσία του Λυκούργου (που προσέλαβε τη μορφή συμφωνίας μεταξύ αὐτοῦ και του λαοῦ).

NE ῥήτρα (με τη σημ. 1).

[*Fρε-, *Fρη- «λέω» + παρ. επιθ. -τρα, πβ. η-λειακό Fράτρα «ρήτρα»].

ῥήτωρ, -ορος, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

δημόσιος ομιλητής, ρήτορας.

παράγ. ῥητορεύω, ῥητορικός «ικανὸς στη ρητορεία».

NE ρήτορας.

[*Fρε-, *Fρη- «λέγω» + παρ. επιθ. -τωρ, ☞ **ῥήσις**].

ῥίγος, -ους, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

ψύχος, κρύο: ὑπὸ λιμοῦ και ῥίγους ἀπέθανεν = πέθανε ἀπὸ τὴν πείνα και το κρύο.

NE ῥίγος «κρύο, τρεμούλιασμα».

[*σριγ- + παρ. επιθ. -ος, *srig-, **λατ.** frigus «κρύο»].

ῥιγῶ -ῶ ΡΗΜΑ

Παρ.ατ.	ἔρριγων
Μέλλ.	ῥιγῶσω
Αόρ.	ἔρριγωσα

κρυώνω, τρέμω ἀπὸ το κρύο.

NE ριγῶ.

[**παράγ. λ.** ῥίγος + παρ. επιθ. -ῶ].

ῥίπτω ΡΗΜΑ

Παρ.ατ.	ἔρριπτον
Μέλλ.	ῥίψω
Αόρ.	ἔρριψα
Παρ.ακ.	ἔρριφα
Παθ. μέλλ.	ῥιφθήσομαι
Παθ. αόρ.	ἔρριφθην & ἔρριφην
Παθ. παρ.ακ.	ἔρριμμαι

ρίχνω: ἐς ὕδωρ ψυχρὸν ἐμυτὸν ῥίπτω = ρίχνω τον εαυτὸ μου σε δροσερὸ νερό.

παράγ. ῥίψις, ῥιπή, ῥιπίζω, **σύνθ.** ῥιψοκίνδυνος, ἀναρριπίζω, ἀπορρίπτω, καταρρίπτω.

NE ρίχνω.

[**παράγ. λ.** *Fριπ- «στρέφω, γυρίζω» + παρ. επιθ. -τω].

ῥίς, ῥίνος, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. μύτη.

• φράση ἔλκω τινὰ τῆς ῥίνος τραβῶ κάποιον ἀπὸ τη μύτη, τον εξουσιάζω ολοκληρωτικά.

2. πληθυντικός ἀριθμὸς ῥίνες ρουθούνια: διεξοδος κατὰ τὸ στόμα και τὰς ῥίνας = διεξοδος ἀπὸ το στόμα και τα ρουθούνια.

σύνθ. ῥινόκερως, ῥινηλατέω «ψάχνω ἴχνη με τη μύτη».

NE θέμα ριν-, λ.χ. ριν-ικός, ωτο-ρινο-λαρυγγολόγος.

[**αβέβ. ετυμ.**].

ῥόδων, -ῶνος, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

κήπος με ρόδα (δηλ. τριαντάφυλλα), ροδῶνας.

NE ροδῶνας.

[**παράγ. λ.** ῥόδον + παρ. επιθ. -ών].

ῥοῦς, ῥοῦ, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

ο κοινὸς τύπος εἶναι ῥόςος ροή.

NE ρους (λόγ.).

[*ῥο- (ῥέω) + παρ. επιθ. -ος > ῥόςος, αττ. συνηρημ. ῥοῦς].

ῥοπή, -ῆς, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. κλίση, γέρσιμο (κυρίως των δίσκων της ζυγαριάς).

2. αποφασιστικὴ στιγμή, στιγμή.

NE ροπή (με τη σημ. 1).

[*ροπ- (ῥέπω) + παρ. επιθ. -ή, ☞ **ῥέπω**].

ῥύαξι, -κος, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. ορμητικό ρεύμα, χείμαρρος.
2. ορμητικό ρεύμα λάβας (σε έκρηξη ηφαιστείου): *ὁ ῥύαξ τοῦ πυρός ἐκ τῆς Αἴτνης*.

NE ρυάκι «ποταμάκι».

[**ρυ-* (ῥέω) + παρ. επίθ. -αξ, πβ. *ιέρο-αξ*].

ῥύμη, -ης, ἢ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. η δύναμη, η ορμή, ενός σώματος που βρίσκεται σε κίνηση, η φόρα του: *ῥύμη ἐμπίπτω* = πέφτω με φόρα.

2. ορμητική κίνηση (στρατεύματος): *ῥύμη ἐχώρησαν οἱ στρατιῶται* = οι στρατιῶτες προχώρησαν ορμητικά.

3. δρόμος.

NE στη φρ. *εν τη ρύμη του λόγου* «στο γρήγορο λόγο».

[**F(ε)ρυ-*, **Fρυ-* «σύρω, τραβώ» + παρ. επίθ. -μη].

ῥυπαρός, -ά, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ῥυπαρότερος
Υπερθετικός	ῥυπαρότατος

κυριολεκτικά και μεταφορικά βρόμικος: *βίος δουλοπρεπής και ῥυπαρός* = δουλοπρεπής και βρόμικος τρόπος ζωής.

NE ρυπαρός.

[*παράγ. λ.* *ῥύπος* + παρ. επίθ. -(α)ρός].

ῥωγμή, -ῆς, ἢ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. κάταγμα.

2. σχισμή: *ἀμύγδαλον εἰς ῥωγμὴν ξύλου ἐντίθεται* = τοποθετῶ ἀμύγδαλο μέσα σε σχισμή ξύλου.

NE ρωγμή (με τη σημ. 2).

[*παράγ. λ.* **Fρωγ-* (ῥήγ-νυμι), **Fρωγ-* + παρ. επίθ. -μή].

ῥωμαλέος, -α, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ῥωμαλεώτερος
Υπερθετικός	ῥωμαλεώτατος

δυνατός: *ῥωμαλέος τῷ σώματι* = δυνατός στο σώμα.

NE ρωμαλέος.

[*παράγ. λ.* *ῥώμη* + παρ. επίθ. -(α)λέος].

ῥώμη, -ης, ἢ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

δύναμη: *ῥώμη χειρῶν χρῶμαι* = χρησιμοποιῶ τη δύναμη των χειρών μου.

παράγ. ῥωμαλέος.

NE ρώμη, ρωμαλέος.

[**ῥω-* (πβ. *ἔρρωμαι* < *ῥώννυμαι*) + παρ. επίθ. -μη, συγγεν. με *ῥώομαι* «σπεύδω»].

ῥώννυμι & ῥωννύω ΡΗΜΑ

Μέλλ.	ῥώσω
Αόρ.	ἔρρωσα
Παθ. μέλλ.	ῥωσθήσομαι
Παθ. αόρ. και με μέση σημ.	ἔρρωσθην
Παθ. παρακ. με σημ. ενεστ.	ἔρρωμαι
Παθ. υπερσ. με σημ. παρατ.	ἔρρωμην

1. δίνω δύναμη: *τροφὴ ῥώννυσι* = η τροφή δίνει δύναμη.

2. παθ. παρακ. *ἔρρωμαι ἔχω δύναμη: ἔρρωμένος τὴν ψυχὴν* = δυνατός στην ψυχή.

3. *ἔρρωσο!* / *ἔρρωσθε!* = χαίρει!, να ἔχεις υγεία! / χαίρετε!, να ἔχετε υγεία! (πρόκειται για το συνήθη τρόπο κατάληξης των επιστολών).

παράγ. ῥῶσις, ῥώμη, ῥωμαλέος, **σύνθ.** ἄρρωστος, ἄρρωστέω, ἄρρωστία, εὔρωστος, εὔρωστία.

[**ρω-* (πβ. *ῥώομαι* «σπεύδω», *ῥώμη*) + παρ. επίθ. -νυ -μι].

ῥῶσις, -εως, ἢ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

ενδυνάμωση: *ῥῶσις και θρέψις σωμάτων* = ενδυνάμωση και θρέψη των σωμάτων.

[*παράγ. λ.* **ῥω-* (ῥώννυμι) + παρ. επίθ. -σις].

Σ

Σ, σ, σίγμα, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

το δέκατο ὄγδοο γράμμα του ελληνικού αλφαβήτου.

• ως αριθμητικό σύμβολο: $\sigma = 200$, αλλά $\iota\sigma = 200.000$.

σάρξ, σαρκός, ἢ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

σάρκα: σάρκες και ὀστά.

παράγ. σάρκινος, σαρκώδης, **σύνθ.** σαρκόβόρος, σαρκοφάγος.

NE σάρκα.

[**τFερκ-* «δίνω μορφή, δημιουργώ», πβ. *αρχ. ινδ.* *tvástar* «δημιουργός»].

σατραπής, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

διοικητής περσικής επαρχίας.

παράγ. σατραπεία «διοικητική περιφέρεια», σατραπικός, σατραπεύω.

[*αρχ. περσ.* *xšathrapā* «προστάτης της χώρας»].

σατυρικός, -ή, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

αυτός που έχει σχέση με τους σατύρους.

• *σατυρικὸν δράμα* εἶδος δράματος στο οποίο τα μέλη του χορού ήταν μεταμφιεσμένα σε σατύρους.

NE *σατυρικό* (δράμα) και *σατυρικός* (< *λατ.* *satura* < *σάτυρα*) «κωμικός».

[*παράγ. λ.* *Σάτυρος* + παρ. επίθ. -ικός].

σάτυρος, -ύρου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

• συνήθως στον πληθ. οἱ σάτυροι μικρόσωμα πλάσματα, τράγοι κατά το ἦμισυ και ἄνθρωποι κατά το ἄλλο, που ήταν ἀκόλουθοι του Διονύσου.

παράγ. σατυρικός.

NE *σάτυρος* (με την ίδια σημ. και «λάγνος»).

[*αβέβ.*, πιθ. προελλ.].

σβέννυμι & σβεννώ PHMA

Μέλλ.	σβέσω
Αόρ.	ἔσβεσα
Παρακ. αμετάβατος	ἔσβηκα «εἶμαι σβηστός, ἔχω σβήσει»
Υπερσ. αμετάβατος	ἔσβήκειν «ἡμουν σβηστός, εἶχα σβήσει»
Μέσ. μέλλ.	σβήσομαι
Παθ. μέλλ.	σβεσθήσομαι
Μέσ. αόρ.	ἔσβεσάμην
Παθ. αόρ.	ἔσβέσθην
Παθ. παρακ.	ἔσβεσμαι

1. σβήνω. ≠ ἀνάπτω.

2. μεταφορικά καθησυχάζω, κατευνάζω: *σβέννυμι τὸν θυμόν* = κατευνάζω την οργή.

††† **παράγ.** σβέσις, σβεστός, **σύνθ.** ἄσβεστος, ἀκατάσβεστος.

NE σβήνω (και με τις δύο σημ.).

[*g^wes-, πβ. **βαλτικὸ** gès-ti «σβήνομαι»: το αρκτικό σ- στο *σβέννυμι* μένει ανερωμήνευτο].

σέβομαι PHMA

Αόρ.	ἔσεφθην
-------------	---------

λατρεύω, τιμώ: *ὡς θεὸν σέβομαι* τινα = λατρεύω κάποιον ως θεό. *Λακεδαιμόνιοι σέβονται μεγάλως Λυκοῦργον* = οι Λακεδαιμόνιοι τιμούν πολύ το Λυκούργο. = τιμάω.

††† **παράγ.** σέβας, σεβάσιμος, σεβαστός, σεβασμός, σεμνός (< *σεβ-νός), σεμνότης, σεμνύνω, σοβέω (< *σεβέω < σέβ-ας), σοβαρός, **σύνθ.** εὐσεβής, θεοσεβής.

NE σέβομαι.

[*σέβ-ω «κάνω πίσω, υποχωρώ», **IE** *tyeg^w-, πβ. **αρχ. ινδ.** tyájtī «παραιτούμαι»].

σεισάχθεια, -είας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

η κατάργηση των χρεών την οποία νομοθέτησε ο Σόλωνας.

[**παράγ./σύνθ.** *σεισαχθείς (< *σειώ* + *ἄχθος* «βάρος») + παρ. επίθ. -εία].

σεμνός, -ή, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	σεμνότερος
Υπερθετικός	σεμνότατος

1. σεβαστός: *σεμναὶ θεαί* = σεβαστές θεές (δηλαδή οι Ερινύες).

2. μεγαλοπρεπής, σπουδαίος: *σεμνήν τὴν πόλιν ἐποίησαν* = ἔκαναν σπουδαία την πόλη. *σεμνὸν τι λέγεις* = λες κάτι σπουδαίο.

3. α. με κακή σημ. υπερόπτης, αλαζόνας β. με περιφρονητική ή ειρωνική χροιά σπουδαίος: *ὡς σεμνὸς ὁ κατάρατος* = τι σπουδαίος που είναι, ο καταραμένος!

††† **παράγ.** σεμνότης, σεμνώω, σεμνῶς «μεγαλοπρεπώς», **σύνθ.** σεμνολογέω.

NE σεμνός «σοβαρός, μετριοφρονας».

[**παράγ. λ.** *σέβ- (σέβω) + παρ. επίθ. -νός > *σεβνός > σεμνός, με τροπή του β σε μ].

σεμνύνω PHMA

1. επαινῶ, εκθειάζω: *πολλοὺς μᾶλλον ἀξίους παρέντες, ἡμεῖς ὑμᾶς ἐσεμνύνομεν* = αφού παραλείψαμε πολλούς πιο αξίους, εμείς εσάς επαινούσαμε.

2. μέση φωνή σεμνύνομαι

α. εἶμαι ή παριστάνω το σπουδαίο: *σεμνύνονται ὡς τι ὄντες* = παριστάνουν πως κάτι είναι.

β. εἶμαι υπερήφανος για κάτι, σεμνύνομαι: *σεμνύνονται ὡς εὐδαίμονες καὶ λαμπροί* = υπερηφανεύονται ότι είναι ευτυχισμένοι και ένδοξοι.

NE σεμνύνομαι (με τη σημ. 2β).

[**παράγ. λ.** σεμνός + παρ. επίθ. -ύνω].

σηκός, -οῦ, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. μαντρί. 2. α. ο περιβόλος του ιερού: *ὁ σηκὸς τοῦ ἱεροῦ* = ο περιβόλος του ιερού. β. το ιερό το ίδιο.

††† **παράγ.** σηκάζω «μαντρώνω».

[**αβέβ.**, καθώς η ερμηνεία από *twāk- > *σᾶκός, σηκός* (< *σάττω* «γεμίζω, στουπώνω») δεν επιβεβαιώνεται από άλλες **IE** γλώσσες].

σήμα, -ατος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

τάφος, μνημείο.

• *δημόσιον σήμα* στην Αθήνα, δημόσιο νεκροταφείο, όπου ἔθαβαν τους νεκρούς των πολέμων.

††† **παράγ.** σημαίνομαι, σημειον, σημειώω, **σύνθ.** ἄσημος, διάσημος, εὔσημος, πολύσημος.

NE σήμα «γενικά κάθε διακριτικό σημάδι».

[ουδ. σε -μα, **αβέβ.**].

σημαίνω PHMA

Παρατ.	ἐσήμαινον
Μέλλ.	σημανῶ
Αόρ.	ἐσήμηνα
Παθ. μέλλ.	σημανθήσομαι
Παθ. αόρ.	ἐσημάνθην
Παθ. παρακ.	σεσήμασμαι

1. φανερώνω, κάνω κάτι γνωστό: *θεοῦ φωνὴ σημαίνει μοι ὅ,τι χρὴ ποιεῖν* = η φωνή του θεού μου φανερώνει τι πρέπει να κάνω.

2. ειδοποιῶ ή διατάζω κάποιον να κάνει κάτι: *ἐσήμαινε τοῖς δορυφόροις λαμβάνειν τὸν βουκόλον* = διέταζε τους σωματοφύλακες να συλλάβουν το βοσκό.

• δίνω το σύνθημα για επίθεση: *τοῖς Ἑλλησιν ὡς ἐσήμηγε* = όταν δόθηκε το σύνθημα της εφόδου στους Έλληνες

3. για λέξεις δηλώνω, σημαίνω.

4. σφραγίζω: *τὰ σεσημασμένα* = τα σφραγισμένα αντικείμενα, όπως τα νομίσματα.

παράγ. σήμανσις, σημαντήριον, σημαντικός.

NE σημαίνω (με τις σημ. 1 και κυρίως 3).

[παράγ. λ. σήμα + παρ. επίθ. -αίνω].

σημείον, -ου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. σημάδι με το οποίο αναγνωρίζεται κάποιος: *σημεία περιῆψαν τῶν δεδικασμένων* = (οι δικαστές) τους κρέμασαν στο στήθος σημάδια της απόφασης που είχαν βγάλει.

2. θεϊκό σημάδι, οιωνός.

3. ένδειξη ή απόδειξη: *ὅτι Μίνως ἀγαθὸς ἦν, τοῦτο μέγιστον σημείον, ὅτι ἀκίνητοι αὐτοῦ οἱ νόμοι εἰσίν* = αυτό είναι μέγιστη απόδειξη ότι ο Μίνωας ήταν ενάρετος, το ότι οι νόμοι του έχουν μείνει απαραβίαστοι.

NE σημείο (κυρίως με τη σημ. 1).

[παράγ. λ. σήμα + παρ. επίθ. -εῖον].

σήπω ΡΗΜΑ

Μέλλ.	σήσω
Αόρ.	ἔσησα
Παρακ. με παθ. σημ.	σέσηπα «έχω σαπεί, είμαι σάπιος»
Παθ. μέλλ.	σαπήσομαι
Παθ. αόρ. β'	ἔσάπην

1. κάνω κάτι να σαπίσει.

2. παθητική φωνή σήπομαι/ σέσηπα σαπίζω: *τριήρης ὑπὸ τεροδόνων σαπέισα* = τριήρης που σάπισε από τα σκουλήγια.

παράγ. σηπεδών «σήψη», σηπτικός, σήψις, σαπρός, σαπρότης, σαπρόομαι.

[αβέβ.].

σθένος, -ους, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

δύναμη: *παντὶ σθένει* = με όλη τη δύναμη (που διαθέτει κάποιος). ≠ ασθένεια «έλλειψη δύναμης».

παράγ. σθένω, σθεναρός, σύνθ. ασθενής, ασθένεια.

NE σθένος.

[αβέβ., καθώς δεν είναι ασφαλής η σύνδεση με το ρ. *εὐ-θενέω* «αφθονώ» με τη βοήθεια ενός πρόσθετου σ- για να σχηματιστεί η ρίζα *σ-θεν-].

Σίβυλλα, -ύλλης, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

κύριο όνομα προφήτιδα που έκανε γνωστή τη θέληση του θεού στους ανθρώπους.

παράγ. σιβυλλιάω «ζητώ χρησμό από τη Σίβυλλα».

[πιθ. προελλ.].

σίδηρος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

εργαλείο κατασκευασμένο από σίδηρο, και ειδικότερα τα όπλα.

παράγ. σιδηρούς, σιδηρώδης, σύνθ. σιδηροφόρος, σιδηρουργῶ.

NE σίδηρος & σίδερο.

[πιθ. προελλ., καθώς ο σίδηρος δεν είναι γνωστός στους ΙΕ' η συσχέτιση με το *καυκασιανό* zido «σίδηρος» δε λύνει το πρόβλημα της ετυμολογίας].

σιμός, -ή, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

αυτός που έχει πλατιά, πλακουτσωτή, μύτη.

παράγ. σιμότης, σιμῶ.

[επίθετο σε -μός με βάση *σι-, άγν. ετυμ.].

σιτευτός, -ή, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

παχύς, θρεμμένος: *παῖδες τῶν εὐδαιμόνων σιτευτοί* = θρεμμένα παιδιά πλούσιων γονιών. *μόσχος σιτευτός* = μοσχάρι που το έχουν παχύνει.

NE στη φρ. *μόσχος ο σιτευτός*.

[παράγ. λ. *σιτεύ-ω* (παράγ. *σίτος* + παρ. επίθ. -εῦω) + παρ. επίθ. -τός].

σιτίζω ΡΗΜΑ

Αόρ.	ἔσιτίσα
Μέσ. μέλλ.	σιτιοῦμαι
Μέσ. αόρ.	ἔσιτισάμην
Παθ. παρακ.	σεσίτισμαι

δίνω τροφή σε κάποιον.

NE σιτίζω.

[παράγ. λ. *σίτος* (ίσως δάνεια λ.) + παρ. επίθ. -ίζω].

σιτίον, -ου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

συνήθως στον πληθυντικό σιτία

1. τροφή παρασκευασμένη από σιτάρι.

2. γενικά τροφή: *λαβόντες τριῶν ἡμερῶν σιτία ἀνήγοντο ὡς ἐπὶ ναυμαχίαν* = αφού πήραν τροφές για τρεις ημέρες, ανοίγονταν στο πέλαγος για να ναυμαχήσουν.

[παράγ. λ. *σίτος* + παρ. επίθ. -ίον].

σίτος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. σιτάρι, και γενικά, σιτηρά (σιτάρι και κριθάρι): *σίτος ἀλληλεσμένος* = αλεσμένο σιτάρι.

2. γενικά τροφή, τρόφιμα: *ἡ πόλις παρεχέτω τοῖς βοηθοῦσι τριάκοντα ἡμερῶν σίτον* = η πόλη να προσφέρει σε όσους έρχονται να βοηθήσουν τροφές για τριάντα ημέρες.

παράγ. σίτισις, σιτισμός, σιτηρός, σιτίζω, σιτίον, σύνθ. σιτοδεία, σιτοβολών, σιτωνία «αγορά σιταριού».

NE σίτος, σ(ι)τάρι.

[πιθ. προελλ.].

σιωπάω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔσιώπων
Μέλλ.	σιωπήσομαι & μεταγεν. σιωπήσω
Αόρ.	ἔσιώπησα
Παρακ.	σεσιώπηκα

1. σωπαίνω.

2. κρατώ ένα μυστικό, δεν το αποκαλύπτω.

• παθητική φωνή σιωπῶμαι δεν αποκαλύπτομαι, μένω κρυφός: *οὐ τὸ αἰσχρὸν σιωπηθήσεται* = δε θα μείνει κρυφή η κακοήθεια.

‡ **παράγ.** σιώπησις, **σύνθ.** ἀποσιώπησις, πα-
ρασιώπησις.

ΝΕ σιωπώ & σωπαίνω (με τη σημ. 1).

[**παράγ. λ.** σιωπή (δωρ. σιωπά) + παρ. επίθ. -
άω η βάση *σιω- είναι ηχομιμητ., όπως και
στα σιγή, σιγάω].

σκάπτω ΡΗΜΑ

Μέλλ.	σκάψω
Αόρ.	ἔσκαψα
Παρακ.	ἔσκαφα
Παθ. μέλλ.	σκαφήσομαι
Παθ. αόρ.	ἔσκάφην
Παθ. παρακ.	ἔσκαμμαι

σκάβω.

ΝΕ σκάβω.

[*σκαφ- + παρ. επίθ. τ-ω > σκάπτω, ομόρρ. με
λατ. scabō, **αρχ. γερμ.** scaban, **λιθ.** skabiū
«κόβω»].

σκεδάννυμι ΡΗΜΑ

Μέλλ.	σκεδάσω
Αόρ.	ἔσκεδάσα
Παθ. μέλλ.	σκεδασθήσομαι
Παθ. αόρ.	ἔσκεδάσθην
Παθ. παρακ.	ἔσκεδάσμαι

διασκορπίζω.

- παθ. φωνή σκεδάννυμαι διασκορπίζομαι: δι-
εφθειραν τῶν ψιλῶν τινας ἔσκεδασμένους
= σκότωσαν μερικούς από τους ελαφρά ο-
πλισμένους στρατιώτες που είχαν διασκορ-
πιστεί.

‡ **παράγ.** σκέδασις, σκεδαστός, **σύνθ.** δια-
σκεδάζω.

ΝΕ το σύνθ. διασκεδάζω με την αρχαία σημ.,
λ.χ. διασκεδάζω τις υποψίες (αλλά και τις
στενοχώριες, γλεντώ).

[*(σ)κεδ- «σκίζω», πιθ. ομόρρ. με **αρχ. περσ.**
sčandayeiti «καταστρέφω»].

σκέπη, -ης, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. σκέπασμα, κάλυμμα.

2. προστασία: ἡ λασία κεφαλὴ θέρους χειμῶ-
νός τε σκιὰν καὶ σκέπην παρέχει = το κεφάλι
με τα πυκνά μαλλιά και το καλο-καίρι και το
χειμώνα δίνει σκιά και προστασία.

‡ **παράγ.** σκέπω, σκεπάζω, σκέπασμα, σκέπα-
στρον, **σύνθ.** ἀποσκέπω, κατασκεπάζω.

ΝΕ σκέπη (με τη σημ. 1) & στη φρ. υπό την
σκέπην (με τη σημ. 2).

[*σκεπ- «καλύπτω» (πβ. και σκέπας, τό), **α-
βέβ. ετυμ.**].

σκευάζω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔσκεύαζον
Μέλλ.	σκευάσω
Αόρ.	ἔσκεύασα
Παθ. μέλλ.	σκευασθήσομαι

Μέσ. αόρ.	ἔσκευασάμην
Παθ. παρακ.	ἔσκεύασμαι

1. μαγειρεύω: σκευάζει τὸ δείπνον = μαγει-
ρεύει το βραδινό φαγητό.

2. φτιάχνω κάτι: ὁ χαλκεὺς χαλινὸν σκευάζει
= ο χαλκουργός φτιάχνει το χαλινάρι.

3. ντύνω κάποιον: ἔσκευασάν τινας ἐς στρατι-
ώτας = μερικούς τους έντυσαν στρατιώτες.

‡ **παράγ.** σκευασία, σκεύασμα, σκευαστός,
σκευαστής, **σύνθ.** ἐπισκευάζω, παρασκευάζω.

[**παράγ. λ.** σκεῦος + παρ. επίθ. -άζω].

σκευή, -ῆς, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. ένδυμα ἢ στολή: σκευὰς Μηδικὰς ἐνεδύθη
= ντύθηκε με ρούχα σαν αυτά που φορούν οι
Μήδοι (Πέρσες).

2. εξοπλισμός: ψιλὴ σκευή = ελαφρός οπλι-
σμός.

ΝΕ σκευή (με τη σημ. 2).

[*(σ)κευ- «παρασκευάζω» + παρ. επίθ. -ῆ (πβ.
σκεῦος, τὸ «εργαλείο»), **αβέβ. ετυμ.**].

σκευωρέομαι -οῦμαι ΡΗΜΑ

Αόρ.	ἔσκευωρησάμην
Παρακ.	ἔσκευώρημαι

με μέση και παθ. σημ.

μηχανεύομαι κάτι με σκοπό την εξαπάτηση: =
καὶ ἐν Εὐβοίᾳ τυραννίδα κατασκευάζεται
καὶ τὰ ἐν Πελοποννήσῳ σκευωρεῖται = και
στην Εὐβοια ετοιμάζεται να εγκαταστήσει
τυραννικό καθεστώς και στην Πελοπόννησο
μηχανεύεται πράγματα.

[**παράγ. λ.** σκευωρός + παρ. επίθ. -έομαι
σκευωρός, ὁ (σκεῦος + ὄραω) «που φυλάγει
τα σύνεργα, τις αποσκευές» > σκευωρέω
«προσέχω, εξετάζω από κοντά, μηχανεύο-
μαι»].

σκεωρία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

τέχνασμα για εξαπάτηση.

ΝΕ σκεωρία.

[**παράγ. λ.** σκευωρός + παρ. επίθ. -ία].

σκέψις, -εως, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. παρατήρηση, αντίληψη διά των αισθήσε-
ων: ἡ διὰ τῶν ὀμμάτων σκέψις = η παρατήρη-
ση με τα μάτια (του σώματος).

2. εξέταση, έρευνα: τοῦτο βραχείας σκέψεώς
ἔστι = αυτό το ζήτημα χρειάζεται σύντομη ε-
ξέταση.

‡ **παράγ.** σκεπτικός.

ΝΕ σκέψη «νοητή σύλληψη».

[**παράγ. λ.** *σκεπ- (σκεπ-τομαι) + παρ. επίθ. -
σις: αρχικά *σκέπ-ομαι, ομόρρ. με **λατ.**
speciō, **αρχ. περσ.** spasyeiti].

σκήπτω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔσκηπτον
Μέλλ.	σκήψω
Αόρ.	ἔσκηψα

Μέσ. μέλλ.	σκήψομαι
Μέσ. αόρ.	ἔσκηψάμην
Παθ. αόρ.	ἔσκηφθην
Παθ. παρακ.	ἔσκημμαι

1. στηρίζω κάτι.

2. μέση φωνή, μεταφορικά σκήπτομαι

α. στηρίζομαι: *σὺ δὲ ἐνὶ σκήπτει μάρτυρι* = και εσὺ στηρίζεσαι σε ένα (μόνο) μάρτυρα.

β. προφασίζομαι: *οὐ σκήψομαι τὸ μὴ εἰδέναι* = δεν προφασίζομαι ότι δεν ξέρω.

††† παράγ. σκήπτρον «ράβδος», σκήψις «στήριγμα, δικαιολογία».

[*σκαπ- (πβ. *σκάπος*, τὸ «κλάδος, κλαδί»), ομόρρ. με **αρχ. γεωμ.** skaft «ράβδος»].

σκιμπος, -οδος, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

απλό είδος κρεβατιού.

[απλολ., **σύνθ. λ.** *σκιμβόπους < σκιμβός «χωλός, κουτσός» + *πούς*, όπου το σκιμβός παράλληλο του *σκαμβός* «χωλός»].

Σκιροφοριών, -ῶνος, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

ο δωδέκατος μήνας του αττικού έτους, από 15 Μαΐου έως 15 Ιουνίου, κατά τον οποίο γιορτάζονταν τα Σκιροφόρια.

[γιορτή *Σκιροφόρια* + παρ. επίθ. -ιών, όπου *Σκιροφόρια*, *τά* = *Σκίρα*, *τά* (η ίδια γιορτή), που ετυμολογικά συνδέεται με *σκίρον*, τὸ «είδος ομπρέλας κτλ.», συγγεν. με *σκιά*, ή].

σκολιός, -ά, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

1. κυρτωμένος, στραβός.

• αυτός που έχει πολλές στροφές: *σκολιὰ ὀδός*.

2. μεταφορικά άδικος, κακός: *σκολιὰ πράττω* = ενεργώ με τρόπο κακό.

††† παράγ. σκολιότης, σκόλιον (ενν. μέλος) «είδος άσματος», σκολιώδης, σκολιώσις.

NE το παράγ. *σκολιώσις* «στράβωμα της σπονδυλικής στήλης».

[**παράγ. λ.** *σκολ- (< σκέλ-ος) + παρ. επίθ. -ιός, όπου *σκελ- ομόρρ. με **λατ.** sclus «κυρτός»].

σκοπέω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔσκοπον & ἔσκοπούμην
Μέλλ.	σκέψομαι
Αόρ. α΄	ἔσκεψάμην
Παρακ.	ἔσκεμμαι
με μέση και παθ. σημ.	
Υπερσ.	ἔσκέμην

εξετάζω: *σκοπεῖτε ἂν ἀληθῆ λέγω* = εξετάστε (σκεφτεῖτε) μήπως λέω την αλήθεια.

• μέση φωνή, με ενεργητική σημασία σκοποῦμαι: *μὴ πάθοιμι, ὅπερ οἱ τὸν ἥλιον ἐκλείποντα θεωροῦντες καὶ σκοπούμενοι πάσχουσιν* = μακάρι να μην πάθω αυτό που παθαίνουν όσοι κοιτούν και εξετάζουν την έκλειψη ηλίου (δηλαδή, καταστρέφουν τα μάτια τους).

††† παράγ. σκοπός, σκόπιμος, σκοπία, σκοπεύω, **σύνθ.** ἄσκοπος, ἐπίσκοπος, οἰωνοσκόπος, σκοπιωρὸς «φρουρός».

[*σκεπ-/*σκοπ- + παρ. επίθ. -έω].

σκότος, -ου, ὁ & σκότος, -ους, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ σκοτάδι.

††† παράγ. σκοτεινός, σκοτία, σκοτίζω, σκοτώω, **σύνθ.** σκοτοδινέω, σκοτοδινία, σκοτοδινία.

NE το σκότος (λόγ. αντί του λαϊκού *σκοτάδι*).

[*σκοτ- «σκοτάδι», ομόρρ. με **γοτθ.** skadus «σκιά», **αρχ. ιωλ.** scāth «σκιά», **IE** *skoto-].

σκύλαξ, -ακος, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

σκυλάκι: *συνέβαλον σκύμονον λέοντος σκύλακι κυνός* = έβαλαν να μαλώσουν το μικρό ενός λιονταριού με το μικρό ενός σκυλιού.

††† παράγ. σκυλάκιον, **σύνθ.** σκυλακοτρόφος.

NE σκυλάκι (από όπου *σκύλος*, πβ. *σκύλλον* τὴν *κῦνα* λέγουσιν).

[**αβέβ.**, πιθ. συγγεν. με **λιθ.** skalikas «κυνηγόσκυλο»].

σκυλεύω ΡΗΜΑ

αφαιρώ ως λάφυρα τα όπλα ενός σκοτωμένου εχθρού: *τοὺς ἑαυτῶν ἀνελόμενοι νεκροὺς τοὺς τε τῶν πολεμίων σκυλεύσαντες ἀνεχώρησαν* = αφού έθαιψαν τους δικούς τους νεκρούς και λαφυραγόγησαν τους νεκρούς των εχθρών, έφυγαν.

NE σκυλεύω.

[**παράγ. λ.** *σκῦλον* + παρ. επίθ. -εύω].

σκῦλον, -ου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

συνήθως στον πληθ. *σκῦλα* τα όπλα του νεκρού που τα παίρνουν ως λάφυρα: *τὰ σκῦλα ἐς Δελφοὺς ἀπέπεμψαν* = έστειλαν τα λάφυρα στους Δελφούς (ως αφιέρωμα).

[*σκυλ- «σκαλιζώ, ξύνω, αποσπώ» + παρ. επίθ. -ον, πβ. *σκύλλειν τοῖς ὄνυξι σπᾶν*, παράλλ. του *σκάλλω* «σκαλιζώ»].

σκύμνος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

λιονταράκι, και γενικότερα, το μικρό ζώου (λ.χ. λύκου, αρκούδας, ελέφαντα).

[πιθ. συγγεν. με *σκύλαξ*, *σκυ- + παρ. επίθ. -μνος, πβ. *στά-μνος*].

σκυτάλη, -ης, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. ράβδος ή ρόπαλο.

2. στη Σπάρτη κυλινδρική ράβδος γύρω από την οποία τύλιγαν δερμάτινο ή παπύρινο λουρί, όπου έγγραφαν κρυπτογραφικά μηνύματα.

3. το ίδιο το κρυπτογραφικό μήνυμα.

††† παράγ. σκυτάλον, σκυτάλιον.

NE σκυτάλη (με σημ. παραπλήσια με την 1).

[ίσως *σκῦτος* «δέρομα» + παρ. επίθ. -άλη, όπως *σπατ-άλη*].

σκύτινος, -ίνη, -ινον ΕΠΙΘΕΤΟ

δερμάτινος.

[**παράγ. λ.** σκῦτος + παρ. επίθ. -ινος].

σκῦτος, -ους, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

κατεργασμένο δέρμα: ἐμβάται σκῦτους = δερμάτινα παπούτσια.

παράγ. σκυτεύς, σκυτεύω, **σύνθ.** σκυτοδέψης, σκυτοτόμος.

[*σκυτ-, συγγεν. με *kut- στο **λατ.** cut-is «δέρμα» = κῦτος, τός].

σκυτοτόμος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

υποδηματοποιός, τσαγκάρης.

[**σύνθ. λ.** σκῦτος + τέμνω, *τομ- < *τεμ-].

σκῶμμα, -ατος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

αστείο, πείραγμα: ἀγοραῖα σκῶμματα = χυδαία αστεία.

ΝΕ σκῶμμα.

[**παράγ. λ.** σκῶπ-τω + παρ. επίθ. -μα].

σκῶπτω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔσκωπτον
Μέλλ.	σκῶψομαι
Αόρ. α΄	ἔσκωψα
Μέσ. αόρ.	ἔσκωψάμην
Παθ. αόρ.	ἔσκώφθην
Παθ. παρακ.	ἔσκωμμαι

1. περιπαίζω, κοροϊδεύω κάποιον: σκῶπτει τοὺς φαλακροὺς.

2. λέω αστεία, αστειεύομαι: σκῶψας εἶπε = αστειεύομενος εἶπε.

παράγ. σκῶμμα, σκῶψις, σκωπτικός, **σύνθ.** φιλοσκώπτης.

ΝΕ σκῶπτω (και με τις δύο σημ.).

[**αβέβ. ετυμ.**].

σμηκρός ☞ **μικρός.**

σοβαρός, -ά, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

αλαζονικός: σοβαρός καὶ ὀλίγωρος = αλαζονικός και αδιάφορος.

ΝΕ σοβαρός.

[**παράγ. λ.** σοβ-έω «απομακρύνω, εμποδίζω» (< σέβ-ω) + παρ. επίθ. -αρός, ὅπως γερ-αρός].

σορός, -οῦ, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

φέρετρο: ἀνὴρ νεκρὸς ἐν σορῶ.

ΝΕ η σορός.

[*τφορός «που περιέχει», *twer-, **λιθ.** tveriu «περικυκλώνω, επικεντρώνω»].

σός, σή, σὸν ΑΝΤΩΝΥΜΙΑ

κτητική δικός σου, δική σου, δικό σου: πάντα τὰ ἐμὰ σά ἐστι = όλα τα δικά μου είναι δικά σου.

[*τφός, *τφά, *τφὸν από τυ = σύ, αιτ. *τφέ > σέ].

σοφία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. επιδεξιότητα, ικανότητα: **δημηγορική σοφία** = η ικανότητα να μιλά κανείς σε δημόσια συνάντηση.

2. η πρακτική γνώση και σύνεση: ἡ περὶ τὸν βίον σοφία = η γνώση που βοηθάει τον άνθρωπο να ζήσει.

3. επιστημονική γνώση, σοφία.

ΝΕ σοφία «μέγιστη γνώση».

[**παράγ. λ.** σοφός + παρ. επίθ. -ία το σοφός χωρίς σαφή ετυμ.].

σοφίζομαι ΡΗΜΑ

1. επεξεργάζομαι κάτι λεπτομερῶς, λεπτολογώ.

2. μεταχειρίζομαι έξυπνα ή παραπλανητικά επιχειρήματα, σοφίζομαι: ἀεὶ καινὰς ιδέας σοφίζεται = συνεχῶς επινοεῖ καινούριους έξυπνους τρόπους.

ΝΕ σοφίζομαι (με τη σημ. 2).

[**παράγ. λ.** σοφός + παρ. επίθ. -ίζομαι].

σοφιστής, -οῦ, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. αρχική σημ. ἄνθρωπος ἐμπειρὸς και σοφός.

2. στην Αθήνα αυτός που δίδασκε με αμοιβή μαθήματα γλώσσας, ρητορική, μαθηματικά και την τέχνη της πολιτικής (λ.χ. Πρωταγόρας, Πρόδικος, Γοργίας).

3. ἄνθρωπος που διαστρεβλώνει την αλήθεια με σοφίσματα.

παράγ. σοφιστεύω, σοφιστεία, σοφιστικός.

ΝΕ σοφιστής (με τις σημ. 2, 3).

[**παράγ. λ.** σοφίζομαι + παρ. επίθ. -τής].

σπάνις, -εως, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

σπανιότητα ή έλλειψη: σπάνις ἀργυρίου = έλλειψη χρυμάτων.

παράγ. σπάνιος, σπανίζω.

ΝΕ σπάνις (λόγ.).

[**παράγ.** *σπάν- + παρ. επίθ. -ις, **αβέβ. ετυμ.**].

σπάω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔσπων
Μέλλ.	σπάσω
Αόρ.	ἔσπασα
Παρακ.	ἔσπακα
Μέσ. μέλλ.	σπάσομαι
Παθ. μέλλ.	σπασθήσομαι
Μέσ. αόρ.	ἔσπασάμην
Παθ. αόρ.	ἔσπάσθην
Παθ. παρακ.	ἔσπασμαι «ἔχω αρπάξει κτλ.» με μέσ. και παθ. σημ. ή «ἔχω αρπαχτεί κτλ.»

1. αποσπώ, αρπάζω: σπῶ πῶλον ἀπὸ τῆς ἀγέλης = αποσπώ το πουλάρι από την αγέλη.

2. μεταφορικά παρασύρω: τὰ πάθη σπῶσιν ἡμᾶς = τα πάθη μας παρασύρουν.

3. μέση φωνή σπῶμαι (για ξίφος και άλλα σχετικά) τραβῶ: σπασάμενος τὴν μάχαιραν ἔπαισε τὸν δούλον = αφού τράβηξε το μαχαίρι, χτύπησε το δούλο.

παράγ. σπασμός, σπαστικός, **σύνθ.** ἀνάσπαστος, νευρόσπαστος.

NE σπάζω «κομματιάζω κτλ.».

[*σπα-, **αβέβ. ετυμ.**].

σπείρω PHMA

Παρατ.	ἔσπειρον
Μέλλ.	σπερῶ
Αόρ.	ἔσπειρα
Μέσ. αόρ. β΄	ἔσπάρην
Παθ. παρακ.	ἔσπαρμαι

1. σπέρνω: ἐξήλθεν ὁ σπείρων τοῦ σπεῖραι = βγήκε ο σπορέας (στο χωράφι) για να σπείρει. *αἰσχρῶς μὲν ἔσπειρας, κακῶς δὲ ἐθέρισας* = άσχημα έσπειρες, άσχημα και θα θερίσεις.

• παροιμία *σπείρω ἐξ πέτρας καὶ λίθους* = σπέρνω στους βράχους και στις πέτρες (δηλαδή άδικα κοπιάζω).

2. διασκορπίζω (όπως σκορπίζουν το σπόρο).

• μέση φωνή σπείρομαι διασκορπίζομαι: *οἱ μὲν τῶν Αἰγινήτων εἰς Ἀργολίδα ᾤκησαν, οἱ δὲ ἔσπάρησαν κατὰ τὴν ἄλλην Ἑλλάδα* = άλλοι από τους Αιγινήτες κατοίκησαν στην Αργολίδα και άλλοι διασκορπίστηκαν στην υπόλοιπη Ελλάδα.

παράγ. σπέρμα, σπορά, σπόρος, σπαρτός, σποράδιον, **σύνθ.** πανσπερμία, κατάσπαρτος.

NE σπέρνω (με τη σημ. 1).

[*σπερ- + παρ. επίθ. -jw > σπείρω].

σπένδω PHMA

Παρατ.	ἔσπενδον
Μέλλ.	σπείσω
Αόρ.	ἔσπεισα
Μέσ. αόρ.	ἔσπεισάμην
Παθ. αόρ.	ἔσπείσθην
Μέσ. παρακ.	ἔσπεισμαι

1. προσφέρω, χύνω στο θεό σπονδή (ποτό): *χρυσῆ φιάλῃ ἔσπεισαν τῷ ἱερῷ τοῦ Ἥφαιστου* = πρόσφεραν σπονδή από χρυσό δοχεῖο στο ναό του Ηφαίστου.

2. μέση φωνή σπένδομαι προσφέρω σπονδή μαζί με κάποιον άλλο, συνήθως κατὰ τη σύναψη μιας συμφωνίας.

• με επέκταση συνθηκολογώ: *Σικελιώται ἐσπείσαντο Ἀθηναίους* = οι Σικελιώτες συνθηκολόγησαν με τους Αθηναίους.

παράγ. σπονδή, **σύνθ.** ἄσπονδος, παράσπονδος, παρασπονδέω, ὑπόσπονδος.

[*σπενδ- «χύνω υγρό», ομόρρ. με **λατ.** spondeō].

σπεύδω PHMA

Παρατ.	ἔσπευδον
Μέλλ.	σπεύσω
Αόρ.	ἔσπευσα

1. προσπαθώ να πετύχω κάτι, επιδιώκω: *ἔσπευδε τὴν ἡγεμονίαν* = προσπαθούσε να αναλάβει την αρχηγία.

2. ως αμετάβ. κινούμαι βιαστικά, σπεύδω: *καταλιπὼν τὸν ἵππον ἔσπευδε πεζῆ* = αφού άφησε το άλογο, προχώρησε βιαστικά πεζός. *σπεύδων ἐβοήθει* = βοηθούσε με ταχύτητα και προθυμία.

παράγ. σπουδή, σπουδαῖος, σπουδαιότης, σπουδάζω, σπουδαστής, **σύνθ.** ἐπισπεύδω, ἄσπουδ(ε)ῖ «χωρίς βία».

NE σπεύδω, με σημ. 2.

[*σπεFδ- «επιέγομαι, πιέζω», ομόρρ. με **λιθ.** spráusti «πιέζω»].

σποδός, -οῦ, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

στάχτη.

NE σποδός.

[**αβέβ. ετυμ.**].

σπονδή, -ῆς, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. το κρασί που έχυναν από το ποτήρι, πριν το πιούν, ως προσφορά στους θεούς.

2. πληθυντικός αί σπονδαί επίσημη συμφωνία (επειδή κατὰ τη σύναψη συμφωνίας έκαναν σπονδές στους θεούς): *ἐλύθησαν αί πρὸς Πελοποννησίους σπονδαί* = ακυρώθηκε η συμφωνία με τους Πελοποννησίους.

NE σπονδή (με σημ. 1) & σπονδές (με σημ. 2).

[**παράγ. λ.** *σπένδ- (σπένδω) + παρ. επίθ. -ῆ].

σπουδάζω PHMA

Παρατ.	ἔσπουδάζον
Μέλλ.	σπουδάσομαι
Αόρ.	ἔσπουδάσα
Παρακ.	ἔσπουδάκα
Παθ. παρακ.	ἔσπουδάσμαι

1. ασχολούμαι με πολύ ενδιαφέρον με κάτι: *περὶ τὰ χρήματα σπουδάζουσι* = ασχολούνται με ενδιαφέρον με την απόκτηση χρημάτων.

• για πρόσωπα ενδιαφέρομαι για κάποιον.

2. σοβαρολογώ. ≠ παίζω «αστειεύομαι».

3. ως μεταβατικό επιδιώκω κάτι.

• παθ. φωνή σπουδάζομαι επιδιώκομαι: *χρήματα μετὰ πολλῆς δαπάνης σπουδάζεται* = επιδιώκεται η απόκτηση χρημάτων για να γίνουν μεγάλες δαπάνες.

παράγ. σπουδαστός, σπούδασμα, σπουδαστής.

NE σπουδάζω, με άλλη σημ.

[**παράγ. λ.** σπουδή + παρ. επίθ. -άζω, **σπεύδω**].

σπουδή, -ῆς, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. βιασύνη: *μὴ θαυμάσης τὴν σπουδὴν τῆς ἐμῆς ἀφίξεως* = μην απορήσεις για τη βιασύνη μου να έρθω.

2. ενδιαφέρον, ζήλος: *μανθάνω τι μετὰ πολλῆς σπουδῆς* = ερευνώ κάτι με πολύ ζήλο.

3. ως επίρρημα σπουδῆ

α. βιαστικά, επειγόντως: ἤγε τὴν στρατιὰν σπουδῆ εἰς τὰς Ἀθήνας = οδήγησε το στρατό βιαστικά στην Αθήνα.

β. σοβαρά: οἱ νέοι σπουδῆ ἀκούειεν ταῦτα = οι νέοι ας τα ακούν αυτά στα σοβαρά.

παράγ. σπουδαῖος, σπουδαιότης, **σύνθ.** σπουδάρχης, σπουδαρχία.

ΝΕ σπουδή, με άλλες σημ.

[**παράγ. λ.** *σπουδ- (< σπεύδ-ω) + παρ. επίθ. -ή, σπεύδω].

σταδιοδρομέω -ῶ **ΡΗΜΑ**

αγωνίζομαι σε αγώνα δρόμου.

ΝΕ σταδιοδρομώ, με άλλη σημ.

[**παράγ/σύνθ. λ.** σταδιοδρόμος (< στάδιον + *δρομ- < δραμεῖν) + παρ. επίθ. -έω].

στάδιον, -ίου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

πληθ. τὰ στάδια & οἱ στάδιοι

1. μονάδα μήκους που ισούται με 185 μέτρα περίπου: τὰ μακρὰ τείχη πρὸς τὸν Πειραιᾶ τεσσαράκοντα σταδίων ἦσαν.

2. αγώνας δρόμου (επειδή η διαδρομή του αγωνίσματος στην Ολυμπία είχε μήκος ενός σταδίου): νικῶ στάδιον = νικῶ σε αγώνα δρόμου.

σύνθ. σταδιοδρόμος, σταδιοδρομέω.

ΝΕ στάδιο, με άλλη σημ.

[ουσιαστικ. του επιθέτου **στάδιος, -ιον** (ενν. πεδῖον) «σταθερό έδαφος» < επίθρ. **στάδ-ην** (< ἴσταμαι) «ἴσια, ολόἴσια» + παρ. επίθ. -ιος, -ιον].

σταθμάω -ῶ **ΡΗΜΑ**

υπολογίζω το μήκος ή το βάρος.

[**παράγ. λ.** **σταθμός, ὁ** «μέτρο μήκους» / **σταθμόν, τό** «μέτρο βάρους» + παρ. επίθ. -άω].

σταθμός, -οῦ, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. χώρος κατάλληλος για τη διανυκτέρευση ταξιδιωτῶν ή στρατιωτῶν.

• στην Περούα πορεία μιας ημέρας.

2. ζυγαριά: **σταθμῶ ἴστημί τι** = βάζω κάτι στη ζυγαριά.

3. βάρος: **σταθμὸν ἔχει ταλάντου** = έχει βάρος ενός ταλάντου.

παράγ. στάθμιον και σταθμίον, σταθμιζῶ, σταθμεύω, σταθμῶ, **σύνθ.** ναύσταθμος, βούσταθμος.

ΝΕ σταθμός «σημείο στάσης κτλ.».

[**παράγ. λ.** *στα- (ἴστημι) + παρ. επίθ. -(θ)-μός, πβ. **στά-θμη**].

στάσις, -εως, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. στήσιμο, τοποθέτηση: ἡ **στάσις τῶν κλιμάκων**. **2.** θέση: **ἔχοντες στάσιν ταύτην εἰς ἣν ἔστημεν ἀρχήν** = ἔχοντας την ίδια θέση στην οποία σταθήκαμε από την αρχή. **3.** εξέγερση, στάση ή διχόνοια: **στάσεις ἐν ταῖς πόλεσιν ἐγγίνοντο** = γίνονταν εξέγερσεις στις πόλεις. **στά-**

σιν παύω καὶ ὁμόνοιαν ἐμποιῶ = σταματῶ τη διχόνοια και δημιουργῶ ὁμόνοια.

παράγ. στασιάζω, στασιώδης, **σύνθ.** προστασία, ἐπιστασία.

ΝΕ στάση (με τις σημ. 2, 3).

[**παράγ. λ.** *στα- (< ἴστημι) + παρ. επίθ. -σις].

στατήρ, -ῆρος, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. μέτρο βάρους.

2. χρυσό ή ασημένιο νόμισμα.

παράγ. στατικός.

ΝΕ στατήρας.

[**παράγ. λ.** *στα- (< ἴστημι) + παρ. επίθ. -τήρ].

στέγω **ΡΗΜΑ**

1. καλύπτω κάτι για να το προστατέψω από το νερό και την υγρασία: **οἰκίαι τοιαῦται, ὧστε στέγειν ἱκανὰς εἶναι** = τέτοια σπίτια που να μην μπάζουν νερά.

2. γενικά καλύπτω, προστατεύω: **αἱ ἀσπίδες στεγάζουσι τὰ σώματα**.

3. ανέχομαι: ἡ ἀγάπη πάντα στέγει, πάντα ὑπομένει = ὅποιος αγαπάει ὅλα τα ανέχεται (ὅλα τα υπομένει).

παράγ. στέγη, στεγνός, στεγνότης, στεγάζω, στέγασις, στεγανός, στέγαστρον, **σύνθ.** ἄστεγος, ξυλοστεγής.

[**παράγ. λ.** *(σ)τεγ- «στεγάζω», ὁμόρρ. με **ιολ. tech** = τὸ στέγος, **λατ. tegula** «στέγη»].

στέλλω **ΡΗΜΑ**

Παρατ.	ἔστελλον
Μέλλ.	στελῶ
Αόρ.	ἔστειλα
Παρακ.	ἔσταλκα
Παθ. μέλλ.	σταλήσομαι
Παθ. αόρ. β´	ἔστάλην
Παθ. παρακ.	ἔσταλμαι

1. προετοιμάζω, προπαρασκευάζω: **οἱ Ἀθηναῖοι ναῦς τριάκοντα ἔστειλαν** = οι Αθηναῖοι προπαρασκεύασαν (για ναυμαχία) τριάκοντα πλοία.

• παθ. φωνή στέλλομαι: **στρατὸς κάλλιστα ἐσταλμένος** = στρατός πολύ καλά εξοπλισμένος.

2. στέλλω & μέσο στέλλομαι ξεκινῶ, ετοιμάζομαι να φύγω: **κατὰ γῆν ἐστέλλοντο** = ξεκίνησαν να πάνε από τη στεριά.

παράγ. στόλος, στολή, **σύνθ.** ἀναστέλλω, περιστέλλω, ἀπόστολος, διαστολή, ἐπιστολή, ἀποστολή, ἀποστολεύς.

ΝΕ στέλνω (με ανομοίωση λ-λ σε λ-ν το στέλνω αντιστοιχεί στο αρχ. **πέμπω**).

[*στελ- + παρ. επίθ. -νω > στέλλω].

στέμμα, -ατος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

στεφάνι από φύλλα δάφνης.

ΝΕ στέμμα.

[**παράγ. λ.** **στέφ-ω** + παρ. επίθ. -μα].

στενοχωρία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

στενότητα χώρου: *ὀπλῖται δὲ ἀμφοτέρων οὐκ ὀλίγοι ἐν στενοχωρία ἀνεστρέφοντο* = και οι στρατιώτες και των δύο παρατάξεων μέσα σε στενότητα χώρου κινούνταν για να αντιμετώπισουν τον εχθρό.

ΝΕ στενοχώρια «ψυχική ταλαιπωρία».

[**παράγ./σύνθ.** στενόχωρος (< στενός < *στενFός + χώρος) + παρ. επίθ. -ία].

στέργω ΡΗΜΑ

Μέλλ.	στέρξω
Αόρ.	ἔστερξα
Παθ. αόρ. α΄	ἔστέρχην
Παθ. παρακ.	ἔστεργμαι

1. αγαπώ, δείχνω στοργή σε κάποιον πρό-σωπο: *παῖς στέργει τε καὶ στέργεται ὑπὸ τῶν γεννησάντων* = το παιδί αγαπά και αγαπιέται από τους γονεῖς.

2. με ικανοποιεί κάτι ή μου είναι ανεκτό: *στέργω τὴν τυραννίδα* = ανέχομαι την απόλυτη εξουσία του άρχοντα.

παράγ. στοργή, **σύνθ.** φιλόστοργος.

ΝΕ στέργω «συμφωνώ, εγκρίνω».

[*στέργ-, ομόρρ. με **ιρλ.** serc «έρωτας»].

στέφω ΡΗΜΑ

στεφανώνω.

παράγ. στέμμα, στέψις, **σύνθ.** χρυσοστεφής.

ΝΕ στέφω.

[*στεφ-].

στήλη, -ης, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. στήλη επάνω στην οποία ήταν χαραγμένες συμφωνίες, αφιερώσεις, συνθήκες, νόμοι κτλ.: *γράφω τινὰ εἰς στήλην* = αναγράφω το όνομα κάποιου σε στήλη (σε ένδειξη τιμής).

2. η συμφωνία που ήταν χαραγμένη σε στήλη: *κατὰ τὴν στήλην* = κατὰ τη συμφωνία.

3. στήλη που χρησίμευε στον καθορισμό ορίων ή συνόρων.

παράγ. στηλίτης (θηλ. στηλίτις) «γραμμένος σε στήλη», στηλιτεύω.

ΝΕ στήλη (με τη σημ. 1).

[*στελ- (☞ **στέλλω**) + παρ. επίθ. -να > *στάλα > στάλα/στήλη, αιολ. στάλλα].

στοιχέω -ῶ ΡΗΜΑ

βαδίζω κατά στοιχους, σε σειρές τη μία πίσω από την άλλη: *οὐδ' ἐγκαταλείψω τὸν παραστάτην ὅτω ἂν στοιχήσω* = ούτε θα εγκαταλείψω το συστρατιώτη μου δίπλα στον οποίο θα βρεθώ στη μάχη (από τον όρκο των Αθηναίων εφήβων).

παράγ. στοιχίζω, στοιχεῖον, στοιχειώδης, **σύνθ.** αντίστοιχος.

[**παράγ. λ.** στοιχ-ος + παρ. επίθ. -έω, όπου στοιχος, ό < στείχω «βαδίζω»].

στοῖχος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

σειρά, αράδα: *δύο στοιχοὶ ὀπλιτῶν ἐκατέρωθεν παρατεταγμένων* = δύο σειρές στρατιωτών που είναι παραταγμένοι και στις δύο πλευρές.

παράγ. στοιχέω.

ΝΕ στοίχος.

[**παράγ. λ.** *στοιχ- (< στείχω) + παρ. επίθ. -ος, ☞ **στοιχέω**].

στόλος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. προετοιμασία για πόλεμο, εκστρατεία: *ἔλεγετο ὁ στόλος εἶναι εἰς Πισίδας* = λεγόταν ότι η εκστρατεία ήταν εναντίον των Πισιδών.

2. ναυτική δύναμη, στόλος.

ΝΕ στόλος (με τη σημ. 2).

[*στόλ- (< στέλλω) + παρ. επίθ. -ος, ☞ **στέλλω**].

στοχάζομαι ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔστοχαζόμην
Μέλλ.	στοχάσομαι
Αόρ.	ἔστοχασάμην
Παρακ.	ἔστόχασμαι

1. σκοπεύω, σημαδεύω: *ἀνθρώπου στοχάζομαι* = σημαδεύω έναν άνθρωπο.

• μεταφορικά έχω ως στόχο, ως σκοπό: *ὁ νομοθέτης τίθησι τοὺς νόμους στοχαζόμενος τοῦ μεγίστου ἀγαθοῦ* = ο νομοθέτης νομοθετεῖ έχοντας ως στόχο το άριστο (για την πόλη).

2. υποθέτω ή συμπεραίνω: *οὐ γιννώσκω, ἀλλὰ στοχάζομαι* = δε γνωρίζω, αλλά υποθέτω.

παράγ. στοχασμός, στοχαστής, στοχαστικός.

ΝΕ στοχάζομαι «σκέπτομαι βαθιά».

[**παράγ. λ.** στόχ-ος + παρ. επίθ. -άζομαι].

στρατεία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

στρατιωτική επιχείρηση, εκστρατεία: *Ἀθηναῖοι στρατείαν ἐποιήσαντο ἐπὶ Χαλκιδεῖς* = οι Αθηναῖοι εκστράτευσαν εναντίον των Χαλκιδέων.

[**παράγ. λ.** στρατ-εύω/-εύομαι + παρ. επίθ. -εία].

στρατεύω ΡΗΜΑ

εκστρατεύω: *Ἀθηναῖοι στρατεύσαντες ἐς Πλάταιαν φρουροὺς ἐγκατέλιπον* = οι Αθηναῖοι, αφού εκστράτευσαν εναντίον των Πλαταιών, άφησαν εκεί φρουρά.

• μέση φωνή στρατεύομαι με την ίδια σημ. *στρατεύομαι ἐς τὴν Ἀσίαν* = εκστρατεύω εναντίον της Ασίας.

ΝΕ στρατεύομαι «κατατάσσομαι στο στρατό».

[**παράγ. λ.** στρατ-ός + παρ. επίθ. -εύω].

στρατηγέω -ῶ ΡΗΜΑ

εἶμαι στρατηγός ή αρχηγός στρατεύματος: *ἐστρατήγει τῶν μὲν νεῶν Ἄριστεύς, τοῦ δὲ πε-*

ζου Ἀρχέτιμος = αρχηγός του στόλου ήταν ο Αριστέας και του πεζικού ο Αρχέτιμος.
[παράγ. λ. στρατηγός + παρ. επίθ. -έω].

στρατηγός, -οῦ, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. αρχηγός ή διοικητής στρατεύματος, στρατηγός.

2. στην Αθήνα στρατηγοὶ ονομάζονταν οι δέκα αξιωματούχοι τους οποίους οι πολίτες εξέλεγαν με ψήφο (δεν τους αναδείκνυαν με κλήρωση) και τους καθιστούσαν αρχηγούς των ναυτικών και χερσαίων ενόπλων δυνάμεων. Η θητεία τους ήταν ετήσια και είχαν απεριόριστο δικαίωμα επανεκλογής.

στρατηλατέω -ῶ ΡΗΜΑ

οδηγώ το στρατό στον πόλεμο.

[παράγ. λ. στρατηλάτης (< παράγ. στρατός + ἐλάτης < ἐλαύνω) + παρ. επίθ. -έω].

στρατόπεδον, -έδου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. στρατόπεδο.

2. στρατός, στράτευμα: *στρατόπεδα ναυτικά καὶ πεζικά* = ναυτικό και πεζικό.

παράγ. στρατοπεδεύω, στρατοπέδευσις, στρατοπεδεία.

NE στρατόπεδο (με τη σημ. 1).

[σύνθ. λ. στρατός + πέδον].

στρέφω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔστρεφον
Μέλλ.	στρέψω
Αόρ.	ἔστρεψα
Μέσ. μέλλ. με μέση ή παθ. σημ.	στρέψομαι
Παθ. μέλλ.	στραφήσομαι
Μέσ. αόρ.	ἔστρεψάμην
Παθ. αόρ.	ἔστράφην
Παθ. παρακ. με μέση ή παθ. σημ.	ἔστραμμαι
Παθ. υπερσ.	ἔστράμμην

στρέφω.

[*στρεφ-, *τροφ-, χωρίς σαφή ετυμ.]

στρουθός, -οῦ, ὁ, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. σπουργίτι.

2. μέγας στρουθός στρουθοκάμηλος.

παράγ. στρουθίον «σπουργιτάκι».

[*(σ)τροζδ-, ομόρρ. με ρωσ. drozd «κοτσύφι»].

στιγνός, -ή, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	στιγνότερος
Υπερθετικός	στιγνότατος

σκυθρωπός, κατηφής. ≠ φαιδρός.

NE στιγνός.

σὺ ΑΝΤΩΝΥΜΙΑ

β' πρόσωπο ενικού της προσωπικής αντωνυμίας εσύ.

NE εσύ.

[IE *tū, *tū, από όπου λατ. tū «εσύ», βαλτο-σλαβ. tū, ελλ. τύ, που εξελίχθηκε σε σὺ ανα-

λογικά προς την αιτ. σέ < IE *tnē = αρχ. ινδ. tnā].

συγγίγνομαι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ γίγνομαι

συναναστρέφομαι κάποιον: *χαλεπὸς συγγενέσθαι* = άνθρωπος που είναι δύσκολο να τον συναναστραφείς.

• ειδικότερα παρακολουθώ τη διδασκαλία κάποιου: *οὐκ ἀκηκόατε περὶ τῶν τοιούτων Φιλόλαω συγγεγονότες*; = δεν έχετε ακούσει γι' αυτά τα ζητήματα εσείς που παρακολουθήσατε το Φιλόλαο;

[σύνθ. λ. σύν + γίγνομαι].

συγγινώσκω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ γινώσκω

1. συμφωνώ με κάποιον: *ἐγὼ συνεγίνωσκον αὐτοῖς, οἱ ἐνόμιζον μακαρίαν εἶναι ταύτην τὴν βιοτήν* = εγώ συμφωνούσα με αυτούς, οι οποίοι θεωρούσαν ευτυχισμένη αυτήν τη ζωή.

2. συγγινώσκω ἑμαυτῷ έχω τη συναίσθηση ότι.: *συγγινώσκω ἑμαυτῷ ἡμαρτηκότη* = έχω τη συναίσθηση ότι έκανα λάθος.

3. παραδέχομαι, ομολογώ: *οἱ δὲ ξυνεγίνωσκον καὶ αὐτοὶ οὐχ ἦσσαν ταῦτα ἐκείνου* = και αυτοὶ οι ίδιοι τα παραδέχονταν αυτά, όχι λιγότερο από εκείνον.

4. συγχωρώ: *οὐ συγγινώσκεις τῷ κλέπτοντι, ἀλλὰ κολάζεις* = δε συγχωρεῖς τον κλέφτη, αλλά τον τιμωρεῖς.

παράγ. συγγνώμη, συγγνώμων.

[σύνθ. λ. σύν + γινώσκω].

συγγνώμη & ξυγγνώμη, -ης, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. παραδοχή, αναγνώριση: *συγγνώμην ἔχω* = παραδέχομαι.

2. συγχώρηση, συγγνώμη: *συγγνώμην ἔχω τινί* = συγχωρῶ κάποιον. *συγγνώμης τυγχάνω παρὰ τινος* = συγχωρούμαι από κάποιον.

NE συγγνώμη (με τη σημ. 1).

[σύνθ. λ. σύν + γνώμη].

συγγνώμων, -ων, σύγγνωμον & ξυγγνώμων, -ων, ξύγγνωμον ΕΠΙΘΕΤΟ

1. αυτός που έχει την ίδια γνώμη με άλλον: *ὕμας δὲ ἡμῖν βουλόμεθα συγγνώμονας γίγνεσθαι* = θέλουμε να συμφωνήσετε με μας.

2. αυτός που συγχωρεῖ: *παραίτου τὸς θεοὺς συγγνώμονάς σοι εἶναι* = να παρακαλῆς τους θεοὺς να σε συγχωρήσουν.

[παράγ./σύνθ. συγγνώμη (σύν + γνώμη) + παρ. επίθ. -ων].

συγγράφω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ γράφω

1. καταγράφω κάτι.

• μέση φωνή συγγράφομαι φροντίζω να καταγραφεί κάτι: *συγγραψάμενοι ὅσα τὸ χρηστή-*

ριον ἐθέσπισε = αφού φρόντισαν να καταγραφούν οι χρησμοί του μαντείου.

2. περιγράφω: ὅποιον μὲν εἶδος ἔχει ἢ κάμηλος οὐ συγγράφω = δεν περιγράφω τη μορφή που ἔχει η καμήλα.

3. γράφω ἓνα ἔργο, συγγράφω: Θουκυδίδης Ἀθηναῖος ξυνέγραψε τὸν πόλεμον τῶν Πελοποννησίων καὶ Ἀθηναίων.

4. μέση φωνή συγγράφομαι κάνω γραπτή συμφωνία: συγγράφομαι εἰρήνην πρὸς τινα = γράφω τους ὄρους της συνθήκης ειρήνης με κάποιον.

παράγ. συγγραφεύς, συγγραφή.

NE συγγράφω (με τη σημ. 3).

[σύνθ. λ. σύν + γράφω].

συγγραφή, -ῆς, ἢ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. καταγραφή, σημείωση: θαύματα ἢ Λυδία ἐς συγγραφὴν οὐκ ἔχει = η Λυδία δεν ἔχει αξιοπερίεργα πράγματα για καταγραφή.

2. διήγηση, ιστορία: Θουκυδίδου ξυγγραφή = η ιστορία που ἔγραψε ο Θουκυδίδης.

3. γραπτή συμφωνία: κατὰ τὰς συγγραφάς = σύμφωνα με τις συμφωνίες.

NE συγγραφή (με τη σημ. 1).

[σύνθ. λ. σύν + γραφή, ως παράγ. του συγγράφω].

συγκαταβαίνω PHMA

Για τους χρόνους ☞ βαίνω

1. κατεβαίνω μαζί με ἄλλον: ξυγκατέβη δὲ ἐς τὸν Πειραιᾶ καὶ ὁ ἄλλος ὄμιλος ἅπας = και κατέβηκε μαζί τους στον Πειραιά και ὄλο το ἄλλο πλήθος.

2. δείχνω συγκατάβαση, κατανόηση.

παράγ. συγκατάβασις.

[σύνθ. λ. σύν + καταβαίνω].

σύγκειμαι PHMA

λειτουργεῖ ως παθητικό του **συντίθημι**

Για τους χρόνους ☞ κείμαι

1. αποτελούμαι: ἡ φύσις ἡμῶν ἔκ τε τοῦ σώματος σύγκειται καὶ τῆς ψυχῆς = η ανθρώπινη φύση μας αποτελείται από το σώμα και από την ψυχή.

2. συμφωνοῦμαι από δύο μέρη: ταῦτα ἡμῖν οὕτω συγκείσθω = ας συμφωνηθῶν κατ' αὐτόν τον τρόπο από εμάς αυτά τα ζητήματα.

• ως απρόσ. σύγκειται: καθάπερ ξυνέκειτο = ὅπως συμφωνήθηκε.

NE σύγκειμαι (με τη σημ. 1).

[σύνθ. λ. σύν + κείμαι].

συγκεράννυμαι PHMA

Για τους χρόνους ☞ κεράννυμι

1. συνενώνομαι: συγκέκρται αὐτῶν ἢ φύσις = ἔχει συνενωθεῖ η φύση (του σκύλου και της αλεπούς).

2. συνδέομαι φιλικά με κάποιον: Κύρος ταχὺ τοῖς ἡλικιώταις συνεκέκρται = ο Κύρος εἶχε συνδεθεῖ γρήγορα με τους συνομηλίκους του.

παράγ. σύγκρασις, σύγκραμα.

[σύνθ. λ. σύν + κεράννυμαι].

συγκλείω & ξυγκλήω PHMA

Για τους χρόνους ☞ κλείω

1. κλείνω μέσα: ξυνέκλῃσαν τὴν ἐκκλησίαν ἐς τὸ ἱερόν Ποσειδῶνος = συγκέντρωσαν την ἐκκλησία του δήμου μέσα στον περιφραγμένο ναό του Ποσειδώνα.

2. κλείνω καλά: συγκλείω τὰς πύλας.

3. αμετάβατο ἔρχομαι προς το τέλος μου: τῆς ὄρας ἤδη συγκλειούσης = καθώς η προθεσμία πλησίαζε να τελειώσει.

παράγ. σύγκλεισις, αττ. σύγκλησις, συγκλεισμός.

[σύνθ. λ. σύν + κλείω].

συγκροτέω -ῶ PHMA

1. χτυπῶ δύο πράγματα μεταξύ τους: συνεκρότησε τὸ χεῖρε καὶ τῷ γέλωτι ἠὲ φραίνετο = χτύπησε τα χέρια από χαρά και διασκεδάζε γελώντας.

2. χειροκροτῶ, επιδοκιμάζω.

3. οργανώνω: συγκροτῶ στρατεύμα.

NE συγκροτῶ (με τη σημ. 3).

[σύνθ. λ. σύν + κροτέω].

συγκρούω PHMA

Για τους χρόνους ☞ κρούω

1. α. χτυπῶ το ἓνα ἐπάνω στο ἄλλο: τοῖς δόρασι τὰς ἀσπίδας συγκρούω = χτυπῶ με τα δόρατα τις ασπίδες.

β. αμετάβατο συγκρούομαι: νῆες ἀλλήλαις συγκρούουσαι = πλοία συγκρουόμενα μεταξύ τους.

2. μεταφορικά προκαλῶ αντιπαλότητα: ἐβούλοντο ξυγκρούειν αὐτοὺς ἀλλήλοις = ἤθελαν (οι Αθηναῖοι) να προκαλέσουν αντιπαλότητα ανάμεσά τους (στους Κορινθίους και στους Κερκυραίους).

παράγ. σύγκρουσις, συγκρουστικός.

NE συγκρούομαι (με τη σημ. 1β).

[σύνθ. λ. σύν + κρούω].

συγχορέω -ῶ PHMA

Παρατ.	συνεχώρουν
Μέλλ.	συγχορήσω
Αόρ.	συνεχώρησα
Παρακ.	συγκεχώρηκα

1. υποχωρῶ, συμβιβάζομαι: οἷς εἰ ξυγχορήσετε, καὶ ἄλλο τι μείζον εὐθύς ἐπιταχθήσεσθε = αν υποχωρήσετε σε αυτά, θα διαταχθεῖτε αμέσως να υποχωρήσετε και σε κάτι ἄλλο μεγαλύτερο.

2. συμφωνῶ, συναινῶ: οὕτω συνεχώρησαν Αἰγύπτιοι τοὺς Φρύγας προεσβυτέρους εἶναι ἑαυτῶν =

έτσι συμφώνησαν οι Αιγύπτιοι ότι οι Φρύγες είναι αρχαιότερος λαός από αυτούς.

παράγ. συγχώρησις, συγχωρητέος.

NE συγχωρώ «δίνω άφεση, παραγράφω».

[**σύνθ. λ.** σύν + χωρέω].

συκέα -ῆ, -ῆς, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

συκιά.

παράγ. συκίδιον, συκεών, συκίτης (οἶνος).

NE συκιά.

[**παράγ. λ.** σῦκον + -έα].

συλάω -ῶ ΡΗΜΑ

αφαιρώ τα όπλα νεκρού, και κατ' επέκταση, αρπάζω, ληστεύω: *ἀνελεύθερον οὐ δοκεῖ νεκρὸν συλᾶν*; = δε νομίζεις ότι είναι χυδαίο να ληστεύεις ένα νεκρό;

παράγ. σύλησις, **σύνθ.** ἄσυλον, ἄσυλία, ἱερόσυλος, ἱεροσυλέω, ἱεροσυλία.

NE συλώ.

[**παράγ. λ.** σύλα/σύλη, ἡ και σῦλον, τὸ «το δικαίωμα της κατάσχεσης πλοίου ἢ του φορτίου του ως αντιστάθμισμα ζημιῶν εκ μέρους εμπόρου» + παρ. επίθ. -άω **αβέβ. ετυμ.**, ἴσως συγγεν. με **σῦλον**].

συλλαμβάνω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους **λαμβάνω**

1. συναθροίζω: *συλλαβὼν τὸ στράτευμα ἀπήει* = αφού συγκέντρωσε το στράτευμα, έφυγε.

2. πιάνω, συλλαμβάνω: *συλλαμβάνω ὄμηρον*.

3. βοηθώ: *οὔτε χρήμασιν οὔτε σώμασι συνέλαβανον ἡμίην* = δε μας βοήθησαν ούτε με υλική βοήθεια ούτε με τα σώματά τους (με τη συστράτευσή τους).

4. αντιλαμβάνομαι, καταλαβαίνω: *συνέλαβε τὸ χρηστήριον* = κατάλαβε το νόημα του χρησιμού.

παράγ. συλλαβή, συλλαβίζω, συλλήβδην, σύλληψις.

NE συλλαμβάνω (με τις σημ. 2, 4).

[**σύνθ. λ.** σύν + λαμβάνω].

συλλέγω ΡΗΜΑ

Παρατ.	συν-έλεγον
Μέλλ.	συν-λέξω
Αόρ.	συν-έλεξα
Παρακ.	συν-είλοχα
Παθ. μέλλ.	συν-λεγήσομαι
Μέσ. αόρ.	συν-ελεξάμην
Παθ. αόρ.	συν-ελέγην & συν-ελέχθην
Παθ. παρακ.	συν-είλεγμαι
Παθ. υπερσ.	συν-ειλέγμην

συλλέγω.

NE συλλέγω.

[**σύνθ. λ.** σύν + **λέγω**].

συμβαίνω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους **βαίνω**

1. έρχομαι σε συμφωνία με κάποιον: *λόγων πρῶτον γενομένων, ἦν τι ξυμβαίνωσι* = αφού γίνουν πρώτα διαπραγματεύσεις, για να δουν μήπως έρθουν σε κάποια συμφωνία.

2. για πράγματα συμβαδίζω, ταιριάζω, συμφωνώ με κάτι.

3. για γεγονότα γίνομαι, συμβαίνω: *χρηστόν τι συμβαίνει* = συμβαίνει κάτι καλό.

• ως απρόσ. ὅσα ξυμβαίνει γίνεσθαι = ὅσα συμβαίνει να γίνονται (ὅσα συμβαίνουν).

4. αποβαίνω, καταλήγω: *πόλεμος κακῶς συμβάς* = πόλεμος που κατέληξε σε ήττα.

• πετυχαίνω: *ἦν ξυμβῆ ἡ πείρα* = αν πετύχει η απόπειρα.

5. μετοχή ως ουσιαστ. τὸ συμβεβηκὸς το τυχαίου γεγονός.

παράγ. σύμβασις, συμβατικός, συμβατός.

NE συμβαίνω (με τη σημ. 3).

[**σύνθ. λ.** σύν + βαίνω].

συμβάλλω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους **βάλλω**

1. βάζω μαζί: *ταῦτα συμβάλλουσιν εἰς ταῦτὸν ὅμοια νομίσαντες* = τα βάζουν όλα μαζί στο ίδιο μέρος, γιατί τα θεώρησαν ὅμοια.

2. μέση φωνή συμβάλλομαι **α.** συνεισφέρω: *καὶ χρήματα συνεβάλλοντο αὐτῷ εἰς τὴν τροφήν τῶν στρατιωτῶν* = και χρήματα έδιναν σε αυτόν ως συνεισφορά για την τροφή των στρατιωτών. **β.** συντελώ: *μέγα συμβάλλεται τι εἰς τὸ κρατεῖν* = κάτι συντελεί πολύ στη νίκη.

3. βάζω τον έναν εναντίον του άλλου: *συνέβαλον ἄνδρα ἄνδρῖ.*

• ως αμετάβ. συμπλέκομαι: *συμβάλλω πρὸς τινα* = συμπλέκομαι με κάποιον.

4. παραβάλλω, συγκρίνω: *Κύρω οὐδεις Περσῶν ἠξίωσε εαυτὸν συμβαλεῖν* = κανένας Πέρσης δε θεώρησε σωστό να συγκρίνει τον εαυτό του με τον Κύρο.

παράγ. συμβόλαιον, συμβολή, σύμβολον, συμβολικός.

NE συμβάλλω (με τις σημ. 2α και 2β).

[**σύνθ. λ.** σύν + βάλλω].

συμμείγνυμι & συμμειγνύω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους **μείγνυμι**

1. ανακατεύω: *χρώματα συμμειγνυμι.*

• συνενώνω: *συνέμειξαν τὰ στρατόπεδα* = συνένωσαν τα στρατεύματα.

2. ως αμετάβ., στην ενεργ. και παθ. φωνή **α.** συναναστρέφομαι κάποιον: *συμμειγνυται πονηροῖς ἄνθρωποις* = κάνει παρέα με κακούς ανθρώπους. **β.** συμπλέκομαι με κάποιον: *συμμειγνυται τοῖς πολεμοῖς* = συμπλέκομαι με τους εχθρούς.

παράγ. σύμμεικτος, σύμμειξις, σύμμιγα (επίρρ.), συμμιγής.

[**σύνθ. λ.** σύν + μείγνυμι].

συμμορία, -ας, ή ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

στην Αθήνα καθεμία από τις είκοσι ομάδες στις οποίες είχαν διαιρεθεί οι πλουσιότεροι πολίτες για σκοπούς φορολογίας.

ΝΕ συμμορία «ομάδα ανθρώπων παρόνομων».

[**σύνθ./παράγ.** σύν + *μορ- (ἔ-μορ-ον < μείρομαι, από όπου μόρα, ή «ομάδα») + παρ. επίθ. -ία].

σύμπας, σύμπασα, σύμπαν & αττ. ξύμπας, ξύμπασα, ξύμπαν ΕΠΙΘΕΤΟ

σνήθως στον πληθυντικό όλοι μαζί, συνολικά: ξύμπαντες ἐγένοντο τετρακισχίλιοι = όλοι μαζί ήταν τέσσερις χιλιάδες. ξύμπαντες θεοί τε καὶ ἄνθρωποι.

- στον ενικό με περιληπτική σημασία σύμπασα ή πόλις = η πόλη ως ένα σώμα και όχι ως άθροισμα ξεχωριστών πολιτών.

ΝΕ το σύμπαν «το σύνολο του ορατού και άορατου κόσμου».

[**σύνθ. λ.** σύν + πᾶς].

συμπεραίνω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους φεραίνω

1. βοηθώ στην εκτέλεση ενός έργου.
2. αποτελειώνω, αποπερατώνω: καὶ ταῦτα οὕτω συνεπεραίνετο = και αυτά (οι πολεμικές προετοιμασίες) με αυτό τον τρόπο αποπερατώθηκαν.
3. συμπεραίνω.

ΝΕ συμπεραίνω (με τη σημ. 3).

[**σύνθ. λ.** σύν + περαίνω].

συμπεριφέρω ΡΗΜΑ

περιφέρω, μεταφέρω εδώ και εκεί διάφορα πράγματα μαζί.

- παθ. φωνή συμπεριφέρομαι περιφέρομαι μαζί με άλλον ή άλλα: συμπεριφερόμενοι ἄστερες.

ΝΕ συμπεριφέρομαι «έχω μια συγκεκριμένη αγωγή».

[**σύνθ. λ.** σύν + περιφέρω].

συμπίπτω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους φπίπτω

1. συγκρούομαι: ἔδεισα μὴ συμπίπτοντες πολεμίους πολλοῖς πάθοιτέ τι = φοβήθηκα μήπως, αν συγκρουσείτε με πολυάριθμους εχθρούς, σας συμβεί κάτι κακό. ξυμπίπτει ναῦς νηί = συγκρούεται το ένα πλοίο με το άλλο.
2. συμβαίνω τυχαία συγχρόνως με κάτι άλλο: τοιούτων καιρῶν συμπεσόντων = αν και υπήρχε σύμπτωση τέτοιων ευκαιριῶν.

- ως απρόσ. συμπίπτει συμβαίνει κατά τύχη: ξυνέπεσεν εἰς τοῦτο ἀνάγκης ὥστε... = τα

πράγματα ἔφτασαν τυχαίως σε τέτοια δύσκολη κατάσταση, ὥστε...

3. συμφωνῶ: ἐμοὶ σὺ συμπέπτωκας εἰς ταῦτόν = εσύ συμφωνεῖς με μένα.

4. γκρεμίζομαι: πόλις ὑπὸ σεισμοῦ ξυμπεπικυῖα = πόλη που έχει γκρεμιστεῖ από σεισμό.

παράγ. σύμπτωμα, σύμπτωσις.

ΝΕ συμπίπτω (με τις σημ. 2, 3).

[**σύνθ. λ.** σύν + πίπτω].

συμπολιτεύω ΡΗΜΑ

εἶμαι πολίτης της ίδιας πόλης με κάποιον άλλον/ άλλους: νόμοις τοῖς αὐτοῖς χρῶνται καὶ συμπολιτεύουσι = ἔχουν τους ίδιους νόμους και ζουν ως συμπολίτες.

- μέση φωνή, με τη σημασία της ενεργητικής συμπολιτεύομαι: οἱ συμπολιτευόμενοι = οι συμπολίτες.

παράγ. συμπολιτεία, συμπολίτης.

[**σύνθ. λ.** σύν + πολιτεύω].

συμφέρω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους φφέρω

1. φέρνω, βάζω μαζί: συννεγκῶν εἰς ταῦτό τὰ μὴ δῆλα τοῖς φανεροῖς... = αφού ἔβαλε μαζί τα άγνωστα με τα φανερά...

- συνεισφέρω: ἡ δαπάνη ἦν ἐκεῖνοι ξυνέφερον = τα χρήματα που συνεισέφεραν εκείνοι.

2. ως αμετάβ. εἶμαι χρήσιμος, συμφέρω: προ- παρασκευάζει ὅσα ἂν οἴηται συνοῖσειν αὐτοῖς πρὸς τὸν βίον = προετοιμάζει ὅσα νομίζει ότι θα τους εἶναι χρήσιμα για τη ζωή τους.

- ως απρόσ. συμφέρει ωφελεί, συμφέρει.

3. παθ. φωνή συμφέρομαι

α. συγκρούομαι: πεζῆ συμφέρομαι τινη = συγκρούομαι με κάποιον ως πεζός.

β. συμφωνῶ ή έχω φιλικές σχέσεις με κάποιον: συμφέρονται δὲ καὶ τότε Αἰγύπτιοι Λακεδαιμονίους = συμφωνοῦν και σε τοῦτο οι Αιγύπτιοι με τους Λακεδαιμονίους.

γ. συμβαίνω: οὐδὲ πνθέσθαι ῥάδιον ἦν, ὅτω τρόπω ἔκαστα ξυνηνέχθη = οὔτε ήταν εύκολο να μάθει κανεῖς πῶς συνέβη καθένα από τα γεγονότα.

παράγ. συμφορά, σύμφορος, συμφορέω, συμφόρησις.

ΝΕ συμφέρω (με τη σημ. 2).

[**σύνθ. λ.** σύν + φέρω].

σύμφημι ΡΗΜΑ

Μέλλ.	συμφήσω
Αόφ.	συνέφησα
Αόφ. β'	συνέφηγ

συμφωνῶ ἀπολύτως ταῦτα καὶ οἱ ἄλλοι πάντες ξυνέφασαν = σ' αυτά συμφώνησαν και ὅλοι οι άλλοι. σύμφαθι ἢ ἄπειπε = συμφώνησε ή διαφώνησε.

παράγ. συμφάσκω, συμφατικός.

[**σύνθ. λ.** σύν + φημί].

συμφορά, -ᾶς, ἢ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. συμβάν, περίσταση: οἱ ἄνθρωποι πρὸς τὰς ξυμφορὰς καὶ τὰς γνώμας τρέπονται = οἱ ἄνθρωποι ανάλογα με τις περιστάσεις αλλάζουν και τις αποφάσεις τους.

2. άτυχη περίσταση, συμφορά: ὑπὸ τῆς συμφορᾶς ἐκπεπληγμένος = ταραγμένος από το κακό που τον βρήκε.

NE συμφορά (με τη σημ. 2).

[**παράγ./σύνθ. λ.** συμφέρ-ω (σύν + φέρω) + παρ. επίθ. -ά, πβ. φορά < φέρω].

σύμφορος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	συμφορώτερος
Υπερθετικός	συμφορώτατος

χρήσιμος, ωφέλιμος.

NE σύμφορος.

[**παράγ./σύνθ. λ.** συμφέρ-ω + παρ. επίθ. -ος].

συμφωνέω -ῶ ΡΗΜΑ

1. ηχώ όμοια με κάτι άλλο.

2. μεταφορικά συμφωνώ: συμφωνεῖς τοῖς προειρημένοις; = συμφωνεῖς με όσα έχουν λεχθεῖ προηγουμένως;

• κάνω συμφωνία: οὐ δηναρίου συμφωνήσας μοι; = δεν έκανες συμφωνία μαζί μου να σου δώσω (για το αντικείμενο αυτό) ένα δηνάριο;

NE συμφωνώ (με τη σημ. 2).

[**σύνθ. λ.** σύν + φωνέω].

συμφωνία, -ας, ἢ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. για ήχους αρμονία.

2. συμφωνία.

NE συμφωνία (με τη σημ. 2).

[**παράγ. λ.** σύμφωνος + παρ. επίθ. -ία].

σύμφωνος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

1. για ήχους αρμονικός.

2. αυτός που βρίσκεται σε συμφωνία, σε αρμονία με κάτι άλλο: τὰ λεγόμενα οὔτε σύμφορα ἤ μιν οὔτε σύμφωνα αὐτὰ ἑαυτοῖς = αυτά τα λόγια δεν είναι ούτε προς το συμφέρον μας ούτε σε συμφωνία με το ίδιο το νόημά τους.

NE σύμφωνος (με τη σημ. 2).

[**παράγ./σύνθ. λ.** *συμφων- (σύν + φωνέω) + παρ. επίθ. -ος].

σύν ΠΡΟΘΕΣΗ

στην αρχαιότερη αττ. διάλεκτο ξὶν

A. με δοτική

1. μαζί: ἐπαιδεύετο σύν τῷ ἀδελφῷ = εκπαιδεύταν μαζί με τον αδερφό του.

• δηλώνει βοήθεια σύν θεῷ = με τη βοήθεια του θεού. μάχομαι σύν τινι = μάχομαι ως σύμμαχος μαζί με κάποιον.

2. με κάτι (ως εφόδιο): σύν ναυσὶ προσέπλεον = έπλεαν με πλοία εναντίον (του εχθρού). σύν ὄπλοις = οπλισμένοι.

3. σύμφωνα με: σύν τοῖς νόμοις = σύμφωνα με τους νόμους, νόμιμα.

B. ως β' συνθετικό η συν- δηλώνει

1. μαζί με κάποιον ή συγχρόνως, π.χ. συμβιω (= συζώ), συγκρούω.

2. εντελώς, πλήρως, π.χ. συγκόπτω. [αρχικά ξύν [ksin] και με έκπτωση του κ στην πρόκλιση > σύν [sin], όπου το -ν δεν είναι πρωτογενές (πβ. μεταξ-ύ), ίσως συγγεν. με το ξύω «ψαύω, ακουμπάω»].

συναγείρω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ ἀγείρω

συναθροίζω, συγκεντρώνω, κυρίως, στρατιώτες: Ἕλληνες στόλον μέγαν συνήγειραν καὶ εἰς τὴν Ἀσίαν ἤλθον = οἱ Ἕλληνες συγκέντρωσαν μεγάλο στόλο και πήγαν στην Ασία.

παράγ. συναγεριμός.

[**σύνθ. λ.** σύν + ἀγείρω].

συναγορεύω ΡΗΜΑ

Παρατ.	συνηγόρευον
Μέλλ.	συνερωῶ
Αόρ.	συνείπον
Παρακ.	συνείρηκα

υποστηρίζω μια άποψη, συνηγορώ: πολλοὶ συνηγόρευον στρατιὰν ποιεῖν = πολλοί υποστήριζαν την άποψη να κάνουν εκστρατεία. ἤκουσαν οἱ Ἀθηναῖοι τῶν Ἐγεσταίων καὶ τῶν ξυναγορευόντων αὐτοῖς = οἱ Αθηναῖοι άκουσαν τους Εγεσταίους και όσους τους υποστήριζαν.

παράγ. συναγόρευσις.

[**σύνθ. λ.** σύν + ἀγορεύω].

συνάγω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ ἄγω

1. οδηγώ σε έναν τόπο συγκέντρωσης, και γενικά, συναθροίζω, συγκαλώ: συνήγαγον ἐκκλησίαν = συγκάλεσαν την εκκλησία του δήμου. συνήγαγε στρατιώτας ἐκ τῶν ἐν τῇ ἡπείρῳ ἐλληνίδων πόλεων = συνάθροισε στρατιώτες από τις ελληνικές ηπειρωτικές πόλεις.

• για πράγματα συγκεντρώνω: συνάγω εἰς τὰς ἀποθήκας τοὺς καρπούς.

2. συμπεραίνω, συνάγω.

παράγ. συναγωγή, συναγωγός, συναγωγεύς.

NE συνάγω (με τη σημ. 2).

[**σύνθ. λ.** σύν + ἄγω].

συναγωγή, -ῆς, ἢ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. συνάθροιση: συναγωγή ἀνδρῶν.

• συγκέντρωση: συναγωγή σίτου.

2. συμπέρασμα.

NE συναγωγή (και με τις δύο σημ.).

[**παράγ./σύνθ. λ.** *συναγωγ- (σύν + *ἄγωγ- < ἄγω) + παρ. επίθ. -ῆ].

συναίρειω -ῶ PHMA

Για τους χρόνους **αίρειω -ῶ**

για ομιλία περιορίζω, συνοψίζω: ξυνελὸν λέγω = συνοψίζοντας λέω, με δυο λόγια λέω. ἄνευ ἀρχόντων οὐδὲν ἂν οὔτε καλὸν οὔτε ἀγαθὸν γένοιτο ὡς συνελόντι εἰπεῖν οὐδαμοῦ = χωρίς αρχηγούς δεν μπορεί να γίνει τίποτε, ούτε καλό ούτε χρήσιμο, γενικώς μπορώ να πω, πουθενά.

παράγ. συναίρεισεις.

NE συναίρειση «συνένωση δύο συλλαβών» (γραμματική).

[**σύνθ. λ.** σύν + αίρειω].

συναλλάττω PHMA

ο κοινός τύπος είναι συναλλάσσω

Για τους χρόνους **ἀλλάττω**

συμφιλιώνω: συναλλάττω τινά τινι = συμφιλιώνω κάποιον με κάποιον άλλο.

• μέση και παθ. φωνή συναλλάττομαι συμφιλιώνομαι ή συμμαχώ με κάποιον.

παράγ. συναλλαγή, συνάλλαγμα.

NE συναλλάσσομαι «έχω σχέσεις με κάποιον».

[**σύνθ. λ.** σύν + ἀλλάττω].

συνάπτω PHMA

Για τους χρόνους **ἄπτω**

1. συνδέω: συνήσαν τὰς χεῖρας = έδωσαν τα χέρια.

2. συνάπτω μάχην = μάχομαι.

NE συνάπτω (λόγ., π.χ. συνάπτω φιλία, σχέσεις).

[**σύνθ. λ.** σύν + ἄπτω].

συναρμόττω PHMA

ο κοινός τύπος είναι συναρμόζω

Για τους χρόνους **ἀρμόττω**

1. ενώνω, συναρμόζω.

2. μεταφορικά συμφωνώ: οὔτοι οι λόγοι οὐ συναρμόττουσιν ἀλλήλοις = αυτά τα λόγια δε συμφωνούν μεταξύ τους.

NE συναρμόζω (με τη σημ. 1).

[**σύνθ. λ.** σύν + ἀρμόττω].

συνδύαζω PHMA

Παρατ.	συνεδύαζον
Μέλλ.	συνδυάσω
Παθ. Αόρ.	συνεδυάσθην
Παθ. παρακ.	συνδεδύασμαι

συνδέω δύο πράγματα, τα ζευγαρώνω.

• παθ. φωνή συνδυάζομαι συνδέομαι, και ειδικότερα, ενώνομαι με γάμο.

[**σύνθ. λ.** σύν + δυάζω (**παράγ. λ.** δύο + -άζω) «είμαι διπλός»].

σύνεγγυς EPIPPHMA

πολύ κοντά: ἡ πόλις ἔχει μάλα σύνεγγυς ὄρη = η πόλη έχει πολύ κοντά της βουνά.

NE στη φρ. εκ του σύνεγγυς «από πολύ κοντά».

[**σύνθ. λ.** σύν + έγγυς].

σύνειμι (Α) PHMA

Για τους χρόνους **εἰμι**

1. είμαι μαζί, συνυπάρχω: οἱ τῆς ἀρετῆς ἄπειροι, εὐτυχίαις ἀεὶ συνόντες, διὰ βίου πλανῶνται = όσοι δεν ξέρουν τι είναι αρετή, ζώντας συνεχώς με γλέντια, σ' όλη τους τη ζωή δεν μπορούν να βρουν το σωστό δρόμο.

2. για πρόσωπα ζω ή έχω σχέσεις με κάποιον: φιλικῶς σύνειμί τινι = έχω φιλικές σχέσεις με κάποιον.

• μετοχή οἱ συνόντες οι μαθητές ή οι ακόλουθοι.

[**σύνθ. λ.** σύν + εἰμι].

σύνειμι (Β) PHMA

Για τους χρόνους **εἶμι**

1. συνέρχομαι, συναντιέμαι: κατὰ τὸν χρόνον τὸν εἰρημένον ξυνήσαν τὰ δύο μέρη ἐς τὸν Ἴσθμόν = στο χρόνο που είχε συμφωνηθεί συναντήθηκαν τα δύο τμήματα του στρατού στον Ισθμό.

2. προχωρώ σε πόλεμο: ἢ τε ἄλλη Ἑλλὰς ἅπασα μετέωρος ἦν ξυνιουσῶν τῶν πρώτων πόλεων = και ολόκληρη η υπόλοιπη Ελλάδα βρισκόταν σε κατάσταση αβεβαιότητας, καθώς οι μεγαλύτερες πόλεις (Αθήνα και Σπάρτη) επρόκειτο να πολεμήσουν.

[**σύνθ. λ.** σύν + εἶμι].

συνεργέω -ῶ PHMA

Παρατ.

συνήρουν

 συνεργάζομαι: ὁ τοῖς πονηροῖς συνεργῶν = αυτός που συνεργάζεται με τους κακούς.

NE συνεργώ.

[**παράγ. λ./σύνθ. λ.** συνεργός (σύν + *έργ- < έργον) + παρ. επίθ. -έω].

συνέροχομαι PHMA

Για τους χρόνους **έροχομαι**

1. έροχομαι, συγκεντρώνομαι στο ίδιο μέρος μαζί με άλλους: ἐς Μαντίνειαν πρσεβείαι ἀπὸ τῶν πόλεων ξυνήλθον = απεσταλμένοι από τις πόλεις συγκεντρώθηκαν στη Μαντίνεια.

2. για πρόσωπα συνδέομαι φιλικά: δύο οἰκίαί συνελθοῦσαι εἰς ταῦτόν = δύο οικογένειες που συνδέθηκαν μεταξύ τους.

3. συμπλέκομαι: συνέροχομαι εἰς μάχην.

NE συνέροχομαι (με τη σημ. 1).

[**σύνθ. λ.** σύν + έροχομαι].

σύνεσις & ξύνεσις, -εως, ή ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ γρήγορη αντίληψη, εξυπνάδα.

NE σύνεση «φρονημάδα».

[**παράγ./σύνθ.** συνήμι (σύν + ἴημι) + παρ. επίθ. -σις, πβ. ἀφίη-μι/ἄφε-σις].

συνέχω PHMA

Παθ. αόρ. συνεσχέθην

Για τους άλλους χρόνους ☞ ἔχω

1. συγκρατώ: *συνέχω ἐντὸς τοῦ τείχους.*

2. παθ. φωνή συνέχομαι πιέζομαι, βασανίζομαι από κάτι: *δίψῃ ἀπαύστῳ ξυνείχοντο* = βασανίζονταν από συνεχή δίψα.

NE συνέχω (με τη σημ. 1).

[**σύνθ. λ.** σύν + ἔχω].

συνήθεια, -είας, ἢ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. γνωριμία, σχέση φιλική: *τὴν τῶν φαύλων συνήθειαν ὀλίγος χρόνος διέλυσε* = τη φιλία με τιποτένιους ανθρώπους τη διαλύει και λίγος χρόνος.

2. συνήθεια.

NE συνήθεια (με τη σημ. 2).

[**παράγ. λ.** *συνήθης* + παρ. επίθ. -εία].

συνήθης, -ης, σύνθητες ΕΠΙΘΕΤΟ

1. συγγενής ή φίλος.

2. συνηθισμένος σε κάτι: *πρὶν αὐτὸν συνήθη γενέσθαι τῷ σκοτῷ* = προτού συνηθίσει αυτός στο σκοτάδι.

3. για πράγματα αυτός που γίνεται συχνά, συνηθισμένος, συνήθης.

• τὸ σύνθητες το ἔθιμο.

NE συνήθης (με τις σημ. 2 και 3).

[**παράγ. λ./σύνθ. λ.** *συνθη- (< σύν + ἦθος) + παρ. επίθ. -ης].

συνθήκη, -ης, ἢ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

συμφωνία.

• πληθυντικός συνθήκαι τα άρθρα μιας συμφωνίας ή η συμφωνία μεταξύ προσώπων ή πόλεων: *συνθήκαι περὶ εἰρήνης* = συμφωνία για ειρήνη. *συνθήκας ποιοῦμαι τινι* = κάνω (υπογράφω) συμφωνία με κάποιον. *συνθήκας λύω* = ακυρώνω τη συμφωνία.

NE συνθήκη.

[**παράγ. λ./σύνθ. λ.** *συνθηκ- (< σύν + *θηκ- < τίθημι, ἔ-θηκ-α) + παρ. επίθ. -η].

σύνθημα, -ατος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. σημάδι ή λέξη που έχει συμφωνηθεί για να χρησιμοποιείται ως μέσο μυστικής συνεννόησης ή αναγνώρισης, σύνθημα:

τοῖς ἐρωτήμασι τοῦ ξυνθήματος πυκνοῖς ἐχρῶντο = χρησιμοποιούσαν συχνά τις ερωτήσεις του συνθήματος (για να αναγνωρι-στούν μεταξύ τους).

2. συμφωνία, συνθήκη: *σύνθημα ποιοῦμαι* = κάνω συμφωνία.

NE σύνθημα (με τη σημ. 1).

[**παράγ. λ./σύνθ. λ.** *συνθη- (σύν + θη- < τίθημι, ἔ-θηκ-α) + παρ. επίθ. -μα].

συνίημι & ξυνίημι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ ἵημι

αντιλαμβάνομαι, καταλαβαίνω: *ξυνίει δὲ και αὐτὸς ἐλληνιστὶ τὰ πλεῖστα* = καταλάβαινε

και αυτός τα περισσότερα από όσα λέγονταν στα ελληνικά. *συνίης;* = καταλαβαίνεις (τι θέλω να πω);

☞ **παράγ.** σύνεσις, συνετός.

[**σύνθ. λ.** σύν + ἵημι].

συνίστημι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ ἴστημι

1. συνενώνω: *ξυνίστασαν τῶν ἀνθρώπων τοὺς ἐπιτηδείους ἐς ξυνωμοσίαν* = συνένωναν (και οργάνωναν) αυτούς που ήταν κατάλληλοι για να πάρουν μέρος στη συνωμοσία.

• μέση φωνή συνίσταμαι συνθέτω: *συνίσταμαι τὸ ὅλον* = συνθέτω το ὅλο (από τα μέρη).

2. συστήνω κάποιον (ως κατάλληλο): *ἦκω, ἔ-να τῷ τούτων τῶν σοφιστῶν συστήσω τουτονί* = έρχομαι για να συστήσω αυτόν εδώ σε κάποιον από αυτούς τους σοφιστές.

3. παθητική φωνή (με ενεργ. αόρ. β' *συνέστην* και παρακ. *συνέστηκα*) συνίσταμαι

α. στέκομαι μαζί με άλλους και, ειδικότερα για στρατιώτες, παρατάσσομαι: *τὸ δεξιὸν κέρας ἐπὶ λόφου συνέστη* = το δεξιό τμήμα του στρατού παρατάχθηκε σε λόφο.

• για εχθρική συνάντηση αντιπάλων χρόνον *πολὴν συνέστησαν μαχόμενοι* = για μεγάλο χρονικό διάστημα ήταν παραταγμένοι και πολεμούσαν.

β. ενώνομαι για συνεργασία ή συμμαχία: *συνίσταντο ἀλλήλοις και συνετίθεντο ὡς ἐπιθησόμενοι τῇ Χίῳ* = ενώθηκαν και συμφώνησαν να επιτεθούν στη Χίο.

γ. σχηματίζομαι: *ἡ πόλις ἐξ οἰκιῶν συνίσταται* = η πόλη σχηματίζεται από σπίτια.

• συγκροτούμαι: *πόλις οὕτως συστάσα* = πόλη συγκροτημένη με αυτόν τον τρόπο. *ἵπικὸν συνεστηκός* = συγκροτημένο ιππικό.

☞ **παράγ.** σύστασις, σύστημα, συστηματικός.

NE συνιστώ «συμβουλεύω» & συνίσταμαι (με τη σημ. 3γ) & συστήνω (με τη σημ. 2).

[**σύνθ. λ.** σύν + ἴστημι].

συννοέω -ῶ ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ νοέω

1. σκέπτομαι: *ταῦτα χρῆ συννοεῖν και εἰδέναι...* = αυτά πρέπει να σκέφτεσαι και να γνωρίζεις πως...

2. καταλαβαίνω: *ὑποπτεύω, οὐ μὴν ἰκανῶς γε συννοῶ* = το υποψιάζομαι, όμως δεν το καταλαβαίνω αρκετά.

[**σύνθ. λ.** σύν + νοέω].

σύννοδος, -όδου, ἢ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. συνέλευση: *ἐλθόντων τῶν πρέσβων ἀπὸ τῆς ξυμμαχίας και ξυνόδου γενομένης...* = και αφού ήρθαν οι απεσταλμένοι των συμμαχών και έγινε η συνέλευση...

2. για πράγματα συνάθροιση, συγκέντρωση: *χρημάτων σύνοδοι*.

NE σύνοδος (με τη σημ. 1).

[**σύνθ. λ.** σύν + ὁδός].

σύνοιδα ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **οἶδα**

1. γνωρίζω κάτι, έχω συναίσθηση ενός γεγονότος ή μιας κατάστασης: *ξύνοιδα ἔμαυτῶ οὐδ' ὅτι οὖν σοφὸς ὢν* = έχω συναίσθηση ότι δεν είμαι καθόλου σοφός.

2. μετοχή **α.** ὁ *συνειδῶς* = ο συνεργός. **β.** τὸ *συνειδός* = η συνειδηση, η συναίσθηση.

☞ **παράγ.** συνειδήσις.

[**σύνθ. λ.** σύν + οἶδα].

συνοικέω -ῶ ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **οἰκέω** -ῶ

1. κατοικῶ ή ζῶ μαζί με άλλον ή άλλους.

• συζῶ ως σύζυγος: *γυναικί συνοικῶ Λευκίππη* = είμαι παντρεμένος με τη Λευκίππη.

2. καταλαμβάνω μια χώρα και την κατοικῶ μαζί με άλλους.

[**σύνθ. λ.** σύν + οἰκέω].

συνοικίζω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **οἰκίζω**

1. συνενώνω οικισμούς σε μία πόλη: *Θησεὺς τὰς δώδεκα πόλεις εἰς τὸ αὐτὸ συνώκισε* = ο Θησεῆς συνένωσε τις δώδεκα πόλεις (της Αττικής) σε μία πόλη (την Αθήνα).

2. ιδρύω μια πόλη ή μια αποικία μαζί με άλλους: *Ἐπίδαμον ἀπόκισαν μὲν Κερκυραῖοι, ξυνώκισαν δὲ καὶ Κορινθίων τινές* = την Επίδαμον την ίδρυσαν ως αποικία οι Κερκυραῖοι και στην ίδρυση συμμετείχαν και μερικοί Κορινθιοί.

☞ **παράγ.** συνοικίσις, συνοικισμός.

[**σύνθ. λ.** σύν + οἰκίζω].

συνοικία, -ας, ή ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. **α.** ομάδα ανθρώπων που κατοικούν στον ίδιο τόπο: *ταύτη τῇ συνοικίᾳ ἐθέμεθα πόλιν ὄνομα* = σ' αυτήν τη συνάθροιση στον ίδιο τόπο δώσαμε την ονομασία «πόλη».

β. γειτονιά, συνοικία.

2. κτίριο που στεγάζει πολλές οικογένειες.

NE συνοικία (με τη σημ. 1β).

[**παράγ. λ./σύνθ. λ.** *συνοικῶ* (σύν + οἰκέω) + παρ. επίθ. -ία].

σύνοικος, -ου ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. συγκάτοικος.

2. συμπολίτης.

NE σύνοικος (λόγ., με τη σημ. 1).

[**παράγ. λ./σύνθ. λ.** *συνοικῶ* (σύν + οἰκέω) + παρ. επίθ. -ος].

συνόμνυμι & **συνομνύω** ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **ὄμνυμι**

1. ορκίζομαι μαζί με άλλον ή άλλους.

2. συμμαχῶ με κάποιον: *λύουσι σπονδὰς οἱ μὴ βοηθοῦντες οἷς ἂν ξυνομόσωσιν* = παραβιάζουν τις συμφωνίες αυτοί που δε βοηθούν αυτούς με τους οποίους συμάχησαν.

3. συνωμοτῶ: *συνώμοσαν ἀποκτενεῖν αὐτόν* = συνωμότησαν να τον σκοτώσουν.

☞ **παράγ.** συνωμότης, συνωμοσία.

[**σύνθ. λ.** σύν + ὄμνυμι].

συνομολογέω -ῶ ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **ὁμολογέω** -ῶ

1. συμφωνῶ, έχω την ίδια γνώμη με κάποιον: *μὴ ὀκνεῖτε ἀποκρίνεσθαι, ἵνα εἰδῶμεν ὅσα ἂν συνομολογῶμεν* = μη διστάζετε να δίνετε απαντήσεις, για να μάθουμε ποια είναι αυτά στα οποία συμφωνούμε. *τὰ ἄλλα συνομολογῆται* = τα άλλα έχουν συμφωνηθεί (και μένει μόνο τούτο).

2. υπόσχομαι: *συνωμολόγησε δασμὸν οἷσειν* = υποσχέθηκε να πληρώσει φόρο.

NE συνομολογῶ (με σημ. 1).

[**σύνθ. λ.** σύν + ὁμολογέω].

συνουσία, -ας, ή ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

σχέση, συναναστροφή: *ἡ πρὸς Σωκράτην συνουσία αὐτῶν* = η συναναστροφή τους με το Σωκράτη.

NE συνουσία «συνεύρεση».

[**σύνθ. λ.** σύν + οὐσία ως **παράγ.** του *σύνεμι* (σύν + εἶμι): *συνοντία > *συνονσία > συνουσία].

σύνταξις, -εως, ή ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

τακτοποίηση, ειδικότερα παράταξη στρατιωτών: *οἱ στρατηγοὶ ἐποιήσαντο σύνταξιν τοῦ στρατεύματος* = οι στρατηγοί τακτοποίησαν σε παράταξη τους στρατιώτες.

NE σύνταξη (με την ίδια σημ.).

[**σύνθ. λ.** σύν + τάξις].

συντάττω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **τάττω**

ο κοινός τύπος είναι *συντάσσω*

1. παρατάσσω στρατιώτες: *συντάττω πεζοὺς τῷ ἱππικῶ* = παρατάσσω τους πεζούς στην ίδια γραμμὴ με τους ἱππεῖς. *οὔτοι δὲ ξυντεταγμένοι ἀνεχώρησαν* = και αυτοί ἔφυγαν παραταγμένοι (και όχι ἄτακτα).

2. οργανώνω: *συντεταγμένη πολιτεία*.

3. μέση φωνή συντάττομαι συμφωνῶ: *συνετάξαντο πρὸς ἀλλήλους* = συμφώνησαν μεταξύ τους.

4. διατυπώνω κάτι γραπτά, συντάσσω.

☞ **παράγ.** σύνταγμα, σύνταξις.

NE συντάσσω (με τις σημ. 1, 4).

[**σύνθ. λ.** σύν + τάττω].

συντέλεια, -είας, ή ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. συνεισφορά για δημόσιες δαπάνες: *συντέλεια χρημάτων* = συνεισφορά χρημάτων υπέρ του δημοσίου.

2. συμπλήρωση, τερματισμός: ἡ συντέλεια τοῦ ἀγῶνος.

NE συντέλεια του κόσμου «τέλος, καταστροφή του κόσμου».

[**παράγ. λ.** συντελέω + παρ. επίθ. -εια].

συντελέω -ῶ ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **τελέω -ῶ**

1. συνεισφέρω στις δημόσιες δαπάνες: *συντελώ ἐξήκοντα τάλαντα* = δίνω ως συνεισφορά ἐξήκοντα τάλαντα. *συντελώ εἰς τὸν πόλεμον* = συνεισφέρω στις πολεμικές δαπάνες.

2. συμπληρώνω, τελειώνω κάτι.

NE συντελώ «συνεισφέρω, στέκομαι ως αιτία».

[**σύνθ. λ.** σύν + τελέω].

συντίθημι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **τίθημι**

ως παθ. χρησιμεύει και το *σύγκειμαι*

1. τοποθετώ πράγματα μαζί: *συνέθεσαν τὰ ὄπλα ἐν τῷ ναῷ* = τοποθέτησαν τα ὄπλα στο ναό.

2. κατασκευάζω: *συντίθημι τριήρεις*.

3. σχηματίζω.

• παθ. φωνή συντίθεμαι σχηματίζομαι: *ἐκ συλλαβῶν τὰ ὀνόματα συντίθεται* = οι λέξεις σχηματίζονται από συλλαβές.

4. επινοώ, μηχανεύομαι: *ψευδεῖς αἰτίαι συντίθησι* = επινοεῖ ψεύτικες κατηγορίες.

5. μέση φωνή συντίθεμαι κάνω συμφωνία, συμφωνώ: *συνέθεντο ἄλλήλοις μῆτε ἀδικεῖν μῆτε ἀδικεῖσθαι* = συμφώνησαν μεταξύ τους ούτε να αδικούν ούτε να αδικούνται.

☞ **παράγ.** σύνθεσις, συνθέτης, συνθετικός, σύνθετος, συνθήκη, σύνθημα.

NE συνθέτω (με τη σημ. 3).

[**σύνθ. λ.** σύν + τίθημι].

συντρέχω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **τρέχω**

1. συνέρχομαι, συγκεντρώνομαι.

2. συμφωνώ με κάποιον, συμπίπτουν οι γνώμες μας: *ἀμφοτέρων τῶν μαντείων ἐς τὸ αὐτὸ αἱ γνώμαι συνέδραμον* = και των δύο μαντείων οι απαντήσεις συμφώνησαν στο ίδιο πράγμα.

3. συμπίπτω χρονικά με κάτι άλλο: *εἰς ταὐτὸν τὸ δίκαιον ἅμα καὶ ὁ καιρὸς καὶ τὸ συμφέρον συνέδραμηκε* = το δίκαιο μαζί και οι ευνοϊκές περιστάσεις και το συμφέρον έχουν συμπέσει.

NE συντρέχω «βοηθώ».

[**σύνθ. λ.** σύν + τρέχω].

συντρίβω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **τρίβω**

1. τρίβω το ένα με το άλλο: *συντρίβω τὰ πυρεῖα* = τρίβω ξυλαράκια μεταξύ τους, για να ανάψω φωτιά.

2. συντρίβω.

NE συντρίβω (με τη σημ. 2).

[**σύνθ. λ.** σύν + τρίβω].

συντυγχάνω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **τυγχάνω**

1. συναντώ τυχαία κάποιον.

2. μετοχή ὁ συντυχών = ο οποιοσδήποτε, ο πρώτος τυχών. τὸ συντυχόν = το οτιδήποτε ασήμαντο: *οὐ γὰρ τοῦτο συντυχὸν φαίνεται μοι ἔργον εἶναι* = γιατί αυτό (ο αμφορέας) δε μου φαίνεται να είναι ένα τυχαίο ἔργο.

3. για τυχαία γεγονότα συμβαίνω.

• ως απρόσ. συνετύγχανε / συνέτυχε συνέβαινε / συνέβη ὥστε...

[**σύνθ. λ.** σύν + τυγχάνω].

σύριγξ, -ιγος, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

ποιμενικός αυλός.

☞ **παράγ.** συρίγγιον, συρίζω, σύριγμα, συριστικός, **σύνθ.** συριγγοποιός.

NE σύριγγα.

[δάν. μεσογειακό ή ανατολικό, όπως και το ταυτόσημο **αρμ.** sring «αυλός»].

σῦς ☞ **ῥς.**

συσταδὸν & συστάδην ΕΠΙΡΡΗΜΑ

για μάχη σώμα με σώμα, εκ του συστάδην: *συσταδὸν μάχαις ἐχρώντο* = πολεμούσαν σώμα με σώμα.

[**σύνθ. λ./παράγ. λ.** *συ-στα-δ (συν-στα- < ἵ-στα-μαι) + παρ. επίθ. -ην].

σύστασις, -εως, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. μάχη σώμα με σώμα: *ἐν τῇ συστάσει ἐμάχετο*.

2. συνάθροιση ή ομάδα ανθρώπων: *κατὰ ξυστάσεις τε γιγνόμενοι ἐν πολλῇ ἔριδι ἦσαν* = και αφού χωρίστηκαν σε ομάδες, βρισκονταν σε μεγάλη διαμάχη.

3. σύνθεση στοιχείων που αποτελούν κάτι: *ἡ τοῦ κόσμου σύστασις ἐκ πυρός, ὕδατος, ἀέρος καὶ γῆς* = η σύνθεση (κατασκευή) του σύμπαντος από φωτιά, νερό, αέρα και χώμα.

NE σύσταση (με τη σημ. 3).

[**παράγ. λ.** *συ-στα- (< συν-στα- < ἵ-σταμαι) + παρ. επίθ. -σις].

σφάλλω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔσφαλλον
Μέλλ.	σφαλώ
Αόρ.	ἔσφηλα, ἔσφαλα
Παρακ.	ἔσφαλα
Παθ. μέλλ.	σφαλήσομαι & σφαλοῦμαι (με παθ. σημ.)
Παθ. αόρ. β'	ἔσφάλην
Παθ. παρακ.	ἔσφαλμαι
Παθ. υπερσ.	ἔσφάλμην

1. ρίχνω κάποιον κάτω, τον κάνω να πέσει, τον ανατρέπω: *ὁ ἵππος σφάλλει τὸν ἀναβάτην* = το ἄλογο ανατρέπει τον αναβάτη.

2. μεταφορικά ανατρέπω, καταστρέφω: *ἀνθρώπων κακῶν ὀμίλια σφάλλουσιν* = οι σχέσεις με κακούς ανθρώπους καταστρέφουν.

3. παθητική φωνή σφάλλομαι

α. πέφτω σε ατυχία ή καταστρέφομαι: *ταῖς τύχαις ἐνδέχεται σφάλλεσθαι τοὺς ἀνθρώπους* = είναι ενδεχόμενο να καταστρέφονται οι άνθρωποι από τις δυστυχίες.

β. κάνω λάθος, σφάλλω: *σφαλέντες γνώμη* = κάνουν λάθος στην κρίση τους.

παράγ. σφάλμα, σφαλερός, **σύνθ.** ἀσφάλης, ἀσφάλεια.

NE σφάλλω (με τη σημ. 3β).

[σφάλ- + παρ. επίθ. -*ιω*, **αβέβ.**].

σφείζ ANTONYMIA

ονομαστική πληθυντικού, αρσενικού και θηλυκού, της προσωπικής αντωνυμίας γ' προσώπου αυτοί, αυτές.

[**IE** *swe- > *σφε- + -είζ (κατά το ἤμ-είζ) > σφείζ, πβ. **λατ.** sibi < *swe-bhei].

σφέτερος, -τέρα, -τερον ANTONYMIA

κτητική, που συσχετίζεται με τη σφείζ ο δικός τους *αἱ σφέτεροι νῆες* = τα καράβια τους.

παράγ. σφετερίζω.

[*σφε- (σφείζ) + παρ. επίθ. -*τερος*].

σφήξ, σφηκός, ὄ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

η σφήκα.

NE σφήκα.

παράγ. ἡ σφηκιὰ «φωλιά σφηκών», **σύνθ.** σφηκοειδής.

[**αβέβ. ετυμ.**].

Σφίγξ, Σφιγγός, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

μυθολογικό τέρας με πρόσωπο και στήθος γυναίκας και με φτερωτό σώμα λέαινας. **NE** Σφίγγα.

[**αιγυπτ.** δάν.].

σφόδρα ΕΠΙΡΡΗΜΑ

πάρα πολύ, υπερβολικά: *κολάζει σφόδρα* = τιμωρεί πολύ αυστηρά. *σφόδρα ἄδικος*.

NE σφόδρα (λόγ.).

[**παράγ. λ.** σφοδρός + παρ. επίθ. -*α*, με μετάθεση τόνου].

σφοδρός, -ά, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	σφοδρότερος
Υπερθετικός	σφοδρότατος

ορμητικός ή υπερβολικός: *σφοδρὸν μῖσος*.

• παράφορος: *σφοδρὸς νέος*.

NE σφοδρός.

[*σφοδ- + παρ. επίθ. -*ρός*, συγγεν. με *σφεδ-ανός* «βίαιος, ορμητικός», πβ. *σφεδανῶν φονεύων*, **αβέβ. ετυμ.**].

σφῦρα, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

σφυρί.

παράγ. σφυρόν, σφυράς, **σύνθ.** σφυρήλατος, σφυρηλατέω, σφυροκόπος, σφυροκοπέω.

[*σφῦρ- + παρ. επίθ. -*ῥα* > *σφῦρα*, συγγεν. με *σφαῖρα*, ομόρρο. με **αρχ. ινδ.** sphuráti «αναπηδῶ, πάλλομαι»].

σχέσις, -εως, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. το είδος ενός πράγματος, η φύση του, η ποιότητά του: *ἡ τοῦ βίου σχέσις* = το είδος ζωής.

2. σχέση: *σχέσις ἀνδρὸς πρὸς γυναῖκα* = η σχέση που υπάρχει ανάμεσα στον άνδρα και στη γυναίκα.

NE σχέση (με τη σημ. 2).

[*σχ- (ἔχω), *σχέ- + παρ. επίθ. -*σις*].

σχῆμα, -ατος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. μορφή, σχῆμα: *τὸ σχῆμα τῆς φάλαγγος* = η μορφή της στρατιωτικής παρατάξης.

2. πρόσχημα: *σχῆματι ξενίας* = με το πρόσχημα της φιλοξενίας.

3. η έκφραση του προσώπου: *σχῆματι φαιδρός* = με χαρούμενη έκφραση.

4. ενδυμασία: *τὸ σχῆμα ὃ σὺ περιβέβλησαι* = η ενδυμασία που φοράς (πβ. ιερατικό σχῆμα).

NE σχῆμα (με τις σημ. 1, 4).

[*σχη- (σχῆ-σω < ἔχω) + παρ. επίθ. -*μα*].

σχηματίζω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔσχημάτιζον
Μέλλ.	σχηματίσω / σχηματιῶ
Παθ. παρακ. και με μέση σημ.	ἔσχημάτισμαι

1. αμετάβατο παίρνω μια μορφή ή μια θέση: *ὄσα σχηματίζουσι τὰ στρατόπεδα ἐν ταῖς μάχαις* = όποια θέση (διάταξη) παίρνει ο στρατός στη μάχη.

2. ως μεταβατικό δίνω σχῆμα, σχηματίζω.

3. μέση φωνή σχηματίζομαι προσποιούμαι: *σχηματίζονται ἀμαθεῖς εἶναι* = προσποιούνται (κάνουν) πως είναι αμόρφωτοι.

NE σχηματίζω (με τη σημ. 2).

[**παράγ. λ.** σχῆμα, -ατος + παρ. επίθ. -*ίζω*].

σχολάζω ΡΗΜΑ

1. δεν έχω καμιά ασχολία, ξεκουράζομαι: *σχολάζω ἀπό τινος* = σταματώ να κάνω κάτι και ξεκουράζομαι. ≠ ασχολούμαι.

2. αφιερώνω τον ελεύθερο χρόνο μου σε κάτι: *σχολάζω φιλοσοφία* = επιδίδομαι στη φιλοσοφία κατά τον ελεύθερό μου χρόνο. *οὕτω πρὸς ταῦτα ἐσχόλασα* = δε βρήκα ακόμη καιρό να ασχοληθώ με αυτά.

παράγ. σχολαστής, σχολαστικός.

[**παράγ. λ.** σχολή + παρ. επίθ. -*άζω*].

σχολαστικός, -ή, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

1. αυτός που δεν ασχολείται με κάτι, που ξεκουράζεται.

2. αυτός που αφιερώνει τον ελεύθερο χρόνο του στη μόρφωση.

- μορφωμένος άνθρωπος που ασχολείται όμως με ασήμαντες λεπτομέρειες.

NE σχολαστικός «που ασχολείται με λεπτομέρειες».

[**παράγ. λ.** σχολαστής (**παράγ. λ.** σχολάζω + παρ. επίθ. -τής) + παρ. επίθ. -ικός].

σχολή, -ής, ή ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. η έλλειψη σχολιάς, ο ελεύθερος χρόνος: *σχολήν ἄγω* = δεν κάνω τίποτε, ξεκουράζομαι. *ἔστι σοι σχολή ἀκούειν*; = έχεις καιρό να ακούσεις (τι θα πω); *οὐ σχολή μοι* = δεν έχω καιρό.

2. η μελέτη, η μόρφωση στην οποία αφιερώνει κανείς το χρόνο του.

3. ο τόπος όπου μελετούν και διδάσκονται, η σχολή.

4. ως επίρρημα σχολή **α.** αργά, με βραδύτητα. **β.** μόλις και μετά βίας ή καθόλου: *μὴ γινώσκων τὴν οὐσίαν σχολῆ τὴν γε ὀρθότητα διαγνώσεται* = ένας άνθρωπος που δεν ξέρει τι πραγματικά είναι κάτι, με πολλή δυσκολία θα διακρίνει αν είναι σωστό ή όχι.

NE σχολή (με τη σημ. 3).

παράγ. σχολαῖος, σχολῖον, σχολάζω, **σύνθ.** ἀσχολία, ἀσχολέω, ἀσχολέομαι.

[*σεχ- (ἔχω), *σχ-ο- (σχ-εῖν), όπου όμως το -ο δεν ερμηνεύτηκε ικανοποιητικά, πβ. *βολ-ή < βάλ-λω, στολ-ή < στέλ-λω*].

σῶζω PHMA

Παρατ.	ἔσωζον
Μέλλ.	σώσω
Παρακ.	σέσωκα
Μέσ. μέλλ.	σώσομαι
Παθ. μέλλ.	σωθήσομαι
Μέσ. αόρ.	ἔσωσάμην
Παθ. αόρ.	ἔσώθην
Παθ. παρακ.	σέσωσμαι

1. σώζω κάποιον από το θάνατο.

2. διατηρώ κάτι, το προστατεύω από τη φθορά: *σῶζω τὴν δημοκρατίαν*.

3. μέση φωνή σῶζομαι διατηρώ κάτι στη μνήμη μου, δεν το ξεχνώ: *μηδὲν ὧν ἔμαθε σῶζεσθαι δύναται* = δεν μπορεί να θυμηθεῖ τίποτε από όσα ἔμαθε.

παράγ. σωστός, σωστέος, σωστικός, σῶστρο (τά), **σύνθ.** ἄσωστος, θεόσωστος, ἀνασῶζω, διασῶζω.

NE σώζω (με τη σημ. 1).

[επίθετο *σῶ-ς* (και *σῶος*) «ζωντανός, εν ζωή» + παρ. επίθ. -ίζω > *σῶϊζω* και *σῶζω*, **σῶς**].

σωμασκέω -ῶ PHMA

γυμνάζω το σώμα μου.

[**σύνθ. λ.** *σῶμα* + *ἀσκέω*].

σῶς, σῶς, σῶν ΕΠΙΘΕΤΟ

σῶος.

[*σῶς* και *σῶος* από **σαF-ος* ομόρρ. με **αρχ. ινδ.** *tavas* «ισχυρός»].

σῶτειρα, -είρας, ή ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

θηλυκό του *σωτήρ*

αυτή που σώζει ή ελευθερώνει.

NE σῶτειρα (λόγιο).

[**παράγ. λ.** **σῶτερ-* + παρ. επίθ. -*ja*].

σωτήρ, -ήρος, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. αυτός που σώζει, ελευθερώνει ή απαλλάσσει από κάτι κακό, ο σωτήρας.

- ως επίθετο του Δία Ζεὺς *Σωτήρ*.

παράγ. σωτηρία, σωτήριος.

NE σωτήρας.

[**παράγ. λ.** **σῶ-* (*σῶ-ς/σῶ-ος/σῶ-ζω*) + παρ. επίθ. -*τήρ*].

σωτηρία, -ας, ή ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. σωτηρία.

2. η ασφαλής επιστροφή: *ή ἐς τὴν πατρίδα σωτηρία*.

3. για πράγματα διατήρηση: *τῶν νόμων σωτηρία*.

NE σωτηρία (με τη σημ. 1).

[**παράγ. λ.** *σωτήρ* + παρ. επίθ. -*ία*].

σωφρονέω -ῶ PHMA

1. είμαι συνετός, σώφρων (στο μυαλό).

2. είμαι μετρημένος, δείχνω εγκράτεια: *ὁ μὲν μαίνεται, ὁ δὲ σωφρονεῖ*.

παράγ. σωφροσύνη.

[**παράγ. λ.** *σῶφρων*, -ονος + παρ. επίθ. -*έω* ακριβέστερα *σῶος* + *φρήν* > *σῶφρων* (στον Όμηρο *σῶφρων* < **σοφρων*, *σῶος* - *σῶος*)].

T

T, τ, ταῦ, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

το δέκατο ένατο γράμμα του ελληνικού αλφαβήτου.

- ως σύμβολο αριθμού *τ* = 300, αλλά *τ* = 300.000.

τάλαντον, -ου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

μονάδα βάρους: *χίλια τάλαντα ἀνηγγέγαμεν νομίματος εἰς τὴν Ἀκρόπολιν* = ανεβάσαμε στην Ακρόπολη χίλια τάλαντα χρήματος.

Το τάλαντον είχε ανταλλακτική αξία και το χρησιμοποιούσαν ως χρήμα. Στην Αθήνα 1 τάλαντον ισοδυναμούσε με 60 μνᾶς και κάθε μνᾶ με 100 δραχμιάς. 1 δραχμή ισοδυναμούσε με 6 ὀβολούς.

παράγ. τάλαντεύω, **σύνθ.** τάλαντοῦχος, ἡμιτάλαντον, ἀτάλαντος «ισοβαρής».

NE τάλαντο.

[**ταλα-* «βᾶρος που ζυγίζεται» + παρ. επίθ. -*ντ-ον*, ομόρρ. με *ταλαντ-εύομαι* «ισορροπώ

στη ζυγαριά», συγγενικό του επιθέτου ◊ **τάλας**, **αινα**, **-αν**].

τάλας, **τάλαινα**, **τάλαν** ΕΠΙΘΕΤΟ

δύστυχος: ὦ **τάλας** ἐγὼ = εγώ ο δύστυχος!

[***ταλα-** «υποφέρω» + παρ. επίθ. **-νς** > **τάλας**, ***τάλαν-ja** > **τάλαινα**, **τάλα-ν**].

τάξις, **-εως**, ἢ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. διάταξη, τάξη: *συνέχουσιν τὴν τῶν ὄλων τάξιν ἀγήρατον καὶ ἀναμάρτητον* = συγκρατούν τη διάταξη του σύμπαντος έτσι, ώστε να είναι αγέραστη και χωρίς σφάλματα. ≠ ἀτάξια.

2. στρατιωτική παράταξη (και ιδιαίτερα της μάχης): *εἰς τάξιν καθίσταμαι* = μπαίνω στην παράταξη για μάχη.

NE τάξη (και με τις δύο σημ.).

[**παράγ. λ.** ***τάγ-** (τάττω) + παρ. επίθ. **-σις**].

ταπεινός, **-ή**, **-ὄν** ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ταπεινότερος
Υπερθετικός	ταπεινότατος

1. χαμηλός: *ταπεινὰ χωρία* = χαμηλοί τόποι. ≠ ὑψηλός.

2. για πρόσωπα ταπεινωμένος, υποταγμένος: *ταπεινοὺς ὑμῖν παρέχω τοὺς Μυσοὺς* = κάνω τους Μυσοὺς να υποταχθούν σε σας.

3. με αρνητική ηθική σημ. πρόστυχος, ευτελής: *ταπεινὸς φαίνεται* = φαίνεται ευτελής.

4. με θετική ηθική σημ. ταπεινόφρων: *πραῦς εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ* = είμαι πρᾶος και ταπεινός στην καρδιά.

παράγ. ταπεινότης, ταπεινώω, ταπεινώσις, **σύνθ.** ταπεινόφρων, ταπεινοφροσύνη.

NE ταπεινός (με τη σημ. 3, π.χ. *ταπεινά ελατήρια*, και τη σημ. 4).

[πιθ. ***ταπ-** «χαμηλός»].

ταράττω ΡΗΜΑ

ο κοινός τύπος είναι *ταράσσω*

Παρατ.	ἐτάραττον
Μέλλ.	ταράξω
Αόρ.	ἐτάραξα
Μέσ. μέλλ. με παθ. σημ.	ταράξομαι «θα ταραχθώ»
Παθ. μέλλ.	ταραχθήσομαι
Παθ. αόρ.	ἐταράχθην
Παθ. παρακ.	τετάραγμα

ταράσσω, αναστατώνω: *ἄνεμοι ταράττουσι θάλατταν. φόβος ταράττει τὴν ψυχὴν* = ο φόβος αναστατώνει την ψυχή.

παράγ. ταραχή, τάραχος, ταραχώδης, **σύνθ.** ἀτάραχος, πολυτάραχος.

NE ταράζω.

[***ταραχ-** (πβ. *ταραχ-ή*) + παρ. επίθ. **-jω**, **αβέβ. ετυμ.**].

τάττω ΡΗΜΑ

ο κοινός τύπος είναι *τάσσω*

Παρατ.	ἔταπτον
Μέλλ.	τάξω
Αόρ.	ἔταξα
Παρακ.	τέταχα
Μέσ. μέλλ.	τάξομαι
Παθ. μέλλ.	ταχθήσομαι & ταγήσομαι
Μέσ. αόρ.	ἐταξάμην
Παθ. αόρ.	ἐτάχθην & ἐτάγην
Παθ. παρακ.	τέταγμα

1. παρατάσσω: *τοὺς ὀπλίτας τάττω*.

2. διατάζω: *τοὺς μὲν αὐτῶν ἔταξε τοὺς θησαυροὺς παραλαμβάνειν* = διέταξε μερικούς από αυτούς να παραλάβουν τους θησαυρούς.

3. τοποθετώ: *ἀργύριον τὸ κάλλιστον πρῶτον τάττω* = τοποθετώ πρώτο το πιο όμορφο χρῆμα.

παράγ. τάγμα, τάξις, τακτικός, **σύνθ.** ταγματάροχος, ταξίαρχος, διάταξις, ἐπίταξις.

NE τάσσω (με σημ. 3) & τάζω «υπόσχομαι».

[***ταγ-** (πβ. *ταγ-ός* «αρχηγός») + παρ. επίθ. **-jω**, **αβέβ. ετυμ.**].

ταῦτα ΕΠΙΡΡΗΜΑ ◊ **οὔτος**.

ταῦτη ΕΠΙΡΡΗΜΑ ◊ **οὔτος**.

ταῦτός, **-ή**, **-ὄν** ΕΠΙΘΕΤΟ

ο ίδιος.

παράγ. ταυτότης, ταυτίζω, **σύνθ.** ταυτολόγος, ταυτολογία.

[από το ουδ. *τὸ αὐτόν* (όπου το **-ν** δεν είναι οργανικό, πβ. ουδ. *αὐτό*) > *ταῦτόν* (κράση), που επεκτάθηκε και στο αρσ. και θηλ.].

τάφος, **-ου**, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. τάφος, μνήμα.

2. οι τελετές της κηδείας: *τοιόσδε μὲν ὁ τάφος ἐγένετο* = τέτοιες υπήρξαν οι τελετές της κηδείας τους.

παράγ. τάφρος, **σύνθ.** ἐνταφιάζω, ἐνταφιασμός, ἐπιτάφιος.

NE τάφος (με τη σημ. 1).

[***ταφ-** (< ***θάπ-**τω) + παρ. επίθ. **-ος**, **IE** ***dhm₂bh-**, πβ. **αομ.** *dambam* «τάφος»].

τάχα ΕΠΙΡΡΗΜΑ

συνήθως συνδυάζεται με τα *ἄν*, *τάχ' ἄν* και ακολουθείται κυρίως από ευκτική ίσως, πιθανώς: *τάχ' ἄν τις θαρσοίη ὅτι τοῖς ὄπλοις αὐτῶν ὑπερφέρομεν* = ίσως παίρνει κανείς θάρρος, επειδή είμαστε στα όπλα υπέρτεροι από αυτούς.

NE τάχα «δήθεν».

[**παράγ. λ.** *ταχ-ύς* + παρ. επίθ. **-α**].

τάχος, **-ους**, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

ταχύτητα.

• χρησιμοποιείται συχνά σε επιρρηματικές φράσεις που ισοδυναμούν με το «*ταχέως*» ἐν τάχει, κατὰ τάχος γρήγορα, ταχέως: *κατὰ τάχος*

τῷ στρατῷ ἀνεχώρησεν = αποσύρθηκε γρήγορα με το στρατό του.

ΝΕ στη φρ. εν τάχει.

[ταχ-ύς + παρ. επίθ. -ος].

ταχύς, -εία, -ὺ ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	θάττων / θάσσων, θάττον / θάσσον
Υπερθετικός	τάχιστος

1. ταχύς, γρήγορος: πτέρωσόν με ταχέσι καὶ κούφοις πτεροῖς = φτέρωσέ με με γρήγορα και ελαφρά φτερά. ≠ βραδύς.

2. ο συγκριτικός βαθμός του επιρρημάτος θάττον συνδυάζεται με συνδέσμους επειδή θάττον & ἐ- ἂν θάττον & ἦν θάττον μόλις: ἐπειδὴ θάττον συνεσκότασεν, εὐθύς ὡς ἡμᾶς εἰσεπήδησαν = μόλις έπεσε το σκοτάδι, αμέσως πήδησαν προς το μέρος μας. ἦν τὰ τῶν θεῶν ἡμῖν θάττον συγκαταίνῃ... = μόλις οι θεοί μας δώσουν τη συγκατάθεσή τους...

3. Ο υπερθετικός βαθμός του επιρρημάτος τάχιστα συνδυάζεται με συνδέσμους ὅτι τάχιστα = ὅπως τάχιστα = ὡς τάχιστα ὅσο το δυνατόν συντομότερα: οὗτος τὸ πλείστον τῆς γνώμης εἶχεν ὅτι τάχιστα τῇ Πελοποννήσῳ πάλιν προσμεῖξαι = αυτός έκλινε κυρίως προς τη γνώμη να επιστρέψει στην Πελοπόννησο ὅσο το δυνατόν συντομότερα. 4. ὅταν τάχιστα μόλις: ἡμεῖς δὲ πειρασόμεθα παρῆναι, ὅταν τάχιστα διαπραξώμεθα τὰγαθὰ ἄ... = εμεῖς ὅμως θα προσπαθήσουμε να έρθουμε σε σένα, μόλις πραγματοποιήσουμε τα καλά που...

5. τὴν ταχίστην (ενν. ὁδόν) ἀπὸ το συντομότερο δρόμο, πολύ γρήγορα: εἰς τὴν Κιλικίαν ἀποπέμψαι αὐτὴν τὴν ταχίστην ὁδόν = τη στέλνει στην Κιλικία ἀπὸ το συντομότερο δρόμο.

παράγ. τάχος, ταχυτής (και ταχύτης), ταχύνω, σύνθ. ἐπιταχύνω, Τάχιππος.

ΝΕ ταχύς (με τη σημ. 1).

[*ταχ- + παρ. επίθ. -ύς > ταχύς, και *θαχ- + παρ. επίθ. -ων > θάσσων/θάττων (το *ταχ- ἀπὸ *θαχ- με ανομοίωση του πρώτου ἀπὸ τα δύο δασέα)].

ταῶς & ταῶς, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

παγόνι. Το πτηνό ήρθε ἀπὸ την Ινδία μέσω της Περσίας.

[ανατολικό δάν.].

τε ΜΟΡΙΟ

χρησιμοποιείται ως συμπλεκτικός σύνδεσμος

1. τε... τε... και... και...: ἢ τε νῆσος πολεμία τοῖς Ἀθηναίοις ἔσται ἢ τε ἠπειρος = και το νησί θα είναι εχθρικό στους Αθηναίους και η ηπειρωτική χώρα.

2. τε... και... (το τε προαναγγέλλει το και και δε χρειάζεται να μεταφραστεί) και: βούλεται τε και ἐπίσταται = επιθυμεί και γνωρίζει.

[μυκην. qe = k^ve > τε, πβ. λατ. que].

τέγγω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔτεγγον
Μέλλ.	τέγξω
Αόρ.	ἔτεγξα
Παθ. αόρ.	ἐτέγχθη

1. βρέχω, υγραίνω: τέγγω ἐν θαλάττῃ τοὺς πόδας.

2. χύνω υγρό και ιδίως δάκρυα: τέγγω δάκρυα.

παράγ. τέγξις «βούτηγμα στο νερό», σύνθ. ἄτεγκτος.

[*τέγγ- + παρ. επίθ. -ω, ομόρρ. με λατ. tingō «εμποτιζω»].

τείνω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔτεινον
Μέλλ.	τενώ
Αόρ.	ἔτεινα
Παρακ.	τέτακα
Μέσ. μέλλ.	τενοῦμαι
Παθ. μέλλ.	ταθήσομαι
Μέσ. αόρ.	ἔτεινάμην
Παθ. αόρ.	ἐτάθην
Παθ. παρακ.	τέταμαι

τεντώνω: κυκλοτερές μέγα τόξον ἔτεινε = τέντωνε το μεγάλο κυκλικό τόξο.

παράγ. τένων, τόνος, τονωτικός, τονίζω, τάσις, τετανός «τεντωμένος» (και τέτανος «αρρώστια»), σύνθ. ἀνα-, ἐπι-, παρα-, προ-τείνω, εὐθυτενής, ἄτονος, βαρύτονος, χειροτονέω, συντονίζω, παράτασις, πρότασις.

ΝΕ τείνω (με την ίδια σημ. και στη φρ. τείνω ευήκοον ους «τεντώνω τα αφτιά για να ακούσω καθαρά»).

[*τέν- + παρ. επίθ. -νω > τείνω, ομόρρ. με λατ. tenus, -oris «τεντωμένος μιάντας»].

τεκμαίρομαι ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔτεκμαιρόμην
Μέλλ.	τεκμαροῦμαι
Αόρ. β'	ἔτεκμηράμην

συμπεραίνω με βάση κάποιες ενδείξεις, υπολογίζω: τὰ μέλλοντα τοῖς γεγενημένοις τεκμαίρομαι = συμπεραίνω το μέλλον με βάση ὅσα έγιναν στο παρελθόν.

παράγ. τέκμαρσις, τεκμαρτός, τεκμήριον, τεκμηριόω, σύνθ. ἀτέκμαρτος.

ΝΕ τεκμαίρομαι (λόγ.).

[παράγ. λ. τέκμαρ- «σημείο, ὄριο, τέλος» + παρ. επίθ. -ομαι].

τεκμήριον, -ίου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

ἀποδείξη: τεκμήρια ἀνδρείας παρέχομαι = δίνω ἀποδείξεις για την ανδρεία μου.

παράγ. τεκμηριόω.

ΝΕ τεκμήριο.

[**παράγ. λ.** τεκμαρ- «σημείο, όριο» / *τεκμηρ- + παρ. επίθ. -ιον].

τέκνον, -ου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

παιδί. = παῖς, ὁ/ή.

παράγ. τεκνίδιον, τεκνίον.

NE τέκνο (λόγιο αντί του παιδί).

[*τεκ- (ἔ-τεκ-ον < τίκτω) + παρ. επίθ. -νον].

τεκταίνομαι ΡΗΜΑ

1. εκτελώ την εργασία του ξυλουργού, κάνω κατασκευές από ξύλο: *τεκταίνομαι ναῦς* = κατασκευάζω πλοία.

2. μεταφορικά γενικά δημιουργώ: *τεκταίνομαι ἔπη / μαθήματα*.

NE η μητ. τα τεκταινόμενα «αυτά που συμβαίνουν, κατασκευάζονται».

[*τεκτ- (τέκτ-ων) + παρ. επίθ. -αν-ιομαι].

τέκτων, -ονος, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

ξυλουργός: *τέκτονες ἄνδρες ἐποίησαν θάλαμον*.

παράγ. τεκτονικός.

NE τέκτονας και συνήθως αρχιτέκτονας.

[*τεκτ- «κατασκευάζω με ξύλινα υλικά» + παρ. επίθ. -ων].

τέλειος & τέλεος, -α & -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	τελειότερος & τελεώτερος
Υπερθετικός	τελειότατος & τελεώτατος

1. για σφάλια ακέραιος, που βρίσκεται στην πλήρη ανάπτυξή του: *ἰερά τέλεια* = σφάλια στην πλήρη ανάπτυξή τους.

2. για ανθρώπους ενήλικος: *ὅπόσοιπερ ἂν ὤσιν γυναικῶν εἴτε ἀνδρῶν τέλειοι* = όσοι τυχόν από τις γυναίκες ή τους άνδρες είναι ενήλικοι.

3. τέλειος στο είδος του, καλά καταρτισμένος: *τούτους φημι καὶ φρονίμους εἶναι καὶ τελέους ἄνδρας* = λέγω ότι αυτοί είναι και σοφοί και τέλειοι άνδρες.

4. για προσευχές, τάματα εκπληρωμένοι: *τέλεον ἄρα ἡμῖν τὸ ἐνύπνιον ἀποτετέλεσται* = το όνειρό μας βγήκε αληθινό.

παράγ. τελειότης, τελειώω.

NE τέλειος (με τη σημ. 3).

[**παράγ. λ.** *τελεσ- (τέλος) + παρ. επίθ. -ιος > *τελεσιος > τέλειος].

τελειόω & τελεόω -ῶ ΡΗΜΑ

1. τελειώνω, περατώνω, εκτελώ, συμπληρώνω: *ἐτελέωσαν τὰς σπονδὰς* = τελειωσαν τη συνθήκη

2. τελειοποιώ.

NE τελειώνω (με τη σημ. 1).

[**παράγ. λ.** τέλει-ος + παρ. επίθ. -ῶ].

τελευτάω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐτελεύτων
Μέλλ.	τελευτήσω
Παρακ.	τετελεύτηκα

Μέσ. μέλλ. με παθ. σημ.	τελευτήσομαι «θα τερματιστώ, θα τελειώσω»
Παθ. αόρ.	ἐτελευτήθη

1. μεταβατικό τερματίζω, τελειώνω κάτι: *λόγου τελευτώ*.

2. απολύτως πεθαίνω: *ἐκ τῆς πληγῆς τοῦ τραύματος ἐτελεύτησεν*.

3. αμετάβατο έρχομαι στο τέλος μου, τελειώνω: *ὅταν ὁ χειμῶν τελευτήσῃ* = όταν τελειώσει ο χειμώνας.

4. τελευτών, -ῶσα, -ῶν η μετοχή χρησιμοποιείται με οήματα ως επίρρημα τελικά, εν τέλει: *καὶ πόλεις ἐκάλουν καὶ τελευτώντες Λακεδαιμονίους* = και πόλεις παρακαλούσαν (για να τους βοηθήσουν) και τελικά τους Λακεδαιμονίους.

[**παράγ. λ.** τελευτή + παρ. επίθ. -ᾶω].

τελευτή, -ῆς, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. τέλος, τερματισμός: *ἡ τελευτή τοῦ πολέμου*.

2. θάνατος: *τῆς εὐπρεπεστάτης λαγχάνω τελευτῆς* = μου λαχαίνει ο πιο ένδοξος θάνατος.

παράγ. τελευτάω, τελευταίος.

[*τελεσ- (*τέλεσ-ος > τέλους) + παρ. επίθ. -ιω > τελέω, τελειώ > *τελέFω > *τελεύ-ω + παρ. επίθ. -τή > τελευτή (ενν. ὥρα = η τελευταία ώρα) κατά τα ρηματικά επίθετα σε -τός, -τή, -τόν].

τελέω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐτέλουν
Μέλλ.	τελώ
Αόρ.	ἐτέλεσα
Παρακ.	τετέλεκα
Υπερσ.	ἐτετελέκειν
Παθ. μέλλ.	τελεσθήσομαι
Μέσ. αόρ.	ἐτελεσάμην
Παθ. αόρ.	ἐτελέσθην
Μέσ. & παθ. παρακ.	τετέλεσμαι
Παθ. υπερσ.	ἐτετελέσμην

1. πληρώνω (τέλος, μισθόν).

2. ειδικότερα πληρώνω το φόρο: *τελώ μετοίκιον* = πληρώνω το φόρο του μετοίκιον.

3. γενικά ξοδεύω: *ἐς τὸ δεῖπνον τετρακόσια τάλαντα τετελεσμένα εἰσί* = ξοδεύτηκαν στο δείπνο τετρακόσια τάλαντα.

4. εκτελώ, πραγματοποιώ.

παράγ. τελέω, τέλειος, τελευτή, τέλεσις, τελεστικός, **σύνθ.** διατελέω, εκτελέω, εκτέλεσις, ἀποτέλεσμα, ἀτέλεια, ἀτέλεστος.

NE τελώ (με τη σημ. 4, π.χ. *τελώ μνημόσυνο*).

[**παράγ. λ.** τέλος + παρ. επίθ. -έω].

τέλος, -ους, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. εκπλήρωση: *ἦν θεὸς ἀγαθὸν τέλος διδῶ αὐτῶ* = αν ο θεός του δώσει καλή εκπλήρωση.

2. σκοπός: *τέλος ἐστὶν ἀपाσῶν τῶν πράξεων τὸ ἀγαθόν* = σκοπός όλων των πράξεων είναι το καλό.

[*τελ- «ανυψώνω» (πβ. τέλλω «ανατέλλω», ανατολή) + παρ. επίθ. -ος].

τελώνης, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

φοροεισπράκτορας: οἱ τελῶναι τέλη ἐκλέγουσι = οι φοροεισπράκτορες συλλέγουν φόρους.

παράγ. τελωνέω, τελωνία.

NE τελώνης.

[**σύνθ. λ.** τέλος + -ων (< ὠνέομαι «αγοράζω», εισπράττω) + -ης].

τέμενος, -ους, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

τεμάχιο γης περιφραγμένο και αφιερωμένο σε ένα θεό, περιβόλος.

παράγ. τεμενίζω, τεμένιος, τεμενίτης.

NE τέμενος (λόγ.).

[*τεμε- (< τέμνω) + παρ. επίθ. -νος].

τέμνω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔτεμνον
Μέλλ.	τεμῶ
Αόρ. β΄	ἔτεμον
Παρακ.	τέμμηκα
Μέσ. μέλλ.	τεμοῦμαι
Παθ. μέλλ.	τιμηθήσομαι
Μέσ. αόρ. β΄	ἔτεμόμην
Παθ. αόρ.	ἐτιμήθην
Παθ. παρακ.	τέμμημαι
Παθ. συντ. μέλλ.	τεμῆσομαι

1. κόβω: ὁδὸν ἐποιήσατο τεμῶν τὴν ὕλην = έκανε δρόμο κόβοντας το δάσος.

2. κόβω σε κοιματάκια: τέμνω ἰχθύς.

3. διαιρώ: ὁ ποταμὸς μέσσην τέμνει Λιβύην = ο ποταμὸς διαιρεῖ στα δύο τη Λιβύη.

4. στην αριθμητική διαιρώ: τέμνω ἀριθμὸν ἀρτίῳ καὶ περιττῷ = διαιρώ τον αριθμὸ σε ἄρτιο και περιττό.

παράγ. τέμενος, τμήμα, τμήσις, τμητός, τμή, τόμος, τεμάχιο, **σύνθ.** ἄτομος, ἄτητος, ἐπίτομος, ἀπότομος.

NE τέμνω (με τη σημ. 1, στη γεωμετρία).

[*τεμ- «κόβω», πβ. **ιολ.** tamnaid «κόβει»].

τέρας, -ατος (παιλιότερα -αος/-ως), τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

θεϊκό σημεῖο, θαυματουργικό σημάδι: τοῖς Ἑλλήσι τέρατα πέμπουσιν οἱ θεοί = οι θεοί στέλνουν σημάδια στους Ἑλληνες.

παράγ. τερατώδης, τεράστιος, **σύνθ.** τερατολόγος, τερατοσκόπος, τερατουργός.

NE τέρας «αλλόκοτο, μη φυσικό ον».

[*τερ- «ουράνιο σημεῖο, αστέρι», πβ. **αρχ. ινδ.** tárah «αστέρια»].

τερπνός, -ή, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	τερπνότερος
Υπερθετικός	τερπνότατος

ευχάριστος: **τερπνή ἀκοή** = ευχάριστο ἀκουσμα.

NE τερπνός.

[**παράγ. λ.** τέρπ-ω + παρ. επίθ. -νός, πβ. **αρχ. ινδ.** tr̥pyati «είμαι ικανοποιημένος»].

τέρπω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔτερον
Μέλλ.	τέρψω
Αόρ.	ἔτερψα
Παθ. αόρ.	ἐτέρφθην

ευχαριστώ κάποιον: ἔπει μὲν τὸ αὐτίκα ἡμᾶς τέρψει = με τα ἔτη του για την παρούσα στιγμή θα μας ευχαριστήσει. = εὐφραίνω.

παράγ. τερπνός, τέρψις, **σύνθ.** Τερψιχόρη, Εὐτέρπη.

NE τέρπω.

[*τερπ-, ☞ **τερπνός**].

τέρψις, -εως, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

ἀπόλαυση, ευχαρίστηση: τέρψιν παρέχω τινί = δίνω σε κάποιον ευχαρίστηση.

NE τέρψη.

[**παράγ. λ.** τέρπ-ω + παρ. επίθ. -σις].

τετταράκοντα, οἱ, αἱ, τὰ ΕΠΙΘΕΤΟ

ο κοινὸς τύπος εἶναι τεσσαράκοντα σαράντα.

παράγ. τετταρακοστός, **σύνθ.** τετταρακονταετής.

NE σαράντα.

[*τετφορ- + παρ. επίθ. -άκοντα].

τέτταρες, οἱ, αἱ, τέτταρα, τὰ ΕΠΙΘΕΤΟ

ο κοινὸς τύπος εἶναι τέσσαρες, τέσσαρα τέσσερις, τέσσερα.

NE τέσσερις, τέσσερα.

[*τετφορ- + παρ. επίθ. -ες, πβ. **λατ.** quattuor, ομόρρ. με **αρχ. ινδ.** catrávas].

τετταρεσκαίδεκα, οἱ, αἱ, τὰ ΕΠΙΘΕΤΟ

δεκατέσσερις, δεκατέσσερα.

παράγ. τετταρεσκαιδέκατος.

[**σύνθ. λ.** τέτταρες + καί + δέκα].

τέττιξ, -ιγος, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

τζίτζικας.

[ιηχομ., με εμφατικό διπλασιασμό του τ].

τέφρα, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

στάχτη.

παράγ. τεφρός, τεφρόω.

NE τέφρα (λόγ.).

[*θεχ- «καίω», *τεφ- + παρ. επίθ. -ρα, ομόρρ. με **αρχ. ινδ.** dáhati «καίω»].

τέχνη, -ης, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. ο τρόπος ή τα μέσα με τα οποία επιτυγχάνεται κάτι: ἐδεῖτο αὐτῶν πάση τέχνῃ μὴ ἀπολείπεσθαι = τους παρακαλοῦσε με κάθε τρόπο να μη μένουν πίσω.

2. τέχνη, μαστορική: τῆς τέχνης ἔμπειρος ἦν.

3. σύνολο κανόνων για την κατασκευή κάποιου πράγματος ή μέθοδος για την επίτευξη κάποιου στόχου: ἡ περὶ τοὺς λόγους τέχνη =

η μέθοδος για την επίτευξη της πειστικότητας στο λόγο, η ρητορική τέχνη.

‡ **παράγ.** τεχνικός, **σύνθ.** άτεχνος, κακότεχνος, τεχνολόγος.

NE τέχνη (με τη σημ. 2).

[*τεκτ- (πβ. τέκτ-ων) + παρ. επίθ. -σνᾶ > τέχνα, τέχνη].

τῆδε ΕΠΙΡΡΗΜΑ

με αυτόν τον τρόπο: *ἐννοήσωμεν καὶ τῆδε* = ας σκεφθούμε και με αυτόν τον τρόπο.

[**σύνθ. λ.** δεικτ. αντων. τῆ + παρ. επίθ. -δε].

τήκω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔτηκον
Μέλλ.	τήξω
Αόρ.	ἔτηξα
Παρακ. με αμετάβ. σημ.	τέτηκα «εἶμαι λιωμένος, ἔχω λιώσει»
Υπερσ. με αμετάβ. σημ.	ἔτετήκειν «εἶχα λιώσει»
Μέσ. μέλλ. με παθ. σημ.	τήξομαι
Παθ. αόρ. α΄	ἐτήχθην
Παθ. αόρ. β΄	ἐτάκη
Παθ. παρακ.	τέτηγμαι

λιώνω.

[**IE** *tē, ελλ. *τηκ- (προέκταση με κ-), ομόρρο. με **οσειτικό** ta-in «λιώνω», **λατ.** tā-bēs (προέκταση με b-) «ρευστοποίηση»].

τηλικόσδε, -ίδε, -όνδε ΑΝΤΩΝΥΜΙΑ

τέτοιας ηλικίας: *τούτων οὐδὲν ποιῶ καὶ τηλικόσδε ὢν* = από αυτά τίποτε δεν κάνω, ἔστω και αν εἶμαι τέτοιας ηλικίας.

[**παράγ. λ.** τηλικός + παρ. επίθ. -δε].

τηλικούτος, -αῦτη, -οὔτο(ν) ΑΝΤΩΝΥΜΙΑ

1. σημαίνει ὅ,τι το τηλικόσδε.

2. τόσο μεγάλος: *τὸ γεγεννημένον ἀδίκημα τηλικούτον ἔχει τὸ μέγεθος* = το ἀδίκημα που ἔχει γίνεῖ ἔχει τόσο μεγάλο μέγεθος.

[**σύνθ. λ.** τηλικός + -ουτος κατά την αντων. οὔτος].

τηνικάδε ΕΠΙΡΡΗΜΑ

τέτοια ὥρα, τόσο νωρίς: *τί τηνικάδε ἀφίξαι;* = γιατί ἤρθες τόσο νωρίς;

[**παράγ. λ.** τηνικά «αυτή την ὥρα» + παρ. επίθ. -δε].

τηνικαῦτα ΕΠΙΡΡΗΜΑ

εκείνη τη στιγμή, τότε ακριβώς: *ἡνίκα ἂν ἐγγειρῶμεν τοῖς πολεμίοις, τηνικαῦτα ὀρμήσεται Ἀβραδάτας σὺν τοῖς ἄρμασιν εἰς τοὺς ἐναντίους* = ὅταν πλησιάσουμε τους εχθρούς, εκείνη τη στιγμή θα ὀρμήσει ο Αβραδάτας με τα ἄρματα του κατά των εχθρών.

[**παράγ. λ.** τηνικά (δεικτ. αντων. τήν + -ίκα) + -αῦτα κατά το αὐτά].

τηρέω -ῶ ΡΗΜΑ

1. προσέχω, λαμβάνω τα μέτρα μου: *τηρῶ ὅπως κρείττον ἔσται τοῦτο τοῦ ἄλλου* = λαμβάνω τα μέτρα μου, ὥστε τοῦτο να εἶναι ισχυρότερο από το ἄλλο.

2. παραφυλάω: *ἔνδον ὄντα ἐτήρησαν αὐτόν* = παραφύλαξαν, ὥστε να εἶναι μέσα αὐτός.

‡ **παράγ.** τήρησις, τηρητής, **σύνθ.** ἀτήρητος, παρατήρησις, ἐπιτήρησις.

NE τηρῶ «φυλάσσω, δεν παραβαίνω».

[*τηρ- «παρατηρῶ», συγγεν. με **αρχ. ινδ.** cāra- «κατάσκοπος»].

τῆτες ΕΠΙΡΡΗΜΑ

αυτήν τη χρονιά, φέτος.

‡ **παράγ.** τητινός «φετινός».

[*τη- (πβ. τή-μερον = σήμερον) + *-Fετες < *Fέτος = ἔτος].

τίθημι ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔτιθην
Μέλλ.	θήσω
Αόρ. β΄	ἔθηκα
Παρακ.	τέθηκα ἢ τέθεικα
Μέσ. & παθ. ενεστ.	τίθεμαι
Μέσ. & παθ. παρατ.	ἐτιθέμην
Μέσ. μέλλ.	θήσομαι
Παθ. μέλλ.	τεθήσομαι
Μέσ. αόρ. β΄	ἔθεμην
Παθ. αόρ.	ἐτέθη
Παθ. παρακ.	τέθειμαι

1. τοποθετώ, βάζω: *οὐκ ἔχω ὅποι ταῦτα θήσω* = δεν ξέρω πού να τα τοποθετήσω αυτά.

2. ειδικές χρήσεις **α.** τίθεμαι τὴν ψήφον ρίχνω την ψήφο μου. **β.** καταθέτω: *θεῖς ἐπὶ τὴν τράπεζαν τὰς τετταράκοντα μνᾶς* = αφού κατέθεσε στην τράπεζα τις 40 μνες. **γ.** καταβάλλω, πληρώνω: *τόκον τίθημι*. **δ.** η φράση τίθεμαι τὰ ὅπλα σημαίνει **α)** αποθέτω τα ὅπλα χωρίς ὁμως να χάσω την ετοιμότητά μου να τα ξαναπάρω, ὥστε να πολεμήσω, **β)** παίρνω τα ὅπλα, πολεμῶ, **γ)** παραδίδομαι, καταθέτω τα ὅπλα. **ε.** για το νομοθέτη τίθημι νόμον θεσπίζω νόμο. **στ.** για το λαὸ τίθεμαι νόμον βάζω να μου κάνουν ένα νόμο για δική μου χρήση.

3. θεωρῶ, υποθέτω.

‡ **παράγ.** θέσις, θήκη, θέμα, θετός, θετικός, **σύνθ.** ἀνάθεσις, διάθεσις, ἐπίθημα, ἀγωνοθέτης, νομοθέτης, ἀντίθετος.

NE θέτω (με τη σημ. 1).

[*θη- με αναδιπλασιασμό (*θί-θη-μι)].

τίκτω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔτικτον
Μέλλ.	τέξομαι
Αόρ. β΄	ἔτεκον
Παρακ.	τέτοκα
Παθ. μέλλ.	τεχθήσομαι

Παθ. αόρ.	ἐτέχθην
Παθ. παρακ.	τέτεγμα

γεννώ: ἐτέχθη ἡμῖν σήμερον σωτήρ = γεννήθηκε σήμερα ο σωτήρας μας (για το Χριστό).

†† **παράγ.** τέκνον, τεκνῶ, τοκεύς, τόκος, **σύνθ.** ἐπίτοκος, πρωτότοκος, τοκογλύφος. [τίκ-τω, **αβέβ. ενυμ.**].

τίλλω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔτιλλον
Μέλλ.	τιλῶ
Αόρ.	ἔτιλα
Παρακ.	τέτιλκα

μαδώ, ξεπουπουλιζώ.

†† **παράγ.** τίσις, τίμα.

[ίσις πτιλ- (< πτίλον «πούπουλο») + παρ. επίθ. -ῶ > *πτίλλω > τίλλω με ανομοιοτική έκπτωση του π- σε σύνθετα με ἀπό, παρά, περι, *ἀποπτίλλω > ἀποτίλλω κτλ.].

τιμάω -ῶ ΡΗΜΑ

Μέλλ.	τιμήσω
Αόρ.	ἐτίμησα
Παρακ.	τετίμηκα
Μέσ. μέλλ. με παθ. σημ.	τιμήσομαι «θα τιμηθῶ κτλ.»
Μέσ. αόρ.	ἐτιμησάμην
Παθ. μέλλ.	τιμηθήσομαι
Παθ. αόρ.	ἐτιμήθην
Παθ. παρακ.	τετίμημαι

1. τιμῶ, σέβομαι: τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου.

2. μέση φωνή τιμῶμαι υπολογίζω την αξία ενός αγαθού: διακοσίων ταλάντων ἐτιμήσατο τὰ αὐτοῦ (= την περιουσία του).

3. καθορίζω ποινή.

†† **παράγ.** τίμιος, τιμητής, τιμητικός, **σύνθ.** προτιμάω, ὑποτιμάω, ἄτιμος, φιλότιμος, ἐπιτιμάω.

ΝΕ τιμῶ (με τη σημ. 1).

[**παράγ. λ.** τιμή + παρ. επίθ. -άω, πβ. τί-ω «τιμῶ, σέβομαι» + -μή > τιμή].

τίμος, -ία, -ιον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	τιμιώτερος
Υπερθετικός	τιμιώτατος

ακριβός, που έχει ψηλή τιμή, πολύτιμος: τίμιος ἦν ὁ σίτος = το σιτάρι ήταν ακριβό.

ΝΕ τίμιος «που έχει τιμή, υπόληψη».

[**παράγ. λ.** τιμή + παρ. επίθ. -ιος].

τιμωρέω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐτιμῶρουν
Μέλλ.	τιμωρήσω
Μέσ. μέλλ.	τιμωρήσομαι
Μέσ. αόρ.	ἐτιμωρησάμην
Παθ. αόρ.	ἐτιμωρήθην
Παθ. παρακ.	τετιμώρημαι

1. παίρνω εκδίκηση για κάτι υπέρ κάποιου: εἰ τιμωρήσεις Πατρόκλω τῷ ἐταίρῳ τὸν φόνον = αν πάρεις εκδίκηση υπέρ του συντρόφου σου Πατρόκλου, για το φόνο του.

• μέση φωνή τιμωροῦμαι εκδικούμαι: τιμωρεῖσθε τὸν ἀποκτείναντα = εκδικηθείτε το φονιά. «Ἐαυτὸν τιμωρούμενος» κωμωδία του Μενάνδρου.

2. βοηθῶ, συμπαρίσταμαι: τοῖς ξυμμάχοις τιμωρῶ = συμπαρίσταμαι στους συμμάχους μου. = ἐπικουρέω.

†† **παράγ.** τιμώρησις, τιμωρητέος, τιμωρία, τιμωρητικός.

ΝΕ τιμωρῶ «επιβάλλω ποινή» (με εξέλιξη της σημ. 1).

[**παράγ. λ.** τιμωρός + παρ. επίθ. -έω, όπου τιμωρός < τιμή + ὄραω, δωρ. τιμάρορς].

τιμωρία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. εκδίκηση: τιμωρίαν ποιούμαι = παίρνω εκδίκηση.

2. βοήθεια, συμπαράσταση: περιγιγνόμεθα τῇ ἀφ' ὑμῶν τιμωρία = διασωζόμαστε εξαιτίας της βοήθειάς σας.

ΝΕ τιμωρία «επιβολή ποινής» (από σημ. 1).

[**παράγ. λ.** τιμωρός + παρ. επίθ. -ία].

τίνω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔτινον
Μέλλ.	τείσω & τίσω
Αόρ.	ἔτεισα & ἔτισα
Παρακ.	τέτεικα
Μέσ. αόρ.	ἐτεισάμην
Παθ. αόρ.	ἐτείσθην
Παθ. παρακ.	τέτεισμαι

πληρώνω την τιμή ενός αντικειμένου (συνήθως ως πρόστιμο ή τιμωρία): τίνω τιμὴν τινι = πληρώνω σε κάποιον την τιμή (ενός αντικειμένου).

[*τί-νFω, *τεί-νFω, **ΙΕ** αρχής].

τίς, τίς, τὶ ΑΝΤΩΝΥΜΙΑ

ερωτηματική

1. σε ερωτηματικές προτάσεις ποιος; ποια; ποιο; / τι;: ὧ ξένοι, τίνες ἐστέ; = ξένοι, ποιοι είστε;

2. το ουδέτερο τί; χρησιμοποιείται ως επίρρημα με ποικίλους τρόπους **α.** τί μοι/σοι; τι με ενδιαφέρει εμένα; τι σε ενδιαφέρει εσένα;: τί σοι ταῦτα; = τι σε νοιάζουν εσένα αυτά; (κοίτα τη δουλειά σου!). **β.** γιατί; για ποιο λόγο; τί δὴ οὕτω πρῶ ἀφίξαι; = γιατί έχεις φτάσει τόσο πρῶ;

ΝΕ στη στρατιωτική φρ. αλτ! τις ει; (με τη σημ. 1).

[*k^wis, θεσσαλ. κισ, κυπρ. σισ, **λατ.** quis].

τις, τίς, τι ΑΝΤΩΝΥΜΙΑ / ΕΠΙΘΕΤΟ

1. ως αόριστη αντωνυμία κάποιος, κάποια, κάποιο πράγμα: ἦν τις παραβαίνη, ζημίαν αὐτῷ

ἐπέθεσαν = αν κάποιος έκανε παρανομία, του επέβαλαν ποινή.

2. ως επίθετο κάποιος, κάποια, κάποιος: ἄνθρωπος τις εἶχεν δύο υἱούς = κάποιος άνθρωπος είχε δύο γιους.

[☞ το προηγούμενο λήμμα].

τίσις, -εως, ἢ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

ανταπόδοση, εκδίκηση: τίσις τῶν τοιούτων ἐν Ἰδου γίνεται = στον Ἰδη λαμβάνεται εκδίκηση για τέτοιου είδους πράξεις.

[παράγ. λ. τί-νω «κληρώνω» + παρ. επίθ. -σις].

τιτρώσκω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐτίτρωσκον
Μέλλ.	τιρώσω
Αόρ.	ἔτρωσα
Παρακ.	τέτρωκα
Υπερσ.	ἐτετρώκειν
Παθ. μέλλ.	τιρωθήσομαι
Παθ. αόρ.	ἐτρώθη
Παθ. παρακ.	τέτρωμαι
Παθ. υπερσ.	ἐτετρώμην

πληγώνω.

[*τρω- (πβ. τρω-τός) με ενεστωτικό αναδιπλασιασμό τι- + παρ. επίθ. -σκω: τι-τρώ-σκω].

τλήμων, -ονος, ὁ, ἢ ΕΠΙΘΕΤΟ

κλητ. τλήμων

1. υπομονετικός, ανεκτικός: θαρσαλέοι καὶ τλήμονες ἄνδρες.

2. δύστυχος, κακόμοιρος: οὐδὲ ἀποθανεῖν οἱ τλήμονες δύνανται = ούτε να πεθάνουν οι δύστυχοι δεν μπορούν.

παράγ. τλημοσύνη.

[παράγ. λ. τλάω «τολμώ» (< *τλα-, τελα- (τάλας «δυστυχημένος») + παρ. επίθ. -ήμων].

τοίνυν ΜΟΡΙΟ

συμπερασματικό

επομένως, ως εκ τούτου, άρα: φανερόν τοίνυν ὅτι... = είναι επομένως φανερό ότι...

[σύνθ. λ. βεβαιωτ. τοι + εγκλιτ. μόριο νυν].

τοιόςδε, -άδε, -όνδε ΑΝΤΩΝΥΜΙΑ

δεικτική αντωνυμία που συνήθως συσχετίζεται με την αντωνυμία οἷος

τέτοιος τοσόςδε καὶ τοιόςδε = τόσοσ και τέτοιος. τοιόνδε τελευτήν λέγω, οἷον πέρας καὶ ἔσχατον = ως θάνατο εννοώ κάτι τέτοιο, όπως είναι το πέρας και το έσχατο σημείο.

• ουδέτερο πληθυντικού (στις αφηγήσεις του πεζού λόγου) τοιάδε τα εξής, τα ακόλουθα.

[παράγ. λ. τοῖος + δεικτ. μόρ. -δε* ακριβέστερα η δεικτική αντων. τοῖος προέρχεται από τη γεν. πληθ. (και για τα τρία γένη ὁ, ἡ, τό) τοίων, που αντιστοιχεί στο αργ. ινδ. téśān, IE *toisōm].

τοιούτος, -αύτη, -οὔτο(ν) ΑΝΤΩΝΥΜΙΑ

δεικτική, που συσχετίζεται με την αντωνυμία οἷος

τέτοιος, τέτοιου είδους: τοιούτός ἐστι ὁ ἔρως, οἷος τῆς μητρὸς πρὸς τὰ τέκνα = ο έρωτας είναι τέτοιος, όπως της μητέρας προς τα παιδιά της.

[σύνθ. λ. τοῖος + -ουτος κατά την αντων. οὔτος].

τόλμα & τόλμη, -ης, ἢ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. θάρρος, τόλμη: τόλμα καλῶν = θάρρος για τα καλά πράγματα. ≠ δειλία.

2. με κακή σημ. θράσος, ιταμότητα: εἰς τοῦτο τόλμης καὶ ἀναιδεΐας ἦκει, ὥστε... = έφτασε σε τέτοιο σημείο θράσους και αναιδεΐας, ώστε...

ΝΕ τόλμη (με τη σημ. 1).

[*τολ- (τλήναι, τάλας, τλήμων) + παρ. επίθ. -μα / -μη].

τόμος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. κομμάτι, φέτα: τόμος ἀλλάντων / τυροῦ = κομμάτι από σαλάμι / τυρί.

2. κύλινδρος παπύρου, αργότερα τόμος ενός έργου.

[*τομ- (τέμ-νω) + -ος].

τόνος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. τέντωμα.

2. για ήχους ένταση, ύψωση: τὰ δάκρυα καὶ ὁ τόνος τῆς φωνῆς = τα δάκρυα και η ύψωση της φωνής.

3. στη γραμματική τόνος λέξης ή συλλαβής.

παράγ. τοναῖος, τονώ.

ΝΕ τόνος (με τις σημ. 2, 3).

[*τον- (τείνω) + -ος].

τοξεύω ΡΗΜΑ

τοξεύω.

ΝΕ τοξεύω.

[παράγ. λ. τόξον + παρ. επίθ. -εύω το τόξον είναι δάν. από τη γλώσσα των Σκυθών, πβ. σκυθικό κύρ. όν. Τόξαρις και περσ. taχš «τόξο»].

τοξότης, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

τοξότης.

• στον πληθυντικό οἱ τοξόται η αστυνομία της αρχαίας Αθήνας (την οποία αποτελούσαν κυρίως Σκύθες μετανάστες, ένας βάρβαρος λαός του βόρειου Εύξεινου Πόντου): τοξότας τριακοσίους Σκύθας ἐπριάμεθα = αγοράσαμε 300 Σκύθες αστυνομικούς.

ΝΕ τοξότης.

[παράγ. λ. τόξον (περσ. δάν.) + παρ. επίθ. -της].

τοσόςδε, -ήδε, -όνδε ΑΝΤΩΝΥΜΙΑ

τόσος δα: τοσόνδε μέντοι χάρισαί μοι = κάνε μου όμως τόση δα χάρη.

[σύνθ. λ. τόσος + δεικτ. μόρ. -δε].

τοσοῦτος, -αύτη, -οὔτο(ν) ΑΝΤΩΝΥΜΙΑ

δεικτική, που συσχετίζεται με την αντωνυμία ὅσος

1. τόσο μεγάλος: πόλις ἑτέρα ἐστὶν τοσαύτη ὅσαι αἱ Συρακοῦσαι εἰσιν = υπάρχει άλλη πόλη τόσο μεγάλη όσο οι Συρακούσες.

2. το ουδέτερο γένος ως ουσιαστ. (και συχνά με προθέσεις) τοσοῦτον: *παρὰ τοσοῦτον ἢ Μυτιλήνη ἦλθε κινδύνου* = σε τέτοιο βαθμό κινδύνου έφτασε η Μυτιλήνη.

3. το ουδέτερο γένος ως επίρρημα τοσοῦτον κατά τόσο, τόσο: *ἡ ναῦς τοσοῦτον έφτασε ὅσον Πάχητα άνεγνωκέναι τὸ ψήφισμα* = το καράβι έφθασε πριν από αυτούς τόσο όσο ο Πάχης να προλάβει να διαβάσει το ψήφισμα. [σύνθ. λ. τόσος + -ουτος κατά την οὔτος].

τοτέ ΕΠΙΡΡΗΜΑ

• *τοτέ μέν... τοτέ δέ...* = άλλοτε... άλλοτε.

[δεικτ. αντων. *το- + παρ. επίθ. -τε, όπως *ότε, πότε*].

τουτέστι ΕΠΙΡΡΗΜΑ

= *τουτ' έστι*.

δηλαδή: *εἰδόν τινας κοιναῖς χερσὶ τουτ' έστι άνίπτοις έσθίοντας άρτους* = είδαν κάποιους να τρώνε ψωμί με τα χέρια τους όπως ήταν, δηλαδή άπλυτα.

NE τουτέστι (λόγ.).

[σύνθ. λ. τουτόν + έστίν].

τράγος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

αρσενικό κατσίκι. ≠ ή αίξ «το θηλυκό κατσίκι».

¶ **παράγ.** τραγίσκος, **σύνθ.** τραγέλαφος, τραγοπάγων.

NE τράγος.

[*τραγ- (τραγεῖν «τραγανίζω», *έ-τραγ-ον* < τρώω)].

τραγωδία, -ας, ή ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

τραγωδία: *οἱ κωμωδῖαν καὶ τραγωδῖαν ποιούντες* = αυτοί που συνθέτουν κωμωδίες και τραγωδίες (οι ποιητές).

NE τραγωδία & τραγούδι (< *τραγώδιον).

[**παράγ. λ.** τραγωδός + παρ. επίθ. -ία].

τραγωδός, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. μέλος της ομάδας χορευτών μιας τραγωδίας: *οὐ καλῶς ὀρχεῖται ὁ τραγωδός οὔτοσι* = δε χορεύει καλά αυτός ο χορευτής.

2. στον πληθ. τραγωδοί τραγωδία ή παράσταση τραγωδίας: *τραγωδοῖς* = στη διάρκεια των παραστάσεων τραγωδίας. *τυγχάνω τραγωδοῖς νενικηκῶς* = έχω νικήσει σε παράσταση τραγωδίας.

3. εκτελεστής, δηλ. υποκριτής ή τραγουδιστής τραγωδίας.

4. τραγικός ποιητής.

¶ **παράγ.** τραγωδία, τραγωδέω, τραγώδημα, **σύνθ.** τραγωδιογράφος.

[σύνθ. λ. τράγων + ᾠδή + -ός].

τράπεζα, -ης, ή ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. τραπέζι.

2. πάγκος των τραπεζιτών: *εἴωθα λέγειν έν αγορᾷ ἐπὶ τῶν τραπεζῶν* = συνηθίζω να μιλώ στην αγορά στους πάγκους των τραπεζιτών.

NE στη φρ. *Αγία Τράπεζα* (με τη σημ. 1).

[μυκην. *torpeza* = *τόρπεζα* = *τρά-πεζα*, όπου το *πεζα-* από *πεδ-* (πβ. *πέδον* «έδαφος», *πούς*) + *-ja* το επίπλο που στηρίζεται σε τέσσερα πόδια].

τρεις, οί, αί, τρία, τὰ ΕΠΙΘΕΤΟ

τρεις, τρία.

NE τρεις, τρία.

[**trej-*ες, πβ. **λατ.** *tres*].

τρέπω ΡΗΜΑ

Παρατ.	έτρεπον
Μέλλ.	τρέψω
Αόρ.	έτρεψα
Παρακ.	τέτροφα
Μέσ. μέλλ.	τρέψομαι
Παθ. μέλλ. β'	τραπήσομαι
Μέσ. αόρ.	έτρεψάμην
Παθ. αόρ. α'	έτρέφθην
Παθ. αόρ. β'	έτράπην
Παθ. παρακ.	τέτραμμαι
Παθ. υπερω.	έτετράμμην

στρέφω, κατευθύνω κάτι προς κάτι: *τήν διάνοιάν τινος άλλοσε τρέπω* = στρέφω το μυαλό κάποιου προς άλλο σημείο.

¶ **παράγ.** τροπή, τρόπος, **σύνθ.** ανατρέπω, μετατρέπω κτλ.

NE τρέπω.

[**trep-* «στρέφω», **αρχ. ινδ.** *trápati* «ντρέπομαι»].

τρέφω ΡΗΜΑ

Παρατ.	έτρεφον
Μέλλ.	θρέψω
Αόρ.	έθρεψα
Παρακ.	τέτροφα
Μέσ. μέλλ. με παθ. σημ.	θρέψομαι «θα τραφώ από άλλον»
Παθ. μέλλ.	τραφήσομαι
Μέσ. αόρ.	έθρεψάμην
Παθ. αόρ. α'	έθρέφθην
Παθ. αόρ. β'	έτράφην
Παθ. παρακ.	τέθραμμαι
Παθ. υπερω.	έτεθράμμην

ανατρέφω: *τοὺς παῖδας αὐτῶν ή πόλις μέχρι ήβης θρέψει* = τα παιδιά τους θα τα αναθρέψει η πόλη μέχρι την εφηβική ηλικία.

¶ **παράγ.** τροφή, τροφός, τρόφιμος, τροφεία (τά), θρεπτός, θρεπτικός, θρέμμα, θρέψις, **σύνθ.** εὔτροφία, γηροτρόφος.

NE τρέφω.

[**thref-* «ενεργώ να αυξηθεί κάτι, λ.χ. το τυρό», **ρωσ.** *drobá* «μαγιά της μπίρας»].

τρέχω ΡΗΜΑ

Παρατ.	έτρεχον
Μέλλ.	δραμοῦμαι

Αόρ. β'	ἔδραμον
Παρακ.	δεδράμηκα
Υπερσ.	ἔδεδραμήκειν

τρέχω.

NE τρέχω.

[**IE** *dhregh-, ομόρρ. με **αρχ. ιρλ.** droch (= τροχός) **αρχμ.** durgn «τροχός του αγγειοπλάστη»].

τριάντα, οί, αί, τὰ **ΕΠΙΘΕΤΟ**

τριάντα.

παράγ. τριακοστός, **σύνθ.** τριακονταέτης (και τριακοντούτης), τριακονθήμερος.

NE τριάντα.

[**τρία** + **κοντα-** (***(δ)κμοτ-**, ***δεκομ-** του **δέκα**),

IE *ákomt > ***κοντα**, όπου το **α** ανερμίνευτο].

τριβός, -ου, ἡ **ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ**

1. μονοπάτι.

2. μεταφορικά **βιότου τριβόν** **όδεύω** = περπατώ το δρόμο της ζωής.

[**παράγ. λ.** **τριβω** + **-ος**].

τριβω

Παρατ.	ἔτριβον
Μέλλ.	τριψω
Αόρ.	ἔτριψα
Παρακ.	τέτριφα
Μέσ. μέλλ.	τριψομαι
Παθ. μέλλ. α' και β'	τριφθήσομαι & τριβήσομαι
Μέσ. αόρ.	ἐτριψάμην
Παθ. αόρ. α' και β'	ἐτριφθην & ἐτριβην
Παθ. παρακ.	τέτριμμαι

1. τριβω: **τόν πόδα μύροις τριβω**.

2. παθ. τριβομαι **α.** για το χρόνο ξοδεύομαι, δαπανώμαι: **ἐν τούτοις τριβεται χρόνος ἐνίοτε μακρός. β.** ενδιατριβω σε κάτι, αποκτώ πείρα σε κάτι: **τριβομαι ἐν πολέμῳ. οί ἐν ποιήμασι τριβόμενοι.**

NE τριβω (με τη σημ. 1).

[***τριβ-** < ***τερ(ε)ι-** ή από ***τερ-** (**τείρω**), **IE** *terbh-].

τριβών, -ωνος, ὁ (Α) **ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ**

πανωφόρι, παλτό, που φορούσαν οι Σπαρτιάτες: **λακωνίζειν και τριβωνας ἔχειν.**

[**παράγ. λ.** **τριβω** + **παρ. επίθ. -ων**].

τριβών, -ωνος, ὁ, ἡ (Β) **ΕΠΙΘΕΤΟ**

έμπειρος, πεπειραμένος: **τριβών τῆς ἵπικῆς / τῶν λόγων.**

[**παράγ. λ.** **τριβω** + **παρ. επίθ. -ων**].

τριηραρχέω -ῶ **ΡΗΜΑ**

1. διοικώ τριήρη.

2. στην αρχαία Αθήνα εξοπλίζω με δικά μου έξοδα μια τριήρη (η οποία ανήκε στο κράτος. Τα έξοδα αυτά θεωρούνταν **λειτουργία**, δηλ. συνεισφορά ενός πολίτη από το δικό του βαλάντιο σε έ-

ναν κοινωφελή σκοπό): **πολλά τριηραρχεί και λαμπρῶς χορηγεῖ** = εξοπλίζει συχνά τριήρεις και υποστηρίζει οικονομικά ομάδες χορευτών.

[**παράγ. λ.** **τριήραρχος (σύνθ.** **τριήρης** + **ἄρχω**) + **παρ. επίθ. -έω**].

τριήρης, -ους, ἡ **ΕΠΙΘΕΤΟ**

υπονοείται το ουσιαστικό ἡ **ναῦς** «το πλοίο» πολεμικό πλοίο (που είχε σε κάθε μακριά πλευρά του τρεις σειρές καθισμάτων τοποθετημένες σε τρία επίπεδα διαφορετικού ύψους. Στην καθεμία καθόταν μία σειρά κωπηλατών): **τριήρεις ναυπηγῶ.**

παράγ. τριηρικός, **σύνθ.** τριήραρχος. [**τρι-** (**τρία**, **τρεις**) + ***-ηρη** (έρετης «κωπηλάτης»)].

τρίπους, -ποδος, ὁ **ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ**

τρίποδας, δηλ. λέβητας με τρία πόδια (που τον πρόσφεραν ως βραβείο σε διαγωνισμούς, ως τιμητικό δώρο ή ως ανάθημα σε ναούς και κυρίως στον Απόλλωνα των Δελφών. Υπήρχε στην Αθήνα μια οδός που ήταν στολισμένη με αναθηματικούς τρίποδες και γι' αυτό λεγόταν **οί Τρίποδες**. Από έναν τρίποδα επίσης η ιέρεια των Δελφών εκφωνούσε τους χρησμούς).

NE τρίποδας.

[**σύνθ. λ.** **τρι-** (**τρία**, **τρεις**) + **πούς**].

τριτύς, -ύος, ἡ **ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ**

στην Αθήνα το 1/3 της φυλής.

[**παράγ. λ.** **τριτύς, τρισσός** (< ***τριχ-ιος**, ομόρρ. με **τρεις**, **τρεις**) + **παρ. επίθ. -ύς**].

τρόπαιον & τροπαῖον, -ου, τὸ **ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ**

τρόπαιο (δηλ. μνημεῖο που διακηρύσσει την ήττα του αντιπάλου· συνήθως το κατασκευάζαν από ξύλο αλλά κάποτε και από χαλκό ή πέτρα): **τροπαῖον ἴστημι** = στήνω τρόπαιο.

σύνθ. τροπαιοφόρος.

NE τρόπαιο.

[**παραγ. λ.** ουσιαστικοπ. του ουδ. του επιθέτου **τροπαῖος** < **τρέπω** + **παρ. επίθ. -αῖος**].

τρύξ, τρυγός, ἡ **ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ**

φρέσκο κρασί που δεν έχει ακόμη ζυμωθεί και στραγγιστεί, μούστος: **τρυγός ὄζεις** = μυρίζεις κρασί (τα χνώτα σου!).

παράγ. τρυγία, τρυγικός.

[***τρυγ-** συγγεν. με **τρυγ-άω**, που είναι από τις δάνειες λέξεις του υποστρώματος].

τρυφάω -ῶ **ΡΗΜΑ**

ζω πολυτελῶς: **ἔωσι τοὺς δούλους τρυφᾶν αὐτόθι** = αφήνουν τους δούλους να ζουν πολυτελῶς εκεί.

παράγ. τρυφήμα, τρυφερός, τρυφηλός, **σύνθ.** ἐντρυφής, ἐντρυφήμα.

[**παράγ. λ.** **τρυφή** + **παρ. επίθ. -άω**].

τρυφερός, -ά, -ὸν **ΕΠΙΘΕΤΟ**

για πρόσωπα, για τον τρόπο ζωής τους και τις συνήθειές τους λεπτός, απαλός, αβρός.

παράγ. τρυφερότης.

NE τρυφερός.

[παράγ. λ. τρυφή + παρ. επίθ. -ερός].

τρυφή, -ής, ή ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

πολυτέλεια.

[παράγ. λ. *θρευφ- (θρύπτω) + παρ. επίθ. -ή].

τρώγω ΡΗΜΑ

Παρατ.	έτρωγον
Μέλλ.	τρώξομαι
Αόρ. β'	έτραγον
Παθ. παρακ.	τέτρωγμαι

τρώω τραγανίζοντας, ροκανίζω.

παράγ. τραγανός, τράγος, τρωκτικός.

NE τρώω, τρώω, που αντιστοιχεί στο αρχ. έσθίω.

[*τρωγ-/*τραγ-, IE *trǵō- «τρώω»].

τυγχάνω ΡΗΜΑ

Παρατ.	έτύγχανον
Μέλλ.	τεύξομαι
Αόρ. β'	έτυχον
Παρακ.	τετύχηκα
Υπερσ.	έτετυχήκειν

1. για γεγονότα και αντικείμενα συμβαίνω σε κάποιον.

- μετοχή αορίστου ό τυχών ο πρώτος τυχών, ο οποιοσδήποτε: ό τυχών έρχεται έπ' αυτό = καταπιάνεται με αυτό ο πρώτος τυχών.
- το ουδέτερο μετοχής αορ. ως επίρρημα τυχόν κατά τύχη, ίσως: τυχόν άν τι συνεπέριναν = ίσως θα μας βοηθούσαν να επιτελέσουμε κάτι.

2. συνδέεται συνήθως με μετοχή άλλου ρήματος, για να δηλώσει σύμπτωση έτυχον ές Κύπρον στρατευόμενοι = έτυχε να βρίσκονται σε εκστρατεία στην Κύπρο.

3. πετυχαίνω το σκοπό μου, πετυχαίνω: τυγχάνουσιν και άποτυγχάνουσιν = πετυχαίνουν το σκοπό τους και αποτυγχάνουν. ≠ άμαρτάνω «αστοχώ».

4. συναντώ: έτυχον αγαθών άνδρων = συνάντησαν γενναίους άντρες.

5. αποκτώ κάτι, τυγχάνω κάποιου πράγματος: αξιώ ύμων ξυγγνώμης τυγχάνειν = έχω την αξίωση να τύχω της συγγνώμης σας.

NE τυγχάνω «συμβαίνει να είμαι» & τυχαίνω «αποκτώ κατά τύχη».

[*τευχ- (τεύχ-ω) + -άν-ω, IE *dheugh-].

τύμβος, -ου, ό ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

ο τόπος όπου θάβεται το σώμα του νεκρού και το χώμα που σωρεύεται πάνω από αυτό σχηματίζοντας μικρό λόφο, τάφος.

NE τύμβος.

[πβ. λατ. tum-ulus «λοφίσκος» και tum-eō «διογκώνομαι», που φαίνεται να συγγενεύουν με το τύμβος, το οποίο θεωρείται κατ' άλλους

παράλληλος τύπος του τάφος, που οφείλεται σε ξένη IE γλώσσα. Η λ. η τούμπα, προέρχεται απευθείας από το λατ. tumba < αρχ. ελλ. τύμβη, ή].

τύπος, -ου, ό ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. εντύπωμα (σφραγίδα).

2. κεντρική ιδέα: έχεις τόν τύπον ών λέγω; = συλλαμβάνεις την κεντρική ιδέα των όσων λέω;

3. υπόδειγμα: περι πάντα παρεχόμενος σεαυτόν τύπον καλών έργων = παρουσιάζοντας σε όλα τον εαυτό σου ως υπόδειγμα καλών έργων.

παράγ. τυπόω, τύπομα.

NE τύπος (και στη φρ. τύπος και υπογραμμός με τη σημ. 3).

[τύπ-τω + -ος].

τύπτο ΡΗΜΑ

Παρατ.	έτυπτον
Μέλλ.	τυπτήσω

Οι λοιποί χρόνοι αναπληρώνονται από τα πατάσσω, παίω, πλήττω

χτυπώ, χαστουκίζω: επί κόρρης τύπτω τινά = χαστουκίζω κάποιον στον κρόταφο. = πατάσσω, παίω, πλήττω.

παράγ. τύπισ, τύπος, σύνθ. άποτύπωσις, άνατύπωσις, άντίτυπος, ζηλότυπος.

NE μόνο στη φρ. με τύπτει η συνείδησή μου.

[*τυπ- «κτυπώ» + -τ-ω, πβ. αρχ. ινδ. τυράτι «πληγώνω», αρχ. σλαβ. τυράτι «κτύπος της καρδιάς»].

τυραννέω & τυραννέω ΡΗΜΑ

Μέλλ.	τυραννεύσω & τυραννήσω
Αόρ.	έτυράννευσα & έτυράννησα
Παρακ.	τετυράννευκα & τετυράννηκα
Παθ. μέλλ.	τυραννηθήσομαι
Μέσ. μέλλ. με παθ. σημ.	τυραννήσομαι «θα διακυβερονώμαι δεσποτικά»
Παθ. αόρ.	έτυραννεύθην

είμαι απόλυτος άρχοντας, μονάρχη: Πολυκράτης Σάμου τυραννών ήν = ο Πολυκράτης ήταν ο απόλυτος άρχοντας της Σάμου.

NE τυραννώ «βασανίζω».

[παράγ. λ. τύραννος + παρ. επίθ. -εύω].

τύραννος, τυράννου, ό ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. απόλυτος άρχοντας, απόλυτος μονάρχη (του οποίου η εξουσία δε στηριζόταν σε κληρονομικό δικαίωμα ούτε περιοριζόταν από σύνταγμα ή νομοθεσία).

2. με αρνητ. σημ. τυραννικός άρχοντας, τύραννος.

παράγ. τυραννέω, τυραννέω, τυραννίζω, τυραννικός, τυραννίς.

NE τύραννος (με τη σημ. 2).

[μικρασ. δάν. όπως και τα άναξ, βασιλεύς].

Υ

Υ, υ, ὕ ψιλόν, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

το εικοστό γράμμα του ελληνικού αλφαβήτου. Στην αττική διάλεκτο της κλασικής περιόδου προφερόταν ως [ü], όπως δηλ. το υ στο γαλλικό lune. Η αρχαία ονομασία του είναι ὕ. Στα βυζαντινά χρόνια ονόμασαν το γράμμα αυτό ὕ ψιλόν, που σημαίνει «ὑ λιτό, που γράφεται δηλ. με ένα μόνο γράμμα», για να το διακρίνουν από τη δίφθογγο οι, η οποία από τον 3ο αι. π.Χ. έως τον 11ο αι. μ.Χ. προφερόταν με τον ίδιο τρόπο, δηλ. ως [ü], αλλά γραφόταν με δύο γράμματα.

- ως αριθμητικό σύμβολο υ' = 400, αλλά υ = 400.000.

ὕβριζω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ὕβριζον
Μέλλ.	ὕβριῶ
Αόρ.	ὕβρισα
Παρακ.	ὕβρικα
Υπερσ.	ὕβρικιν
Μέσ. μέλλ.	ὕβριουμαι
Παθ. μέλλ.	ὕβρισθήσομαι
Παθ. αόρ.	ὕβρισθην
Παθ. παρακ.	ὕβρισμαι

1. συμπεριφέρομαι με αυθάδεια και προκλητικότητα, ξεπερνῶ τα ὄρια (στη χρήση δύναμης, εξουσίας ή στην εντρούφηση σε ηδονές).

2. με νομική σημ. προκαλώ σωματική βλάβη σε κάποιον, τον κακοποιῶ.

‡ **παράγ.** ὕβρισμα, ὕβρισμός, ὕβριστής, ὕβριστικός, **σύνθ.** ἐξυβρίζω, περιυβρίζω.

[**NE** υβρίζω (λόγ.) & βρίζω.

[**παράγ. λ.** ὕβρις + παρ. επίθ. -ίζω].

ὕβρις, -εως, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. αλαζονεία, αυθάδεια, θράσος (κυρίως απέναντι στους θεούς): ὕβρις τὰδ' ἐστί, κρείσσω δαιμόνων εἶναι θέλειν = αλαζονεία είναι αυτό, το να θέλεις να είσαι ανώτερος από τους θεούς.

2. με νομική σημ. σωματική βλάβη, κακοποίηση.

‡ **παράγ.** ὕβριζω, ὕβριστής.

NE ὕβρις (με τη σημ. 1).

[**αβέβ. ετυμ.**, καθώς η παραδοσιακή ανάλυση ὕ/ὕ + βρι-αρὸς δεν είναι τεκμηριωμένη].

ὕγεια, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

υγεία.

NE υγεία (μεταγεν. ὑγεία).

[**παράγ. λ.** ὑγιής + παρ. επίθ. -εια, ὑγιής < **IE** *su-g^wiy-es, όπου το *su ταυτίζεται σημασιολογικά με το εὔ, ενώ το *g^wiy- ἔδωσε τα ζῆν/βίος, πβ. **αρχ. ινδ.** hu-jya-ti = εὔ ζῆν].

ὔδωρ, ὕδατος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. νερό: πότιμον ὕδωρ = πόσιμο νερό.

2. βροχή: ξυνέβη γενέσθαι ὕδωρ πολὺ = συνέβη να πέσουν πολλές βροχές.

3. ο χρόνος που απαιτείται μέχρι να εξαντληθεί το νερό της κλειψύδρας (στα δικαστήρια): οὐκ ἱκανόν μοι τὸ ὕδωρ = δεν ἔχω αρκετό χρόνο (για να σας πω και τα υπόλοιπα).

‡ **παράγ.** ὕδρια, ὕδρευομαι, **σύνθ.** ἄνυδρος, ὕδραγωγός, ὕδραργυρος.

[**NE** ὕδωρ ως λόγιο αντί του νερό (με σημ. 1) και σε σύνθετα, όπως υδρ-αγωγός κτλ.

[*ud-, **IE** u(e)d- + επίθ. ι, που εναλλάσσεται με το n_o (*ὔδ-n_o-τος), ομόρρ. με **αρχ. ινδ.** udan-yati = ὑδαίνω > ὑδραίνω].

ὑετός, -οῦ, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

βροχή, ιδιαίτερα η καταρρακτώδης βροχή, η μπόρα (☔ ὄμβρος).

[*ὔ- (ὔει «φρέχει» + παρ. επίθ. -ετός (πβ. παγ-ετός, νιφ-ετός), όπου το ὔει ομόρρ. με τοχαρικό swese «βροχή»].

υῖός, -οῦ, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

στην αττική διάλεκτο αρχικά χρησιμοποιούσαν τους τύπους υῖός και υῖεί για τη γεν. και δοτ. ενικού και για τον πληθ. τους τύπους υῖεις, υῖέων, υῖέσι, υῖεῖς. Από το 350 π.Χ. άρχισαν να επικρατούν οι δευτεροκλιτικοί τύποι του ουσιαστικού γιος.

NE γιος.

[< αρχαιότερο ὕς, ὁ «γιος» < **IE** *sū-yūs, πβ. **αρχ. ινδ.** sute «γεννώ», **τοχαρικό** se (γεν. soya) «γιος»].

ὕλακή, -ῆς, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

γάβγισμα.

NE υλακή (λόγ.).

[**παράγ. λ.** ὑλά-ω «γαβγίζω» + παρ. επίθ. -κ-ή, ηχομμ. λ.].

ὕλακτέω -ῶ ΡΗΜΑ

γαβγίζω: κύων ὑλακτῶν οὐ δάκνει = σκυλί που γαβγίζει δε δαγκώνει.

‡ **παράγ.** ὑλακτικός.

[**παράγ. λ.** *ὑλάκτης + -ακτέω, πβ. πυρ-ακτέω].

ὕλη, -ης, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. δάσος: τὰ δένδρα και ἡ ὕλη = τα οπωροφόρα δέντρα και το δάσος (= τα δέντρα του δάσους).

2. το υλικό (αρχικά από ξύλο) από το οποίο κατασκευάζεται κάτι, ὕλη.

‡ **παράγ.** ὑλικός, ὑλώδης, **σύνθ.** ὑλοκόμος, ὑλοτόμος, ὑλοτομία, ὑλουργός, ὑλαγωγός.

[**NE** ὕλη (με τη σημ. 2).

[**άγνωστης αρχής**, καμιά σχέση με το λατ. silva «δάσος»].

ὕλοτόμος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

ξύλοκόπος.

NE υλοτόμος.

[παράγ. λ. υλοτομ-έω (σύνθ. ὕλη + τέμνω) + παρ. επίθ. -ος].

ὕμεις ANTONYMIA

εσείς.

[IE αρχής, πβ. αρχ. ινδ. yusmān = ὕμᾱς, λατ. vos].

ὕμεναιος, -αίου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

το γαμήλιο εμβατήριο ή το τραγούδι της νύμφης (το τραγουδούσαν οι παράνυμφες, καθώς την οδηγούσαν στο σπίτι του γαμπρού): *ἰαχὴ ὕμεναίων* = χαρούμενες φωνές γαμήλιων τραγουδιών.

[ὕμην, -ένος, ὁ «γαμήλια κραυγή στην ιεροτελεστία του γάμου» + παρ. επίθ. -αίος, ίσως από το όνομα προελληνικού θεού που προστάτευε το γάμο].

ὕμετερος, -τέρου, -τερον ANTONYMIA

κτητική δικός σας: ἡ ὕμετέρα πόλις = η δική σας πόλη, η πόλη σας.

[*ὕμε- (από όπου ὕμε-ες > ὕμεις) + επίθ. -τερος].

ὕπαιθριος, -ιος & -ία, -ιον ΕΠΙΘΕΤΟ

αυτός που συμβαίνει ή υπάρχει σε ανοικτό, όχι σε στεγασμένο χώρο, στο υπαίθρο: *σκηνοῦμεν ὑπαίθριοι* = κατασκηνοῦμε στο υπαίθρο.

NE υπαίθριος.

[σύνθ. λ. ὑπό + αἶθριος «καθαρός, διανγής (για τον ουρανό)» < αἶθρα, ἡ «καθαρός ουρανός» < αἶθω «καίω, λάμπω» + -ρα].

ὕπακούω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους εἰκώ

1. απαντώ: *τῷ παιδίῳ ὑπάκουσον* = απάντησε στο παιδί.

2. ακούω προσεκτικά, δίνω προσοχή: *ὕπακούω τῶν νόμων* = δίνω προσοχή στους νόμους.

[NE υπακούω (με τη σημ. 2).

[σύνθ. λ. ὑπό + ἀκούω].

ὕπαντάω -ῶ ΡΗΜΑ

Μέλλ.	ὕπαντήσομαι
Αόρ.	ὕπήνητσα

έρχομαι ή πηγαίνω να συναντήσω κάποιον: *ὕπήνητσαν τῷ Ἰησοῦ δύο δαιμονιζόμενοι* = πήγαν να συναντήσουν τον Ιησού δύο δαιμονισμένοι.

παράγ. ὑπάντησις.

[σύνθ. λ. ὑπό + ἀντάω].

ὑπαρ, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

πραγματική οπτασία που βλέπει κανείς ξύπνιος. ≠ ὄναρ «όνειρο».

- ως επίρρημα σε κατάσταση ξύπνιου: ὄναρ ἢ ὑπαρ δοκεῖ σοι αὐτὸν ζῆν; = στον ύπνο σου ή στον ξύπνιο σου σου φαίνεται ότι αυτός ζει;

[ίσως παράγ. λ. *ὑπ- (< ὑπ-νος) + -αρ (< ὄναρ), καθώς ο ύπνος και το όνειρο ταυτίζονται σε ορισμένες γλώσσες, πβ. ρωσ. сон «ύπνος και όνειρο»].

ὕπαρχω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ὕπηρχον
Μέλλ.	ὕπαρξω
Αόρ.	ὕπηρξα
Παθ. μέλλ.	ὕπαρχθήσομαι
Παθ. παρακ.	ὕπηργμαι

1. κάνω την αρχή, εγκαινιάζω: *ὕπηρξαν τῆς ἐλευθερίας ἀπάση τῇ Ἑλλάδι* = εγκαινίασαν την ελευθερία για όλη την Ελλάδα.

2. εἶμαι: *τὸ χωρίον καρτερόν ὑπῆρχε* = ο τόπος ήταν ισχυρός.

3. ανήκω σε κάποιον, πέφτω στο μερίδιό του: *τὸ μισεῖσθαι πᾶσι ὑπάρχει ὅσοι ἕτεροι ἑτέρων ἠξίωσαν ἄρχειν* = το να επισύρουν εις βάρος τους το μίσος είναι η μοίρα όλων όσοι φιλοδόξησαν να εξουσιάσουν άλλους.

[NE υπάρχω (με σημ. παραπλήσιες των 2, 3).

παράγ. ὑπαρξίς.

[σύνθ. λ. ὑπό + ἄρχω].

ὑπάτος, -άτη, -ατον ΕΠΙΘΕΤΟ

ὑψιστος, υψηλότατος: *βωμὸς Διὸς Ὑπάτου* = βωμός του Διός του Ὑψίστου. = ὑψιστος.

παράγ. ὑπατεύω, ὑπατεία, ὑπατικὸς.

NE ὑπάτος.

[παράγ. λ. ὑπ- (< ὑπ-έρ) + επίθ. υπερθετ. -ατος, πβ. και ἔσχ-ατος].

ὕπεικω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους εἰκώ

υποκύπτω: *οἱ ἀδύνατοι τοῖς ἰσχυροῖς ὑπέικουσι* = οι αδύνατοι υποκύπτουν στους ισχυρούς.

[σύνθ. λ. ὑπό + εἴκω «υποχωρώ»].

ὕπερ ΠΡΟΘΕΣΗ

A. με γενική

1. για τόπο πάνω από κάτι, πέρα από κάτι: *λιμὴν καὶ ὑπὲρ αὐτοῦ πόλις κείται* = υπάρχει ένα λιμάνι και πέρα από αυτό βρίσκεται μια πόλη.

2. για χάρη, για το καλό κάποιου προσώπου ή πράγματος: *ἱερὰ ὑπὲρ τῆς πόλεως θυόμενα* = θυσίες προσφερόμενες για το καλό της πόλης.

3. στο όνομα κάποιου, εκ μέρους κάποιου: *ἐγὼ σοι ὑπὲρ ἐκείνου ἀποκρινοῦμαι* = εγώ θα σου απαντήσω εκ μέρους εκείνου.

4. για παράπτωμα ή καλή πράξη εξαιτίας, για: *ὕπερ τούτων μεγάλας τὰς τιμωρίας ἐποιήσασθε* = για τα παραπτώματα αυτά ορίσατε σοβαρές τιμωρίες.

B. με αιτιατική

1. πάνω από κάτι, έξω από κάτι: *ὑπὲρ Ἡρακλείας στήλας οἰκοῦσι* = κατοικούν έξω από τις Ηράκλειες στήλες (το σημερινό Γιβραλτάρ).

2. πάνω από ένα μέτρο: *ὑπὲρ δύνάμιν* = πάνω από τις δυνάμεις κάποιου. *ὑπὲρ ἡμᾶς* = πάνω από τις δυνάμεις μας. *ὑπὲρ δέκα μνᾶς* = (συμβολαίο) πάνω από δέκα μνες.

3. για χρόνο πέρα από, πριν από: *ὁ ὑπὲρ τὰ Μηδικὰ πόλεμος* = ο πόλεμος πριν από τους Περσικούς πολέμους.

Γ. στη σύνθεση η *ὑπὲρ* σημαίνει 1. για τόπο πάνω από κάτι: *ὑπέργειος*. 2. προς υπεράσπιση κάποιου: *ὑπερμαχῶ*. 3. πάνω από το σωστό μέτρο: *ὑπέργηρος*.

σύνθ. *ὑπερβαίνω*, *ὑπερτίθημι*, *ὑπερφρονέω*.

[ομόρρ. με **λατ.** *super*, ενώ οι άλλες **ΙΕ** γλώσσες δεν έχουν αρκτικό s-, πβ. **αρχ. ινδ.** *uráti* = *ὑπέρο*].

ὑπερβαίνω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ⚡ **βαίνω**

1. περνά πάνω από κάτι: *ἐπιβουλεύουσιν ὑπερβῆναι τὰ τεῖχη τῶν πολεμίων* = καταστρώνουν σχέδιο να περάσουν πάνω από τα τεῖχη των εχθρῶν.

2. μεταφορικά για ηλικία *ὑπερέβη τὰ ἑβδομήκοντα ἔτη*.

παράγ. *ὑπέρβασις*, *ὑπερβατός*.

NE *ὑπερβαίνω* (με τη σημ. 2).

[**σύνθ.** **λ.** *ὑπέρο* + *βαίνω*].

ὑπερβάλλω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ⚡ **βάλλω**

1. τοπικά και χρονικά *ὑπερβαίνω*, *ξεπερνάω*: *ὁ ῥιφθεὶς λίθος λόφον ὑπερέβαλεν* = η πέτρα που πέταξαν ξεπέρασε το λόφο. ἢ νόσος *ὑπερβάλλει τὰς τρεῖς ἡμέρας* = η αρρώστια ξεπερνά τις τρεις μέρες.

2. μεταφορ. *ξεπερνάω* το σωστό μέτρο: *ἄπαντας ἀνθρώπους ὠμότητι ὑπερέβαλεν* = ξεπέρασε στην αγριότητα όλους τους ανθρώπους.

παράγ. *ὑπερβολή*.

NE *ὑπερβάλλω* (με τη σημ. 2).

[**σύνθ.** **λ.** *ὑπέρο* + *βάλλω*].

ὑπερέχω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ⚡ **ἔχω**

1. ως αμετάβατο *προεξέχω*, *εξέχω*: *σκευὴ ὑπερέχοντα τοῦ τειχίου* = σκευὴ που προεξέχουν από το τοιχάκι.

2. ως μεταβατικό είμαι ανώτερος, *ὑπερέχω*: *σωφροσύνη πάντων ὑπερέχει* = όλους τους ξεπερνά στη σωφροσύνη.

παράγ. *ὑπεροχή*, *ὑπέροχος*.

NE *ὑπερέχω* (με τη σημ. 2).

[**σύνθ.** **λ.** *ὑπέρο* + *ἔχω*].

ὑπερηφανία, -ίας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

| *αλαζονεία*, *υπεροψία*.

NE (υ)περηφάνια.

[**παράγ.** **λ.** *ὑπερήφανος* + παρ. επίθ. *-ία*].

ὑπερτίθημι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ⚡ **τίθημι**

1. ως μέσο *ὑπερτίθεμαι* **α.** τοπικά τοποθετώ *πέρα*: *ὑπερτίθεμαί τινα πέραν ποταμοῦ* = περνά κάποιον *πέρα* από το ποτάμι. **β.** χρονικά *αναβάλλω*: *ὑπερτίθεμαι τὴν ἐπὶ τὸ Ῥίον ταχθεῖσαν ἡμέραν* = *αναβάλλω* τη μέρα που καθορίστηκε για τη συνάντηση στο Ρίο.

[**σύνθ.** **λ.** *ὑπέρο* + *τίθημι*].

ὑπερφρονέω -ῶ ΡΗΜΑ

1. ως αμετάβατο είμαι *υπερήφανος*, *αλαζόνας*: *μὴ ὑπερφρονεῖν, ἀλλὰ σωφρονεῖν χρῆ* = ο άνθρωπος δεν πρέπει να είναι *αλαζόνας*, αλλά να είναι μετρημένος.

2. ως μεταβατικό περιφρονώ: *πέφυκεν ἄνθρωπος τὸ θεραπεῦον ὑπερφρονεῖν* = ο άνθρωπος από τη φύση του περιφρονεῖ αυτούς που τον υπηρετούν.

[**σύνθ.** **λ.** *ὑπέρο* + *φρονέω*].

ὑπερῶον, -ῶου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

δωμάτιο στον πάνω ὄροφο: *ἀνέβησαν εἰς τὸ ὑπερῶον*.

NE *υπερώο* (ενός θεάτρου κτλ.).

[επίθ. *ὑπερῶος*, *-α*, *-ον* < *ὑπερώα*, ἡ «το υψηλότερο σημεῖο του σπιτιοῦ» < *επίρο*. **ὑπέρο* κατά τα *ἄνω*, *κάτω*, πβ. *ὑπερώτατος*].

ὑπηρεσία, -ίας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. σώμα από κωπηλάτες, πλήρωμα πλοίου: *ὑπηρεσίαν ἐμισθωσάμην* = μίσθωσα κωπηλάτες.

2. γενικά *υπηρεσία*: *αἱ πρὸς τὴν πόλιν ὑπηρεσίαι*.

NE *υπηρεσία* (με τη σημ. 2).

[**παράγ.** **λ.** *ὑπηρετής* (**σύνθ.** *ὑπό* + *ἐρέτης* «κωπηλάτης») + παρ. επίθ. *-ία*].

ὑπίσχνεομαι -οῦμαι ΡΗΜΑ

Παρατ.	ὑπίσχνουμι
Μέλλ.	ὑποσχίσομαι
Αόρ. β'	ὑπέσχημι
Παρακ.	ὑπέσχημαι
Υπερσ.	ὑπέσχημι

1. *υπόσχομαι*: *ὑπίσχνουμι χρυσοῦν εἰκόνα εἰς Δελφοὺς ἀναθήσειν* = *υπόσχομαι* να αφιερώσω χρυσό άγαλμα στους Δελφούς.

2. *ισχυρίζομαι*: *οὐδεὶς ὑπέσχετο εἰδέναι τοῦ Νεῖλου τὰς πηγὰς* = κανείς δεν ισχυρίστηκε ότι γνωρίζει τις πηγές του Νεῖλου.

παράγ. *ὑπόσχεσις*.

NE *υπόσχομαι*.

[*ὑπίσχ-ομαι* (**σύνθ.** **λ.** *ὑπό* + **ἴσχομαι*) κατά το αντώνυμο *ἀρ-νέομαι*].

ὑπὸ ΠΡΟΘΕΣΗ

A. με γενική, συνήθως κοντά σε ρήματα παθ. φωνής από κάποιον, από κάτι: *ὑπὸ τῶν πολεμίων ἡ πόλις πολιορκεῖται* = η πόλη πολιορκείται από τους εχθρούς.

B. με δοτική **1.** κάτω από κάτι/κάποιον: *ὑπὸ τοῖς χιτωνίσκοις περιζώματα φοροῦσιν* = κάτω από τους χιτώνες φορούν πουκάμισα.

2. δηλώνει εξάρτηση υπό την εξουσία κάποιου: *μέγας ὁ κίνδυνος εἰ ἐσόμεθα ὑπ' αὐτοῖς* = ο κίνδυνος θα είναι μεγάλος, αν θα είμαστε υπό την εξουσία τους.

Γ. με αιτιατική κάτω από κάτι/κάποιον: *ὑπὸ τὴν ἀκρόπολιν* = κάτω από την ακρόπολη.

Δ. στη σύνθεση δηλώνει **1.** κάτω από κάτι/κάποιον: *ὑπεῖμι* = βρίσκομαι κάτω από κάποιον. **2.** μεῖξη κάποιας ὕλης με ἄλλη: *ὑπάργυρος*. **3.** υποταγή ή εξάρτηση: *ὑπόκειμαι (τῷ ἄρχοντι)* = υποτάσσομαι (στον ἄρχοντα). **4.** αυτό που παρουσιάζεται σε μικρό βαθμό ή συμβαίνει βαθμιαία, κάπως, λίγο λίγο: *ὑπόλευκος*. **5.** αυτό που συμβαίνει στα κρυφά: *ὑπαισέρομαι* = μπαίνω στα κρυφά, χωρίς να γίνω αντιληπτός.

[μυκην. *υρο*, πβ. *αρχ. ινδ.* *ύρα*, *αρχ. περσ.* *υρα* «κοντά, προς»].

ὑπόγυιος & ὑπόγυος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ὑπογυιότερος
Υπερθετικός	ὑπογυιότατος

1. άμεσος, πρόχειρος, επικείμενος: *ὑπόγυιος ἡ τελευτὴ τοῦ βίου* = το τέλος της ζωής πλησιάζει.

2. πρόσφατος: *ὁ πόλεμος ὁ ὑπογυιότατος* = ο πρόσφατος πόλεμος.

[**σύνθ. λ.** *ὑπό + γυῖα*, τὰ «τα μέλη του ανθρώπινου σώματος» + παρ. επίθ. -ος].

ὑποδέχομαι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ δέχομαι

1. καλωσωρίζω: *ὑποδέχομαί τινα* = καλωσωρίζω κάποιον.

2. αναλαμβάνω, υπόσχομαι: *ἃ ὑπεδέξατο οὐκ ἐπετέλει* = αυτά που ανέλαβε δεν ήταν πρόθυμος να τα υλοποιήσει.

παράγ. ὑποδοχή.

NE υποδέχομαι (με τη σημ. 1).

[**σύνθ. λ.** *ὑπό + δέχομαι*].

ὑποδέω -ῶ ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ δέω (B)

μέση φωνή ὑποδοῦμαι δένω κάτω από τα πόδια μου, φορῶ τα παπούτσια μου: *ὑποδεδεμένοι ἐκοιμῶντο* = κοιμούνταν με τα παπούτσια.

παράγ. ὑπόδεσις, ὑπόδημα.

[**σύνθ. λ.** *ὑπό + δέω*].

ὑπόδημα, ὑποδήματος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

σόλα δεμένη κάτω από το πόδι, σανδάλι.

σύνθ. ὑποδηματοποιός, ὑποδηματορράφος.

[**NE** *υπόδημα* ως λόγιο αντί του *παπούτσι*].

[**παράγ. λ.** **ὑπόδε-τον* (< *ὑποδέω*) + παρ. επίθ. -μα].

ὑποζύγιον, -ίου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

ζώο για ζεύγμα ή μεταφορά αντικειμένων: *ἡμίονοι καὶ βόες ὑποζύγια εἰσιν* = τα μουλάρια και τα βόδια είναι φορητά ζώα.

NE υποζύγιο.

[**παράγ. λ.** *ὑπόζυγος* (< *ζευγνύω*) + παρ. επίθ. -ιον].

ὑπόκειμαι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ κείμαι

1. βρίσκομαι από κάτω: *οἱ θεμέλιοι παντοίων λίθων ὑπόκεινται* = οι πέτρες των θεμελίων βρίσκονται κάτω από κάθε λογής πέτρες.

2. λαμβάνομαι ως υπόθεση: *ὀρθῶς ἡ ἀρχὴ ὑπόκειται αὐτῇ*; = ορθά λαμβάνεται ως υπόθεση η αρχή αυτή;

3. υποτάσσομαι: *ὑπόκειμαι τῷ ἄρχοντι* = υποτάσσομαι στον κυβερνήτη.

NE υπόκειμαι (με σημ. 1, αλλά μεταφορικά).

[**σύνθ. λ.** *ὑπό + κείμαι*].

ὑπολαμβάνω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ λαμβάνω

1. καταλαμβάνω, πιάνω: *πυρετὸς ὑπολαμβάνει αὐτούς* = τους πιάνει πυρετός.

2. καταλαβαίνω, κατανοώ: *εἰ μὴ σὺν φράζεις, πῶς ὑπολάβοιμ' ἂν λόγον;* = αν εσύ δε μιλάς, πώς θα μπορούσα να καταλάβω τι εννοείς;

3. παραλαμβάνω, προστατεύω: *ὁ Κύριος ὑπέλαβεν τοὺς φεύγοντας* = ο Κύριος προστάτησε τους εξόριστους.

4. απαντώ: *οἱ Λακεδαιμόνιοι ὑπελάμβανον οὐ χρεῶν εἶναι...* = οι Σπαρτιάτες απαντούσαν ότι δεν είναι αναγκαίο...

παράγ. ὑπόλημμα, ὑπόληψις.

[**σύνθ. λ.** *ὑπό + λαμβάνω*].

ὑπομένο ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ μένω

1. περιμένο: *διὰ τοῦτό σε οὐχ ὑπέμενον* = γι' αυτό δε σε περιμένα.

2. υπομένο: *δουλείαν ὑπομένο*.

παράγ. ὑπομονή.

[**NE** υπομένο (με τη σημ. 2)].

[**σύνθ. λ.** *ὑπό + μένω*].

ὑπομνήσκω ΡΗΜΑ

Μέλλ.	ὑπομνήσω
Αόρ.	ὑπέμνησα

υπενθυμίζω, θυμίζω κάτι σε κάποιον: *ὑπέμνησαν αὐτοὺς τῶν ὀρκίων* = τους θύμισαν τους ὀρκους.

παράγ. ὑπόμνησις, ὑπόμνημα.

[**σύνθ. λ.** *ὑπό + μμνήσκω*].

ὑπόμνημα, -ατος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. υπενθύμιση: ἴν' ὑπομνήματα τοῖς ἐπιγιγνομένοις ἢ τῆς τῶν βαρβάρων ἀσεβείας = για να είναι υπενθύμιση της ασέβειας των βαρβάρων στις μελλοντικές γενιές.

2. στον πληθ. ὑπομνήματα σημειώσεις.

NE ὑπόμνημα.

[**σύνθ. λ.** ὑπό + *μνη- (< μι-μνή-σκω) + παρ. επιθ. -μα].

ὑπόμνησις, -εως, ἢ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

υπενθύμιση: τοῦτο ὑπόμνησις ἐστὶ τοῦ φθαρτὸν εἶναι τὸ γεννητὸν = αυτό είναι υπενθύμιση για το ότι ό,τι γεννιέται είναι φθαρτό.

NE ὑπόμνηση.

[**σύνθ. λ.** ὑπό + *μνη- (< μι-μνή-σκω) + παρ. επιθ. -σις].

ὑπονοέω -ῶ PHMA

υποψιάζομαι: ὑπενόησεν αὐτῶν τὴν διάνοιαν = υποψιάστηκε την πρόθεσή τους. = υποπτεύω.

παράγ. ὑπόνοια.

NE υπονοώ «υποδεικνύω με ἕμμεσο τρόπο».

[**σύνθ. λ.** ὑπό + νοέω].

ὑποπτεύω PHMA

βλέπω με υποψία, υποψιάζομαι: πρὸς τὰς τοῦ Πεδαρίτου ἐπιστολὰς ὑπώπτευν αὐτόν = ἐξαιτίας των επιστολών του Πεδαρίτου τον ἐβλεπαν με υποψία. ὑπώπτευν ὑμᾶς ἐκπληξιν ἔχειν = υποψιαζόμουν ότι ἔχετε κυριευτεῖ ἀπό τρόπο. = ὑπονοέω.

NE υποπτεύομαι.

[**παράγ. λ.** ὑποπ-ος (< ὑφοράω, μέλλ. ὑπόψομαι) + παρ. επιθ. -εύω].

ὑποστέλλω PHMA

Για τους χρόνους ☞ στέλλω

1. χαμηλώνω, κατεβάζω: ὑποστέλλω ἰστίον = κατεβάζω τα πανιά. ὑποστέλλω τὴν οὐρὰν = κατεβάζω την ουρά (για τα σκυλιά).

2. παθητικό ὑποστέλλομαι συμμαζεύομαι: ὑποστέλλεται τὸ πλῆθος = ελαττώνεται το πλήθος.

παράγ. ὑποστολή.

NE υποστέλλω (με τη σημ. 1, λ.χ. υποστέλλω τη σημαία).

[**σύνθ. λ.** ὑπό + στέλλω].

ὑποστρέφω PHMA

Για τους χρόνους ☞ στρέφω

αμετάβατο γυρίζω πίσω, επιστρέφω: ὑποστρέψαντες ἦσαν τὴν πρὸς τὸ ὄρος ὁδὸν τὴν φέρουσαν εἰς Ἐρυθρὰς = αφού γύρισαν πίσω, βάδιζαν το δρόμο για το βουνό που οδηγεί στις Ερυθρές.

παράγ. ὑποστροφή.

[**σύνθ. λ.** ὑπό + στρέφω].

ὑποτίθημι PHMA

Για τους χρόνους ☞ τίθημι

1. τοποθετώ από κάτω.

2. θέτω ενώπιον κάποιου, εισηγοῦμαι: καὶ τὴν δικαιοτάτην ὑπόθεσιν ἔχω ὑποτιθέναι = μπορώ να εισηγηθῶ την πιο δίκαιη εισηγήση.

3. μέση φωνή ὑποτίθεμαι συμβουλευώ: εἶπεν αὐτοῖς ὑποτιθέμενος... = εἶπε συμβουλευόντάς τους.

4. μέση φωνή ὑποτίθεμαι υιοθετώ ως πολιτική μου: τοῦτο ὑπέθετο, ὅπως ἐν ἐκείνῳ εἶη φάναι... = αυτό το υιοθέτησε ως πολιτική του, για να είναι στο χέρι του να λείει...

5. μέση φωνή ὑποτίθεμαι υποθέτω: τὴν ἀρετὴν διδασκὸν ὑπεθέμεθα = υποθέσαμε ότι η ἀρετή μπορεί να διδαχθεῖ.

6. υποθηκεύω: τὴν οἰκίαν ὑπέθημεν = υποθήκευσε το σπίτι του.

παράγ. ὑπόθεσις, ὑποθήκη.

NE υποθέτω (με τη σημ. 5).

[**σύνθ. λ.** ὑπό + τίθημι].

ὑπουργέω -ῶ PHMA

προσφέρω υπηρεσία σε κάποιον, τον βοηθώ: ἐδόκει αὐτοῖς ὑπουργεῖν τοῖς Συρακουσίοις = αποφάσισαν να βοηθούν τους Συρακουσίους.

[**παράγ. λ.** ὑπουργ-ός < ὑποεργός (< ὑπό + ἐργ-άζομαι, ἔργον) + παρ. επιθ. -έω].

ὑποφαίνω PHMA

Για τους χρόνους ☞ φαίνω

αμετάβατο, για την αυγή, την ημέρα κτλ. αρχίζω να χαράζω: ἡμέρα σχεδὸν ὑπέφαινεν = η ημέρα σχεδόν ἀρχισε να χαράζει.

παράγ. ὑπόφαισις.

NE ο υποφαινόμενος.

[**σύνθ. λ.** ὑπό + φαίνω].

ὑποχείριος, -ιος & -ία, -ιον ΕΠΙΘΕΤΟ

αυτός που βρίσκεται υπό τον ἔλεγχο κάποιου, υποχείριος μηδέποτε γενώμεθα ὑποχείριοι τοῖς πολεμίοις = ἀς μη γίνουμε ποτέ υποχείριοι στους εχθρούς.

NE υποχείριος.

[**σύνθ. λ.** ὑπό + *χείρ-ιος (χείρ, χειρός)].

ὑποχωρέω -ῶ PHMA

Για τους χρόνους ☞ χωρέω -ῶ

1. οπισθοχωρώ, αποσύρομαι: ὑπεχώρησαν ἐς τὴν Σάμον.

2. με αιτιατική υποχωρώ μπροστά σε κάτι: ὄχλον Πελοποννησίων νεῶν ὑποχωρῶ = υποχωρώ μπροστά στο πλήθος των πελοποννησιακών πλοίων.

3. με δοτική υποχωρώ σε κάποιον: τὸ δημοκρατικὸν ὑπεχώρησε τῷ ὀλιγαρχικῷ = οι δημοκρατικοί υποχώρησαν στους ὀλιγαρχικούς.

παράγ. ὑποχώρησις.

NE υποχωρώ (με όλες τις σημ.).

[**σύνθ. λ.** ὑπό + χωρέω].

ῥς, ὄς & σῥς, σός, ό, ή ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
 γουρούνη: ῥς ἀγρίους πλέγμασι δολῶ = παγι-
 δεύω αγριογούρουνα με δίχτυα.

[*sus, **λατ.** sus, suris, **γερμ.** Sau, **αγγλ.** sow].

ὑστεραίος, -αία, -αίον ΕΠΙΘΕΤΟ

επόμενος: τῆ ὑστεραία (ενν. ἡμέρα) = κατά
 την επόμενη ημέρα. ≠ προτεραίος «προηγού-
 μενος».

[**παράγ. λ.** ὕστερος + παρ. επίθ. -αίος].

ὑστερέω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ὑστέρουν
Μέλλ.	ὑστερήσω
Αόρ.	ὑστέρησα
Παρακ.	ὑστέρηκα
Υπερσ.	ὑστερήκειν
Παθ. αόρ.	ὑστερήθην

1. μένω πίσω, έρχομαι αργότερα, καθυστερώ:
 ὑστέρησαν οὐ πολλῶ = καθυστέρησαν λίγο.
 ≠ προτερέω.

2. υστερώ σε σχέση με κάποιον, είμαι υποδεέ-
 στερός του: ἐμπειρία τῶν ἄλλων ὑστεροῦσιν
 = υστερούν σε εμπειρία σε σχέση με τους άλ-
 λους.

ΝΕ υστερώ (με τη σημ. 2).

[**παράγ. λ.** ὕστερος + παρ. επίθ. -έω, ακριβές
 αντίστοιχο του **αρχ. ινδ.** úttara].

ὑφίστημι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους **Ψ** **ΐστημι**

1. παθ. φωνή ὑφίσταμαι δεσμεύομαι, υπόσχο-
 μαι: ἤγαγε τοὺς ἄνδρας, ὥσπερ ὑπέστη = με-
 τέφερε τους άντρες (στην Αθήνα), όπως υπο-
 σέθηκε.

2. παθ. φωνή ὑφίσταμαι υφίσταμαι, συγκατα-
 τίθεμαι: τὸν κίνδυνον ὑφίσταμαι καὶ οὐ φεύ-
 γω = υφίσταμαι τον κίνδυνο και δεν τον απο-
 φεύγω.

παράγ. ὑπόστασις, ὑποστατικός.

ΝΕ υφίσταμαι (με τη σημ. 2, «υπομένω»).

[**σύνθ. λ.** ὑπό + ἵσταμαι].

ὑψηλός, -ή, -όν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ὑψηλότερος
Υπερθετικός	ὑψηλότετος

υψηλός: ἡ πόλις ἐφ' ὑψηλῶν χωρίων ἦν = η
 πόλη βρισκόταν πάνω σε υψηλό τόπο.

ΝΕ (υ)ψηλός.

[**παράγ. λ.** επίρρ. ὕψι «υψηλά» + παρ. επίθ. -η-
 λός].

ὑψιστος, -ίστη, -ιστον ΕΠΙΘΕΤΟ

υψηλότετος = ὕπατος.

ΝΕ ὑψιστος.

[επίρρ. ὕψι «υψηλά» + παρ. επίθ. -σ-τος].

ῥω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ῥον
Μέλλ.	ῥσω

Αόρ. β'	ῥσα
Μέσ. μέλλ.	ῥσομαι
Παθ. αόρ.	ῥσθην

ρίχνω βροχή, βρέχω: ἀνηγάγετο ἐπὶ τὴν Κύζι-
 κον ὕοντος πολλῶ = απέπλευσε για την Κύζι-
 κο, ενώ έριχνε πολλή βροχή.

• συνήθως στο γ' ενικό ῥει = βρέχει.

[*seu-/su «πιέζω, φιλτράρω» > *ῥγω > ῥω].

Φ

Φ, φ, φεί, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

το εικοστό πρώτο γράμμα του ελληνικού αλ-
 φαβήτου. Κατά την κλασική περίοδο (5ος-
 4ος αι. π.Χ.) προφερόταν ως [p] με δασύτητα,
 δηλ. ως [p̣], κατά την προφορά του οποίου
 εκβαλλόταν από το στόμα ελαφρό ρεύμα αέ-
 ρα, όπως περίπου προφέρεται το p στο αγ-
 γλικό pen.

• ως αριθμητικό σύμβολο φ' = 500, αλλά φ =
 500.000.

φαγεῖν

απαρέμφατο του ἔφαγον που χρησιμοποιείται ως
 αόρ. β' του ἐσθίω

• ἔφαγον ἔφαγα, καταβρόχθισα: ἔχει δύναμιν
 τοῦ φαγεῖν παντοδαπά = έχει την ικανότητα
 να φάει κάθε είδους τροφή.

ΝΕ ἔφαγα.

[*φαγ-, πβ. **αρχ. ινδ.** bhajati «διανέμω, δια-
 μοιράζω»].

φαιδρός, -ά, -όν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	φαιδρότερος
Υπερθετικός	φαιδρότατος

αυτός που λάμπει, λαμπερός: φαιδρός κρα-
 τήρ = λαμπερός κρατήρας.

παράγ. φαιδρότης, φαιδρύνω, Φαῖδρος,
 Φαῖδρα, **σύνθ.** φαιδρωπός.

ΝΕ φαιδρός «γελαστός, χαρούμενος» ή «χα-
 ζοχαρούμενος, γελοίος».

[*φαιδ- (πβ. φαιδ-ιμος «λαμπρός, ένδοξος») +
 παρ. επίθ. -ρός, πβ. **λιθ.** gaidrà «καθαρός ου-
 ρανός χωρίς σύννεφα»].

φαίνω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔφαινον
Μέλλ.	φανῶ
Αόρ.	ἔφηνα
Παρακ.	(σε σύνθ.) -πέφαγκα «έχω φανερώσει» & με αμετάβ. σημ. πέφηνα

	«έχω φανερωθεί, έχω παρουσιαστεί»
Μέσ. μέλλ. κάποτε και με αμετάβ. σημ.	φانوῦμαι «θα φανερώσω ή θα φανερωθώ (από μόνος μου)»
Μέσ. αόρ.	ἐφηνάμην «φανερώσα»
Παθ. μέλλ. με αμετάβ. σημ.	φανήσομαι «θα φανώ, θα φανερωθώ (από μόνος μου)»
Παθ. αόρ. με αμετάβ. σημ.	ἐφάνην «φάνηκα, φανερώθηκα (από μόνος μου)»
Παθ. παρακ.	πέφασμαι
Παθ. υπερσ.	ἐπεφάσμην

1. φέρνω στο φως, φανερώνω: *φαίνω* θησαυρόν = αποκαλύπτω θησαυρό.

2. καταγγέλλω: *φανώ σε τοῖς πρυτάνεσι* = θα σε καταγγείλω στους πρυτάνεις.

3. στην παθ. φωνή φαίνομαι **α.** έρχομαι στο φως, αποκαλύπτομαι, φαίνομαι. **β.** με μετοχή είμαι ολοφάνερα κάτι: *φαίνεται εὔνους ἡμῖν ὧν* = είναι ολοφάνερα ευνοϊκός προς εμάς. **γ.** με απαρέμφατο δίνω την εντύπωση ότι, φαίνομαι να...: *σὺ μέγα πλουτεῖν φαίνει* = φαίνεσαι να είσαι πολύ πλούσιος.

NE φαίνομαι (με τις σημ. 3α, 3β).

[*φαν-, *φάν-ιω > φαίνω «φέρνω στο φως της ημέρας», ομόρρ. με **αρχ. ινδ.** bha-ti «φωτίζω»].

φάλαγξ, -αγγος, ή ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

παράταξη ὀπλιτῶν, δηλ. βαριά οπλισμένων στρατιωτών, σε ετοιμότητα για μάχη: *αἱ φάλαγγες τέτταρα στάδια ἀπ' ἀλλήλων διέχουσιν* = οι παρατάξεις των οπλιτών χωρίζονται η μια από την άλλη με τέσσερα στάδια.

NE φάλαγγα.

[*φαλαγγ-* «δοκός, δοκάρι», συγγεν. με **γεομ.** *belkan-, *balkan- «δοκάρι»].

φάραγξ, -αγγος, ή ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

φαράγγι.

NE φαράγγι.

[*φάραγξ* «γη που έχει διακοπεί» < *φαρ- «τρυπώ, κόβω» (πβ. *φάρος, το «άροτρο, αλέτρι, δηλ. όργανο που τρυπάει τη γη»*) + επίθ. -αγγ-, όπως *σῆρ-αγξ*].

φαῦλος, φαύλη & φαῦλος, φαῦλον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	φαυλότερος
Υπερθετικός	φαυλότατος

1. για πράγματα **α.** εύκολος, ασήμαντος: *τὸ ζήτημα ᾧ ἐπιχειροῦμεν οὐ φαῦλον* = η έρευνα που αναλαμβάνουμε δεν είναι εύκολη. **β.** απλός, συνηθισμένος: *ποτὰ πίνεις τὰ φαυλότατα* = πίνεις τα πιο απλά ποτά. **γ.** ευτελής, κακός: *φαῦλοι λόγοι* = κακά λόγια.

2. για πρόσωπα **α.** χαμηλής κοινωνικής τάξεως. **β.** ανίκανος, κακός: *φαῦλος ἀγλήτης*. **γ.** απαίδευτος, αμόρφωτος.

NE φαῦλος (με τις σημ. 1γ, 2α).

παράγ. φαυλότης.

[*φλαῦ-λος > φλαῦρος > φαῦλος ή ενδεχομένως φλαῦ-ρος, καθώς τα -λος/-ρος εναλλάσσονται, φλαυ- **αβέβ. ετυμ.**].

φέρω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔφερον
Μέλλ.	οἴσω
Αόρ. α' & β'	ἤνεγκα & ἤνεγκον
Παρακ.	ἐνήνοχα
Υπερσ.	ἐνηνόχην
Μέσ. μέλλ.	οἴσομαι
Παθ. μέλλ.	οἰσθήσομαι & ἐνεχθήσομαι
Μέσ. αόρ. α'	ἤνεγκάμην
Παθ. αόρ.	ἤνέχθην
Παθ. παρακ.	ἐνήνεγμαι
Παθ. υπερ.	ἐνηνέγμην

1. μεταφέρω.

2. υποφέρω, υφίσταμαι, πάσχω: *τὰς συμφορὰς οἴός τ' ἐστι φέρειν* = είναι ικανός να υποφέρει τις συμφορές.

3. πληρώνω, καταβάλλω: *δασμὸν ἡμῖν φέρουσιν τεταγμένον* = μας πληρώνουν καθορισμένο δασμό.

4. παράγω αποφέρω: *γῆ καρπὸν φέρει* = η γη παράγει καρπό.

5. στην ενεργ. ή μέση φωνή φέρω ή φέρομαι κερδίζω: *τὰ νικητήρια φέρω* = κερδίζω το βραβείο της νίκης.

παράγ. φορά, φόρος, φορέω, **σύνθ.** αναφέρω, αποφέρω, φερέγγυος, φερέοικος (για το σαλιγκάρι που κουβαλάει το σπίτι του), περιφερής, θεοφόρος, λεωφόρος, κυοφορέω, οἰσοφάγος.

NE φέρνω (με τη σημ. 1 και φέρω με τη σημ. 2 στη φρ. *φέρω κάτι βαρέως*).

[*φέρ-ω*, πβ. **αρχ. ινδ.** bháratī «μεταφέρει», **λατ.** ferō, **γοτθ.** baira (ai = e) «μεταφέρω»].

φεύγω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔφευγον
Μέλλ.	φεύξομαι & φευξοῦμαι
Αόρ. β'	ἔφυγον
Παρακ.	πέφευγα
Υπερσ.	ἐπεφεύγειν

1. καταφεύγω (γιατί με καταδιώκουν): *Κροῖσος ἐπὶ Σάρδεις ἔφευγεν* = ο Κροῖσος κατέφευγε προς τις Σάρδεις.

2. αποφεύγω: *χρῆ φεύγειν τὰ παχύνοντα* = πρέπει κανείς να αποφεύγει όσα παχύνουν.

3. εξορίζομαι: *οἱ φεύγοντες* = οι εξόριστοι. *φεύγω ἐξ Ἀρείου πάγου* = εξορίζομαι από τον Άρειο πάγο.

4. ως δικανικός όρος κατηγορούμαι, ενάγομαι: *φεύγω δίκην φόνου* = κατηγορούμαι για φόνο. *ὁ φεύγων* = ο κατηγορούμενος. *ἀσεβείας φεύγω ὑπὸ Μελήτου* = κατηγορούμαι για ασέβεια από το Μέλιτο. *παρανόμων* (γεν. πληθ. ουδ.) *φεύγω* = κατηγορούμαι για πρόταση ψηφίσματος που αντίκειται στους κείμενους νόμους. ≠ *διώκω* «κατηγορώ, ενάγω».

παράγ. φυγή, φυγάς, φυγαδεύω, φευκτέος, **σύνθ.** ἀποφεύγω, διαφεύγω, φυγδίκος, φυγόπονος, πρόσφυξ, κρησφύγετον.

NE φεύγω, που αντιστοιχεί στο αρχ. *ἄπειμι*.

[*bheu-g- > *φεύγ-ω* (πβ. **λιθ.** *baugis* «που φεύγει, δειλός»), *bhu-g- > *φυγείν* (πβ. **λατ.** *fuga*)].

φημί PHMA

Μέλλ.	φήσω
Αόρ. α΄	ἔφησα
Αόρ. β΄	ἔφην

1. λέγω, ισχυρίζομαι: *ὅτι οἷος μὴ αἰσχύνεσθαι καὶ αὐτὸς φῆς* = ότι μπορείς να μην ντρέπεται και ο ίδιος το λες.

2. οὐ φημι + απαρέμφατο αρνούμαι, λέγω ότι δεν...: *οὐκ ἔφασαν ἐπιτρέψειν ταῦτα γενέσθαι* = είπαν ότι δε θα επιτρέψουν να γίνουν αυτά τα πράγματα.

3. σε απαντήσεις **α.** *φημί* ή *οὕτως φημί* να: *Σωκράτης: Χρὴ τὸν λόγον ἐξετάζοντα σκοπεῖν εἰ συμφωνεῖ. – Φαίδρος: Φημί = Σ: Πρέπει εξετάζοντας κανείς τη λογική να παρατηρήσει αν αυτή συμφωνεῖ (με τον Ιπποκράτη). – Φ: Ναι. β.* *οὐ φημι λέω ὅχι: ἦρετο εἰ αἰσθάνοιτο, ὁ δ' οὐκ ἔφη* = τον ρώτησε αν το έμαθε και εκείνος είπε ὅχι.

4. προστάζω: *ἔφην τῷ Ὀρθοβούλῳ ἐξαλείψαι με ἐκ τοῦ καταλόγου* = πρόσταξα τον Ορθόβουλο να με σβήσει από τον κατάλογο.

παράγ. φήμη, φάσις, φατὸς «που μπορεί να ειπωθεί», **σύνθ.** ἀπόφημι «αρνούμαι», σύμφημι «συμφωνώ», ἐπευφημία, περιφημος, εὐφημέω, κακόφημος, προφήτης, ἀντίφασις, θέσφατος «εκφρασμένος από το θεό», ἀφασία.

[*φημί*, δωρ. *φᾶμί*, πβ. **αργ.** *bam* = *φημί*, για το *φήμη/φάμα* πβ. **λατ.** *fama, fabula* «διήγηση, μύθος»].

φθάνω PHMA

Παρατ.	ἔφθανον
Μέλλ.	φθήσομαι & φθάσω
Αόρ.	ἔφθασα & ἔφθην
Παρακ.	ἔφθακα
Υπερσ.	ἔφθάκειν

1. έρχομαι πρώτος, ενεργῶ πρώτος, προφθάνω κάποιον: *πρὶν ἔλθειν αὐτοὺς φθάσαι ἐβούλοντο* = ήθελαν να ενεργήσουν πρώτοι, πριν έρθουν αυτοί.

2. με μετοχή προφθάνω, πρώτος κάνω κάτι: *ἔφθασε ὁ Ἡρακλῆς τοξεύσας καὶ ἀνελὼν αὐτόν* = πρόφθασε ο Ηρακλής να τον τοξεύσει και να τον σκοτώσει.

σύνθ. καταφθάνω, προφθάνω.

NE φθάνω & φτάνω. Οι αρχαίοι για το σημερινό *φτάνω* χρησιμοποιούσαν το *ἀφικνούμαι*.

[*φθάνω* < *φθάνFω < *φθάνεμι/*φθάνμι, χωρίς αντιστοιχία στις λοιπές **IE** γλώσσες].

φθείρω PHMA

Παρατ.	ἔφθειρον
Μέλλ.	φθερῶ
Αόρ.	ἔφθειρα
Παρακ.	ἔφθαρακα
Υπερσ.	ἔφθάρκειν
Μεσ. μέλλ. με παθ. σημ.	φθερούμαι «θα φθαρώ»
Παθ. μέλλ.	φθαρήσομαι
Παθ. αόρ.	ἔφθάρην
Παθ. παρακ.	ἔφθαρμαι
Παθ. υπερσ.	ἔφθάρμην

φθείρω.

NE φθείρω.

[*φθέρ- + παρ. επιθ. -jω > *φθείρω*, **IE** αρχής με αρχική σημ. «προκαλώ τη ρευστοποίηση, εξαφανίζω»].

φθίνο & φθίω PHMA

Παρατ.	ἔφθινον
Μέλλ.	φθ(ε)ίσω
Αόρ.	ἔφθ(ε)ισα
Παρακ.	ἔφθ(ε)ικα

1. για χρόνο τελειώνω, λήγω *μὴν φθίνων* = το τελευταίο δεκαήμερο του μήνα. *ἄρχει τῶν σπονδῶν ἄρχων Ἀλκαῖος Ἐλαφηβολιῶνος μὴνὸς ἕκτη φθίνοντος* = θα εγκαινιάσει τη συνθήκη ο άρχοντας Αλκαίος, έξι μέρες πριν τελειώσει ο μήνας Ελαφηβολιών. ≠ *μὴν ἰστάμενος* «το πρώτο δεκαήμερο του μήνα», *μὴν μεσῶν* «το μεσαίο δεκαήμερο του μήνα».

2. φθίνω, παρακμάζω.

παράγ. φθίσις, φθισικός, φθιτός. **σύνθ.** ἀποφθίνω, φθινόπωρον, ἄφθιτος «αθάνατος».

NE φθίνω (με τη σημ. 2).

[*φθίνω* < *φθίνFω < *φθίνμι (από όπου *φθίνω*), χωρίς βέβαιη αντιστοιχία στις λοιπές **IE** γλώσσες].

φιλέω -ῶ PHMA

Παρατ.	ἐφίλων
Μέλλ.	φιλήσω
Αόρ.	ἐφίλησα
Παρακ.	πεφίληκα
Μεσ. μέλλ. με παθ. σημ.	φιλήσομαι «θα αγαπηθῶ κτλ.»

Παθ. αόρ.	ἐφιλήθην
Παθ. παρακ.	πεφίλημαι

1. μεταβατικό αγαπώ: *εἰκὸς οὖς ἄν τις ἠγγῆται χρῆστοὺς φιλεῖν* = είναι λογικό να αγαπά κανείς εκείνους που θεωρεί καλούς. ≠ μισέω.

2. φιλώ.

3. αμετάβατο συμβαίνω συνήθως, συνηθίζω: *φιλεῖ τὸ πλῆθος ἐν τούτοις τὸν βίον διάγειν* = συνηθίζουν οι απλοί πολίτες να περνούν τη ζωή τους με αυτά.

παράγ. φίλημα, φιλία, φίλτρον.

NE φιλώ (με σημ. 2).

[**παράγ. λ.** φίλος + παρ. επίθ. -έω, φ **φίλος**].

φιλία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. φιλία.

2. αγάπη.

[ουσιαστικοποίηση του θηλ. του επίθ. φ **φίλιος**].

φίλιος, -ία, -ιον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	φιλιώτερος
--------------------	------------

φιλικός: *ἦν τὸ Ρίον φίλιον τοῖς Ἀθηναίοις* = ήταν το Ρίο φιλικό προς τους Αθηναίους.

NE φίλιος (στη στρατιωτική φρ. *φίλιες δυνάμεις*).

[**παράγ. λ.** φίλος + παρ. επίθ. -ιος, φ **φίλος**].

φιλοκαλέω -ῶ ΡΗΜΑ

αγαπώ το ωραίο: *φιλοκαλοῦμεν μετ' εὐτελείας* = αγαπούμε το ωραίο με απλότητα.

[**παράγ. λ.** φιλόκαλος (**σύνθ.** φίλος/φιλέω + καλόν) + παρ. επίθ. -έω].

φιλόλογος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

1. αυτός που αγαπά τα πολλά λόγια, φλύαρος: *ἡ πόλις ἡμῶν (αἱ Ἀθηναί) φιλόλογός ἐστι καὶ πολύλογος*. ≠ βραχύλογος.

2. φίλος της φιλοσοφικής συζήτησης. ≠ μισόλογος.

3. φίλος των γραμμάτων: *Λακεδαιμόνιοι Χίλωνα τῶν γερόντων ἐποίησαν ἥκιστα φιλόλογοι ὄντες* = οι Λακεδαιμόνιοι έκαναν το Χίλωνα μέλος της γερουσίας, αν και ήταν ελάχιστοι φίλοι των γραμμάτων.

4. μελετητής, λόγιος.

παράγ. φιλολογία.

NE φιλόλογος (ουσιαστικοπ., κυρίως με τη σημ. 4).

[**σύνθ. λ.** φίλος/φιλέω + λόγος, πβ. φιλόλογος = ὁ φιλῶν λόγου].

φιλονικέω -ῶ ΡΗΜΑ

1. αγαπώ τη νίκη, επιδιώκω να υπερισχύσω ανταγωνιζόμενος τους άλλους, λογομαχώ: *φιλονικοῦσιν καὶ οὐ τὸ προκειμένον ζητοῦσιν* = επιδιώκει ο καθένας τους να υπερισχύσει και δε διερευνούν το προκειμένο θέμα.

2. με θετική σημ. συναγωνίζομαι, εκδηλώνω άμλλα: *περὶ καλλίστων ἐφιλονίκουν* = συναγωνίζονταν για τα πιο ωραία πράγματα.

NE φιλονικώ «λογομαχώ».

[**παράγ. λ.** φιλονίκος (**σύνθ. λ.** φιλέω + νίκη) + παρ. επίθ. -έω].

φιλοπονέω -ῶ ΡΗΜΑ

εκδηλώνω μεγάλη εργατικότητα: *τῇ ἐαυτοῦ γνώμῃ φιλοπονεῖ* = εκδηλώνει μεγάλη εργατικότητα με δική του θέληση.

[**παράγ. λ.** φιλόπονος (**σύνθ. λ.** φίλος / φιλέω + πόνος) + παρ. επίθ. -έω].

φίλος, -η, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	1. φίλτερος / 2. φιλαίτερος / 3. φιλώτερος
Υπερθετικός	1. φίλτατος / 2. φιλαίτατος / 3. —

1. για πρόσωπα αγαπητός. ≠ ἔχθρὸς «μισητός».

• στην αττική διάλεκτο η κλητική του ενικού *φίλε* σχηματίζεται και ως *φίλος*: ὦ φίλος, ὦ φίλος = αγαπητέ μου, αγαπητέ μου.

2. ως ουσιαστικό ὁ φίλος φίλος.

παράγ. φιλία, φιλότης, φιλέω, φίλημα, φιλικός, φίλ-τρον «ο τρόπος να είσαι αγαπητός», φίλιος, **σύνθ.** ἄφιλος, θεοφιλής, φιλόσοφος, φιλοσοφία.

NE φίλος (με τη σημ. 2).

[**άγνωστης ετυμ.**, φίλ-ος, χωρίς αντιστοιχία στις λοιπές IE γλώσσες].

φιλοσοφέω -ῶ ΡΗΜΑ

1. αμετάβατο αγαπώ τη σοφία, τη γνώση, την επιδιώκω: *διὰ τὸ θαυμάζειν οἱ ἄνθρωποι ἤρξαντο φιλοσοφεῖν* = οι άνθρωποι άρχισαν να επιδιώκουν τη γνώση, επειδή είχαν (πολλές) απορίες.

2. μεταβατικό συζητώ, ερευνώ, μελετώ: *φιλοσοφῶ τὰ τοῦ βίου πράγματα* = μελετώ τις συνθήκες της ζωής.

NE φιλοσοφώ «μετριάζω τη σοβαρότητα μιας κατάστασης».

[**παράγ. λ.** φιλόσοφος (**σύνθ. λ.** φίλος/φιλέω + σοφία) + παρ. επίθ. -έω].

φιλοτησία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

με ή χωρίς το κύλιξ (= ποτήρι) το ποτήρι της φιλίας ή της αγάπης: *συνεστεφανοῦτο Φιλίππω καὶ φιλοτησίας προῦπινεν* = φορούσε μαζί με το Φίλιππο στεφάνια και έπινε στην υγεία της φιλίας τους.

[**παράγ. λ.** φιλότης + παρ. επίθ. -ήσιος, με ουσιαστικοπ.].

φιλοτιμέομαι -οῦμαι ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐφιλοτιμούμην
Μέλλ.	φιλοτιμήσομαι & μεταγεν. φιλοτιμηθήσομαι
Αόρ.	ἐφιλοτιμήθην

	& μεταγεν. ἐφιλοτιμησάμην
Παρακ.	πεφιλοτιμήμια

1. αγαπώ ή επιζητώ την τιμή ή τη δόξα: *ἐφιλοτιμήθην ὡς υἱὸς ὧν ἐκείνου* = επιζητούσα τις τιμές, καθώς ήμουν γιος εκείνου.

2. είμαι περήφανος: *οὐ φιλοτιμούμαι ἐπὶ τοῖς πεπραγμένοις* = δεν είμαι περήφανος για αυτά που έχουν γίνει.

3. αγωνίζομαι με ζήλο: *φιλοτιμούμαί σοι φίλω χρῆσθαι* = αγωνίζομαι να σε κάνω φίλο μου.

NE φιλοτιμούμαι «ενεργώ με ελατήριο τη φιλοτιμία».

[**παράγ. λ.** φιλότιμος (**σύνθ. λ.** φίλος/φιλέω + τιμή) + παρ. επίθ. -έομαι].

φιλότιμος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	φιλοτιμότερος
Υπερθετικός	φιλοτιμότερος

1. με θετική ή αρνητική σημ. αυτός που αγαπά τις τιμές και διακρίσεις, ο φιλόδοξος, ο κενόδοξος.

2. *φιλότιμος ἐπὶ τινι* αυτός που επιδιώκει να διακρίνεται σε κάτι.

NE φιλότιμος «που ενεργεί από ηθική υποχρέωση».

φιλοφρονέομαι -οῦμαι ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐφιλοφρονούμην
Μέλλ.	φιλοφρονήσομαι
Αόρ.	ἐφιλοφρονησάμην & ἐφιλοφρονήθην

1. με αιτιατική προσώπου ως αντικείμενο συμπεριφέρομαι με ευμένεια προς κάποιον: *φιλοφρονούνται ἀλλήλους* = συμπεριφέρεται ο ένας προς τον άλλο με ευμένεια.

2. με δοτική προσώπου ως αντικείμενο συμπεριφέρομαι φιλικά σε κάποιον: *φιλοφρονούμαί τινι*.

[**παράγ. λ.** φιλόφρων + παρ. επίθ. -έομαι].

φίλτρον, -ου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. μέσο για να γίνεις αγαπητός σε κάποιον, ερωτικά μάγια: *φίλτρα καὶ θελκτήρια ἔρωτος* = ελκυστικά και θελκτικά μέσα για τον έρωτα.

2. αγάπη, αφοσίωση: *τὸ πρὸς τὴν πατρίδα φίλτρον*.

NE φίλτρο (και με τις δύο σημ.).

[**παράγ. λ.** φίλ- (φίλος, φιλέω) + παρ. επίθ. -τρον, ☞ φίλος].

φλόξ, φλογός, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

φλόγα.

☞ **παράγ.** φλογίζω, φλογισμός, φλογερός, **σύνθ.** φλογοειδής, ἀφλόγιστος.

NE φλόγα.

[φλόξ < *φλόγ- < φλέγ-ω, *bhel- «καίω»].

φοιτάω -ῶ ΡΗΜΑ

αμετάβατο, για πρόσωπα συχνά πηγαίνω κάπου, συχνάζω (σε φίλο για επίσκεψη ή σε δάσκαλο για μάθηση): *εἰώθαμεν φοιτᾶν παρὰ τὸν Σωκράτη* = συνηθίσαμε να συχνάζουμε στο Σωκράτη. *παῖς ὧν ἐφοίτας ἐς τίνος διδασκάλου* (ενν.: οἶκον); = όταν ήσουν παιδί σε ποιο δάσκαλο συχνάζεις;

☞ **παράγ.** φοίτησις, φοιτητής, **σύνθ.** ἀποφοιτάω, ἐπιφοίτησις.

NE φοιτώ (με την ίδια σημ. και «είμαι φοιτητής»).

[*φοι- + *-ιτάω, **ἀγνωστος αρχής**, πιθανόν *g^{wh}-].

φορά, -ᾶς, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. καταβολή, πληρωμή: *χρημάτων φορά* = καταβολή χρημάτων.

2. κίνηση, κατεύθυνση: *ἄστρον φοραί* = κινήσεις των άστρων.

3. δημιουργία, παραγωγή: *φορὰ καρποῦ, φορὰ πτηνῶν*.

NE φορά (με τη σημ. 2).

[φέρω + παρ. επίθ. -ά, με τροπή του ε σε ο, ☞ **φέρω**].

φορτικός, -ή, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	φορτικότερος
Υπερθετικός	φορτικότερος

1. φορτηγός, μεταφορικός: *φορτικὸν πλοῖον* = μεταφορικό πλοίο. 2. κουραστικός: *ἡ λειτουργία ἦν φορτικωτάτη*. 3. κοινός, της μάζας, του όχλου: *οἱ πολλοὶ καὶ φορτικώτατοι* = οι κοινοί άνθρωποι που είναι και ο όχλος.

☞ **παράγ.** φορτηγός, φορτίζω, φορτώω, **σύνθ.** κατάφορτος.

NE φορτικός (με τη σημ. 2).

[**παράγ. λ.** φόρτ-ος (< φέρω + -τος) + παρ. επίθ. -ικός, ☞ **φέρω**].

φρίττω ΡΗΜΑ

ο κοινός τύπος είναι *φρίσσω*

Παρατ.	ἔφριττον
Μέλλ.	φριξω
Αόρ.	ἔφριξα
Παρακ.	πέφριξα
Μέσ. αόρ.	ἔφριξάμην

ανατριχιάζω: *τοῦτο τίς οὐκ ἂν ἔφριξε ποιῆσαι;* = αυτό ποιος δε θα ανατριχίαζε να το κάνει;

☞ **παράγ.** φρίκη, φρικαλέος, φρικώδης, φρικτός, Φρίξος.

NE φρίττω (με την ίδια σημ.).

[**αβέβ. ετυμ.**, ίσως *bhreg-, πβ. **γαλατ.** brig «κορυφή (δέντρου)», *φρίκ- (φρίξ, φρικός, ή «φρικίαση, ελαφρός κυματισμός της θάλασσας») + παρ. επίθ. -jω > φρίττω].

φρήν, φρενός, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

ο νους (ως έδρα της λογικής και των διανοητικών διεργασιών του ανθρώπου), αντίληψη, σκέψη.

• στον πληθυντικό αἱ φρένες τα λογικά: *έξέστην φρενών* = έχασα τα λογικά μου.

παράγ. φρονέω, φρόνημα, φροντίζω, φροντίζ, **σύνθ.** φρενήρης, φρενοβλαβής, εύφρων, έχέφρων, παράφρων.

NE στις φρ. *έξω φρενών, έχω σώας τας φρένας*.

[ομόρρ. του *φράζω* «δίνω στον άλλο να καταλάβει», *φραδ-, *φρον-δ-, για το επίθ. -ήν πβ. *άδην, αὐχίν, σπλήν*, που είναι όλα όργανα του σώματος].

φρονέω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐφρόνου
Μέλλ.	φρονήσω
Αόρ.	ἐφρόνησα
Παρακ.	πεφρόνηκα

1. σκέπτομαι, είμαι συνετός: *έν τούτῳ τῆς ἡλικίας καθέστηκα έν ᾧ κράτιστός είμι φρονείν* = έχω φτάσει σε τέτοια ηλικία που μπορώ να σκέπτομαι άριστα.

2. με επιρρήματα εὖ φρονῶ **α.** σκέπτομαι ορθά, είμαι στα λογικά μου: *αὐτὸς εὖ φρονῶν διέθετο* = ο ίδιος συνέταξε τη διαθήκη του, όταν ήταν στα λογικά του.

β. έχω συγκεκριμένη διάθεση απέναντι σε κάποιον: *εὖ φρονοῦντες είς ύμᾶς τυγχάνουσιν* = τυχαίνει να έχουν απέναντί σας θετική διάθεση.

3. μέγα φρονῶ **α.** έχω μεγάλη ιδέα για κάτι, υπερηφανεύομαι: *έφ' έαυτῷ μέγα φρονεί* = έχει μεγάλη ιδέα για τον εαυτό του. **β.** μικρὸν φρονῶ έχω δουλικό φρόνημα: *μελετῶντες πάντα τρόπον μικρὸν φρονείν* = εκπαιδεύοντας με κάθε τρόπο τον εαυτό τους να έχουν δουλικό φρόνημα.

4. τά τινος φρονῶ είμαι υποστηρικτής κάποιου: *φρονεί τὰ Βρασίδου* = είναι υποστηρικτής του Βρασίδα.

NE φρονῶ «πιστεύω ακράδαντα».

[*φρεν- (φρήν, φρενός) + παρ. επίθ. -έω, με τροπή του ε σε ο, φ **φρήν**].

φρόνημα, -ατος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. γνώμη, πεποίθηση, φρόνημα: *έν έλευθέρῳ φρονήματι βεβίωκα* = έχω ζήσει με ελεύθερο φρόνημα.

α. με θετική σημ. μεγαλοφροσύνη, υψηλό φρόνημα: *άνηρ φρόνημα έχων* = άντρας με υψηλό φρόνημα.

β. με αρνητική σημ. αλαζονεία, έπαρση: *τὸ τῶν μάντεων σχήμα φρονήματος πληροῦται* = η συντεχνία των μάντεων είναι γεμάτη αλαζονεία.

NE φρόνημα (με τη σημ. 1).

[φρον-έω + παρ. επίθ. -ήμα, φ **φρονέω, φρήν**].

φροντίζω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐφρόντιζον
Μέλλ.	φροντιῶ
Αόρ.	ἐφρόντισα
Παρακ.	πεφρόντισα
Μέσ. μέλλ.	φροντιοῦμαι
Παθ. παρακ.	πεφρόντισμαι

1. με γενική περιποιούμαι: *φροντίζω τῶν οἰκετῶν* = περιποιούμαι τους δούλους.

2. με πλάγια ερωτηματική πρόταση εξετάζω, μεριμνώ: *οὐ φροντίζω ὅ τι βούλεται έαυτὸν καλείν* = δε μεριμνώ για το πώς θέλει να ονομάζει τον εαυτό του. *οὐ φροντίζουσιν ὅπως φίλους κτήσονται* = δε μεριμνούν πώς να αποκτήσουν φίλους.

3. με τελική μετοχή ετοιμάζομαι, παίρνω τα μέτρα μου: *φροντίζεθ' ὡς μαχοῦμενοι* = ετοιμαστείτε να πολεμήσετε.

NE φροντίζω (με τη σημ. 1).

[φροντίζ (φ **φρήν**) + παρ. επίθ. -ίζω].

φυγή, -ής, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. φυγή (στη μάχη): *οἱ δὲ πλείστοι είς φυγὴν ὤρμων* = οι περισσότεροι ορμούσαν σε φυγή.

2. αποφυγή: *νόσων ἀμηχάνων φυγή* = η δυνατότητα αποφυγής των ακαταπολέμητων ασθeneιών.

3. εξορία: *φυγὴν κατέγνωσαν αὐτῶν* = τους καταδίκασαν σε εξορία.

NE φυγή (με τις σημ. 1, 2).

[φυγ- (έ-φυγ-ον) + παρ. επίθ. -ή, φ **φεύγω**].

φυλακή, -ής, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. φύλαξη, φρουρηση: *φυλακὴν εἶχεν μὴ ἐκ Κορίνθου ἐκπλεῖν μηδένα* = φρουρούσε, ώστε κανείς να μην εκπλεύσει από την Κόρινθο. *έν φυλακῇ έχω τινά* = φυλάσσω κάποιον.

2. στρατιωτικός σταθμός: *φυλακὴ ἀνδρῶν*.

3. ημερήσια ή νυκτερινή βάρδια: *φυλακαὶ νυκτεριναὶ καὶ ἡμεριναί*.

NE φυλακή «τόπος τιμωρημένων».

[*φυλακ- (πβ. φυλάττω/φυλάσσω < *φυλάκ-ω) + παρ. επίθ. -ή].

φύλαξ, -ακος, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

φύλακας, φρουρός: *φύλακας τοῦ ἡμίσεος τείχους κατέλιπον* = άφησαν φρουρούς αρκετούς για το μισό τείχος.

NE φύλακας.

[**άγνωστης αρχής**, *φύλακ-ς < αρχαιότερο *φυλακός*].

φυλάττω ΡΗΜΑ

ο κοινός τύπος είναι *φυλάσσω*

Παρατ.	ἐφύλαττον
Μέλλ.	φυλάξω
Αόρ.	ἐφύλαξα

Παρακ.	πεφύλαχα
Μέσ. μέλλ.	φυλάξομαι
Παθ. μέλλ.	φυλαχθήσομαι
Μέσ. αόρ.	ἐφυλαξάμην
Παθ. αόρ.	ἐφυλάχθην
Παθ. παρακ.	πεφύλαγμαι

1. φρουρώ: *ἐφύλαττον τὰ βασιλεία* = φρουρούσαν τα ανάκτορα.

2. μεταφορ. τηρώ, εφαρμόζω: *τοὺς νόμους, τὰς συνθήκας*.

3. ως μέσο φυλάττομαι **α.** αμετάβατο προφυλάγομαι: *πορεύονται φυλαττόμενοι* = προχωρούν προσέχοντας τον εαυτό τους. **β.** μεταβατικό με αιτιατική προφυλάγομαι από κάτι/κάποιον: *φυλάττομαί τι/τινα*.

παράγ. φυλακή, φύλαξ, φύλαξις.

ΝΕ φυλάω, φυλάσσω (με τη σημ. 1).

[*φυλάκ-ζω (φύλαξ, -ακ-ος) > φυλάττω / φυλάσσω].

φῦλον, -ου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. φυλή, τάξη: *ἥρωικὸν φῦλον* = η τάξη των ηρώων. *τὸ τῶν σοφιστῶν φῦλον* = η τάξη των σοφιστών.

2. φύλο: *τὸ θῆλυ φῦλον, τὸ ἄρρεν φῦλον*.

3. εθνότητα: *φύλα Πελασγῶν* = οι εθνότητες των Πελασγών.

παράγ. φυλετικός, **σύνθ.** φύλαρχος, ἀλλόφυλος, ὁμόφυλος.

ΝΕ φύλο (με τις σημ. 2, 3).

[*φῦλον, φυλή* < *φυ- (φύ-ομαι) + παρ. επίθ. -λον/-λη με αρχική σημ. «αυτός που έχει αναπτυχθεί μέσα σε μια ομάδα», πβ. *φυτόν* = αρχ. **σλαβ.** bylĭje «φυτό»].

φύρω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔφυρον
Μέλλ.	φύρω
Αόρ.	ἔφυρα
Παθ. αόρ.	ἐφύρθην
Παθ. αόρ. β´	ἐφύρην
Παθ. παρακ.	πέφυρμαι

αναμειγνύω: *γῆ αἶματι πεφυρμένη* = χώμα ανακατωμένο με αίμα.

παράγ. φυράω, φύραμα, φύρδην.

[**αβέβ. ετυμ.**, ίσως ομόρρ. με **λατ.** *ferveō* «κοχλάζω», *fermentum* «προζύμι», *φύρ-ζω > φύρω].

φύσις, -εως, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. ο χαρακτήρας κάποιου, η ιδιοσυγκρασία του: *οὐ δημοτικὸς τὴν φύσιν ἐστίν* = δεν είναι δημοκρατικός στην ιδιοσυγκρασία.

2. η κανονική τάξη της φύσης, ο νόμος της φύσης: *ἄνοια παρὰ φύσιν δοκοῦσα εἶναι* = τρέλα που φαίνεται να είναι παρὰ φύσιν.

• σε δοτική ως επίρρ. φύσει εκ φύσεως: *ὁ ἄνθρωπος φύσει πολιτικὸν ζῷον ἐστίν*.

3. εἶδος: *ἐκλέγονται ἐκ τοσοῦτων χρωμάτων μίαν φύσιν τὴν τῶν λευκῶν* = διαλέγουν από τα τόσα χρώματα ένα εἶδος, το εἶδος του λευκού.

παράγ. φυσικός, **σύνθ.** φυσιολόγος, φυσιολόγος.

ΝΕ φύση (με τις σημ. 1, 2).

[*φυ- (φύ-ομαι) + παρ. επίθ. -σις > φύσις «ό,τι αποτελεί τη φυσική πραγματικότητα, φύση», **φύω**].

φυτεύω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐφύτευον
Μέλλ.	φυτεύσω
Αόρ.	ἐφύτευσα
Παρακ.	πεφύτευκα
Μέσ. μέλλ.	φυτεύσομαι
Μέσ. αόρ.	ἐφυτευσάμην
Παθ. μέλλ.	φυτευθήσομαι
Παθ. αόρ.	ἐφυτεύθην

φυτεύω.

ΝΕ φυτεύω.

[**παράγ. λ.** *φυτός* (< φύ-ομαι + -τός) «καμωμένος από τη φύση» + παρ. επίθ. -εύω, **φύω**].

φύω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔφυον
Μέλλ.	φύσω
Αόρ. α´	ἔφυσα
Αόρ. β´ αμετάβατος	ἔφυον (βλ. σημ. 3, 4)
Παρακ. αμετάβατος	πέφυκα (βλ. σημ. 3, 4, 5)
Υπερσ. αμετάβατος	ἐπεφύκειν
Μέσ. και παθ. μέλλ.	φύσομαι

1. κάνω κάτι να φυτρώσει: *ὄσα ἡ γῆ φέει* = ὄσα κάνει η γη να φυτρώσουν.

2. στον ενεστ. παθ. φωνής φύομαι εἶμαι γεννημένος από τη φύση, γίνομαι: *πιστοὺς μὴ νόμιξε φύσει φύεσθαι ἀνθρώπους* = μη θεωρεῖς ὅτι οι ἄνθρωποι εκ φύσεως γίνονται πιστοί.

3. με σημ. ενεστ. πέφυκα και ἔφυον εἶμαι εκ φύσεως, έχω φυσική κλίση: *οἱ ἄνθρωποι πρὸς τὸ ἀληθὲς πεφύκασιν ἰκανῶς* = οι ἄνθρωποι έχουν επαρκή φυσική κλίση προς την ἀλήθεια.

4. με απαρέμφατο πέφυκα και ἔφυον εἶμαι εκ φύσεως διαμορφωμένος ἔτσι, ὥστε...: *πεφύκασι δ' ἅπαντες καὶ ἰδία καὶ δημοσία ἁμαρτάνειν* = ὅλοι εἶναι ἔτσι εκ φύσεως διαμορφωμένοι, ὥστε να κάνουν λάθη και στον ιδιωτικό και στο δημόσιο τομέα.

5. ως ἀπρόσωπο πέφυκε εἶναι φυσικό, συμβαίνει κατὰ φυσικό τρόπο: *καὶ τὰς κρήνας ἐπι-*

λείπειν πέφυκεν, ἄν τις αὐτῶν ἄθροά πολλὰ λαμβάνη = και οι κρήνες είναι φυσικό να στερεούνται, αν κανείς αντλεί από αυτές διαρκώς.

¶ **παράγ.** φυτόν, φυτεύω, φύσις, φυσικός, **σύνθ.** εὐφυής, εὐφυΐα, μεγαλοφυής, αὐτόφυτος, διφυής.

ΝΕ φύομαι «βλαστάνω, βλασταίνω» (πβ. σημ. 1).

[*bhū- «αναπτύσσομαι», πβ. **αρχ. ινδ.** bhūmī- «γη, έδαφος», **αρχ. σλαβ.** bylīje «φυτό», **αλβ.** bimē «φυτό», **φύ-ω / φύ-ομαι**, **αόρ.** ἔ-φυ-ν = **λατ.** fui].

φωνή, -ής, ή ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. γλώσσα: και φωνή μεταξὺ τῆς τε Χαλκιδέων και Δωριδος ἐκράθη = και η γλώσσα (της Ιμέρας) ήταν μείγμα μεταξύ της γλώσσας των Χαλκιδέων και της δωρικής.

2. φράση: ἐρώμεθα οὖν Προδίκον δίκαιον γὰρ τὴν Σιμωνίδου φωνὴν τοῦτον ἐρωτᾶν = ας ρωτήσουμε τον Πρόδικο· γιατί είναι ορθό αυτόν να ρωτήσουμε για τη φράση του Σιμωνίδη.

¶ **παράγ.** φωνέω, φώνημα, φώνησις, **σύνθ.** φωνασκέω, διαφωνέω, βαρβαρόφωνος, όμόφωνος, συμφωνέω.

ΝΕ φωνή «έναρθροι ήχοι ως μέσο επικοινωνίας των ανθρώπων».

[*φω- (συγγεν. με φημί) + παρ. επίθ. -νή > φωνή, δωρ. φωνά].

φῶς, φωτός, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. φυσικό φως: οὐράνιον φῶς, αἰθέρος φῶς, ἡλίον φῶς, σελήνης φῶς.

2. τεχνητό φως (με δάδα, ξύλα κτλ.): φῶς ποιεῖν = κάνω τεχνητό φως. πρὸς φῶς πίνειν = πίνω κρασί στο φως του τζακιού.

3. το φως των ματιών: φῶς ὀμμάτων.

4. μεταφορικά φῶς και ζωή ἐστίν ὁ θεός.

¶ **παράγ.** φαιινός (φαιινότερος), Φα-έθων, φανός «φωτεινός, λαμπρός» (> αττ. ουσ. φανός, ὁ «πυρρός», μεσν. φαν-άριον), φωτεινός, φωτισμός, **σύνθ.** διαφάυσκω = διαφώσκω = διαφωτίζω, ὑποφάυσκω = ὑποφώσκω.

ΝΕ φως (με όλες τις σημ.).

[φῶς συνηρημένο από φάος < *φᾶF-, πβ. **αρχ. ινδ.** bhā-ti «φέγγει», του οποίου η βάση *bha- επανεμφανίζεται στο ομηρικό πε-φή-σεται (φάινω) «θα φανερώσει», πβ. φάντα λάμποντα < *φᾶμι «λάμπω»· πρόκειται για την ίδια ρίζα που υπάρχει και στο φημί, και φαί-νω].

X

X, χ, χεῖ, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

το εικοστό δεύτερο γράμμα του ελληνικού αλφαβήτου. Κατά την κλασική περίοδο (5ος-4ος αι. π.Χ.) προφερόταν ως [k] με δασύτητα, δηλ. ως [k], κατά την προφορά του οποίου εκβαλλόταν από το στόμα ελαφρό ρεύμα αέρα, όπως περίπου προφέρεται το c στο αγγλικό cat.

• ως αριθμητικό σύμβολο: χ´ = 600, αλλά .χ = 600.000.

χαίρω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔχαιρον
Μέλλ.	χαίρήσω
Αόρ.	ἐχαίρησα
Παρακ.	κεχάρηκα
Μέσ. μέλλ. με τη σημ. του ενεργ.	χαρήσομαι «θα χαρώ»
Παθ. αόρ. β´ με τη σημ. του ενεργ.	ἐχάρην «χάρηκα»
Παθ. παρακ. με τη σημ. του ενεργ.	κεχάρημαι «έχω χαρεί»

1. χαίρομαι: ἐπὶ φαύλοις χαίρει = χαίρεται με ασήμαντα πράγματα.

2. συχνά στην προστακτική β´ προσ. χαίρε/χαίρετε **α.** κατά τη συνάντηση φίλων χαίρε/χαίρετε, γεια σου/γεια σας: χαίρ´ ὡς μέγιστα, χαίρε = γεια σου και χαρά σου! **β.** κατά τον αποχωρισμό τους αφήνω γεια: και χαίρε πολλ' ὄδελφέ = αφήνω γεια, αδελφέ μου.

3. στην προστακτική γ´ προσ. χαιρέτω / χαιρόντων ας πάει στο καλό / ας πάνε στο καλό: εἴτ' ἐγένετο ἄνθρωπος εἴτ' ἐστὶ δαίμων, χαιρέτω = είτε άνθρωπος ήταν είτε είναι θεός, ας πάει στο καλό (έννοια που μας έπιασε!).

4. στην αρχή επιστολών χρησιμοποιείται το απαρέμφατο Κύρος Κναξάρη χαίρειν (ενν. εὔχεται, λέγει) = Κναξάρη, εγώ ο Κύρος σε χαιρετώ!

5. εἶω τινα/τι χαίρειν (ή παρόμοιες εκφράσεις) δεν ασχολούμαι με κάποιον/κάτι: ἔα αὐτὸν χαίρειν = μην ασχολείσαι μαζί του.

6. η μετοχή χαίρων σε συνδυασμό με ρήμα με το αζημίωτο (σε αρνητικές προτάσεις): τοῦτον οὐδεις χαίρων ἀδικήσει = αυτόν κανένας δε θα τον αδικήσει με το αζημίωτο (αντίθετα, θα υποστεί τη δέουσα τιμωρία).

¶ **παράγ.** χάρις, χαρά, χάσμα (τό), χαρμονή, Χάρων, χαιρετίζω, χαιρετισμός, **σύνθ.** περιχαρής, χαιρέκακος.

ΝΕ χαίρομαι & χαίρω (λόγ.) με τη σημ. 1.

[*χάρ-ʝω > χαίρω, *gher- «χαίρομαι», πβ. **αρχ. ινδ.** háryati «αγαπώ, χαίρομαι», **γερμ.** begehren «επιθυμώ», **γοτθ.** gairnei «ευχή, επιθυμία»].

χάλασις, -εως, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

κυριολεκτικά και μεταφορικά χαλάρωση: ψέγεται ἐπὶ τῇ χαλάσει αὐτοῦ = κατηγορεῖται για τη χαλάρωση αυτού του στοιχείου. = άνεσις «χαλάρωση». ≠ ἐπίτασις «τέντωμα».
[*χαλα- (< χαλάω) + παρ. επίθ. -σις].

χαλάω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐχάλων
Μέλλ.	χαλάσω
Αόρ.	ἐχάλασα
Μέσ. αόρ.	ἐχαλασάμην
Παθ. αόρ.	ἐχαλάσθην

χαλαρώνω: χαλῶ τόξα = χαλαρώνω τα τόξα. χαλῶ τὰ νεῦρα = χαλαρώνω τους τένοντές μου. = ἀνίημι «χαλαρώνω». ≠ συντείνω «τεντώνω».

☛ **παράγ.** χάλασις, χαλασμός, χαλαρός, χαλαρότης, χαλαρόδομαι.

ΝΕ χαλάω «δίνω τέλος, καταστρέφω κτλ.».

[αβέβ. ετυμ., *χαλά-ω].

χαλεπαίνω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐχαλέπαινον
Μέλλ.	χαλεπανῶ
Αόρ.	ἐχαλέπηνα
Παθ. αόρ.	ἐχαλεπάνθην

εἶμαι βίαιος ἀπέναντι σε κάποιον, οργίζομαι πάρα πολύ: πρὸς τὴν μητέρα χαλεπαίνει = εἶναι βίαιος ἀπέναντι στη μητέρα του.

[**παράγ.** λ. *χαλεπ- (χαλεπ-ός) + παρ. επίθ. -αίνω (< *-ανῶ) > χαλεπαίνω].

χαλεπός, -ή, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	χαλεπώτερος
Υπερθετικός	χαλεπώτατος

1. δύσκολος: χαλεπὰ τὰ καλά = δύσκολα εἶναι τα ὀμορφα πράγματα. ≠ ῥάδιος «εύκολος».

2. επικίνδυνος: χαλεποὶ λιμένες. χαλεπὴ θάλαττα.

3. για πρόσωπα δύσκολος, σκληρός, άγριος: χαλεπός τε καὶ ἄγριος = εἶναι δύσκολος και άγριος.

ΝΕ χαλεπός (λόγ., με τη σημ. 1 σε φρ. ὅπως χαλεποὶ καιροί).

[μεμονωμένο επίθετο χωρίς αρχαία ετυμολογική παράδοση] εἶναι ἐξεζητημένη η ερμηνεία ἀπό χαλός + προελληνικό επίθ. *-πο-ς].

χαλεπῶς ΕΠΙΡΡΗΜΑ

1. δύσκολα: τῶν πραγμάτων τούτων τὴν ἀκριβειαν χαλεπῶς ἔγνω = δύσκολα κατάλαβα την ακριβή αλήθεια για τα πράγματα αυτά. 2. για πρόσωπα με οργή, με σκληρότητα: χαλεπῶς τινα τιμωροῦμαι = τιμωρῶ κάποιον με σκληρότητα.

• χαλεπῶς ἔχω εἶμαι οργισμένος: πρὸς τοὺς λόγους χαλεπῶς ἔχει = εἶναι εχθρικός προς τη ρητορική.

[**παράγ.** λ. χαλεπ-ός + παρ. επίθ. -ῶς].

χαλκεύς, -έως, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

αυτός που κατεργάζεται το χαλκό, χαλκουργός.

[**παράγ.** λ. χαλκ-ός + παρ. επίθ. -εύς].

χαλκοῦς, -ή, -οῦν ΕΠΙΘΕΤΟ

ο ασυναίρετος τύπος εἶναι χάλκεος, -έα, -εον χάλκινος.

ΝΕ χάλκινος.

[χαλκ-ός + παρ. επίθ. -εος > χαλκοῦς η συναίρεση στα αττικά ἐγινε στις πλάγιες πτώσεις, χαλκέου -οῦ, χαλκῆω -ῶ κτλ., δάνεια λ., πβ. **σουμερ.** kalga «χαλκός»].

χαμαὶ ΕΠΙΡΡΗΜΑ

χάμω, στο δάπεδο, στο ἔδαφος: ποιῶ νεοττιὰν χαμαί = (για πουλιά) κάνω τη φωλιά μου στο ἔδαφος.

ΝΕ χάμω.

[αρχικά τοπική πτώση ενός ουσ. *χαμαὶ «ἔδαφος», πβ. **λατ.** humi «χαμηλά», που εἶναι τοπική πτώση του ουσ. humus «γη, ἔδαφος», για το ληκτικό -αι πβ. **αρχ. πρωσ.** semmai «στο ἔδαφος» και την πρόθεση παραί = παρά].

χαρίζεις, χαρίεσσα, χαρίεν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	χαριέστερος
Υπερθετικός	χαριέστατος

χαριτωμένος, ὀμορφος: ὡς χαρίεν ἄνθρωπος (= ὁ ἄνθρωπος), ὅταν ἄνθρωπος ἦ = πόσο χαριτωμένη ὑπαρξη εἶναι ο ἄνθρωπος, ὅταν εἶναι πραγματικά ἄνθρωπος.

[χάρις, *χαρίFεντ-ς > χαρίζεις, *χαρίFεντ-ja > χαρίεσσα, *χαρίFεντ > χαρίεν].

χαρίζομαι ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐχαριζόμην
Μέλλ.	χαρισθῆμαι
Αόρ.	ἐχαρισάμην
Παρακ. με ενεργ. σημ.	κεχάρισμαι «έχω κάνει το χατίρι»

κάνω το χατίρι κάποιου, κάνω χάρη σε κάποιον: ἐγὼ τῷ Καλλίᾳ χαρίζομενος παρέμεινα = ἐγὼ ἔμεινα κάνοντας το χατίρι του Καλλία.

ΝΕ χαρίζομαι.

[**παράγ.** λ. χάρις + παρ. επίθ. -ίζομαι, ☞ **χάρεις**].

χάρις, χάριτος, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. ευνοϊκή διάθεση προς κάποιον: τῶν Μεσσηνίων χάριτι ἐπέισθη = πείστηκε ἀπό ευνοϊκή διάθεση προς τους Μεσσηνίους.

2. ευγνωμοσύνη: πολλὴν Μενελάω χάριν ἀπέδωκεν ὑπὲρ τῶν πόνων οὓς δι' ἐκείνην ὑπέμεινε = ἔδειξε μεγάλη ευγνωμοσύνη στο Μενέλαο για τους κόπους που ὑπέμεινε εξαιτίας της. χάριν οἶδά τι = δείχνω ευγνωμοσύνη σε κάποιον.

3. χατίρι.

NE χάρη (με τις σημ. 1, 2, 3).

[*χάρ- (χαίρω < *χάρ-ζω) + παρ. επίθ. -ις ή παλιό θέμα σε -ι, χαρι- (: χαίρω) + -ς].

χάσκω PHMA

Παρατ.	ἔχασκον
Μέλλ.	χανοῦμαι
Αόρ. β΄	ἔχανον
Παρακ.	κέχηνα
Υπερσ.	ἐκεχήνειν

1. ανοίγω το στόμα: λύκος ἔχανεν = ο λύκος άνοιξε το στόμα.

2. χαζεύω, βλέπω κάτι έκπληκτος με ανοιχτό το στόμα: πρὸς ταῦτα ἦν κεχηνώς = έμεινε κατάπληκτος για αυτά (που άκουσε).

☞ **παράγ.** χάσμα, χασμάομαι, χασμωδία, **σύνθ.** άχανής.

NE χάσκω (με τις σημ. 1, 2).

[χά-σκω (πβ. φά-σκω < φαμί, φημί), που είναι αρχαιότερος τύπος του χαίνω (< *χάνω), *g^hnο-, **αρχ. ισλανδ.** gan «κραυγή»].

χειμάζω PHMA

αμετάβ. περνῶ το χειμῶνα μου, διαχειμάζω.

☞ **παράγ.** χειμάδιον «κατάλυμα για το χειμῶνα», **σύνθ.** διαχειμάζω, παραχειμάζω.

NE σύνθ. διαχειμάζω.

[χειμα, τὸ «κρύο, χειμῶνας, θύελλα» + παρ. επίθ. -άζω > χειμάζω, *gheim- (+ -en/-on): **αρχ. ινδ.** heman «κατά το χειμῶνα», που αντιστοιχεί στο χειμερινός, **λατ.** hibernus].

χειμών, -ῶνος, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. χειμῶνας: χειμῶνος ὥρα = στην εποχή του χειμῶνα. ≠ θέρος.

2. καταιγίδα: μέγας χειμῶν επέπεσε = ενέσκηψε μεγάλη καταιγίδα.

NE χειμῶνας (με τη σημ. 1).

[χειμα, τὸ «χειμῶνας, κρύο» + παρ. επίθ. -ών > χειμών, *gheim-, ☞ **χειμάζω**].

χείρ, χειρός, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

χείρ: γέροντα χειρὸς ἀνίστημι = σηκώνω το γέροντα πιάνοντάς τον από το χέρι. ἐπὶ δεξιὰ χειρός = στα δεξιά του χειριού. ἐπ' ἀριστερὰ χειρός = στα αριστερά του χειριού.

☞ **παράγ.** χειρώω, **σύνθ.** χειρῶναξ, χειροτεχνία, χειροτονία, χειρουργός, αὐτόχειρ, ἐπίχειρα (τά), ἐπιχειρέω, ἐγχειρέω, ἐγχειρίδιον.

NE χέρι.

[*χερσ- (πβ. αιολ. χέρρας αιτιατ. πληθ., δωρ. χήρ, αιτιατ. χήρα), από όπου ονομ. χείρ, πληθ. χείρες, *gher-s ή προτιμότερο *ghesr-].

χειροτονέω -ῶ PHMA

1. εκλέγω κάποιον σηκώνοντας το χέρι μου: ἐχειροτονεῖτε στρατηγούς = εκλέγατε στρατηγούς. ἐπὶ τοῦτο ἐχειροτονήθησαν, ἵνα... = εξελέγησαν για τούτο, για να... ≠ κληρώω «α-

ναδεικνύω κάποιον σε ένα αξίωμα με τη μέθοδο της κλήρωσης».

2. ψηφίζω κάποιον πράγμα: χειροτονῶ ὃ τι ἂν ἐμοὶ δοκῆ συμφέρειν τῇ πόλει = ψηφίζω οτιδήποτε μου φαίνεται ότι συμφέρει την πόλη.

NE χειροτονῶ «απονέμω εκκλησιαστικό αξίωμα».

[επίθετο χειροτόνος «που σηκώνει το χέρι» (χείρ + τείνω) + παρ. επίθ. -έω].

χέρνιψ, χέρνιβος, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

το εξαγιασμένο νερό που χρησιμοποιούσαν για να πλένουν τα χέρια τους πριν από θυσίες: τὸ κανοῦν αἵρεσθε καὶ τὴν χέρνιβα = φέρτε το καλάθι και το εξαγιασμένο νερό.

[**σύνθ. λ.** *χερ- (< χερσ-, ☞ **χείρ**) + νίζω «νίβω, πλένω» (< *nig^w-, για την εξέλιξη του υπερωικοχειλικού *g^w πβ. νίζω «πλύνω» αλλά ἄ-νιπ-τος «άπλυτος»].

χέω PHMA

Παρατ.	ἔχεον
Μέλλ.	χέω
Αόρ.	ἔχεα
Παρακ.	κέχυκα
Μέσ. αόρ.	ἐχεάμην
Παθ. μέλλ.	χυθήσομαι
Παθ. αόρ.	ἐχύθην
Παθ. παρακ.	κέχυμαι
Παθ. υπερσ.	ἐκεχύμην

μεταβατικό χύνω: δάκρυα χέω = χύνω δάκρυα.

☞ **παράγ.** χοή, χοῦς (< χόος) «σωρός χώματος», χοάνη, χυτός, χύτρα (ή), χύδην, χυδαίος, **σύνθ.** οἶνοχόη «κανάτι κρασιού», ὕδροχόος.

NE χύνω.

[χέω < *χέFω, *χευ-: *ghew-, πβ. **γερμ.** giessen «χύνω», **λατ.** fundo «χέω, χύνω» < *gheu-d-].

χθόνιος, -ία, -ιον ΕΠΙΘΕΤΟ

αυτός που βρίσκεται στη γη ή κάτω από τη γη: χθόνιος θεός = θεός του Κάτω Κόσμου. ≠ οὐράνιος.

NE χθόνιος (και στο σύνθ. καταχθόνιος κτλ.).

[**παράγ. λ.** χθών + παρ. επίθ. -ιος].

χθών, χθονός, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

λέξη ποιητική γη.

☞ **παράγ.** χθόν-ιος, χθαμ-άλος, χαμ-ηλός, **σύνθ.** καταχθόνιος, ὑποχθόνιος, αὐτόχθων.

[*χθῶμι (πβ. χθαμ-άλος «ίσος με το έδαφος, χαμηλός»), **λατ.** humus].

χίμαιρα, χιμαίρας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

κατσίκਾ: χιμαίρας καταθύω τῇ θεῷ = θυσιάζω κατσίκες στη θεά.

NE χίμαιρα «μυθικό όν με μορφή κατσίκας».

[χίμαιρα < *χίμα-ρια < χείμα, τό + παρ. επίθ. -ρια, ☞ **χειμών** και πβ. χίμαροι αἴγες χειμέριαι και χίμαιρα ἡ ἐν χειμῶνι τεχθεῖσα, οἶον

ένα χειμώνα έχουσα το χίμαρος, ὁ «κατσικάκι» πρέπει να είναι νεότερος σχηματισμός].

χιτών, -ῶνος, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

χιτώνας (το κυριότερο ρούχο των αρχαίων Ελλήνων, το οποίο φορούσαν κατάσαρκα. Πάνω από το χιτώνα φορούσαν, αν ήταν κρύο, το ἱμάτιον).

‡ **παράγ.** χιτώνιον, χιτωνίσκος, **σύνθ.** ἀχιτών, φαιοχιτών.

NE χιτώνας.

[**σημιτικό** δάνειο χιτών και κιθών (με αντιστάθεση δασύτητας) < *χιτ- + παρ. επίθ. -ών, πβ. **φοινικικό** kīn «ρούχο από λινάρι»].

χιών, -όνος, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

χιόνι.

‡ **παράγ.** χιονίζω, χιονώδης, **σύνθ.** χιονοβόλος, χιονόβλητος «σκεπασμένος με χιόνι».

NE χιόνι.

[χιών < *χιώμ, **λατ.** hiems «χειμώνας», **αρμ.** jīwn «χιόνι», *gh(i)yem-/* gh(i)yom-, ομόρροτου ☞ **χειμών**].

χλαίνα, χλαίνης, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

πανωφόρι που φορούσαν πάνω από το χιτώνα το χειμώνα.

NE χλαίνη.

[*χλάμ-jǎ > *χλάν-jǎ > χλαίνα, *χλαμ- (από ὅπου χλαμ-ύς), **άγνωστης αρχής**].

χλαμύς, -ύδος, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

κοντός μανδύας που φορούσαν κυρίως οι ιππείς.

NE χλαμύδα.

[*χλαμ- + παρ. επίθ. -ύς, βλ **χλαίνα**].

χλευάζω PHMA

εμπαιζώ: διασύρω τινά χλευάζων = διασύρω κάποιον εμπαιζοντάς τον.

‡ **παράγ.** χλευασμός, χλευαστής, χλευαστικός.

NE χλευάζω (λόγ.).

[**παράγ. λ.** χλεύη «κοροϊδία» + παρ. επίθ. -άζω > χλευάζω, **IE** αρχής].

χορηγέω -ῶ PHMA

1. είμαι ο κορυφαίος μιας ομάδας χορευτών.

2. αναλαμβάνω τα έξοδα για την εκπαίδευση και τον εξοπλισμό μιας ομάδας χορευτών που θα συμμετάσχει σε δημόσια γιορτή, είμαι χορηγός (☞ **χορηγός**): χορηγεί παισὶ Διονύσια = είναι χορηγός σε χορό αγοριών στα Διονύσια.

3. χορηγώ.

NE χορηγώ (με τη σημ. 3).

[**παράγ. λ.** χορηγός + παρ. επίθ. -έω].

χορηγία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

οι υπηρεσίες του χορηγού (☞ **χορηγός**) στην Αθήνα: αἱ χορηγίαι εὐδαιμονίας ἱκανὸν σημειὸν εἶσι = οι χορηγίες (που

ανέλαβε) είναι επαρκής απόδειξη του πλούτου του.

NE χορηγία «οικονομική στήριξη για κοινωφελείς σκοπούς».

[**παράγ. λ.** χορηγός + παρ. επίθ. -ία].

χορηγικός, -ή, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

αυτός που ανήκει σε χορηγό: χορηγικοί τρόποι (τους αφιέρωνε σε κάποιο θεό ο ☞ **χορηγός**, εάν η ομάδα των χορευτών που χρηματοδοτήσε νικούσε στο διαγωνισμό).

[**παράγ. λ.** χορηγός + παρ. επίθ. -ικός].

χορηγός, -οῦ, ὁ, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. ο αρχηγός, ο κορυφαίος, σε μια ομάδα χορευτών.

2. στην Αθήνα και αλλού ο πολίτης που κάλυπτε τις δαπάνες που απαιτούνταν για την εκπαίδευση και τον εξοπλισμό μιας ομάδας χορευτών που θα συμμετείχε σε δημόσια γιορτή: καταστάς χορηγός τραγωδοῖς ἀνήλωσα τριάκοντα μνᾶς = αφού ορίστηκα χορηγός σε παράσταση τραγωδίας, δαπάνησα τριάντα μνες.

3. γενικά άτομο που αναλαμβάνει τα έξοδα για οποιαδήποτε δημόσια εκδήλωση.

‡ **παράγ.** χορηγέω, χορηγία, χορήγημα, χορήγησις.

NE χορηγός (με τη σημ. 3).

[**σύνθ. λ.** χορηγός «ο αρχηγός του χορού», δωρ. χοράγος < χορός + ἡγέομαι/δωρ. *ἀγέομαι, πβ. **λοχάγος**].

χορικός, -ή, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

ο σχετιζόμενος με το χορό, την ομάδα χορευτών.

• τὸ χορικὸν ως ουσιαστικὸ το μέρος εκείνο του δράματος που ανήκει στην ομάδα των χορευτών (ὄχι στους ηθοποιούς).

[**παράγ. λ.** χορός + παρ. επίθ. -ικός].

χορός, -οῦ, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. χορός (ως μορφή ψυχαγωγίας ή δημόσιας θρησκευτικής εκδήλωσης).

2. ομάδα χορευτών.

‡ **παράγ.** χορικός, χορευτής, χορευτικός, **σύνθ.** φιλόχορος, Στησίχορος, χορίαμβος. **NE** χορός (και με τις δύο σημ.).

[**άγνωστης αρχής**, ατεκμηρίωτη η συσχέτιση με τα χῶρος (ὁ) και χόρτος (ὁ), ίσως *gher- «πιάνομαι από το χέρι»].

χῶω PHMA

Παρατ.	ἔχουν
Μέλλ.	χῶσω
Αόρ.	ἔχωσα
Παρακ.	κέχωκα
Παθ. μέλλ.	χωσθήσομαι
Μέσ. αόρ.	ἐχωσάμην
Παθ. αόρ.	ἐχῶσθην

Παθ. παρακ.	κέχωσμαι
--------------------	----------

1. για χώμα στοιβάζω, συσσωρεύω: *χῶμα ἔχουν πρὸς τὴν πόλιν* = στοιβαζαν σωρό χώματος προς τα τείχη της πόλης.

2. παθητικό σκεπάζομαι με χώμα ή με άλλο υλικό: *πορθμὸς χωσθεὶς* = πορθμός που σκεπάστηκε με χώμα (☞ **χῶμα**).

[*χό- (< χό-ος/χοῦς < χέω) + παρ. επίθ. -ω > χόω, ☞ **χέω**].

χράομαι -ῶμαι PHMA ☞ **χράω**.

χράω PHMA

Μέλλ.	χρήσω
Αόρ.	ἔχρησα
Μέσ. παρατ.	ἐχρώμην
Μέσ. μέλλ.	χρήσομαι
Παθ. αόρ. με τη σημ. 2	ἐχρήσθην
Μέσ. αόρ.	ἐχρησάμην
Μέσ. παρακ.	κέχρημαι
Παθ. παρακ. με τη σημ. 2	κέχρησμαι
Μέσ. υπερφ.	ἐκεχρήμην

1. στην ενεργητική φωνή, για τους θεούς και τους χρησμούς τους καθοδηγώ με χρησμό, χρησιμοδοτώ: *λέγεται Ἀλκμέωνι τὸν Ἀπόλλω ταύτην τὴν γῆν χρῆσαι οἰκεῖν* = λέγεται ότι ο Απόλλωνας χρησιμοδότησε στον Αλκμέωνα να κατοικήσει σε αυτό το μέρος.

2. στη μέση φωνή, για ανθρώπους χρῶμαι συμβουλεύομαι (θεό ή μαντείο): *οἱ θύοντες και οἱ χρώμενοι τῷ θεῷ* = όσοι προσφέρουν θυσίες και όσοι συμβουλεύονται το θεό.

3. στη μέση φωνή χρῶμαι

α. με δοτική χρησιμοποιοῦ: *χρῶμαι ἀργυρίῳ* = χρησιμοποιοῦ χρήματα.

β. για εξωτερικά γεγονότα υφίσταμαι, υπόκειμαι σε: *ἐτύχωμεν χεϊμῶνι τινι χρησάμενοι* = συνέβη να υποστούμε καταιγίδα.

[**χράω** (γ' εν. *χρή* και *χρά*, απαρέμφ. *χράν*), προβληματική η συσχέτιση με *χρή* «είναι ανάγκη» και *gher- (> **λατ.** hortor)].

χρεία, -ας, ή ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

έλλειψη, ανάγκη: *ἴππων χρεία οὐκ ἔστι* = δεν υπάρχει ανάγκη για άλογα.

☞ **παράγ.** χρεϊώδης «αναγκαίος», ἀχρεῖος (και ἄχρειος) «μη ωφέλιμος», ἀχρεϊώω.

NE χρεία (με την ίδια σημ.).

[*χρεία*, ιων. *χρείη*, *χρα- (*χρά-ομαι*), *χρη- (*κέ-χρη-μαι*), ☞ **χράομαι**].

χρεῶν ή χρεῶν ἔστι

απρόσωπη έκφραση που ακολουθείται από απαρέμφατο είναι αναγκαίο: *οὐ χρεῶν ἔστι ἐπαγγεῖλαι τοῦτο εἰς τὴν Λακεδαίμονα* = δεν είναι αναγκαίο να το αναγγείλουν αυτό στη Σπάρτη.

[*χρή ὄν* > *χρεῶν* ή ενδεχομένως *χρεῶ, ή/τό* + -ν κατά το *δέο-ν*].

χρή PHMA

Παρατ.	χρήν & ἐχρήν
Μέλλ.	χρήσται, χρήσται

είναι αναγκαίο, πρέπει: *χρή ἐλαύνειν τινὰς ἡμῶν ἐπ' αὐτούς* = πρέπει κάποιιοι από εμάς να επιτεθούν σε αυτούς. = δεῖ.

☞ **παράγ.** χρεῖα (ή) **σύνθ.** ἀξιόχρεως, ὑπόχρεως (και ὑπόχρεος), χρεωκοπέω, χρεωφειλέτης. [*χρή* «(είναι) ανάγκη» (αρχικά ουδ. ουσ.), που συνδυάζεται με το *εἰμί* για να σχηματίσει ένα είδος κλίσης, π.χ. *χρή ἦν* > *χρήν, ἐχρήν, χρή ἔσται* > *χρήσται, χρή εἶναι* > *χρήναι, χρή ὄν* > *χρεῶν*, ιων. *χρεόν* το *χρή* θεωρεῖται η βάση για το *χρήσθαι*, ☞ **χράω**].

χρήμα, -ατος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

ό,τι κανείς χρειάζεται ή χρησιμοποιεῖ.

1. στον πληθ. χρήματα **α.** αγαθά, περιουσία: *τοῖς σκεύεσι και τοῖς χρήμασι ἀποθήκη* = αποθήκη για τα σκεύη και τα αγαθά τους. **β.** χρήματα, λεφτά: *ζημιούμαι χρήμασιν* = μου επιβάλλεται χρηματικό πρόστιμο.

2. πράγμα, υπόθεση, κατάσταση: *πάντων χρημάτων μέτρον ἄνθρωπος* = μέτρο όλων των πραγμάτων είναι ο άνθρωπος.

☞ **παράγ.** χρηματίζω, χρηματισμός «ευεργεσία», χρηματιστής «έμπορος», χρηματιστήριο «χώρος αγοραπωλησιών», **σύνθ.** παραχρήμα «αμέσως», ἀχρήματος, φιλοχρήματος.

NE χρήμα (με τη σημ. 1β).

[*χρή* + παρ. επίθ. -μα > *χρήμα* (αρχικά «τα αγαθά, ο πλούτος», κατόπιν «το νόμισμα», οπότε αντιτέθηκε προς το *κτῆμα* «κτηματική περιουσία»)].

χρηματίζω PHMA

Παρατ.	ἐχρημάτιζον
Μέλλ.	χρηματιῶ
Παρακ.	κεχρημάτικα
Μέσ. μέλλ.	χρηματιοῦμαι
Μέσ. παρακ.	κεχρημάτισμαι

1. διαπραγματεύομαι (ιδιαίτερα χρηματικές υποθέσεις).

2. συνήθως στη μέση φωνή χρηματίζομαι διαπραγματεύομαι ή διεξάγω εμπορικές συναλλαγές με στόχο το κέρδος, κερδίζω χρήματα: *οἶονται χρηματιεῖσθαι μάλλον ἢ μαχεῖσθαι* = φαντάζονται ότι θα κερδίσουν χρήματα μάλλον παρά ότι θα πολεμήσουν.

☞ **παράγ.** χρηματισμός, χρηματιστής.

NE χρηματίζω «υπηρετώ σε μια θέση» & χρηματίζομαι «επιδιώκω το χρήμα, δωροδοκῶμαι».

[**παράγ. λ.** *χρήμα, -ατος* + παρ. επίθ. -ίζω > *χρηματίζω*, ☞ **χρήμα**].

χρηστός,-ή, -ὄν ΕΠΙΘΕΤΟ

χρήσιμος, καλός για κάτι: *χρηστόν/πονηρόν περὶ τὸ σῶμα* = χρήσιμο/κακό για το σώμα.

‡ **παράγ.** χρηστικός, **σύνθ.** ἄχρηστος, δύσ-χρηστος, καταχρηστικός.

NE χρηστός «αγαθός».

[*χρή-* (< *χράομαι* «μεταχειρίζομαι») + *παρ.* επίθ. -*σ-τός* > *χρηστός*, καθώς οι λέξεις *χρηστήρ*, *χρήστης* συνδέονται ετυμολογικά με το *χρη-σμός*, που εδώ αναλύθηκε ως *χρησ-μός*].

χρῖω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔχριον
Μέλλ.	χρίσω
Αόρ.	ἔχρισα
Παρακ.	κέχρικα
Μέσ. μέλλ.	χρίσομαι
Παθ. μέλλ.	χρισθήσομαι
Παθ. αόρ.	ἐχρίσθην
Παθ. παρακ.	κέχρι(σ)μαι
Παθ. υπερασ.	ἐκεχρίσθην

αλείφω, χρίω.

NE χρίω.

[**χρισ-* (πβ. *χρίσ-μα*) + *παρ.* επίθ. -*ιω*, **IE** αρχής].

χρόνος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. χρονικό διάστημα.

2. καθυστέρηση: *οὐκ ἀνέμενον τὸν κήρυκα οὐδ' ἐνεποίησαν χρόνον οὐδένα* = δεν περιέμεναν τον κήρυκα ούτε σημείωσαν καμιά καθυστέρηση.

3. επιρρηματικές και άλλες χρήσεις: *πολὴν χρόνον. ὀλίγον χρόνον. οὐκ ὀλίγον χρόνον. τοῦτον τὸν χρόνον. οὐ πολὺς χρόνος ἐξ οὗ* = δεν πέρασε πολύς χρόνος από τότε που.

NE χρόνος (με τη σημ. 1). Για τη σημ. «έτος» οι αρχαίοι χρησιμοποιούσαν τα *ἔτος*, *ἐνιαυτός*.

[**ἀγν. ετυμ.**, καθώς η σύνδεση του χρόνος με το *κείρω* «κόβω» ως «τμήμα χρονικής διάρκειας» ή το *γέρων* είναι ατεκμηρωτή].

χρυσός, -ή, -ὄν ΕΠΙΘΕΤΟ

καμωμένος από χρυσό, χρυσός: *χρυσᾶ τάλανα. χρυσή Ἀφροδίτη* = χρυσό άγαλμα της Αφροδίτης.

NE χρυσός.

[*χρύσειος* > *χρυσούς*, *χρυσή* > *χρυσή*, *χρύσειον* > *χρυσούν* (η συναίρεση έγινε με το κατέβασμα του τόνου στις πλάγιες πτώσεις, π.χ. *χρυσέου* > *χρυσού*), **σημιτ.** δάνειο, πβ. **ακκαδ.** *hurāsu* «χρυσός», **εβρ.** *hārus*, **φοινικικό** *hrs*, ενώ οι λοιπές **IE** γλώσσες είχαν άλλη λ. για τον χρυσό, π.χ. **λατ.** *aurum*].

χρῶμα, -ατος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. δέρμα (ιδιαίτερα του ανθρώπου).

2. χρώμα του δέρματος: *χρῶμα μέλας* = μαύρος ως προς το χρώμα του δέρματος.

3. γενικά χρώμα.

NE χρώμα (με τη σημ. 3).

[**χρω-* (< *χρῶ-σις* «χρωματισμός» < *χρώς*, *χρωτός*, ὁ «το δέρμα του ανθρώπου») + *παρ.* επίθ. -*μα* > *χρῶμα*, ☞ **χρώς**].

χρός, χρωτός, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

το δέρμα του ανθρώπου.

• ἐν *χρῶ* πολύ κοντά στο δέρμα: *ἐν χρῶ κεκαρμένος* = κουρεμένος σύρριζα.

‡ **παράγ.** χροιά, χρῶμα, χρώννυμι «χρωματίζω» (**χρώσ-νυ-μι*), χρώμα, **σύνθ.** μελανόχρους, συγχρωτίζομαι.

[*χρός*, γεν. *χροός* και *χρωτός*, αρχικά **χροF-σός* > (συναίρεση) **χροFός* > (συναίρεση) *χρός*, συγγεν. με *χραύω/-ομαι* «εφάπτομαι»].

χυδαίος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	χυδαίότερος
Υπερθετικός	χυδαίότατος

1. συνηθισμένος, συνήθης, κοινός: *χυδαῖοι φοίνικες*.

2. για πρόσωπα της μάζας, του ὄχλου: *χυδαῖος ὄχλος* = ο κοινός ὄχλος, η μάζα.

NE χυδαίος (με τη σημ. 2).

[επίρρ. *χύδ-ην* «χύμα, σε σκόρπια κατάσταση» (< *χέω*, *χεῦ-μα*) + *παρ.* επίθ. -*αῖος*].

χωλός, -ή, -ὄν ΕΠΙΘΕΤΟ

κουτσός.

‡ **παράγ.** χωλότης, χωλαίνω, **σύνθ.** χωλόπους, χωλίαμβος.

NE χωλός.

[**χω-* «χωλαίνω, κουτσαίνω» + *παρ.* επίθ. -*λός*, που συνηθώς συνοδεύει επίθετα που δηλώνουν αναπηρία (*στρεβλός*, *σιφλός*, *τραυλός*, *τυφλός* κτλ.), ανετυμολόγητο· η συσχέτιση με *χαλάω* είναι εξεζητημένη].

χῶμα, -ατος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

σωρός χώματος (που στοιβαζαν οι εχθροί δίπλα στα τείχη μιας πόλης, για να μπορέσουν να ανέβουν σε αυτά και να την καταλάβουν): *χῶμα ἔχουν πρὸς τὴν πόλιν* = στοιβαζαν σωρό χώματος κοντά στα τείχη της πόλης.

‡ **παράγ.** χωματισμός, χωματικός, **σύνθ.** ἀνάχωμα, περίχωμα.

NE χῶμα. Το σημερινό *χῶμα* οι αρχαίοι το δήλωναν με τη λέξη *γῆ*.

[**χω-* (πβ. *χῶσαι*, αόρ. του *χώννυμι* και *χωννύω* «συσσωρεύω») + *παρ.* επίθ. -*μα* > *χῶμα*, ☞ **χέω**].

χώρα, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. χώρα.

2. χώρος: *τοῦτο χώρας μεγάλης δέεται* = αυτό χρειάζεται μεγάλο χώρο.

3. η κοινωνική θέση κάποιου: *ἐν ἀνδραπόδων χάρα ἐσόμεθα* = θα έχουμε το status των δούλων.

παράγ. χωρίον, χωρικός, χωρέω, χωρίζω, χωρίς, **σύνθ.** καταχωρίζω «βάζω στον τόπο», πλησιόχωρος, στενόχωρος, εὐρύχωρος, ἐγχώριος.

NE χώρα (με τη σημ. 1).

[ίσως *χώρ-α*, που θα μπορούσε να συσχετίζεται με το *χορός*, ὁ «οριοθετημένο έδαφος για χορό»].

χωρέω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐχώρουν
Μέλλ.	χωρήσομαι & (σε κάποια σύνθετα) -χωρήσω
Αόρ.	ἐχώρησα
Παρακ.	κεχώρηκα
Παθ. μέλλ.	χωρηθήσομαι
Παθ. αόρ.	ἐχωρήθην
Παθ. παρακ.	κεχώρημαι

1. προχωρώ, πηγαίνω, έρχομαι.

2. χωράω: *οὐκ ἐχώρησεν αὐτοὺς ἡ πόλις*.

NE χωρώ (με τη σημ. 2).

[**χωρ-* (πβ. *χώρα*) + παρ. επίθ. *-έω* > *χωρ-έω*, ίσως συγγεν. με *χορός*, ὁ που δηλώνει «περιορισμένο χώρο»].

χωρίς ΕΠΙΡΡΗΜΑ / ΠΡΟΘΕΣΗ

1. ως επίρρημα χωριστά, *χώρια*: *ἔθεντο χίλια τάλαντα χωρίς* = έβαλαν *χώρια* χίλια τάλαντα.

2. ως πρόθεση με γενική **α.** *χωρίς*. **β.** *χωριστά* από κάτι, μακριά από κάτι: *αὐτὴ καθ' αὐτήν ἡ ψυχὴ ἔσται χωρὶς τοῦ σώματος* = η ψυχή θα είναι μόνη της χωριστά από το σώμα.

NE χωρίς (με τη σημ. 2α).

[επίρρ. και πρόθεση *χωρίς*, δωρ. *χώρι* < *χώρ-α* στη σημ. «σε ξεχωριστό χώρο, εκτός, άνευ», **χωρά**].

Ψ

Ψ, ψ, ψεί, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

το εικοστό τρίτο γράμμα του ελληνικού αλφαβήτου.

• ως σύμβολο αριθμού *ψ'* = 700, αλλά *,ψ* = 700.000.

ψάλλω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔψαλλον
Μέλλ.	ψαλῶ
Αόρ.	ἔψηλα

πάλλω (τις χορδές μουσικού οργάνου με τα δάκτυλά μου και όχι με το πλήκτρο): *τὰς χορδὰς ψάλλω*, *οὐ πλήκτρῳ κρούω* = *πάλλω* τις χορδές με τα δάκτυλά μου, δεν τις κτυπώ με το πλήκτρο.

• παροιμία *ῥᾶον ἢ τις ἂν χορδὴν ψήλειε* = ευκολότερο από αν έψαυε κανείς μια χορδή.

παράγ. ψαλμός, ψάλτης, ψαλτήριον, **σύνθ.** ψαλμοδός.

NE ψάλλω, ψέλνω (λ.χ. στην εκκλησία).

[**ψηλ-/ψάλ-* + παρ. επίθ. *-jω* > **ψάλ-jω* > *ψάλλω*, ομόρρ. του **ψηώ* «ξύνω» (απαρέμφ. *ψην*, *ψησω*, *ἔψησα*), που δεν έχει, όπως και το *ψάλλω*, ασφαλή ετυμολογία].

ψάυω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔψαυον
Μέλλ.	ψαύσω
Αόρ.	ἔψαυσα
Παρακ.	ἔψαυκα
Παθ. αόρ.	ἔψαύσθην
Παθ. παρακ.	ἔψαυσμαι

πιάνω με το χέρι, *ψάυω*, *ακουμπώ*: *μὴ ψαῦε ἀδικίας ὄν τρόπον οὐδὲ πυρός* = μην ακουμπάς την αδικία όπως δεν ακουμπάς ούτε τη φωτιά.

παράγ. ψαῦσις, ψαῦσμα, **σύνθ.** ἐπίψαύω, προσψάυω.

NE ψάυω (λόγ., με την ίδια σημ.).

[*ψαύ-ω*, ομόρρ. με *ψην* < **ψάω* «ξέω, ξύνω», **ψάλλω**].

ψέγω ΡΗΜΑ

Μέλλ.	ψέξω
Αόρ. β'	ἔψεξα
Παθ. παρακ.	ἔψεγμαι

κατηγορώ: *λόγον δίδωμι περὶ ὧν με ψέγουσιν* = λογοδοτώ για όσα με κατηγορούν.

= αιτιάομαι. ≠ *ἐπαινώ*.

παράγ. ψόγος, ψογερός, **σύνθ.** ἐπίψογος, φιλόψογος.

NE ψέγω.

[**ψεγ-*, **ψογ-*, **αβέβ. ετυμ.**, όπως *άλντο* παραμένει και το ερώτημα ποια από τις λέξεις *ψέγω* και *ψόγος* προϋποθέτει την άλλη στο σχήμα *ε-ο*].

ψελλός, -ή, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

αυτός που κάνει λάθη στην ομιλία, τραυλός: *ψελλός ἐστί καὶ καλεῖ τὴν ἄρκτον ἄρτον* = είναι τραυλός και λέγει την άρκτον («αρκούδα») άρτον («ψωμί»). = τραυλός.

παράγ. ψελλισμός.

NE ψελλός.

[**ψελ-* «τραυλίζω» + παρ. επίθ. *-λός*, ηχομιμητικό].

ψεύδω ΡΗΜΑ

Μέσ. μέλλ.	ψεύσομαι
-------------------	----------

Μέσ. αόρ.	ἔψευσάμην
Μέσ. παρ.ακ.	ἔψευσμαι

1. μέση φωνή, απόλ. ψεύδομαι ψεύδομαι. ≠ ἀληθεύω «λέω την αλήθεια».

2. μέση φωνή ψεύδομαι παραβαίνω, αθετώ: *συνθήκας ψεύδομαι* = παραβαίνω τις συμφωνίες.

3. παθ. φωνή *ψεύδομαι τῆς ἐλπίδος* = διαψεύδομαι ως προς την ἐλπίδα μου.

παράγ. ψεύδος, ψεύστης, ψεύσμα, ψευδής, **σύνθ.** διάψευσις, φιλοψευδής, ψεδομαρτυρέω.

NE ψεύδομαι (με τη σημ. 1).

[*ψεύδ-ομαι*, *bhseu- «φυσώ, ψεύδομαι», πβ. **αρχ. ινδ.** bhástra «ασκός, φυσητήρι», για τη σημασιολογική εξέλιξη «φυσώ, φυσώ αέρα» > «ψεύδομαι» πβ. ομηρικό *ἀνεμώλια βάζεις* «λέγεις λόγια του αέρα»].

ψηγήμα, -ατος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

ρίνισμα, ροκάνισμα, ελάχιστο μέρος ενός υλικού: *ψηγήμα χρυσοῦ, ψηγήμα σιδήρου*.

NE ψήγμα.

[*ψηγ- (*ψηχ-ω* «ρινίζω, κόβω σε πολύ μικρά κομματάκια» + παρ. επίθ. -μα > *ψηγήμα*].

ψηλαφάω -ῶ ΡΗΜΑ

Παράτ.	ἐψηλάφω
Μέλλ.	ψηλαφήσω
Αόρ. β´	ἐψηλάφησα
Παθ. μέλλ.	ψηλαφηθήσομαι
Παθ. αόρ.	ἐψηλαφήθην

ψαχουλεύω, αισθάνομαι με την αφή: *ἐψηλαφῶμεν ἐν σκοτει τὰ πράγματα* = ψάχναμε στο σκοτάδι τα πράγματα.

παράγ. ψηλάφημα, ψηλάφησις, **σύνθ.** ἀναψηλαφάω.

NE ψηλαφῶ & ψηλαφίζω.

[ίσως **σύνθ.** από *ψάλλω* + *ἀφάω* (ἀφή) «πιάνω με το χέρι»].

ψηφίζω ΡΗΜΑ

Παράτ.	ἐψηφίζον
Μέλλ.	ψηφιῶ
Αόρ.	ἐψηφίσα
Παράτ.	ἐψηφίκα
Μέσ. μέλλ.	ψηφιοῦμαι
Μέσ. αόρ.	ἐψηφισάμην
Μέσ. παρ.ακ.	ἐψηφισμαι

1. μετρῶ κάτι χρησιμοποιώντας *ψηφούς*, δηλ. πετραδάκια.

2. μέση φωνή ψηφίζομαι ψηφίζω υπέρ κάποιου πράγματος: *ψηφίζεσθε τὸν πόλεμον* = ψηφίστε υπέρ του πολέμου.

3. παθ. φωνή ψηφίζομαι αποφασίζομαι με ψηφοφορία: *τὰ ἐνθάδε ψηφισθησόμενα* = ὅσα θα αποφασιστούν με ψηφοφορία εδώ.

NE ψηφίζω (με τη σημ. 2).

[**παράγ. λ.** *φήφος* + παρ. επίθ. -ίζω].

ψήφος, -ου, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. μικρή στρογγυλή πέτρα, πετραδάκι, χαλίκι.

2. πετραδάκι, χαλίκι, που το χρησιμοποιούσαν στην ψηφοφορία, ψήφος: *ψηφὸν φέρω* = ρίχνω την ψήφο μου.

παράγ. ψηφίς, -ίδος «πετραδάκι», ψηφίζω, ψηφισμα, **σύνθ.** ψηφοκλέπτης, ψηφοφορέω.

NE ψήφος (από τη σημ. 2).

[*ψᾶφ-, *ψᾶφ-, δωρ. *ψᾶφος*, ομόρρ. του *ψάω (*ψην*), ☞ **ψάλλω**].

ψιλός, -ή, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

ως στρατιωτικός όρος ελαφρά οπλισμένος. ≠ ὀπλίτης «βαριά οπλισμένος».

2. για φθόγγους αυτός που προφέρεται λιτά και απέρριπτα, δηλ. χωρίς δασεία, δασύτητα, λ.χ. τα σύμφωνα τ, π, κ. ≠ δασύς.

NE ψιλός, και με τις δύο σημ.

[*ψι- (ομόρρ. του *ψη*), ☞ **ψάλλω**] + παρ. επίθ. -λός].

ψόγος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

επίκριση: *ψόγον ἐπιφέρω τινί* = διατυπώνω επικρίσεις εις βάρος κάποιου.

NE ψόγος.

[*ψεγ-, *πογ- (< *ψέγω*) + παρ. επίθ. -ος > *ψόγος*, ☞ **ψέγω**].

ψοφέω -ῶ ΡΗΜΑ

Παράτ.	ἐψόφηκα
---------------	---------

1. κτυπῶ, κάνω θόρυβο: *ψοφῶντες ποταμοί. ψοφῶ τὴν θύραν* = κάνω θόρυβο στην πόρτα (κλείνοντάς την καθώς βγαίνω από το σπίτι). Το «κτυπῶ την πόρτα από έξω, ὥστε να μου ανοίξουν, για να μω μέσα στο σπίτι» λεγόταν *κόπτω ἢ πατάσσω ἢ κρούω τὴν θύραν*.

NE ψοφῶ «πεθαίνω (για ζώο)».

[**παράγ. λ.** *ψόφος* «θόρυβος» + παρ. επίθ. -έω].

ψυχή, -ῆς, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. το άυλο και αθάνατο μέρος της ύπαρξης του ανθρώπου: *ἀθάνατος ἡμῶν ἡ ψυχή και οὐδέποτε ἀπόλλυται* = αθάνατη είναι η ψυχή μας και ποτέ δε χάνεται.

2. η ψυχή ως έδρα των επιθυμιών και συναισθημάτων.

3. η ζωή: *ἀγωνίζονται περὶ τῆς ψυχῆς*.

παράγ. ψυχικός, ψύχωσις, **σύνθ.** ἄψυχος, ἔμψυχος, μετεμψύχωσις, μεγαλόψυχος, ψυχοπομπός, ψυχαγωγέω.

NE ψυχή (με όλες τις σημ.).

[*ψυχ-ή* μεταρρημ. ουσ. από *ψύχω* «βγάζω πνοή», *bhes- «πνέω, φυσώ», πβ. **αρχ. ινδ.** bhás-trā- «πνοή»].

ψύχω ΡΗΜΑ

Παράτ.	ἔψυχον
Μέλλ.	ψύξω
Αόρ.	ἔψυξα

Παρακ.	ἔψυχα
Παθ. μέλλ.	ψυχθήσομαι
Παθ. μέλλ. β´	ψυγήσομαι
Παθ. αόρ.	ἐψύχθην
Παθ. αόρ. β´	ἐψύχην/ ἐψύγην
Παθ. παρακ.	ἔψυγμαι

κάνω κάτι κρύο, του ρίχνω τη θερμοκρασία: *θερμαίνω καὶ ψύχω τὰ σώματα.* ≠ θερμαίνω.

NE ψύχω.

[*ψύχω, άγν. ετυμ.* αλλά διαφορετικό από το *ψυχ-ή* τα *ψυχ-ρὸς* και *ψυχὸς* εναλλάσσονται συμπληρωματικά, όπως τα *κυδ-ρὸς* και *κῦ-δος*].

Ω

Ω, ω, ὦ μέγα, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

το εικοστό τέταρτο γράμμα του ελληνικού αλφαβήτου. Για την προφορά και ονομασία του, ☞ **Ο, ο, ὀ μικρόν, τό.**

• ως αριθμητικό σύμβολο: *ω´* = 800, αλλά *.ω* = 800 000.

ῶδε ΕΠΙΡΡΗΜΑ

ως εξής, με αυτόν τον τρόπο.

[δεικτικό επίρρ. *ῶς* «έτσι» + εγκλιτικό μόριο *δε*].

ῶδή, -ῆς, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

τραγουδι.

☞ **παράγ.** ῶδικός, Ὡδειον, ἀοιδίμος «τραγουδισμένος, φημισμένος», **σύνθ.** ἐπωδή.

NE ωδή.

[*ῶδή* συνηρημένο από *ἀοιδή* < *ἀείδω* «τραγουδῶ» < *ἄφείδω*, συγγεν. με *αὐδή* «φωνή»].

ῶδικός, -ή, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

αυτός που τραγουδά. ≠ ὀρχηστικός «που χορεύει».

NE στη φρ. *ωδικὰ πτηνά*.

[**παράγ. λ.** *ῶδή* + παρ. επίθ. *-ικός*].

ῶδίζ, -ῖνος, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

στον πληθ. κυρίως αἱ ῶδίνες

οι πόνοι του τοκετού, της γέννας.

☞ **παράγ.** ῶδίνω, **σύνθ.** δυσώδινος.

NE ωδίνες.

[**αβέβ. ετυμ.**, ίσως συγγενικό με *ὀδύνη* < **έδ-* (*έδω* «τρῶγω») + παρ. επίθ. *-ύνη*, για την αλλαγή ε σε ο πβ. *έδοντες* > *ὀδόντες* και για τη σημασιολογική εξέλιξη «τρῶγω» > «κατατρῶγω, λυπῶ» πβ. **λατ.** *cirae edaces* «φροντίδες που κατατρῶγουν, που προξενούν λύπη»].

ῶθέω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἑώθουν
Μέλλ.	ῶσω
Αόρ.	ἔωσα
Παρακ.	ἔωκα
Υπερσ.	ἑώκειν
Μέσ. μέλλ.	ῶσομαι
Παθ. μέλλ.	ῶσθήσομαι
Μέσ. αόρ.	ἑώσαμην
Παθ. αόρ.	ἑώσθην
Παθ. παρακ.	ἔωσμαι

συνήθως για την ανθρώπινη δύναμη

1. ωθώ, σπρώχνω: *χερσὶν καὶ ποσὶν τὸν λίθον ὠθῶ. ἐπὶ κεφαλὴν ὠθῶ τινα* = σπρώχνω κάποιον, ὥστε να πέσει κατακέφαλα. ≠ ἔλκω.

2. μέση φωνή ὠθοῦμαι απωθώ, αποκρούω: *ἑώσαντο τὸ εὐώνυμον κέρασ* = απέκρουσαν το αριστερό κέρασ.

☞ **παράγ.** ὠσις, ὠθισις, ὠσμός, ὠστισμός, **σύνθ.** προωθέω, παρωθέω, ἀπωθέω, ἔξωθέω, ἀπωστικός, προωστικός.

NE ωθώ (με τη σημ. 1).

[το *ὠθέω* εμφανίζεται ως θαμιστικός τύπος ενός ρήματος **έθω* (**έθω/ὠθέω*, πβ. *πέλωμαι/πωλέομαι*), πβ. *έθων* = *βλάπτων*, χωρίς σαφή ετυμολογία].

ῶνέομαι -οῦμαι ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἑωνούμην
Μέλλ.	ῶνήσομαι
Παθ. μέλλ.	ῶνηθήσομαι
Αόρ.	ἑωνησάμην & ἐπριαίμην
Υπερσ.	ἑωνήμην
με ενεργ. και παθ. σημ.	«είχα αγοράσει ή είχα αγοραστεί»
Παθ. αόρ.	ἑωνήθην
Παρακ.	ἑώνημαι
με ενεργ. και παθ. σημ.	«έχω αγοράσει ή έχω αγοραστεί»

αγοράζω: *ῶνοῦμαί τι παρά τινος* = αγοράζω κάτι από κάποιον. ≠ πωλέω. = ἀγοράζω.

☞ **παράγ.** ὠνιος, ὠνησις, ὠνήσιμος, ὠνητής, **σύνθ.** ὀψώνιον, τελώνης.

[**ων-* «αγοράζω» (από όπου *ῶν-ος* «τιμή αγοράς», *ῶν-έομαι*, *ῶν-ή* «αγορά», χωρίς να υπάρχει η δυνατότητα προσδιορισμού της αρχικής λέξης), **wes-no*, **αρχ. ινδ.** *vasná* «τιμή», αιολ. *ῶννα* = *ῶνη*].

ῶρα (Α), -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. εποχή: *ἡρος ῶρα* = εποχή της άνοιξης. *ῶρα θερινή* = καλοκαιρινή εποχή. *χειμῶνος ῶρα* = στην εποχή του χειμῶνα.

2. στους ιστορικούς η εποχή των εκστρατειών, το καλοκαίρι: *ἐν καλύβαις πνιγηραῖς ῶρα ἔτους διαιωμένων...* = καθώς διέμεναν σε αποπνικτικές καλύβες κατά το καλοκαίρι...

3. α. η ώρα, χρονική υποδιαίρεση του εικοσιτετραώρου: *νυκτὸς ἐν ὥρᾳ* = τη νύκτα.

β. το έτος γενικά:

- ἐν τῇ πέρυσιν ὥρα = πέρυσι.
- εἰς ὥρας/εἰς ἄλλας ὥρας = το επόμενο έτος, του χρόνου.

4. ο κατάλληλος χρόνος ή εποχή για κάτι: ὄταν ὥρα ἦκη = όταν φτάσει ο κατάλληλος χρόνος. ἐμοὶ δοκεῖ οὐχ ὥρα εἶναι καθεῦδεν = μου φαίνεται ότι δεν είναι ο κατάλληλος χρόνος να κοιμάται κανείς.

5. η ακμή της νιότης, η νεότητα: πάντες οἱ ἐν ὥρᾳ = όλοι όσοι βρίσκονται στην ακμή της νιότης τους.

παράγ. ὠραῖος, ὠριμος, σύνθ. ἄωρος «ο εκτός εποχής», δωδεκάωρος, ὠρολόγιον, ὠροσκόπιον.

NE ὠρα (με τις σημ. 3α, 4).

[ὥρα, IE *yōrā, λατ. hornus «αυτού του έτους», αρχ. γερμ. jār «έτος, χρόνος» (σύγχρονο γερμ. Jahr), αρχ. ισλανδικό ár «έτος»].

ὥρα (B), -ας, ή ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

φροντίδα.

παράγ. ὀλίγωρος, ὀλιγωρέω, τιμωρός, θεωρός.

NE στα σύνθ. ολιγωρώ, ολιγωρία.

[ὥρα, ιων. ὥρη < *Fῶρά, *wer-, *wor- «παρατηρώ, επαγρυπνώ», ομόρρ. του ὀράω < *Forāw η ψίλωση οφείλεται καταρχήν στην αταολική ιωνική (και τις άλλες ψιλωτικές διαλεκτές)].

ὠραῖος, -αία, -αῖον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ὠραιότερος
Υπερθετικός	ὠραιότατος

αυτός που βρίσκεται στην κατάλληλη ώρα, έγκαιρος: ἔστι μοι θυγάτηρ γάμου ὠραία = έχω κόρη που είναι στην ώρα της για γάμο.

NE ωραῖος «όμορφος».

[παράγ. λ. ὥρα + παρ. επίθ. -αῖος].

ὥς ΕΠΙΡΡΗΜΑ / ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ / ΠΡΟΘΕΣΗ

A. ΩΣ ΕΠΙΡΡΗΜΑ

1. αναφορικό επίρρημα (συνά αλλά όχι πάντοτε προηγείται δεικτικό επίρρημα) όπως: οὕτως, ὥς... = έτσι, όπως...

- ὥς + υπερθετικός επιρρηματος ή επιθέτου όσο το δυνατόν πιο...: ὥς ρᾶστα = όσο το δυνατόν πιο εύκολα. ὥς βέλτιστοι = όσο το δυνατόν πιο καλοί.

B. ΩΣ ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ

1. ειδικός σύνδεσμος ότι: λέγει ὥς ἄδικός εἰμι = λέει ότι είμαι άδικός.

2. τελικός σύνδεσμος για να, να. = ἵνα, ὅπως.

- ὥς + απαρέμφατο χρησιμοποιείται για να περιορίσει ισχυρισμό: ὥς δὲ συντόμως εἰπεῖν... = και για να μιλήσω με συντομία...

3. συμπερασματικός σύνδεσμος, όπως ο ὥστε ὥστε, με αποτέλεσμα: ὁ ποταμὸς τοσοῦτος τὸ βάθος ὥς μηδὲ τὰ δόρατα ὑπερέχειν = ο ποταμός ήταν τόσο στο βάθος, ώστε ούτε καν τα δόρατα να υπερέχουν.

4. αιτιολογικός σύνδεσμος επειδή, γιατί, διότι: τί ποτε λέγεις, ὦ τέκνον; ὥς οὐ μανθάνω = τι λες τέλος πάντων, παιδί μου; γιατί δεν καταλαβαίνω.

5. χρονικός σύνδεσμος όταν: ὥς γὰρ ὁ θροῦς διήλθε τῆς ἐμῆς συμφορᾶς = όταν διαδόθηκε η είδηση για τη συμφορά μου...

Γ. ΜΠΡΟΣΤΑ ΑΠΟ ΜΕΤΟΧΕΣ

το ὥς όταν τάσσεται μπροστά από μετοχές δηλώνει την αιτία ή το σκοπό της ενέργειας που εκφράζει το ρήμα: οἱ Ἀθηναῖοι παρεσκευάζοντο ὥς πολεμήσοντες = οι Αθηναίοι ετοιμάζονταν να πολεμήσουν. ἀγανακτοῦσιν ὥς ἀδικούμενοι = αγανακτούν με την ιδέα ότι αδικούνται.

A. ΩΣ ΠΡΟΘΕΣΗ

το ὥς όταν λειτουργεί ως πρόθεση συντάσσεται με αιτιατική και δηλώνει κίνηση σε πρόσωπο: ἀφίκετο ὥς Περδίκαν = έφθασε στον Περδίκκα.

- το ὥς σε ανεξάρτητες προτάσεις χρησιμοποιείται ως επιφώνημα που συνήθως συνοδεύει επιρρήματα ή επίθετα

πῶς! πόσο!, τι!: ὥς ἄστειος ὁ ἄνθρωπος = τι ευγενικός αυτός ο άνθρωπος!

[επίρρ. και πρόθεση ὥς, παλιά οργανική πτώση *yō ενός θέματος *yo + -ς των επιρρημάτων (π.χ. οὔτω-ς)].

ὥσάν ή ορθότερα ὥς ἄν

σαν να, σαν: προπετῶς ἐπερωτᾶ ὥσάν παῖς = με απερισκεψία ρωτά σαν παιδί.

[επίρρ. της σύγκρισης ὥς + ἄν, ☞ ὥς].

ὥσαύτως ΕΠΙΡΡΗΜΑ

κατά τον ίδιο τρόπο: ὥσαύτως καὶ τὸ μικρόν τὸ ἐν ἡμῖν οὐκ ἐθέλει ποτὲ μέγα γίνεσθαι = κατά τον ίδιο τρόπο και το μικρό που βρίσκεται μέσα μας δεν μπορεί να γίνει μεγάλο.

[επίρρ. της σύγκρισης ὥς + αὐτως, ☞ ὥς].

ὥσπερ ΕΠΙΡΡΗΜΑ

1. όπως: μέγα ἠτύχησαν οὗτοι, ὥσπερ ἐγώ = μεγάλη συμφορά έπαθαν αυτοί, όπως εγώ.

2. χρησιμοποιείται για να περιορίσει ή να τροποποιήσει κάποιον ισχυρισμό σαν να, κατά κάποιον τρόπο, τρόπον τινά: ὥσπερ ὑπεφθόνει = τους ζήλευε τρόπον τινά (σαν να τους ζήλευε).

[επίρρ. σύγκρισης ὥς + βεβαιωτικό μόριο περ, ☞ ὥς].

ὥστε ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ

σύνδεσμος συμπερασματικός, που εκφράζει το πραγματικό ή το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα της ενέργειας του ρήματος της κύριας πρότασης

1. συχνά με απαρέμφατο ὥστε να, με αποτέλεσµα να: καὶ τὸν προοφειλόμενον μισθὸν ἀπέδωκεν, ὥστε τὸ στράτευμα πολὺ προθυμότερον εἶναι = τους πλήρωσε και το μισθό τον καθυστερημένο, ὥστε να εἶναι το στράτευμα πολὺ προθυμότερο.

2. με οριστική, ὅταν δηλώνει το πραγματικό αποτέλεσµα ἃ δὴ παντὸς ἄξια δοκεῖ εἶναι, ὥστε πάντες τὸ καταλιπεῖν αὐτὰ φεύγομεν = αὐτὰ φαίνονται ὅτι εἶναι πιο ἀξιόλογα ἀπὸ το καθετί, ὥστε ὅλοι ἀποφεύγομε να τα εγκαταλείψουμε.

NE ὥστε.

[επίρρο. ὡς (ἢ ὡς) + συμπλεκτικός σύνδεσμος τε].

Με απόφαση της Ελληνικής Κυβέρνησης τα διδακτικά βιβλία του Δημοτικού, του Γυμνασίου και του Λυκείου τυπώνονται από τον Οργανισμό Εκδόσεως Διδακτικών Βιβλίων και διανέμονται δωρεάν στα Δημόσια Σχολεία. Τα βιβλία μπορεί να διατίθενται προς πώληση, όταν φέρουν βιβλιόσημο προς απόδειξη της γνησιότητάς τους. Κάθε αντίτυπο που διατίθεται προς πώληση και δε φέρει βιβλιόσημο θεωρείται κλεψίτυπο και ο παραβάτης διώκεται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 7 του Νόμου 1129 της 15/21 Μαρτίου 1946 (ΦΕΚ 1946, 108, Α').

Απαγορεύεται η αναπαραγωγή οποιουδήποτε τμήματος αυτού του βιβλίου, που καλύπτεται από δικαιώματα (copyright), ή η χρήση του σε οποιαδήποτε μορφή, χωρίς τη γραπτή άδεια του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου.